Miodrag Bulatović

Ljudi sa četiri prsta

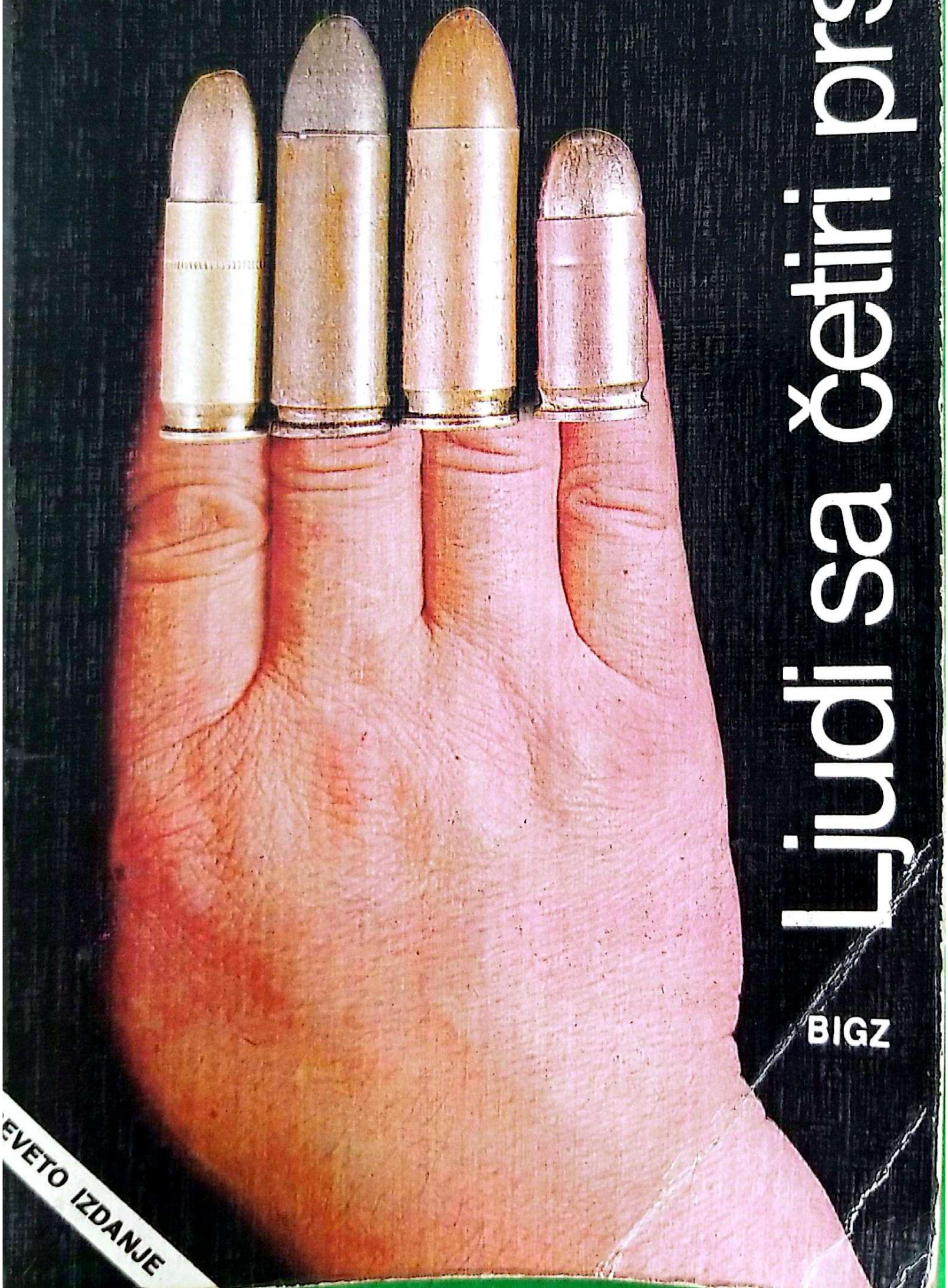

BIGZ

EVETO IZDANJE

Džepna knjiga
Beogradskog izdavačko-grafičkog zavoda

DŽEPNA KNJIGA

BELETRISTIKA

Urednik
LJILJANA LAPČEVIĆ

Korice
NIKOLA MASNIKOVIĆ

MIODRAG BULATOVIĆ

LJUDI SA ČETIRI PRSTA

ROMAN

BEOGRADSKI IZDAVAČKO-GRAFIČKI ZAVOD

Od istog pisca:

ĐAVOLI DOLAZE, novele
VUK I ZVONO, ciklusna proza
CRVENI PETAO LETI PREMA NEBU, roman
HEROJ NA MAGARCU, roman
GODO JE DOŠAO, drama
PETI PRST, putopis
RAT JE BIO BOLJI, roman

Prvo izdanje: *oktobar* 1975.
Drugo izdanje: *februar* 1976.
Treće izdanje (džepno): *april* 1976.
Četvrto izdanje (džepno): *maj* 1976.
Peto izdanje (džepno): *oktobar* 1976.
Šesto izdanje (džepno): *april* 1977.
Sedmo izdanje (džepno): *novembar* 1977.
Osmo izdanje (džepno): *januar* 1979.
Deveto izdanje (džepno): juni 1980.

Milošu Markoviću, Sinajitu, koji mi je, bez stida i mržnje prema bilo kom, sve priznao, posvećujem ovu avanturističku hroniku, pisanu celom, desnom šakom.

»Domovino, ne treba mi više tvoje ime. Domovino, hajde da svedemo račune, ti i ja: uzmi sve što si mi dala, na prvom mestu ime, koje ti vraćam, pa me oslobodi svoje sudbine i svog mraka! Jer, domovino, protiv tebe sam stoga što si, ti, ogromna i bez srca, a ja beznačajan i porocima načet, štetan u tebi, koja si velika, rumena jabuka! Domovino, prokletstvo moje, jabuko, pusti crva da izađe iz tebe, a ti rasti i krupnjaj, budi najveća i najlepša među jabukama...«

»Sudbina, kažeš. Jeste, sudbina, ali svinjska! Prvo voliš domovinu, boriš se za nju, krvariš i ponosiš se tim. Domovina te, voljena, odbaci, i ti se nađeš, sav u ranama i suzama, na nečijem bunjištu. 'Domovino, jedina, ne daj da ti pljuju sina!' zacviliš. Niotkud pomoći. Mrak i sove! Onda te i s tog smetlišta, ružnim rečima i psima, oteraju, kao što su mene, pre dvadeset i kusur godina. Sve više tuguješ za rodnim krajem, za crkvama i grobljima, za pesmama na svom jeziku. Ne znaš nikad, u tuđini, gde je istok a gde zapad, pa tumaraš, ideš za ljudima koje ni po čemu ne možeš voleti, posebno ne zato što znaju strane sveta, što imaju svoj pravac, dom i krst negde u njemu. Pokušavaš domovini, iznemogao i u krpama, da pomogneš. ,Ne tako, sirotice!' poručuješ joj: ,Ne tako, već ovako, osramoćena moja sestro!' Domovina, budući velika i bez srca, svaka, pa i naša, to i ne čuje, ne vidi. Briga nju što ti se bore pletu oko očiju, što te pokrivaju plesan i rđa, što se savijaš i smanjuješ, kao ovo ja. 'Domovino, bezdušna i nezasita kurvo!' krikneš, jedne noći, pa staneš kovati osvetu. Probudiš se, promrzao, gladan i žedan, ubica, krvopija, emigrantski satrap! Spaliti, dakle, ono jedino što ti je, posle svih brodoloma ostalo, očevu zemlju! Šakom ugušiti sopstveno, namučeno srce! Nasrnuti na tuđe živote, na svoju bednu, od napuštenosti i čežnje izludelu glavu!«

SADRŽAJ

Strana

Glava I
Od zvezda do svinja 9

Glava II
Crna sveska. Čije su oči mutne? Krstaški rat protiv balkanske mangulice. Sifilis! 104

Glava III
Muziciranje nad grešnim mesom Južnih Slovena. Kako je po nagovoru Nika Maraša Marković pristao da ubija. Velika i neobična pomoć Envera Papka, Doboj, Bosna. Josefine! 120

Glava IV
Velike pripreme za odlazak. Zbogom, crni moji anđeli! Frumkin prvi put u Dvorcu. Drakula, želim da te stigne glogov kolac! 146

Glava V
Domovino, jedina, ne daj da ti pljuju sina! Ko će pišati krv? Iz spiska likvidiranih. Što Bog nije hrišćanin? Zar je domovina rekla: Sine grešni, uhvati se za rep crne svinje s belim cvetom među očima! 159

Glava VI
Koliko je to na slobodi ceo dan? S tuđim vremenom na svom satu. Slavistika. Kako ubiti Nemca? 175

Glava VII
Ljubavni i porodični život Gastarbeitera 204

Strana

Glava VIII

Kako se inspektor Aschbach našao u životnoj opasnosti. Moj otac nikad nije sjahao s belog konja! Staš Pandurowski, Polack, najbolje potapa mrtvace. Ko je Richard Svinjskog Srca? 226

Glava IX

U Bremenu ruže cvetaju 247

Glava X

Svak ima svoju Odesu. Kući koje nemaš beži, jadni moj Po! Šta će biti sa sinajitskim krstom? 288

Glava XI

Kongres istočnoevropske sirotinje održan je na Gross-Lappenu tačno u ponoć. Kraljevstvo Šabana II. Kako je otišao Mađar. Kad će »Abendzeitung« objaviti emigrantski manifest? Ruska smrt. Josefine se kao foka bacila u Isar. Živo novorođenče u jugoslovenskom vozu. Epilog! 315

Miodrag Bulatović, LJUDI SA ČETIRI PRSTA • Džepna knjiga Beogradskog izdavačko-grafičkog zavoda • Recenzenti: Pavle Zorić i Vaso Milinčević • Tehnički urednik: Dragan Paunović • Izdanje i štampa BIGZ, Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17 • Za izdavača: Vladimir Stojšin • Tiraž 20.000 • Telefon: 650-933 (prodaja) • Tekući račun za sve uplate: 60802-603-17522 • Beograd, 1980.

Red. br. 110.

I

OD ZVEZDA DO SVINJA

1.

S rukama na leđima, Marković je kao vreća bio strovaljen u ugao kombija, između dva snažna ljudska tela. Kako se rasklimatano vozilo, tandrčući po rupama uskog seoskog puta, koji je vodio uzbrdo i pravo k nebu, zanosilo i na krivinama pretilo da će se raspasti, tako su se ramena i laktovi otmičara upirali u njegova rebra i bokove. Da mu oči nisu bile zavezane, video bi da jedan od kidnapera, onaj prvi kog su, činilo mu se, zvali Brekalo, na krilu drži mokru vreću, konopac, nekakve makaze. Bile su žuljevite, vlažne i slane Brekalove ruke: stezale su mu usta, vukle ga za jezik kad god bi, tako sabijen i stešnjen, zaustio da krikne i kaže im da ga boli tako zasukan i do krvi nažuljen vrat, da će mu ispasti oči iz duplji, da će povratiti utrobu ne prestanu li sa stezanjem.

No, Marković više nije imao snage da viče. Samo je krkljao. Slušao je kako kombi obliva ledena, bavarska kiša. Drugi mu je, Tomo Dazlina, govorio da njih trojica ne kriju da su preko dana Gastarbeiteri, kopači münchenskog U-Bahna s crvenim jugoslovenskim pasošima, a noću ustaše, i da će ga, ne bude li mirovao, ne bude li pristao da otima i teroriše za njih i za njihovog, naglasili su nepogrešivog Sudiju, zaklati pre zore.

Antun Foretić, tako su zvali trećeg, stenjao je i čizmom mu pritiskivao grlo i podbradak. Onda je Brekalo nastavljao da će, poput njega, proći i svaki drugi Jugosloven koji nije rimokatolik, i koji je za balkansku, neprovetrenu tamničinu Jugoslaviju, ozidanu po srpskom ukusu, kao i svaki drugi, bez obzira na boju pasoša, makar bio i Nemac, koji bude odbio da redovno prilaže oslobodilačkom, krstaškom, ustaškom pokretu zapadne polulopte.

Kombi se peo uzbrdo. Vetar je udarao u stakla, sa strane, donosio pseći lavež i studen. Podilazila ga je jeza. Otmičari su ćutali. Izgledalo je da ih hvata

dremež. Samo je šofer psovao aprilsku studen, dalmatinsku Gospu, kao i grane za koje su mu zapinjali brisači na vetrobranu.

Pseći lavež bio je pun leda. Ostajao je iza njih . . .

2.

Marković se sećao Šandora Kolara, vitkog gangstera isturenih jagodica, zlih i pametnih očiju, plave i prave kose i neobično dugih ruku koje su potezale čas debele »havane«, čas platinom optočen češalj, čas starinski sat iz džepčića, na prsluku. Upoznali su se u dugom dvorištu Flüchtlingslagera Zirndorf, posle jedne krvave tuče iz koje su Poljaci i Mađari izašli kao pobednici, a Česi, Rumuni i Jugosloveni kao mlaćeni.

»Da me nisi povukao u stranu, onaj Rumun bi mi isterao oko«, rekao mu je Kolar i zagrlio ga.

»Zato ga je isterao Poljaku.«

»Šta će Poljaku oko!«

»I to što kažeš«, prihvatio je Kolarov smeh: »Poljaku je i jedno oko mnogo.«

Sav u krvi i na kolenima, urlao je koščat tridesetogodišnjak. Mora da je to bio Poljak. U šakama je, ispred sebe, nešto držao. Marković nikad pre nije video izvađeno oko. Bilo je malo, mrtvo, bez ikakvog značaja, emigrantsko.

»Ti si Marković«, rekao je Kolar i blesnuo pseći belim i oštrim zubima. »Miloš Marković. Radije bih te zvao Mark. Kraće je. Je li O.K.?«

»O.K.«

»Mark, hrabar si. Vidiš da o tebi znam sve!«

»Ja o tebi ništa sem da si, po imenu i prezimenu, Mađar«, rekao je, brišući s rukava blato i krv. »S vremena na vreme, čini mi se, iz neke nepojmljive daljine, dolaziš. Neke dovodiš i isporučuješ, druge odvodiš. Trguješ ljudima! Čim stigneš, oko tebe se, kao danas, zapodene ogavna tuča. Nestaješ mudro, ostavljajući nas da, krvavi i izmučeni, svodimo račune. Kažu: da si iz Subotice, da imaš pet maternjih jezika, da te još niko nije prevario!«

»Ja sam od onih što plaćaju na kraju.«

Umivali su se i češljali u nužniku. Marković je čitav trenutak u ogledalu posmatrao svoje od bolovanja upalo lice, krupne i pomalo kose oči s tamnim kolutovima. Na sebi je imao nedeljama neprane, tuđe, skoro ukiseljene gaće, tesnu bluzu od skaja, farmerke, crn pulover uz grlo, avijatičarski sat. Podrhtavao je od zime, kašljucao.

Šandor Kolar je pevušio čas na ruskom, čas na mađarskom. Stalno se osvrtao. Od Markovića, koji se divio njegovom odelu, čizmama i boemskom ponašanju, nije krio ni novac, ni nož, ni revolverčić na kolo, smešten u futroli ispod levog pazuha.

Miloš Marković išao je za njim, njuškao. Pazio je da ne napravi korak više od Kolara, ni pokret ruku drukčiji. Još tad mu je bilo jasno da će poći za Mađarom, biti mu gorila, čuvar, rob, sve što demon metalnosivih očiju bude hteo. Po tome kako je s njim govorio, i čime se hvalio, nešto slično nameravao je i Šandor. Kolar je saopštavao da se tuča nastavlja, da Rumuni, Jugosloveni i Česi žele da izjednače, makar se borili do noći, do sutra, večno. Čule su se pištaljke, lavež vučjaka, balkanska muzika iz tranzistora. Lepotan je pipao modricu, pominjao Horgoš, Suboticu, Jugoslaviju, kojih se s gađenjem sećao. Marković je išao pored njega, ali više za njim, kao da je već bio gorila.

»Mark, nije ova smrdljiva, zirndorfska kaljuga za tebe.«

»Šefe, znam da nije.«

»Što, onda, s tim klošarima i kriminalcima gubiš vreme?«

»Bolestan sam bio«, rekao je Mađaru i na licu i očnim kapcima osetio vetar i ledenu kišicu. 'Pluća, Jugos!' rekli su. Voda! To se teško vadi. Voda svud: na zemlji, na nebu, u tebi. Tako voden, ne pomišljaš na sutra, na cilj koji si sebi postavio.«

»Gde si se toliko smočio?«

»Austrija! Tamo se magla ne diže. A čim se digne, evo je opet na emigranta!«

»Sad si, čini mi se, zdrav.«

»Video si kako mlatim.«

»Genijalno! Kao da vode u tebi nikad nije ni bilo. Ne pogodila me tvoja pesnica!«

»Još kad bih imao kog da štitim.«

»Kako s papirima?«

»Dvaput sam bacao pasoš«, nasmešio se i pocrveneo Marković, gledajući kako Kolar gricka od duvana požuteli brčić. »Prvi put u Traiskirchen lageru, Austrija. Po tom pasošu-divljaku zvao sam se Jovo Babić, Mostar, Hercegovina. Kao i ovde, zatražio sam politički azil. Nisu mi ga dali. Nisam mogao dokazati da sam politički gonjen i onemogućavan u Jugovini. Niti da sam od komunističkog terora, i željan ove, njihove slobode, pobegao na Zapad. Najviše bi voleli, čini mi se, kad bi im, kao neki drugi, pripovedao kako sam pobegao s crvenih vešala, vičući da žive sloboda i Zapad!«

»Što nisi lagao?«

»Kakva vešala, Bog vas video, rekao sam im, pa sam dodao da se više ne veša ni na filmu. 'Šta onda, Jugos, tražiš na Zapadu?' Odgovorim da hoću, jednostavno, da ostanem s ove strane. 'Koliko?' pitaju. Kažem, neko vreme. 'Možemo li napisati da ste izjavili: da ćete ostati dok komunizam ne bude srušen, ili dok sam od sebe ne izbledi i usahne?' Ponovim da bih ostao izvesno vreme. 'Koliko je to?' Odgovorim: 'Ostaću dok ne posvršavam neke važne i lične stvari, koje, zbog njihove prirode ne mogu okončati u Jugoslaviji!' Jedan je hteo da me šamara, isticao da mu nisam jasan. Odgovorim: da je i on meni mutan. Penio je, telefonirao, unosio mi se u lice. Stalno se vraćao na vešala, dizao me s klupe. Tad sam ga stao krasti. Uzeo sam mu novčanik, džepni sat, duvankesu, kuli. Onda sam mu sve to, izlazeći, vratio. Tad je shvatio za kakav sam sistem, za kakvo vešanje. Dugo sam, posle toga, nosio njegov džepni sat!«

»Kako si ovamo dospeo?«

»Neko me u kolicima za smeće dovde dogurao i izručio. 'Još jedan gubavac s Istoka!' navodno je, taj,

rekao. Bilo kako bilo, i tu sam bacio crveni, naš pasoš. Zvao sam se Tomislav Badurina. Pod tim imenom još me vode, ali da me ubiješ, ne bih znao reći odakle sam, po tim papirima, bio! Jedino sam siguran da je moja fotografija, namesto Tomove, besprekorno montirana, te da im ne pada na pamet da je pravi Badurina, s ciglama u džaku, potonuo u Dunav, kod Beča!«

»Jesu li te i tu ponižavali?«

»Ko zna šta bi bilo da odmah nisam ugrabio da kažem da mi se povraća čim ugledam crvenu boju. Sanjam vešala, rekao sam i stao da drhtim. Sve su zaveli, poverovali. Da su se, idioti, setili da ono s farbom isprobaju!«

»Razume se, ti si protiv režima, tamo.«

»Čovek koji je toliko godina zbog krađa, otimačina i nasilja proveo po zatvorima, protiv svih je režima, a ne samo protiv jednog. On je za svoju kožu, slobodu, koju mu oduzimaju! A što se domovine, države, tiče: protiv svake sam, sem ne protiv one od koje sam pobegao! Ne ra-zu-me-ju! Kako im objasniti?«

»Dok ne objasniš — nema političkog azila!«

»Nek ga nema! Drukčijeg objašnjenja od mene neće dobiti!«

»Mark, ipak priznaj da te država gonila. Inače, reći će, ne bi bio tu.«

»Proganjao sam više ja državu nego što je ona mene. Država me ne bi ni primetila da onoliko nisam pljuvao po svemu što je njoj, i svim njenim građanima, bilo drago i sveto!«

»Mark, kakav si ti to čovek?«

»Poslednjeg ranga!« rekao je mirno i tvrdo, s naporom zadržavši suze? »Peče me što svojim nakaznim životom sramotim onu poštenu sirotinju, dole!«

»U Zirndorfu, na Zapadu uopšte, moraš psovati sve što je slovensko, dakle ciganske. Inače, neće biti ni azila, ni hleba!«

»Veći su Cigani od nas!«

»Kad bi saznali šta si mi ispričao, i s kim si ih uporedio, kao običnog bi te kriminalca vratili dole.

Da se po zatvorima sašaptavaš sa svojom voljenom, poštenom, neprikosnovenom Jugovinom!«

»Šefe, shvati bar ti: malo mi je biti samo protiv jedne zemlje!«

»Zaveži, vratiće te dole!«

»Otići ću, sam. Samo da se osvetim!«

»Skrivili su ti, izgleda, svi.«

»Najradije bih palio!«

»Rekli su mi da si se prijavio za Kanadu.«

»Nešto sam morao reći«, odgovorio je, zaobilazeći četvoricu, što su na vratima vukli Poljaka, a oko mu nosili u smotuljku prljavih emigrantskih novina. »U stvari, nikud ne bih iz Deutscha!«* Tad ga je Kolar blago zagrlio, te je, osećajući kako mu se srce naliva krvlju i samopouzdanjem, nastavio: »Pored brojnih razloga pomenuo bih oca, koji nam se nije, kad se II. svetski rat završio, vratio iz Konclagera Osnabrück. Čuo sam da je živ i da trune, negde, tu. Kriv je, niko drugi koliko on, što sam danas ovakav, što nikad neću biti bolji, najzad i što sam ovde. Moram se obračunati s njim!«

»Pusti ga, nek trune!«

»Što si baš danas tu?« pitao ga je.

»Tražim snažnog, vernog gorilu. Prijatelja, drugara, telohranitelja, nazovi kako hoćeš. Neprijatno mi je da idem sam, bez koga pored sebe ili iza leđa. Često nosim pare, pa cvikujem. Posla je do mile volje: samo se dobija! Ne znam kud ću sa stvarima. Pa bih kupio kakvog srčanog, našeg momka, Jugosa.«

»Ne moraš ga kupovati.«

»Znači li to da je O.K.?«

»O.K., razume se«, prošaputao je Marković i s puno nade pogledao lukavog lepotana, koji ga je posmatrao krajičkom oka. »Tebi je potreban gorila, Jugos, a meni stariji brat, kompanjon, koji će me voditi kroz život!«

»Kroz Deutsch!« nasmešio se ugađeni i po po-

---

* *Dojč* — Nemačka. Sleng istočnoevropskih, posebno jugoslovenskih emigranata. Kao što su Juga i Jugovina, u argou emigranata i posleratnih migranata, posebno Gastarbeitera, nazivi za Jugoslaviju. *(Primedba autora)*

slednjoj modi obučeni momak i pokazao kažiprst. »Kroz Deutsch, kroz Austriju!«

»Odmah sam znao da ćeš me kupiti, to jest uzeti. 'Biću njegov!' rekao sam u sebi i stao očekivati da mi priđeš. I već me, evo, u ulozi koju poznajem. Predosećanje! Bez njega, kažu, emigrant umire. Tek sad mi je jasno što s onom dvojicom bandita, koji su ovde više puta bili i kupovali, nisam pošao. Čudili su se kako to da sam bio ničiji, neprodat. Prvi mi je probao mišice, kolena. Drugi mi je pipao muda. Gnječio leđa, pitao kako s bubrezima. Onda mi je onaj prvi, što mi je na leđa navaljivao sanduk težak stotinak kila, zavirivao u zube, kao konju. Obojica su bili odozdo, s Balkana, i zanimala ih je samo jeftina ljudska roba.«

»Nisi li među emigrantima, što tvrde da su u svojim domovinama za noge vešani i batinani, prepoznao ubačene, policijske njuške s Istoka?«

»Jedan mi je bio posebno sumnjiv. Znao je sve slovenske jezike, zatim mađarski, rumunski, a natucao je i albanski. Tvrdio je da je, tamo negde, na Balkanu, bio rudar. Tvrdio je da u Jugoslaviji nije mogao da dođe do izražaja. Pokazivao je presudu, iz koje se videlo da je zbog tobožnjih kleveta naroda i naše države, od jednog bosanskog suda bio osuđen na pet godina zatvora, s prisilnim radom. Pobegao, navodno, sa izdržavanja kazne, iz zeničke tamnice. Pa se, tako reći preko noći, obreo baš u Zirndorfu!«

»Čim emigrant stane da grdi i napada — beži. Čim stane hvaliti — isto beži. A ako ćuti, očekujući da ti otpočneš — opet beži! Gotovo svaki je provokator!«

»Bežaću!« prihvatio je i zauzeo, po pravilu, svoje mesto.

»Čuo sam da te muči ljubav.«

»Da, šefe. Ime joj je Januša Novak. Pegava, riđokosa Čehinjica. I nju su zli dusi do Zirndorfa doterali i meni u naručje bacili.«

»Neprijatno je to kad se čovek našeg zanata i kova, emigrant uopšte, zatreska. Slabije krade, s manje srčanosti obija, beži mlako. Vlaže mu se oči, piše pisma, čeka odgovor. Ide u bioskop da bi na platnu

našao nju i sebe, ili oboje. Takav u svemu vidi ili sreću, ili zaveru. I što je najgore, Mark: ruke počinju da drhte.«

»Uskraćuješ mi tu vezu?«

»To nisam rekao.« A kad su Markovićevi obrazi porumeneli: »Gde je, kad je tako pegava i riđa?«

»Nema je već sedmi dan«, rekao je i osetio, prvi put otkad je sa svojim gospodarom, da će početi da se trese nastave li o Januši Novak. »Rekla je da će samo do Nürnberga. Kod jedne žene radi, tegli.«

»Da je podelimo, pa da se ne muči?«

Miloš Marković je oćutao. Obuzeli su ga stid, očaj, bes. Tad je Mađar, odmerivši tipove što su pevali na rumunskom, rekao:

»Za kurvom i za tramvajem nikad ne trči. Noge čuvaj za bežanje, emigrant si!«

Da mu je bilo ko drugi rekao ono o Januši, iz rukava bi potegao nožić. Mađar je to osetio, nije više hteo o devojci. Mađar je osmatrao izlaz, mutne glavudže, što su se za njima okretale. Mađar je mirisao na skupe parfeme i gegao se u hodu. Marković je išao i pored njega, i za njim, nekako u isto vreme, kao najskuplji gorila.

»Kakav urlik, Mark: nekome jajca ostadoše u Zirndorfu!«

»Šefe, na kom se ono jeziku dere?«

»Gotovo je: muda, on, više nema!«

»Pre neki dan poginulo ih je sedam. Tuča! Sve sam gledao. Abendzeitung bio je pun. Osmog, ranjenog, Slovaka Sama Lipku, Česi su u nužniku kljukali sapunom dok ga nisu umorili. Lipka je bio sjajan, hrabar lopov. Šteta!«

»Neki tipusi idu za nama. Raskopčavaju se i roguše.«

»Samo da nisu Česi, sa sapunom.«

»Mark, moramo na ulicu. Česi su!«

»Predvodi, šefe. Pazim, ne brini.«

»Imaš li kakvo bolje odelo?«

»Ne, šefe.«

»Obući ću te.«

»To mi je poslednja briga.«

»Šta pored nožića i pajsera imaš?«

»Samo ovo«, rekao je samouvereno, ispruživši prema Mađaru šake, izbrojavši svoje prste.

»Samo za mnom!« Kolar je namigivao: »Volim takve!«

»A politički azil, koji mi je obećan?«

»Ja ti ga dajem« zakikotao se Kolar, na ulici, pitajući one Čehe što ne sakriju sapun. »Ko jebe Zirndorf i njegove ogavne špijune svih, ali pretežno istočnoevropskih vrsta! Pas im mater! Legitimacija i pasoša, i bez njihovih, imam koliko hoćeš!«

»Koje ću nacionalnosti biti?«

»Kad već ličiš na Vizantinca s freske, budi Grk!« zabrundao je Šandor Kolar i pokazao mu Heladin pasoš: »Jedno vreme zvaćeš se Janis Duros. Ne zaboravi, iz Soluna si, trguješ rogatom marvom. Čak i ličite, Boga vam južnjačkog, tako da fotografiju ne moramo menjati baš danas!«

»Šefe, spreman sam na sve!« rekao je i kuražno zakoračio pored Mađara.

»Ne na sve. Samo na ono na šta te uputim.«

»Janis Duros biće dobar, poslušan i veran, kao šimpanzo!«

Okrenuli su se i pogledali ulaz. Pored njih su prolazila ambulantna i lagerska kola, nalik na »marice«. Čule su se pesme i psovke na više jezika Istočne Evrope, pseći lavež, kašalj. Šandor Kolar objašnjavao je da odnekud dovode nove, i da, sudeći po ridanju i kletvama, ima najviše Rusa, Ukrajinaca i Mađara.

»Šefe, i ne pitam od čega će se živeti.«

»Pokazivao si mi ruke, prste, i kolena«, odgovorio je Šandor Kolar. »Živi se od toga. Zatim, od znanja. Ne od ljubavi!«

»Onaj s kojim si, pre nego što je buknula tuča, kod ulaza razgovarao čini mi se poznat.«

»Jugosloven je, Srbin, Erić mu je ime. Danonoćno vrbuje, nudi, kupuje. Obećava tri žetve u Kaliforniji, mali naftni izvor u Teksasu, ranč mustanga. Samo da se danas stavi palac! A čim imbecilni isto-

čnoevropski sirotani potpišu njegov formular, koji ni sam Gospodar ne bi razabrao, tovari ih na brodove i kao rogatu marvu transportuje za Vijetnam, Angolu, Mozambik. Ko je gladan ili nastran, govori im, moći će da bira između Vijetnamca i portugalskog Gvinejca na žaru. Oni kojima je više do mračnih šala i smeha nego do života polaze za njim i nikad se više ovamo ne vraćaju. A da bi se razlikovao od drugih trgovaca mladim istočnoevropskim mesom, Erić mesto gorile-čoveka sa sobom vodi pravog gorilu. Njim se ponosi, njim preti. Njim, priča se, davi!«

»Ko su oni što se sad vrzmaju oko rampe i užarenih očiju dočekuju nove emigrante?«

»Tri meseca si tu trunuo: zar ti nisu prilazili?«

»Od svakog sam zazirao i bežao.«

»Mark, da mi nisi spasao oko, ne bih ti ni reči.«

»No: oko je oko!«

»Onaj glavati, što sad grana rukama, zove se Nastas, ali je u podzemlju poznat po nadimku Tapir. Tvrdi da je iz Caritasa, ali laže, jer u tom društvu još nije bilo Bugara. Po Bavarskoj se hvali da je za vreme II svetskog rata, a nešto i po njegovom svršetku, ubijao po Grčkoj i Makedoniji, za račun, ističe, prerano preminulog Adolfa Hitlera i bugarskog cara, Borisa, isto Švabe, dodaje, i briše suze, ne za onima koje je svojim dlakavim šapama davio, već što po istom poslu opet ne može dole. Niko mu ne veruje da ga Special Forces, u Bad Tölzu, tobož kao Bugarina, vole, te da ne izbija iz njihovih štabova. Ali je tačno da brojne istočnoevropske terorističke organizacije snabdeva svežim ljudskim materijalom. Stoga se onoliko mota oko granica, sačekujući. Zirndorf se ne može ni zamisliti bez Tapira! Emigrante odavde vodi na Bodensko jezero, tobož na izlet, onda beži i po stanicama lovi nove. Na Jezeru se vrši obuka, uvežbava se zauzimanje Bratislave, Budimpešte, Temišvara. Za svaki skok padobranom dobija se 1 DM, a za slomljenu kičmu ili nogu potvrda. Bugarin dobija po čoveku, ali malo, te ne sme počinuti!«

»Ona trojica s diplomatskim tašnama?«

»Prvi, Slovak, Vrbacky, nudi brazilijanske plantaže kafe, kanadske šume i pilane, dominikansku šećernu trsku. Samo da se danas stavi potpis ili dâ otisak palca! Vrbacky ponavlja: 'Krašće se i preprodavati južnoafrički dijamanti i zlatne šipke, krijumčariće se droga i oružje kroz Gibraltar, snabdevati se Irci eksplozivom nečuvene snage!' Poljak, Borowski, nadglušuje Vrbackog: 'Potpišite pa će vaša biti južna mora s koralnim ostrvima, palme, biseri, potpišite pa će vaš biti Marselj i Dakar, vaše borbe s bikovima, kockarnice duž Panamskog kanala!' Juhas Kovacs, Mađar, obraća se najbrojnijima: 'Ako potpišete i pođete za mnom, budućnost će biti vaša i srećna! Životi vaši pripadaće vama, a ne njima! Ovde na Zapadu sve je privatno, a ne ničije, kao tamo, odakle ste na vreme zbrisali! Ko pođe za Juhasom i bude vredan, moći će da ima bordel, privatni, na točkovima i s kockarnicom, po želji. Juhas Kovacs, koji vas zove da se kod njega upišete, automobile menja nedeljno, odela dnevno, ženske svaki sat! Na Zapadu pljušte pare, a ne reči i obećanja, koja vam nisu ispunili! S ove, zapadne strane gvozdene zavese, ništa nije opštenarodno, društveno, sve je nečije! Kad se rodiš, rodiš se privatno. Privatni su ti roditelji, privatna deca, posebno žena. Živiš po svom, privatno, pa kako ti bude! Kad umreš, isto umreš privatno, i tvoj nestanak pogađa samo tvoje, ako ih imaš, ne narod!' I tako, Mark, svoj trojici nasedaju svi odreda, kako Mađari tako Rusi, kako Poljaci tako Bugari, Rumuni i Jugosloveni, jer svi hoće i vole ono p-r-i-v-a-t-n-o, te huljama, koje ti pokazujem kupovine, prodaje i preprodaje ljudi idu ne može biti bolje. Kao u srednjem veku!«

»Pitao sam te za onog kolosa ćelave i jajaste lobanje, odvaljenog uva i isturenih vilica. Liči na Tarasa Buljbu. Jedini on ne govori o bordelima i haremima.«

»Rus! Ime mu je Jermolaj Timofejič Kuznjecov. Nemci ga iz milošte zovu Veliki Ivanuška, mi ostali Baćuška. On nama: Golubčik moj![1] Jedini je od hulja,

[1] Golupčiću moj (ruski).

što tu mame, vrbuju i kupuju, prema kom imam rešpekta. Pomalo smo slični, Jermolaj i ja: obojica volimo hrabre momke spretnih ruku, brzih nogu, posebno one kojima nasilje, surovost i nagon za rušenjem spavaju u mozgu i srcu. Jermolaj, recimo, ne obećava toj zalutaloj i zaglupljenoj sirotinji s Istoka australijanske farme i kengure, privatne kengure, ni zlato Aljaske, ni hareme Bejruta, Damaska i Istanbula. Jermolaj nije kao ona trojica što se nadvikuju. Još se nije čulo da je kakvog emigranta ponudama zaveo, a onda ga prodao vlasnicima južnoafričkih rudokopa, latinskoameričkim latifundistima i hacienderosima, ni ludim brodovlasnicima, krijumčarima, što neposlušne svoje mornare i robove s paluba, i uz ritual, bacaju morskim psima. Rus ne preti Legijom, jer on je, sam, Legija. Jermolaj nije bolha!* Veliki Ivanuška se najčešće, kao sad, gledaj i slušaj, raskorači nasred lagera, pa zagrmi, kao iz bačve: 'Kome je ovde, muškarci, do klanja? Kome do rušenja komunističkih konzulata, ambasada, predstavništava? A zatim, kome je do dizanja u vazduh njihovih mostova, spomenika, pruga, građevina, svega što im je važno i sveto, s one strane? Kome je, pitam, do rušenja svega, bez obzira čije je i kakvo je? Ko, dakle, hoće da uliva strah, da seje vatru i smrt? Ko ima muda do kolena, nek mi priđe i nek slobodno, ako hoće, skrije pravo a prijavi lažno ime! Ali, nek se zna: kog poljubim u čelo, kao saputnika i druga, kao brata po nesreći, tog čekaju velika muška uzbuđenja, katkad pare i žene, a najčešće neizlečiva slovenska patnja, bolest, kuršum tamo gde sam poljubio i za sva vremena otrovao!' Dok govori Ivanuška, one trojice nema!«

»Da nisam pošao s tobom, Šandore, s njim bih.«

»Zar ti je toliko do Rusovog poljupca, odnosno kuršuma, u čelo?«

»Jermolaj nije bolha, sam si rekao. I to se vidi,

---

*) Buva (mađarski). Za Kolara i ostale emigrante: ništak, bilo ko, nikogović. Kolarova najčešća uzrečica. *(Primedba autora)*

oseća. Jermolaj očajava, sveti se! Jermolaj, najzad, ne laže i ne izdaje svoje soldate i drugare.«

»Pogledaj koliko mu nesrećnika prilazi i podmeće čelo! Zamisli sebe da klečiš pred njim. Ako to možeš da zamisliš, idi za njim. Predratne godine proveo je u Jugoslaviji, zavoleće te.«

»Već sam pošao s tobom!«

»Nek Veliki Ivanuška ruši bez nas.«

»Nek ruši, šefe!«

»Demoliraćemo i mi, samo drukčije.«

»Samo da se lomi!«

Koščat i nezgrapan, pored njih je prolazio star i pijan dugonja. Sve je na njemu, sem ukrajinske šubare, bilo bavarsko. Zelena boja odudarala je od njegove južnjačke, gotovo ciganske pojave. Na reveru svetleo mu se krst, s raspećem. Oči je imao velike, kose i krvave, pogled ustakljen, pobožan, padavičarski. Brkovi mu bili nenegovani i gusti, seljački, okrenuti nadole. Ljuljao se, te bi pao da nije bilo njegovih mladih gorila, uplašene trojice, kojima se po njuškama videlo da su negde s balkanskog juga. Starac bi, šišteći, napravio korak, dva, onda bi stao, kao slepac, umirio glavu i celu svoju nesrazmernu figuru. Desna ruka bila mu je bez palca, a leva sva u starim opeklinama. Gorile su mu pomagale da ponovo kroči. Markoviću je odmah bilo jasno da je zanesenjak lomljenog nosa i izvijenih obrva bio neko važan.

»Ukrajinac, zvani Božji čovek!« šapnu Mađar. »Bez Bogdana Bondarenka, ako mu je to pravo ime, ne mogu se zamisliti ni München, ni Bundesrepublika. Čak ni globus, bez Hohola[1], ne bi bio dovoljno čudan i smešan. Stoga pazi da mu, slučajno, ne staneš na put, koji vodi k nebesima. Sve što je u životu svom burnom činio bilo je u vezi s verovanjem. Na ukrajinskom frontu rekli su da su Nemci bezbožnici. Bondarenku je to bilo dovoljno. Jednom je pred svog komandira izručio čitavu vreću mladih nemačkih glava. Ljudskom krvi za sva vremena je pokvario, progoreo, objasnio je, želudac. Kad nije bilo špiritusa

[1]) Ruski, pomalo pogrdni, naziv za Ukrajinca.

i votke, umirivali su ga benzinom. Bilo je to vreme kad je počeo da se kao malaričan trese i da vrlo glasno priziva Boga. Na razgovor o bezverju, nepoštenju, kom je ime rat, najzad i o ljudskoj krvi koja, kad se previše i na prazan drob loče, udara u glavu, Bog nije došao. Slab drugar, taj tvoj Bog, rekli su mu crvenoarmejci. Bondarenko se sutradan predao 82. nemačkom oklopnom puku. Obukli su ga kao tenkistu, dali mu mitraljez. Pokosio je više sovjetskih vojnika, bogohulnika, govorio je, nego ceo Oldenburški puk. Bratska krv bila je još slanija i gorča, te je Bondarenko opet, baš pred Moskvom, koja je gorela, zatražio drugi sastanak s Bogom. Na razgovor o prekidu vatre i opštem ljudskom primirju i izmirenju. Bog nije došao. Ne gubi nadu, Hohol, rekli su mu Nemci, odstupajući prema zapadu. Povlačeći se, Bondarenko je palio ukrajinska i poljska sela kako bi mu plamen osvetlio što više puteva, što su se sticali na nebesima. Oklopnog, 82. puka, više nije bilo. Jedne noći, na nemačko-holandskoj granici, Bondarenku je proviđenje šapnulo da ne beži više, da sedne i otpočine. Ugledao je holandske vatre, s druge strane, i zaplakao kao kad je bio pastirče. Zvao je Boga. Na većanje o ciganskom, emigrantskom životu, o probušenim plućima koja sviraju, o ranjavim nogama, koje ne mogu više nositi mutnu glavu. Od slovenskog, pravoslavnog Boga nije bilo fer što nije došao. Leden, holandski vetar donosio je kišu. Bondarenko se prehladio i ukočio. Mislio je da umire. Priviđala mu se Ukrajina. Ležao je u nečijem krevetu i šaputao: 'Idem k tebi, moj Bože, koji si okružen holandskom vatrom!' Iz zahvalnosti, razlagao je docnije, oženio se staricom, u čijem je krevetu ozdravio. Ona je bila bez noge, s pola stražnjice: 'Bezverničke, američke bombe, eto ko me unakazio!' plakala je, grleći svog Bogdana. I muža su joj izrešetali bezvernički kuršumi, lila je suze, ali kod Staljingrada, nastavila je. Zlim jezicima ako je verovati, Bondarenko joj je pomogao da umre. Nasledio je pivaru. Brzo je prodao, jer je, objasnio je, više voleo Boga, votku i kvas. Budući bez ikakvog poslovnog orijentira i smisla, Bondarenko je

gotovo ceo iznos prokockao, prolumpovao, razdao. Najviše je odvojio pravoslavnim crkvama po Nemačkoj, nekakvom društvu za širenje nove Hristove vere, ratnim vojnim invalidima. Slepci i gluvonemi dobili su koliko i ukrajinski emigranti-osvetnici, teroristi. Bondarenko je, ipak, uvideo da se s ostatkom neće moći dugo. Bojao se prosjačkog štapa i ponižen-nja. Bilo je to doba kad je gotovo na svakog Austrijanca i Nemca dolazio po jedan do jedan i po emigrant s Istoka. Bondarenko je celu uštedevinu uložio u živo ljudsko meso. Kupio je pedesetak rashodovanih emigranata, skitnica i avanturista, sačinio Legiju mučenika. Legionari su vrbovali i lovili nove nesrećnike i pridošlice, trpali ih na brodove koji su plovili za Australiju, Novi Zeland, Madagaskar. S Legijom je nekoliko puta nadirao na Istok, hteo s krstom da umaršira u svoje selo na Dnjepru. Legionari su mu bežali, predavali se, a neke je likvidirao sam. Od Bondarenka nema snalažljivijeg emigranta. Čim mu se ospe banda, on sastavi novu. Emigranata ima nešto manje, drukčije ih sad zovu; sad na svaka tri Nemca, ili Austrijanca, dolazi po jedan Sloven, Mađar ili Rumun. Kupaca ljudskog mesa ima koliko i pre, te se Bondarenko iz temelja uzruja kad čuje da je neko na prodaju. Boga više ne zove, bar ne pred nama koji s njim trgujemo. Boji se da ne bi bio udostojen. Šta bi, onda? Nebeske snove krije, dok je zemaljske obelodanio: ubiti Jermolaja Timofejiča Kuznjecova! Bondarenko, čim pazari, tovari i vozi za Portugaliju, gde je i jedan deo Rusovih četa!«

»Liči na Mađara, šefe. S jednim takvim ležao sam u Leobenu, Austrija.«

»Ko s Mađarima nije ležao! Puni su ih zatvori, a o ludnicama i da ne govorim!«

»Znam da od Mađara dovitljivijih lopova, hrabrijih obijača, ni odanijih drugara nema. Mađar: to ti je brat, pijanac, hiroš![1]«

»Mađari su bolhe, kao i drugi«, odjednom se uozbiljio Šandor Kolar, gledajući kako nose Bondarenka.

---

[1]) Veseljak, bekrija, lola (mađarski).

»Gledao sam ih kako plaču.«

»Zbog osećanja manje vrednosti. Zbog izgubljenosti.«

»Onda sam i ja Mađar.«

»Koliko si prijatelja izdao?«

»Šefe, nikog još.«

»Onda nisi Mađar!«

»Izdajice treba kuglom u čelo.«

»Bolha!«

Šandor Kolar se smejao. Oko zlih očiju pravila mu se lepeza bora. Lice mu je bilo zeleno od vetra i studeni. Gledao je kako nose Bondarenka.

»Šefe, mene su stalno izdavali. Ali nikad Mađari! Već najbolji drugari, oni zbog kojih sam leteo na nož. Viktor Aritonović, na primer. Da nije bilo njega i njegove izdaje, ne bih onoliko lutao po Austriji. Ne bih dopao zatvora u Linzu. Niti bih se, bolestan i jadan, našao u Traiskirchen lageru, a zatim u ovom prokletom i smrdljivom Zirndorfu!«

»Ne pominji mi Viktora. Jedno vreme operisali smo zajedno. Sećam se kako su nas uhodile Bondarenkove hijene.«

»Gle bi Viki sad mogao biti?«

»Mislim da je živ. To je sve.«

Bili su negde između Zirndorfa i Nürnberga.

»Šefe, da nisi kao Viktor?«

»Zapamti: ja sam Mađar! Tim je sve rečeno. Mađar srca nema: otkud, onda, meni? Mađar nema ni duše, jer su ga nje lišili. Mađar ne zna ni ko je, ni odakle je. Mađar jedino zna šta je. S Mađarom može razgovarati samo Mađar. Mađar diše na škrge. Mađaru još nije otpao rep. Mađar je prepotopska kukavica — stoga i peva onoliko, kako bi razbio čemer i jad, koji ga nastanjuju. Kad Mađar plače, kad suze roni, znaj da je gladan, i da bi cugao na tuđ račun, ništa više. Pismenog Mađara nema. Mađaru su svi krvnici. Kad te kolje, kad ti srce vadi, Mađar misli da se brani. Mađar koji ne živi od krađe, prevare i izdaje nije pravi Mađar, već kakav melez!«

»Kako će mi biti kod jednog takvog mađarskog satrapa?« nasmešio se Marković.

»Ješćeš polupečeno, krvavo meso. Piti žestoka, muška pića, ili šta stigneš. Jahaćeš, kao i ja, skupe i besne, švapske mačke. Obučen ćeš biti po pretposlednjoj modi, kao pravi džentlmen. Platu ćeš imati masnu, ali ništa ne smeš ostavljati na stranu. O prijateljstvu i bratstvu da te nisam čuo: Mađar ne može imati ni prijatelja, ni druga!«

»Luckasti, mađarski humor«, nastavio je Marković, gledajući kako Kolar grize svoj ovseni brčić: »Da ti suze, pre vremena, pođu!«

Bili su daleko od Zirndorfa, ali negde u Bavarskoj. Tamanili su šašlik, poljske kobasice, poluživo pileće meso; lokali su ceo taj dan: šnaps pa pivo, pivo pa šnaps. Tako su proslavljali početak. Hun je bio zadovoljan izdržljivošću svog roba. Lokali su, zatim, i celu noć, ne znajući ni kud, ni s kim. Zora ih je zatekla u nekakvom lokalnom vozu, prepunom Gastarbeitera. Bežali su od njih, vičući »Beli luk!« Gastarbeiterima se nije imalo šta uzeti. Kao skakavci prebacivali su se u drugi lokal. Slomljeni vežbama, zemljavi i pijani, vojnici su spavali ili bljuvali. I njih dvojica pravili su se mrtvi pijani. Padali su preko opreme, nabijenih ruksaka, oružja, i mladićka tela oslobađali novčanika, satova, penkala. Jedva su umakli podoficirima i železničarima.

S vozova su prelazili na autobuse, njuškali poput strvinara, išli za usamljenim i bolje obučenim putnicima. Mađar je bolje ocenjivao žrtve, šaputao mu da se, kao u raju, može živeti od Nemaca i njihove rasejanosti. Slao ga je napred, onda mu, šireći ruke i skutove dugog kaputa, pomagao. Marković je nasrtao, vadio, trpao u nedra. Mađar je podmetao nogu onima što su ulazili ili izlazili. Bila je to njegova tačka. »Oprostite, molim!« govorili bi, obojica, dizali žrtve sa tla, stresali s njih pesak i blato. Tad se moralo raditi i rukama i nogama. Džepovi su bili puni svega i svačega.

Šandor Kolar imao je filozofiju:

»Sve, sve što nije tvoje, a tuđe je, njegovo je, njihovo je, uzmi!« šištao je, pre nego što bi se, kao privučen magnetom, stao primicati žrtvi ili predme-

tu: »Njegova maramica je tvoja maramica, uzmi mu je! Preči je tvoj, emigrantski, nos, od njegovog, nemačkog!« Dok je siktao, mađioničarski baratajući rukama, oči su mu dobijale epileptičarski sjaj, a glas toplinu: »Kad bih mogao, sve bih ih poskidao i posazuvao, ostavio ih da, bez ičega na sebi, nazebu i odu u pizdu materinu!«

Grad na jezeru zvao se Starnberg, sećao se Marković. Tek što su bili stigli iz Pöckinga, gde su, igrajući poker dva dana i dve noći, sa zemljacima i Talijanima, izgubili ne samo ono što su pootimali i nakrali duž obale, već i ono što im je jednooki Dalmatinac, Blago Sabljak, dao na ime svog mesečnog, tačno utvrđenog danka. Kišilo je. Bez kaputa, kapa i rukavica, sve je ostalo, kao plen, kod Sicilijanaca i Bosanaca, pošli su za povorkom. Osmotrili su gomilu, zauzeli prava mesta, kao onda u Gröbenzellu, kad im je plakanje za staricom donelo, pored hrpe satova, ogrlica i broševa, nešto više od 1 000 DM u gotovom.

»Pokojnik je bogat, Mark!« pribrano i kroza zube cedio je Kolar: »Ispraćaju ga tri orkestra!« Marković je stojao pred Mađarom, drhtao kao đak koji čeka komandu. »Mora da mu je ime Wolfgang, pored ovog jezera svaki treći tako se zove!« Onda ga je pomilovao po mokrom, crnom temenu, simbolično ga gurnuo napred: »Za koji tren ćeš na Wolfija!«

»Razumeo sam, šefe.«

»Nek im ostanu samo crne krpe, žalost i suze, dok sve drugo mora biti naše!« nabrajao je mađarski demon, čije su oči opet dobijale onaj metalni sjaj, gledajući kako iz pozlaćene kočije iznose Wolfgangov sanduk: »Ne boj se, Mark. Već spotičem, guram, zaklanjam.«

Marković je nasrnuo na najuplakanije. Ugurao se među njih i stao da rida. Suvi plač njegov pretvarao se u provalu suza, koje se ganule čak i Mađara. Podigli su poklopac, kako bi porodica, sveštenik, ceo prozebli rimokatolički svet, mahnuli Wolfgangu.

»Sad!« odnekud je, kao kroz češalj, zašištao Kolar.

Obliven suzama i kišom, Marković se nagnuo, poljubio Wolfganga u čelo, u obraz, onda negde u voštani podbradak.

»Njegov sam Gastarbeiter, siroti Gastarbeiter«, cvileo je, skidajući s fraka orden, s prsta skupocen prsten. »Ko će sad, kad on odlazi, izdržavati Gastarbeiterovu dečicu, dole u Grčkoj?!«

Posle je govorio da mu je bilo žao što je Wolfi bio bez novčanika.

»Srce mi se cepa za svakim Nemcem kog zajednički i dobri Bog pre vremena, kao danas, pozove gore«, rekao mu je bio Kolar da kaže budu li ga zapitali što, kao stranac, lije tolike suze. »Nemci nas ubijaju i tamane u ratu, a zatim trpe i hrane u miru: šta bismo bez njih?!«

Niti ga je ko primetio, niti šta pitao. Između muzikanata, đaka i turista, kojima se završavala duga povorka, probio se do parka i jedne gostionice. Za njim je, naređujući i osvrćući se, išao Šandor Kolar.

U nužniku su ceo plen izručili na beton. Markovićeve oči bile su pune suza. Za Wolfijem, rekao je, gledajući kako Mađar broji i sortira. Dokumente, flor i sveće, vozačke dozvole i čekove Bayerische Hypotheke, ženski ogrtač i mušku kaljaču, u šolju.

»Prvi si kom dajem polovinu!« zagrlio ga je i poljubio u čelo Kolar i povukao vodu. »Mađioničaru, čak ni ja nisam video kako si mu skinuo lentu!«

»Dok uđem u štos«, sećao se da je rekao Mađaru. »Dok im vidim narav, dok prokužim šta čuvaju, a šta ne. Posle ću ih drati!«

Mađar je delio. Začudio se, odjednom, kad mu je Marković vratio smotuljak s novcem, ogrlicama i broševima. Podigao je do nasred čela ovsene svoje obrve:

»Što nećeš, Mark?«

»Uzmi sve. Ostavi mi samo za komad hleba. Za tanjir tople supe. Ostalo imaj i nosi ti. Čak mi je i ono za hranu previše.«

»Objasni!«

»Ima raznih lopova.«

»Ti nemaš pravo na filozofiju.«

»Sva moja 'filozofija' je u nesreći. Dok patim,

nije mi do love. To ne znači da ne volim da je mlatim. Naprotiv! Ali je dajem ili onima s kojima sam, ili onima koji ne mogu bez nje koliko ni bez vazduha.«

»Može li se tako dugo?«

»Ne znam. Sad mi je, recimo, do nekih važnih zadataka, koje sam sebi postavio.«

»Tebi, dakle principi, a meni lova?«

»Nek zasad bude tako.«

»Do čudnog sam plena u Zirndorfu došao«, kao za sebe preo je Mađar i peo se u Atina-express, prepun Gastarbeitera, koji su pevali na svim jezicima Balkanskog poluostrva. »A meni je samo do para, te patim kad mi se iz džepova ne prelivaju!«

Šandor Kolar hteo je da vidi kako se njegov gorila snalazi sa šibicama. Slao ga je među Gastarbeitere. Sa strane je gledao kako Marković promrzlim prstima krije gumenu lopticu, ponavljajući: »Gde je... važi za sve... gde je sad?« Gastarbeiteri su s teškoćom pratili mađioničareve prste. Marković je zgrtao DM, šilinge, krune. Gastarbeiteri, koji su se za Božić vraćali svojim domovima, pokazivali su škrbine, uštedevinu, pesnice. Marković im se ulagivao, ponovo ih navodio. Šandor Kolar čuvao je odstupnicu i izlaz. Gastarbeiteri više nisu pevali. Pobegavši iz Atina-expressa, Mađar ga je pohvalio, rekavši da s proleterima moraš biti neumoljiv, ili umiljat, kako ne bi nasrnuli i drob ti prosuli!

Zatim je Mađar izvodio svoje burgije. Po drugim vozovima, koji su šibali prema Austriji i Jugoslaviji, otpočinjao je zaraznu igru par-nepar. Pljuštale su balkanske psovke, smeh, banknote. Kad god bi izgubio, Kolar bi, tobož nesrećan, otcupkao nešto nalik na čardaš. Igrajući, Šandor bi neprimetno, a to je posle činio i Marković, opipao za pasom skriven Colt kratke cevi i punog bubnja, nožić u rukavu, rukavice s žiletima i parčićima srče na prstima i gumenim dlanovima, koje je držao pod prslukom. Gastarbeiteri su ostajali bez onog što su nosili u Jugoslaviju, Grčku, Tursku. Gađali su ih kostima, praznim konzervama, pivskim flašama. »Ne ponašate se gospodski, prole-

teri!« uvijao se Kolar, dajući Markoviću znak da se beži i menja vagon.

Najčešće su kod Radendorfa bežali u mrak. S druge strane bila je Jugoslavija. Mađar je poznavao sve pogranične kafane, svratišta, kurve. Kod Markovića je granica izazivala drhtavicu: uvek bi se setio Viktora Aritonovića i grčkog voza, kojim mu je pobegao. Kolar se tamo s nekim sastajao. Ono što su njih dvojica donosili uzimalo je i delilo više njih, tako da je Marković bio više nego siguran da je uz brdo teglio granate, pištolje, eksploziv. Mađar se iz tame vraćao razdragan, nedara i džepova punih para. Kad ga je jednom sumnjičavo pogledao, umalo ne izgovorivši pitanje, Kolar je odbrusio:

»Ono što radi Šac, čovek koji nije bolha, ne sme znati ni sam đavo, pa i ne pomišljaj, Mark, da možeš saznati šta svakodnevno dovde dovlačimo, šta za to dobijamo, i ko su idioti s kojima trgujemo. Inače, pisneš li o ovome, proći ćeš gore od Aritonovića!«

»Šefe, bilo šta reci mi o Viktoru. Zgrej me!«

»Dobar i vredan bio je, neko vreme, taj Aritonović. Dopadala mi se njegova amoralnost, pamet, led u glavi. Nije on, kao ti, imao bilo kakvih principa. Voleo je lovu i bio spreman da ubije da bi se nje dokopao. Lovu je obožavao, sam je priznao, na nervnoj bazi. Varao je, krao, obijao, nosio sve što mi sad ovamo teglimo. Nije znao stati. Slušao me. Mislio sam da ću ga duže zadržati. Onda je pokušao da me prevari, da mi uzme patent. Nije znao, bolha, da je Šandor Kolar jedan na svetu, i da će svi koji na njega krenu loše završiti. Svezao sam ga i prodao! Čak sam i dobre pare za njega drmnuo. Posle sam saznao da je od tih, koji su ga kupili, pobegao, ali unakažen i nesrećan za ceo život. Čuo sam, nedavno, da je živ, i da namerava da mi se osveti. Hoće moju glavu, a uz glavu i lovu. Bolha!«

»Nije ti govorio kako me je na granici izdao?«

»Nije.«

»Nije pominjao torbicu s pločicom hašiša?«

»Nije.«

»Ni dolare, neki sitniš?«

»Ne misli da si jedini kog je zajebao. I mene je hteo!«

Od granice bi se, najčešće peške, spuštali u Villach. Tamo su jahali i gnječili nezajažljivu, sisatu Helgu Toth. Ni posle najbestijalnijih, najzamornijih orgija, Marković nije mogao da zaspi. Peklo ga je što je blizu granice. Bilo je to vreme kad je mislio da se granica vidi, da se ona, i kad ne svetli, može odrediti i dotaći. Kad god bi preko mere povukao, Mađar se iskraj Helge podizao i u snu deklamovao:

»Moje je, bolha, da snabdem, olovom, čovekom, da naoružam! Pa nek jedni drugima pale kuće i sena! Da im dam bodeže i noževe zatrovanih vrhova! Nek jedni drugima vade oči, nabadaju srca, seku noseve, čupaju jezike! Moje je da im dam ono što nemaju, dinamita, plastičnih bombica, paklenih mašina, što više cevi i metaka! Bolha! Ja sam i za Turke, i za Grke s Kipra, za ustaše koji kažu da su krstaši, kao i za one koji su protiv njih, za Palestince, za Albance, za Kurde, za Cigane! Samo nek kupe od Mađara, ne od Poljaka! Moje je da isporučim, da sâm donesem ako ne verujem drugom! Bolha, nek sve izgori! Nek nestanu Banat, Sudeti, Transilvanija! Nek plamti ovaj gnusni, sebični svet, koji je ranio i odbacio jednog Mađara! Daću ispod cene, samo mi obećajte da će plamteti Panonija, Tatre ogoleti, da će istočni, karpatski vetrovi nositi gar i pepeo do Atlantika! Ko će vam uzeti, ko vam podvaliti, ako ne ja, Šac, ja, na ceo svet ogorčeno siroče, jadnik bez ikog svog na ovoj izdrkanoj planeti! Moje je, bolha, da se svetim, da zavađam dva zida, dva ormara u sobi, dva brata! Umreću kupujući, prodajući, trgujući . . . «

I Helga Toth uzimala je svoje. Trpala je u čarape, izjutra. Šandor je prekorevao što više ne dovodi Eriku. Helga je rekla da u Eriku više nema poverenja, da joj se čini da je postala Ost-agent. Šandor se smejao, grlio je, šapućući joj da je na pomolu veliki gešeft, ovog puta sa slovačkim i mađarskim teroristima, te da Eriku, u koju i on sumnja, mora zameniti nova ženska. »Kakva«, pitala je Helga Toth. »Tešnjih rupa, Helgice, makar radila za ceo Istok«, našalio se Kolar.

Helgi Toth tresle su se velike sise. Dok je ponavljala da je oko Villacha teško naći žensku sličnu Eriki, Marković se setio buzeranta s tim imenom, plavom perikom i u zelenoj maksi haljini, što se šetkolio oko lagera Traiskirchen i mamio istočnoevropske emigrante. Sva u suzama, Helga Toth im je ponavljala da se boji da ih nikad više neće grliti. Mahali su joj.

Balkan-express sačekivali bi na samoj austrijsko-jugoslovenskoj granici. Marković je bio uznemiren. Stalno se okretao, uveren da je iza njega ostajala zemlja koju je bez pravog razloga napustio, izdao. Dolazilo mu je da grli Jugoslovene, Grke čak, te buduće Gastarbeitere, što su išli prema severu. Kolar je išao za njim preslišavao ga, bodrio. Marković je pružao ruke, ali ne za zagrljaj, već za napad.

»Čekaj! Nek se smire!« šištao je Mađar: »Nek se na tuđinu naviknu. A kad opet zadremaju, pljačkaj stoku balkansku! Svlači ih ako spavaju, obuću im kroz prozor! Nek vide kud su se uputili i gde su došli! Nek osete u čijoj su parohiji!«

»Smem li praviti bilo kakvu razliku između Grka, Turaka i Jugosa?«

»Meni je do love!« brundao je Mađar: »Zar se ne sećaš kako sam ti, u vozu za Ingolstadt, objašnjavao da Gastarbeiterska glava ne košta više od pišljivih 10 DM?«

»A ako nema ni toliko?«

»Ima 1 DM: uzmi mu je, otmi mu je! Onda ga gurni iz voza! Toliko, i inače, vredi život jednog balkanskog proletera, na radu u Deutschu! Ne nađeš li mu ni tu jednu DM, isto ga izbacuj napolje, ali dok voz juri, kako bi frankfurtske novine pisale da se antičke tragedije nastavljaju u Münchenu!«

3.

Tamaneći radnički tajin, zalivajući vojvođansku slaninu i makedonski sir grčkom mastikom, Šandor Kolar i Miloš Marković su u vozu za Regensburg, u hodniku vagona prve klase, sreli mladića izduženog

i nežnog lica, providnih ušiju, grgurave kose boje lana. Na izgled slabašni mladić pušio je »havanu«. Ruke je držao u džepovima. Mladić se pravio da ih ne primećuje.

»Grüss Gott, Niko Maraš!« muževno je kliknuo Mađar.

»Grüss Gott.«

Mladić je gledao kroz prozor, u noć. Krv mu je nadirala u obraze i slepoočnice. Stezao je ono što je imao u džepovima. Mađar mu je pazio na pokrete. Markovićevo je bilo da mu stoji s druge strane, da motri na izlaz.

»Maraš, bleneš u mene kao krava u mrtvo tele!«

»Nisam nikakav Maraš!«

»Znači: ne poznajemo se?«

»Ne kažem da se nikad nismo sreli. Vozovi!«

»Znaš li, bar, da je voz, ovaj koji nas vuče, brz? Da je noć crna? I da, pre nego što izvučeš to što stežeš po džepovima, možeš leteti glavačke?«

»Jeste, voz je brz i crn.«

»Što onda, Maraš, malo ne oboriš nos?« obešenjački se cerio Kolar.

»Nisam nikakav Maraš!«

»Niko, dosta foliranja!« nastavljao je Mađar, povlačeći dim iz njegove »havane«. »Vremena se nema. Voz grabi. A noć, na žalost, nije večna.«

»Maraša ima više«, šaputao je mladić, gledajući u šare na staklu. »Dalmacija i Hrvatsko Primorje su ih puni.«

»Ali je jedan Niko Maraš: od Rijeke do Trsta zapamtio ga je svaki kamen, svaki džep!«

»Zabuna.«

»Pokaži ruku, desnu!« Mišići oko debelih Šandorovih usana su se zategli. »Da je vidi ovaj čovek!«

»Ne zaplašujte ga.«

»Pokazuj!«

»Evo!« Šaka je bila bez palca, ostali prsti dugi i negovani: »U pitanju je, verovatno, kakva sličnost: vozovi su puni četvoroprstaša.«

»Maraš, dobro znaš da znam ko ti je, i kad, zašto i kako, unakazio tu šaku«, ledeno je nabrajao Kolar.

»Ne plašimo, tim, ovog čoveka. Naivčina je. Tek ulazi u štos. Do prstiju mu je koliko i do očiju, ako ne i više. A što je najgore, i njemu se može desiti što i tebi.«

»Mnoge stvari iz svog ranijeg života sam pozaboravljao. Počeo sam od palca. Ljudima koji su mi nanosili zlo manje-više sam opraštao. Da to nisam učinio, život bi mi bio sama muka.«

»Zar se ne sećaš, Maraš, kako sam te, zapuštenog i bolesnog, poveo i smestio u Flüchtlingslager Traiskirchen, Austrija, gde si im, zatraživši politički azil, bacio jugoslovenski pasoš koji je glasio, ako me pamćenje ne vara, na ime nekog Branka Nunića?«

»Ne sećam se.«

»Koliko si mi zahvaljivao što im nisam rekao da si s jednim Makedoncem, iz voza za Braunau, zbog iznošenog kaputa i 10 DM, izbacio u ovako ledenu noć jednog sirotog Gastarbeitera, oca petoro sitne dece, dole u Bosni!«

»Nikad nisam video živog Makedonca!«

»Nisu preko mog jezika ni otimačine kod Kaut-Bullingera, München. Ni krađa i prodaja brojnih kola. Ponajmanje štancovanje banknote od 100 DM s Mirkom Slanom, Slovencem iz Ingolstadta. Sve je zapisano i opisano. Ništa nije i neće zastareti. Dosad sam ćutao kao riba i čekao te.«

»Uskoro će Regensburg. Žurim.«

»Ako se ne setiš kako smo, po krađi i prodaji grčkih ikona, do zore lumpovali u baru Ba-ba-lu, izbaciću te kroz prozor!«

»Šac, onda si bio obrijan do glave«, tiho je prozborio Niko Maraš, zureći u tamu. »Nisi imao brkova, ni tog ožiljka preko obraza. Bio si veseo. Zvali smo te Ludi Hun. To ti se dopadalo. Lumpovao si, plaćao, forsirao svoj novi nadimak. On te obavezivao.«

»Priznaješ, dakle, da si mi ostao dužan?«

»U baru Ba-ba-lu rekao sam ti da si me triput skidao s vešala. Ako si se za to uhvatio, zaista si ostao Ludi Hun.«

»Maraš, voza u Deutschu nema u kom te nisam tražio!«

Niko Maraš pričao je da skoro godinu radi sam, da mu dobro ide. Hvalio se Münchenom, zamerao Frankfurtu, napominjao da neće nikakvog šefa. Tad ga je Mađar značajno stegao za mišku.

»Na koliko me vremena obavezuješ?«

»Prokrstariti Deutsch uzduž i popreko«, rekao je Šandor Kolar, proveravajući mu ramena, pleća. »Svršiti se moraju neki poslovi. Opet sam bez love. Sve sam porazdavao levo-desno. A nešto i zidam. Znaš ti svog Huna!«

»Je li ti dosta godina?«

»Jeste, Maraš.«

»Hoću li posle biti slobodan?«

»Hoćeš«, tobož iskreno je gudio Kolar, nameštajući mu široke revere, kravatu, poršetu. »Sve zavisi od tebe i tvojih devet prstiju.«

»Onda ne gubimo vreme«, uzdahnuo je Maraš i povukao iz svoje »havane«. »Regensburg je.«

»Kao da ne znaš pravilo: da žrtve moraju da se smeste i umire.«

»Šta predlažeš za noćas?«

»Niko, daj prvo sve što imaš.«

»Uzimaj!«

Marković je pazio na izlaz, na putnike koji su gasili svetla u kupeima. Kolar je oblizivao svoj od duvana požuteli brčić, vadio iz Marašovih džepova i nedara. Voz je opet grabio.

»Colt bi mi noćas valjao.«

»Ostavljam ti rukavice. Navikao si na njih. Zima je.«

»Putnici su se umirili«, uzdahnuo je Maraš.

»Noćas budite sove, balkanske sove.« Šandor Kolar objašnjavao je kako se to čini udvoje: zna se ko i kako operiše, ko čuva stražu, ko prvi beži, a ko nokautira bunovne Nemce. »Biću u vagon-restoranu i misliću na vas.«

Niko Maraš bio je spretnija sova čak i od Aritonovića. Bio je odaniji od svih lopova s kojima je dosad sovio, džepario i otimao. Sprijateljili su se i zagrlili u vozu za Kassel, posle jedne krvave tuče s

putnicima i železničarima. O tome Mađar nikad nije saznao.

Danju su upadali u trgovine, samoposluge, gostionice. Otimali su od kelnera, gostiju, od konduktera u tramvajima i autobusima, od prolaznika. Za njima je išao i šištao Kolar ustakljenih očiju, hrabrio ih. Posle ih je vodio u Hamburg i u St. Pauli. Plaćao im je, tražio da preteruju i muče kelnere. Bludničili su, tukli se s podvodačima. Kolar je krao kurvama, mornarima.

Tih dana Maraš je zaplakao:

»Šefe, ne mogu više.«

»Šta to... ne možeš... više?«

»Ne mogu ništa više«, cvileo je Niko, čije su oči nastanjivali strah i mrak: »Ništa više...«

»Znaš li šta te čeka?« šamarao ga je Kolar gotovo celim putem, u vozu za Osnabrück: »Nagrada? Penzija? Orden?«

»Šefe, mene samo smrt čeka«, šaputao je mladić, tiho dršćući. »Tako je blizu, tako je želim!«

»Kako bi bilo da te pošaljem na visoravan?« unosio mu se u lice Mađar: »Znaš, ljuti su, gore, na tebe. Jedan si od retkih koji im je pobegao. Pa su te po meni pozdravili i zamolili da im opet dođeš.«

»Samo me ne šalji gore!«

»Imaš nešto protiv njih?«

»Šefe, ni protiv koga ništa nemam. Oprostio sam svima sve, pa i njima. Stoga hoću mirno da umrem.«

»Umri, onda, kod njih. Na visoravni. Na čistom vazduhu.«

»Samo ne kod njih!«

»Niko, ako te njima ne preprodam, znaš li koliko te robije čeka? Svuda te po Deutschu traže. Poternica kruži Austrijom. O Jugovini i da ne govorimo.«

»Šefe, izruči me policiji. Biraj zemlju. Podjednako sam svakoj skrivio. Među memljivim zidovima ću skapati. Kao pas! Samo ne bih na visoravan.«

»Šta bi još?« siktao je Kolar, gledajući da li su vrata zatvorena.

»Šefe, ostavi me, bilo gde, da se kao čovek isplačem«, podizao je šake s devet prstiju Niko Maraš.

»Premlati me, ubij Boga u meni, kao onda u Essenu. Ti se zabavljaj. Kockaj! Kad dođeš, pun doživljaja i priča, noge ću ti prati i ljubiti. Naći ćeš me preporođenog. Pa ću nastaviti, vatrenije nego pre!«

»S plakanjem?«

»Krašću!«

»Opet bi mi pobegao!«

»Sveži me kao psa ako mi ne veruješ, i ako ti se to, kao nekad, dopada. Muči me kao što si onog Slovenca, koji je pokušao da ti zakine. Ništa ti ne branim. Samo ne pominji visoravan. Kunem ti se: n-a--s-t-a-v-i-ć-u!«

»U šta ti možeš da se zakuneš?«

»Potpisaću ti, ako drukčije ne veruješ, da mi se odseče i levi palac. Ako nećeš potpis, izjaviću to pred kim hoćeš, pa me drži za prst! Možda ću s takvim rukama biti neumorniji. Ne šalji me gore, dopusti da predahnem, da mi se misli vrate na pravo mesto, da mi se srce i živci smire, pa ću ti donositi duplo!«

»Šta bi još?!« suludo se cerekao Mađar, idući prema zaleđenim vratima: »Nečuven bezobrazluk!«

»Hteo bih da se, s vremena na vreme, sretnem s Markovićem.«

»Kakvo je to prijateljstvo?«

»Obično! Zajedno smo krali i bežali. Jednom bi me stigao Alžirac, s nožem, da nije bilo njega. Toliko! Ja njemu, na žalost, nikad nisam pomogao.«

»Neko vreme ćete biti razdvojeni«, rekao je Mađar kad su od Dortmunda nastavili prema jugu. »Posle ćete, opet, biti zajedno.«

S frankfurtske stanice Šandor Kolar je bezbroj puta telefonirao. Grickao je brčić, mahao rukama, kažiprstom pipao ožiljak. Uz Nika Maraša i Miloša Markovića stajala su tri tipa u bluzama od skaja i pantalonama od velura. Jedan od trojice unapred ih je upozorio da ne smeju izgovoriti ni reči dok šef, istakao je, ne izađe iz ćelije. Niko je drhtao, pogled mu je bio rasplinut.

Trojica su išli za njima i za Mađarom sve do taksi-stanice. Kolar je seo do šofera, odmah izvadio

100 DM. Njih dvojica bili su pozadi. Kolar je pokazivao pravac banknotom. U stopu ih je pratio drugi taksi, s trojkom. Već su bili na periferiji.

»Niko, nije trebalo da mi onda bežiš«, govorio je Kolar, dajući znak šoferu u koju od mračnih uličica da zavije.

»Emigrant beži do kraja«, prošaputao je Maraš. »Kad prestane da beži, više nije ljudsko biće. Nema ga!«

»Kao sad tebe što nema, Niko.«

»Kao sad mene što nema.«

»Čega ti je najžalije, Maraš?«

»Što ovom čoveku do mene ne mogu ispričati kome me prodaješ. Što mu ne mogu reći gde ću umreti. I najzad: žao mi je što ja ne prodajem tebe, već ti mene...«

»Niko, ne plače se pred Švabom!« Auto se zaustavio, Kolar pošteno platio, zatim pogledao gore: »Opet kiša, do đavola«, dodao je, namignuvši taksisti da sačeka. »Na visoravni ćeš plakati koliko te volja!«

»Sa mnom je gotovo plakao ne plakao.«

Mađar je davao znak taksiju koji ih je sustizao da ugasi farove. Onda je nekog pozivao ugovorenim zviždukom. Prilazio im je stari »rekord«.

»Zbogom, braćo!« mirno je rekao Niko Maraš i pokušao da zagrli i Markovića i Kolara.

Kad su iz »rekorda« stali izlaziti neki ljudi u kabanicama od skaja, Kolar je u stranu obrnuo Markovićevu glavu. »Rekord« bez farova, s Nikom Marašem u svom mraku, polako je odlazio.

»Siroti Nikica: više se ne isplati lečiti ga!« tobož uzdišući gudeo je Mađar; a kad se »rekord« izgubio iza ugla, i kad su njih dvojica ušli u svoj taksi: »A koliko puta sam mu govorio da me sluša, da mi se pokorava, i da ne pokušava da se bez mog znanja osamostaljuje!« Onda, u centru, Markoviću, koji od zaprepašćenja nije mogao ni da zine: »U čast Maraševe prerane smrti, ostatak noći proveščemo s motorizovanim droljama iz Kaiserstrasse!«

Pratio ih je »mercedes« s crnom trojkom.

4.

Od Frankfurta do Münchena bila im je potrebna cela sedmica, od Münchena do Düsseldorfa dve. Od pljački gostionice kraj Stuttgarta i motela na samom domaku Kölna, Mađar je izbegavao Autobahn.

»Voz je večan, voz je kao čovek koji se brani!« ređao je Kolar, tapšući Markovića, kog, dok je iz jedne seoske trgovine nosio četrdesetak kila tešku kasu, nije moglo stići ni tane. »Sve kad stane, čovek i voz će grabiti. U vozu može sve. Voz je dom, srećom tuđ!«

Marković je nosio Maraševu diplomatsku tašnu, punu maraka, nakita, satova. Kad se Mađar u filozofiranju zaustavio, rekao je: »Voz je kao bratstvo!« — i dobio preko zuba.

»U vozu, koji, kao ni čovek, ne može da se zaustavi, u tom čudu nad čudima, moguće je i opravdano — sve!« presuđivao je Kolar.

Koblenz im je ostajao iza leđa. Šandor je prostački zvao kelnere, govorio im da su švapski pederi, naručivao žestoka pića, plaćao duplo. Posle je terao putnike iz vagona za nepušače, diktirao:

»Deset godina bilo mi je kad sam, kao siroče i bez oca i bez majke, bez ikog svog i dragog, čuo i zapamtio: da je zemlja gnusna i kužna, nekako profana, da je u vozu čovek metar ili metar i po iznad nje, zemlje, i da je to, baš to, što nije na pločniku, ono glavno! Kad bi samo znao kako su iz Subotice vozovi šibali na sever, za Budimpeštu i Bratislavu, pa onda dalje; na jug, za Novi Sad, Beograd i Atinu! Ja sam ih, iz subotičkih sirotišta i dečjih domova, s čežnjom u očima, ispraćao. 'Uzjahaću vas, vozovi!' pištalo je iz moje duše: 'A kad vam se u sedlo garavo bacim, dugo neću dizgine puštati iz ruku i toliko ću vas mamuzati da će se o tome nadaleko čuti!' Vozova je bilo sve više. Možeš zamisliti kako su rasle moja tuga, moja želja za osvetom, moja čežnja za svetom! Bio sam ušao u dvanaestu kad sam se dokopao prvog bicikla. Bio sam skoro metar iznad zemlje, to je ono glavno, i trkao sam se s vozovima. Stalno sam padao, gušio se u suzama i vojvođanskom prašinom. Maši-

novođe su pritiskivali sirene, putnici mi bacali stare novine, prazne konzerve, jabuke. Mahali su mi! Tek sad mi je jasno da su me onim sirenama i rukama zvali k sebi, dakle sa zemlje gore, da su hteli da i ja iz proklete subotičke jame zakoračim u svet. Godine su prolazile, vozova je bilo sve više. Zatim sam i ja gore kročio, i sad su svi vozovi moji. Moji su vozovi, znaš, kao što sam ja njihov!«

Bili su u Stuttgartu. Na stanici ih je čekao Stefan. Bila je to krakata, glomazna i uvenula momčina tridesetih godina. Zulufe je imao duge i guste, već prosede, nos više puta lomljen i za sva vremena spljošten, oči neispavane i ubitačno tužne, zapaljenih kapaka, buljave. Desnica bivšeg boksera bila je osakaćena, bez palca, kao i Maraševa. Ljudina unjkavog glasa i modrih desni vešto je to krila, bacajući celu šaku pod levu mišku.

Stefan Bošković, zvani Tica, stalno se osvrtao. Ponavljao je da jedan iz najnovije njegove grupe samo što nije, lokalom, stigao iz Böblingena. Tica nije hteo ni sa stanice, ni u taksi. Čekao je svoj voz.

»Otkad se toliko plašiš, bivša zlatna rukavico Beograda i cele Srbije?«

Tica nije odgovorio. Osmotrio je ispred sebe sve do izlaza, onda zavio prema nužniku. Tamo je iz nedara izvadio smotuljak, nazvao ga danak, pobledeo. Kolar je izbrojao, pola stavio negde za pojas, a ostatak u čizmu, tamo gde je držao jedan od nožića.

»Drukčije smo se bili dogovorili, teška kategorijo!«

»Šefe, nužda zakon menja.«

»Stefane, zar za mesec i po nisi mogao skupiti više od pišljivih 10.000 DM?«

»Šefe, ne deset. Jedanaest!«

»Stefane, pa to nije ni za jedan 'mercedes'. A držiš ceo Stuttgart i okolinu!«

»Šandore, slab je ovo teren. Narod navikao na pljačke, otimačine i sve vrste krađa. Ovuda su pre nas palili Sicilijanci, čak Francuzi. O našima i da ti ne govorim: zavirili su i pod kamen! Slab, obrađen teren, kažem ti.«

»Sam si ga birao, Tica!« Mađar je gestikulirao, rukavicom mahinalno krio ožiljak na obrazu. »Hamburg si odbio zbog vlage. Berlin ti bio daleko od Balkana, a München i Salzburg preblizu! Stuttgart, daj mi Stuttgart, a sad ti ni on ne valja! Jednom Stuttgartu zamera! Za Stuttgart se otimaju!«

»Potpaljujem koliko mogu. Vidiš po sumi da ne ležim. Mreža je počela da mi puca i raspada se. Obijači, mlađi i hrabriji, beže. Od starkelja i onih kojima su počele drhtati ruke i kolena slaba vajda, katkad i šteta.«

»Samo 11 komada?«

»Jedva sam i to skupio.«

»Tica, priznaj, ništa ti neću: koliko si odvojio na stranu, za crne dane?«

»Moji crni dani već su stigli.«

»Otkad si toliko potišten?«

»Otkad ni na kog ne smem ni pesnicom, ni nožem. Otkad sam u Stuttgartu.«

»Zar te toliko proganja krv?«

»Šac, svakog stigne. Pobeći se ne može. Prvo te stignu krv i suze onih koje si unesrećio. Onda nemaština, a za njom sve drugo!«

»Slab, dakle, zrak u ovoj dolini?« ne krijući nezadovoljstvo, pitao je Mađar.

»Slab«, jedva je proslovio dugonja zgnječenih jagodica, niskog čela i preplašenog pogleda. »I zrak i sve drugo je, ovde, slabo.«

»Tica, možda bi hteo malo da se osamostališ, pa ne znaš kako to da mi izneseš?«

»Šefe, kunem ti se da mi to nije ni nakraj pameti!«

»Znojiš se, prevrćeš očima. Šta ti je?«

»Pod zemlju će me oterati ovaj njihov Föhn!«

»Hoćemo li malo na visoravan? Dobro bi se odmorio. Onakvog zraka nigde nema! Dogovorili bismo se da ti pojačaju hranu. Kako bi tek oni bili srećni da te ponovo sretnu!«

»S njima sam sredio račune. Sam znaš da su mi oprostili krv. Imali su i razloga i mogućnosti da me ukokaju, pa nisu.«

»Tica, važnije je da oprostim ja.«

»Svakog ponedeljka svrate i uzmu što je njihovo.«

»Je li njihovo veće od mojeg?«

»Ne traže, oni, mnogo. Par hiljada nedeljno. Samo da je redovno.«

»Da li bi mogao pogoditi gde su?«

»Ne! Sećam se samo svinjca, šume, vetra i ledene kiše. Kad si me njima isporučio, slučajno je bila mesečina. I sad vidim one zvezde! Onda se smračilo i dugo nije svitalo.«

»Štef, ko dolazi po danak?«

»Uvek drugi. Toliko sam se na njih navikao da ih i bez lozinki prepoznajem. Bez reči, najčešće bez pozdrava, vadim iz nedara i dajem.«

»Prete li ti?«

»Još dok sam gore bio, rekli su da će mi odseći ruku do lakta, izvaditi oko, odvaliti uši s lobanje prestanem li da dajem. Znaš ih!«

»Čini li ti se da još žale svog kompanjona?«

»Bilo kako bilo, njegova će me krv koštati glave. Davati moram, rekli su, do kraja. A kraja ne vidim!«

»Da te oslobodim te teskobe, Tica?«

»Nikom više ne verujem.«

»Mađaru možeš, Stefane. Ćutim!«

»Tajne se same odaju. Seljaci oko Dunava i Drine tvrde da prolivena krv, kad-tad, mora da proključa. Tad se čovek sveti. Tog se bojim više nego ognja.«

»Ostali smo bez Nika Maraša, Štef. Nedostaje nam treći. Pođi s nama. Da se malo razgališ.«

»Šljaka?«

»Za početak vozovi, poštice po provinciji i periferijama većih gradova. Kiosci i dućani po stanicama, letovalištima, banjama. Onda bolnice, dečji domovi, apoteke. Kola, benzinske pumpe, stanovi. Sve kao onda kad smo po Bavarskoj i Austriji pustošili, Gastarbeiterima kidnapovali decu i mačke. Putovao bi, stalno menjao obuću i odela, lični opis, govor. Nokautirao bi, normalnom Nemcu dosta je i tvoja leva. Kad

ne bi bio u vozu, raduckao bi u jednoj garaži. Vlasnik je naš čovek. Jugos. Poštenjačina i drugar. Ne bi gledao na radno vreme. Tražio bi da zapneš samo s vremena na vreme.«

»Ako je sigurno da sa svinjskim grofom, s njima gore, neću imati nikakvih naklapanja.«

»Moja briga, Stefane. Znaš, valjda, da od mene ne smeju ni pisnuti. Kad bih im svoj ventil zavrnuo, ostali bi bez sveže slovenske i istočnoevropske krvi, bez mesa uopšte. Ugušili bi se u svinjskoj pari, sopstvenom smradu, mraku i dreku.«

»Kad bismo pošli?«

»Već smo pošli, već letimo!« cerekao se Mađar u vozu i naručivao tartar bifteke, špansko vino, čokoladu. »Samo se ti, Tica, drži mene. Slepo mi veruj. Boj me se kao što si se, kad si bio mali, bojao oca. Kao što se još bojiš onih koji su te, krvavog i izgubljenog, slali na pod ringa! Donosi mi, švajsuj, prebijaj! I jezik drži za zubima ako nećeš da ti bude odsečen!«

U Ulmu su bili nešto duže. U staničnoj restoraciji bogato su večerali. Kolar je Boškoviću u usta trpao sasvim nepečeno meso. Onda ga je terao da žvaće neoguljenu i kokošijom krvlju prelivenu bananu. Neka jela bi, sva trojica, samo liznuli i s gađenjem vraćali. Kelneri su se uvijali, šef sale je penio. Tica je nekoliko puta obišao sve gastarbeiterske barake, ciglane, trčao za jednim Talijanom čak do Dunava. Leteo je po gradu, odnosio Mađareve šifrovane poruke, a uzimao i donosio danak. Vraćalo mu se pouzdanje. Stefan je to i rekao, ušavši pod stanični krov s dve teške diplomatske tašne, s »havanom« u zubima, s kaputom od najskupljeg mohera. Kolar je plen uzeo, a teškokategornika poslao da još malo trenira po Ulmu.

»Vidiš kako mi ideje i pare padaju s neba!« obraćao se Markoviću.

»Vidim.«

»Znaj: od tuđeg greha se, više i bolje nego od svog rada, može živeti. Prvo i prvo, časnije je, a i ne znojiš se. Ali, nikad i ne pomisli da sam srećan. Ni-

sam! Znaš, ja nisam ceo čovek, ja sam samo njegova trećina. Kažeš, tražiš oca. Ja oba roditelja. Ti ćeš tvog gangstera naći kad-tad, a ja moje varalice nikad! Napravio me, kažu, Srbin s Mađaricom, ili Mađar s Rumunkom, što je isto u onom panonskom burdelju, zvanom Vojvodina. Onda su ti berači kukuruza, nadničari, nestali, kažu niz Dunav, razdvojili se, ukoliko su, više od jedne noći i bili skupa. Narečen sam Aleksandar, na mađarskom Šandor, po kralju, Karađorđeviću, Ujedinitelju Južnih Slovena i ostale balkanske ološi. Prezime Kolar davalo se, tih godina, svoj subotičkoj kopiladi. U spisak pravoslavnih zaveo me pop Andro Macura, dugogodišnji tucač časne sestre Klare, ursulinke, u čijem sam internatu jedno vreme bio i zbog koje se, taj mudati i čekinjavi jarac, čim se po Bačkoj i za njegov greh i za njegova jajca čulo, obesio. Od Macure sam naučio da kradem na kartama, da njuškam za svim što je žensko. Kad je Dom tiperašica subotičkih propao, preuzeli su me neki adventisti, a kad su i oni najebali, našao sam se kod jehovaca. Oni su mi kupili bicikl! Tad je počelo moje prvo ludilo. 'Naći ću vas, oče i majko!' cedio sam iz srca i vozio. U petnaestoj bio sam pionirski prvak Vojvodine, a zatim i cele Srbije. Plakao sam dok su mi o tanki, kopilanski vratić, vešali pobednički venac, ne od sreće i zanosa što sam prvi, već što nije bilo mojih varalica iz kukuruza, da me u znojavo čelo poljube i čestitaju mi tako. Trenirao me čuveni Lajoš Varga, zatim Zdenek Bohumil, od kog sam naučio prve češke i nemačke reči. Prošpartao sam, sâm, celu Vojvodinu, zavirio u svaki salaš, kako bih, onako belokos, isturenih jagodica, na biciklu koji leti, skrenuo pažnju svojih roditelja. 'Ovaj mali, beli đavo, neće moći da se zaustavi, tako da će, ne ubiju li ga na vreme, do nakraj sveta stići i osramotiti našu Suboticu!' govorilo se, javno, za mnom. Lajoš Varga i Zdenek Bohumil tvrdili su da sam genije bicikla i da zlatna medalja svetskog šampionata mora krasiti zid subotičke sekcije. Biciklističko ludilo prestalo je preko noći, i to onda kad sam shvatio da pažnju mojih varalica iz kukuruza ne bi privukla ni veća titula. Tako

sam, sa sedamnaest, baš pred odlazak za Bukurešt, na takmičenje, smrskao točak, pljunuo ga, bacio u Dunav, a Lajošu i Zdeneku šasuo da je sport pizdarija a njih dvojica ograničene, vojvođanske, rekordima zablesavljene bolhe! Plakali su, jer kopilan, Šac, više nije hteo ni s kim. Odao sam se prevarama, krađama, otimačini. 'Osvetiću vam se, varalice moje!' opet sam šištao, kao da sam na mukama bio: 'Načiniću čudo, onda ću poginuti, te ćete grebati obraze za mnom i plakati večno!' Malo zatim, zbrisao sam odozdo. Prošao sam sve izbegličke lagere i prihvatne centre, odužio se paklu. S mukom sam stao na noge. Okusio sam ljudsku krv. Slana je, slatka, opija. Ako je jednom lizneš, uvek ćeš želeti da je ločeš. Zaludela me trgovina, posebno ljudskim materijalom. Tako da mi je danas milije i lakše kupiti i prodati čoveka, nego pripaliti 'havanu'!«

U Münchenu je Bošković bio još hrabriji. Lokao je i ždrao za trojicu, donosio za četvoricu. Čitavu sedmicu harali su po trgovinama, benzinskim stanicama i garažama, po vilama oko Isara. Oči zapaljenih kapaka dobijale su divljački sjaj, obrazi i usne su mu oticali. Šištalo je iz njega kao da je bio probušen između rebara.

»Šac, priznaj da sam kao nekad!« ljuljao se kolos, pokazujući levu kandžu.

»Jesi, ali pijan«, cerekao se Mađar, naručujući petu rundu. »Niko nije, niti će biti, ono što je bio!«

»Da se ubijem?«

»Da ubijaš, Tica!«

Bila je noć. Na stanici nije bilo ničeg zanimljivog. Kupili su sve emigrantske novine, koje su se na kiosku mogle naći, Times, kako bi, prelazeći ulicu tamo gde se ne sme, mahali njim i psovali Nemce s engleskim akcentom.

Kod Schillera, preko puta, isto nakresan, za barom ih je čekao Adam, američki vojnik, po rodu Poljak. Ništa manji i glomazniji od Stefana, pegav i podmukao, s Mađarom je govorio nekom mešavinom teksaškog, ruskog, čak češkog. Marković je razumeo kad je ponovio: da su veliki paketi kod Stanislava,

manji kod jednog drugog poljskog emigranta, Witolda, a najmanji, i Mađarevoj trojki najpotrebniji, par koraka niže, u Schillerovom nužniku. S vojnikom su se pozdravili bez reči.

Spustili su se dole i zatvorili. Bokser je morao da se preobuče u američko, vojničko odelo Adamove veličine. Natukao je i čizme, kapu, opasao se kaišem na kome je visila futrola s teškim Coltom. Tica je ličio na pijanog meleza iz Alabame. Tako je i išao, ne znajući kome ga je Kolar, na ulici, uz šifrovan pozdrav, predao. Njuška koja je Boškovića preuzela i ugurala u »mercedes« nije bila nemačka, ni po izgledu, ni po govoru, a ponajmanje po nepristojnim kretnjama ruku, kukova, kolena. Tad se Marković setio buzeranta Erike iz Traiskirchena.

S US Forces tablicama iz Adamovog paketića na »mercedesu«, koji se mišjom bojom nije izdvajao iz automobilskog sivila, Kolar i Marković su ceo sutrašnji dan pratili star i, sudeći po galeriji bez prtljaga i blatu po gotovo celoj karoseriji i staklima, maskiran »taunus 17 M« libanske registracije. Umazanu krntiju bez auspuha vozili su čas prvi, čas drugi Arapin, čas belac. Bio je to starkelja u skupom krznu, s naočarima, s mapama i novinama u rukama.

Smenjivali su se i njih dvojica, uzimali benzin kad i posada »taunusa«, koja nije izlazila. Očigledno je bilo da im nije polazilo da nađu neku ulicu, još manje određenu kuću. Kolar je tvrdio da su prevareni i izgubljeni, ali da ih treba pustiti da se još izmore, pa ih tek uveče zavesti na periferiju i poubijati. »Taunus« je nekoliko puta zakrčio promet. Onda je s Leopoldstrasse skrenuo udesno, prema Autobahnu za Nürnberg. Pratio ih je »mercedes.«

»Mark, proveri, je li sve O.K.«, grozničavo je naređivao Kolar, koji je pazio da rastojanje između »mercedesa« i »taunusa« nikad ne bude veće od dvadesetak metara.

»Sve je pod rukom. Mašinski pištolji, municija.«

»Misliš da su dobro naoružani?«

»Moramo biti brži. To je sve.«

»Jesi li siguran da nas ne primećuju?«

»Sasvim su umorni, šefe.«

»Osećaš li smrad?«

»Da, paklen. Šta to smrdi?«

»S te strane je Gross-Lappen, najveće münchensko smetlište. Tamo vazda gori, puca. Zatvori prozor. Gle, čine to i oni arapski majmuni!«

»Šefe, ko puca?«

»Emigranti! Tu jedni druge likvidiramo. Tu se koljemo, davimo, jedni drugima kožu s leđa svlačimo. Gross-Lappen je poprište, na kom istočnoevropska, na prvom mestu slovenska ološ, svodi stare i otvara nove račune. München bi, da mu nije Gross-Lappena, bio bez prave pozornice! Tamo Srbi ubijaju Hrvate, a Hrvati Srbe. Ukrajinci Ruse, a Rusi Poljake i Albance. Slovaci Čehe, a Česi Slovake. Mađari probadaju kog stignu, kao Bugari, kao DDR Nemci. To što zaudara — to su emigrantski drobovi!«

»Zašto se ubijamo baš tu?«

»Emigrantskog života nema bez rituala. Ni rituala i patetike bez smetlišta!«

»Šefe, Gross-Lappen čeka i nas dvojicu?«

»Mene svakako. Čak bih se i uvredio ako bih na kakvom drugom, manje dostojnom i manje teatralnom mestu bio umlaćen. Gross-Lappen kao da je stvoren za Mađara!«

Mrak se zgušnjavao. Rominjala je kiša. Kolar je počinjao da pevuši. Marković se sećao Maraša.

»Taunus« se zaustavio na parkiralištu. Nije gasio motor, ni farove. Arapi su izlazili, psovali kišu. Onda su, diplomatskim tašnama štiteći temena, išli uzbrdicom, prema motelu. Stari, olinjali majmun, ne ispuštajući volan iz ruku, nešto im je poručivao. On ni pojma nije imao da je samo desetak stopa iza njega, ugašenih farova, kisnuo »mercedes« s US Forces tablicama.

Čim su se za Arapima zatvorila vrata motela, Mađar je priterao »mercedes« uz »taunus«, s leve strane. Onda je izišao, cev uperio u vozača. S desne strane bio je Marković s mašinskim pištoljem. Čovek je podizao šake s volana i predavao se, čas jednoj, čas drugoj cevi.

»Vozi!« odsekao je Marković, posadivši se do vozača i uperivši cev automata u stara rebra. »Fahren, za 'mercedesom'!«

Padala je kiša, curilo sa svih strana, tako da su »taunusovi« brisači s mukom čistili šoferšajbnu. Presrećan zbog ulova, Mađar je vitlao »mercedesom« kao biciklom. Vozio je, Kolar, natrag prema Münchenu, skoro pola sata; čitavu večnost, činilo se Markoviću. Onda je naglo skrenuo udesno, izbio na Insbruckerring. Opet je zavijao, šibao po Wasserburgerstrasse, kao da je bilo vedro, a ne prva noć potopa.

U »taunusu« je zaudaralo na loj, bademe i smokve, na obuću i ogrtače od loše štavljene arapske kože. Vozač više puta rezanih obraza, krpljenog nosa i vrata, zanosio je na urin i amonijak. Žvakao je svoj tompus, smrdeo, kao mumija gledajući napred. Čak ni dugme na radiju nije se usuđivao da okrene, te je krčalo, te se jeka ponoćnih zvona mešala s muževnim glasovima i pesmom vojnika Sedme američke armije, iz najbliže baze. Marković mu je, s vremena na vreme, koliko da ga opomene, upirao cev u rebra, u visini srca. Starac je nabirao čelo, krpljene veđe, gužvao tako brojne šavove.

Preko Kirch-Truderinga stigli su u Riem. Kolar se za trenutak zaustavio, izišao, prišao »taunusu«. Marković mu je otvorio vrata. Šandorovo lice bilo je ozareno, kosa po čelu vetrom zamršena, a bore oko očiju nasmejane i mokre. Namigivao je starcu, govorio Markoviću:

»Da ga ubijemo?«

»Malo kasnije.«

»Onda za mnom!« lanuo je i zalupio »taunusova« vrata tako da se opet čuo zdravi smeh Adamove jedinice.

Ulica po kojoj su mileli bila je gotovo sva pod vodom i nanosom. Marković je molio Boga da se što pre završi luda noćna trka. Zamišljao je kako će sve ovo opisivati Niku Marašu i Stefanu Boškoviću, ako ih ikad sretne. Januši Novak ni reči, plakala bi. Otac i inače ništa ne bi razumeo.

»Ubili biste Nikitu Nikitina, starog i bespomoćnog ruskog emigranta, kog su već kaznili i Bog i ljudi?« žvaćući svoju cigaru pitao je vozač.

»Ubio bih noćas i rođenog oca!«

»Reći ću sve što znam. Ponjimaješ?«[1]

»Ponjimaju, Ruskij. Sad vozi, inače ću te u srce!«

»Smem li znati kud vozimo?«

»To nije ni moje, ni tvoje.«

»Umor, san, napor. Ne mogu više.«

»Ugasi radio, Ruskij!«

»Što da ga gasim?«

»Ide mi na nerve Adamov smeh. Poznaješ Adama«?

»Ne poznajem više n-i-k-o-g-a?«

»Jermolaja? Viktora? Bondarenka?«

»To mora da su neki veliki ljudi. Imena njihova zvone. Znajete[2], ja sam samo prevoznik. Bednjaga![3]«

Markoviću se činilo da su već bili u Dornachu. Mađar ih je zaveo u tihu uličicu, uza zid parkirao »mercedes«, a »taunus« sproveo do tamom i psećim lavežom ispunjenog dvorišta i garaže. Od straha i umora premrlog, vozača je iz »taunusa« izneo Stefan Bošković. Tica mu je, pre nego što ga je posadio na nekakav sanduk, povezao oči, a Šandor Kolar stegao drhtave ruke Adamovim lisicama. Marković ga je celog opipao i oslobodio patentnog nožića, revolvera na kolo, rukavica sa žiletima po dlanovima i prstima.

Marković je mogao da vidi svih pet »mercedesa«, kojima je Bošković morao da izmeni brojeve na motorima i šasijama, a tablice na odbijačima. Nikitin je stojao kraj svog »taunusa«, i kvasio nogavice. Mađar, mu je vrhom noža prelazio preko usnica, šarao oko starog grkljana.

»Nikituška, gde je zlato?« unosio mu se u lice Šandor.

»Pojma nemam.«

»Hvalio si se ovom momku da nešto znaš.«

»Ali ne gde je zlato!«

---

[1]) Razumeš (ruski).
[2]) Znate (ruski).
[3]) Siromah, jadnik (ruski).

»Govori šta znaš, inače ćemo i tebe i tu tvoju krntiju na komade, pa na Gross-Lappen.«

»Gross-Lappen. Šta je to?«

»Grobnica!«

»Bez žurbe, onda.«

»Ruskij, gde je heroin?«

»Ovog puta je, na žalost, samo hašiš.« Pogled mu je bio izgubljen, glas ravan: »Nije moj. Ja sam samo prevoznik, vrsta roba.«

»Ruskij, isto smo što i ti. Brzo govori, robovima: gde je haš?!«

»Vrata. Blatobrani. Pragovi. Duplo dno.«

Bošković i Marković su skidali tapacirung, čupali žice, otkrivali i otvarali zamaskirane rupe. Vadili su zelenomrke pločice oblika čokolade. Zaudarale su na memlu, na buđ. Mađar ih je zagledao. Sve su bile s brojevima 999.

»Nikituška, koliko si vozio?«

»Koliko su hteli. Koliko je moglo stati.«

»Koliko je to, otprilike?«

»Pedesetak kila.«

»Gde je vršen utovar?«

»Bejrut. Jedino sam ono što ste našli u torbi s hranom preuzeo u Istanbulu.«

»Ko su Arapi?«

»Previše pitate!«

»Kako se zovu? Odakle su?«

»Oni se uopšte ne zovu. Imena nemaju. Sporazumevaju se prstima.«

»Ruskij, ako ne znaju svoja, tvoje ime dobro znaju.«

»Naređeno mi je bilo da prvog ukrcam u Solunu, drugog da primim u Skoplju.«

»Misliš li da je sve ovo bilo njihovo?«

»Njima se nikad ne zna. Mislim da nije.«

»Po čemu to sudiš?«

»Ni po čemu, ali tako smatram. Previše su telefonirali. Gde god sam prikočio i stao!«

»Kog ste onoliko tražili po Münchenu?«

»Vas dvojicu!« gorko se nasmešio Nikitin i pokazao zlatne zube.

»Nijednom nas niste opazili?«

»Ja vas ne vidim ni sad!«

»Koga vidiš ako nas ne vidiš?«

»Arape, kako me kolju!«

Bošković je sekao velikim makazama, vešto i brzo, kao da je imao sve prste. Marković je vukao i čupao skaj, tamo gde je bio zatutkalisan za pleh krova, s unutrašnje strane; Bošković je vadio pločice, ređao ih.

»Nikituška, ko te toliko klao?«

»Prvo Nemci, kad su iz žitomirskog pravca ušli u Kijev. 'Za kaznu, Ruskij, što se odmah nisi predao!' rekli su. Posle, vojnici generala Vlasova, kod Ljvova, govoreći mi: 'Hajde da te i mi obeležimo!' Onda opet Nemci, u jednoj češkoj šumi, pitajući me: 'Kud ćeš iz Rusije?!' Pa jednom, posle rata, Sicilijanci i Bosanci, a nedavno Arapi.«

»Otkud ti libanski pasoš?«

»Kad si to što sam ja, kad ideš na rizik, moraš imati više papira.«

»I sreće, zar ne?«

»Sreća je tvoja privatna stvar. Za nju niko ne pita!«

»Gde su ostali pasoši?«

»Desna čizma — turski. Leva — argentinski. U nedrima, najbolji, nemački.«

»Vidim, na svima nisi Nikitin.«

»A što bih i bio. Tvoje je da sebi izabereš i odrediš ime!«

»Šta prevoziš?«

»Najčešće ono čega se Nemci gade. Zatim ono što izbegavaju, neće ili ne smeju.«

»Šta još, pored droge?«

»U kakvom selu lipše konj, krava, pas. 'Ruskij!' viknu Nemci, i ja se bacam na crkotinu kao da sam Ciganin, a ne Ruskij.«

»Zapadne li Ruskog šta veće? Ili samo crkotine i drek?«

»Oružje, od najlakšeg do težeg. Ovakvim krntijama, kombijima, hladnjačama, cisternama. Paklene mašine, emigrantske novine i letke. Znam svaki put

odavde do Balkana i Bliskog Istoka. Teže mi je prevoziti kidnapovane, u vrećama, nego dinamit!«

Marković i Bošković vadili su kiler, razbijali ga. Sekli su rezervoar za benzin, čudili se šta sve tamo, u duplom zidu, može stati. Blatnjavi odbijači bili su puni smrdljivih, u celofan zavijenih grudvi.

»Ruskij, ovo si preskočio!« urlao je od radosti Mađar.

»Niste pitali.«

»Pitali smo...«

»Za zlato! Kao seljaci, odnedavno u gradu.«

»Imaš li još makove smole?«

S Nikituškom se više nije moglo govoriti. Oči su mu se sklapale, jezik mu je težao. Kolar ga je, kao dete, položio na zadnje sedište svog »mercedesa«; onda je seo za volan i pokrenuo motor. Marković se posadio do vozača znojavog, srećnog čela. Okrenuo se, video da starac spava. Mađar je prednjim točkovima bio na pragu garaže. Bošković je za njima zatvorio vrata. I ne sačekavši da Šandor spolja zaključa vrata, počeo je da peva, razbija i švajsuje.

Mađar je po kiši, čiji su mlazevi vezivali nebo i zemlju, vozio više od pola sata. Marković nije gledao natpise na raskrsnicama. Mađaru se to dopadalo. Marković je pazio na Nikitina, koji je zaudarao na staračku, kiselu, emigrantsku kaku. Leptir-staklo do vozača bilo je odškrinuto. No, ni to nije bilo dovoljno.

Rus se nije probudio ni kad su ga izneli iz kola. Kolar je otključao glomazna, bavarska vrata, pošao uz nekakve stepenice. Marković je nosio Rusa, koji je krkljanjem pokazivao da je još živ. Otvorio je oči tek kad su ga Kolar i Marković uneli u kupatilo.

Svlačili su ga, izvrtali mu džepove, istresali čizme. Kupali su ga, zavirivali mu u zube, u čmar. Staro, mršavo telo bilo je sve u ožiljcima i zaraslim opekotinama. Posipali su ga talkom za bebe, uvijali žrotirima. Do kreveta ga je nosio Mađar. On mu se i obratio:

»Ruskij, sad možeš spavati čitavu večnost. Da je, meni, to!«

»Koliko je sati?«

»Tri posle ponoći. Što pitaš, Ruskij?«

»Zato što ne bih hteo da spavam čitavu večnost. Mrzim sve što je večno. Bežim od te proklete večnosti otkad znam za sebe.«

»Pobeći se, vidiš, ne može.«

»Mora!«

»Zadatak si obavio.«

»Nisam!«

Mađar mu se unosio u lice. Šakom je prelazio preko njegovog od vrele vode rumenog temena. Iza ušiju mu je podizao mokro, sedo pramenje, pitao ga što se žesti sad kad je sve O.K.

»Kažete da je tri posle ponoći?«

»Četiri, Ruskij!«

»Šta sam radio ceo sat?«

»Sanjao kako te kolju i deru Arapi.«

»Hoću da obavim zadatak do kraja. Spavaću punih dvanaest sati. To je skoro večnost. Onda ćemo, uz doručak, videti kako i gde sačekati jedan drugi auto. Puniji je od mog!«

»To kao da je neki konvoj?«

»Ja sam u njemu bio tek deseti.«

»Prvih devet prošlo je isto ovuda?«

»Neki su iz Bejruta nameravali preko Italije i Švajcarske, pa za Bremen i Hamburg. Neki mora da se već vraćaju. Bez hvatanja i krvi retko kad prođe.«

»Ruskij, kuda je najteže?«

»Kad srećno izađemo iz Jugoslavije i dokopamo se Austrije, odahnemo.«

»Kako znaš da je u jedanaestim kolima najviše?«

»Vozi Ivan Semjonič Abrahamov. Moj čovek, uz to i jedini za kog dajem ruku u vatru!«

»Kakav je dogovor?«

»Da ga čekam na austrijsko-nemačkoj granici. Od ponoći pa napred. Stiže iz Salzburga. Ako na onom platou, slučajno, bude gusto ili nepodobno, onda na jednoj od Shellovih pumpi, na putu za München!«

»Šta će značiti ako se ne pojavi?«

»Da je mrtav, ništa drugo! Da je otišao na onaj svet, koji sat pre mene.«

»Samo to, Ruskij?«

»Samo to! Vanja se ne predaje. Vanja radije ubija! Vanja Abrahamov će pre sebi kuglu u čelo, nožem u srce, nego što će uvis podići ruke!«

»Jedan takav bi nam odgovarao«, šaputao je Mađar, gledajući kako se starčeve oči nalivaju suzama.

»Vanja je dobar i pravedan. Kao Bog je!«

»Borio se i Abrahamov u Crvenoj ili u armiji Vlasova?«

»Borio bi se, Vanja, da je stigao, protiv svake armije. Kad je II svetski rat izbio, imao je samo pet ili šest godina. A evo dokaza da se nikome nije ni dao, ni predao: sa zaleđenog Oba, iza Urala, stopala zavijenih kožama i krpama, peške, preko toliko granica, močvara i šuma, stigao je do Nemačke! Nastavio je da pali po Nemačkoj, kao što je to činio po Rusiji i Poljskoj. Klao je, i krvi mu ljudske nikad nije bilo dosta. Novine su pisale da Bavarskom luta fantom, a niko nije mogao ni pretpostaviti da je to bio dečak, koji je umilnim glasom od seljaka tražio hleba i vode. Na kraju je, bez ikakvih papira i pijan od krvi, dopao Zirndorfa. Stalno je pevao, rekli su mi. Sreća njegova što nije pominjao vatru!«

»Nikitine, što si ga iz tog blata podigao?«

»Sažalio sam se. Oči je imao kao moj pokojni sin, Aleksej, proslavljeni mitraljezac staljingradske bitke. 'Ubij me, baćuška!' zavapio je, kad sam ga izveo iz lagera, najeo i napio. 'Zar da takvog lepotana ubije ovakva nakaza?' začudio sam se i zabranio mu da kleči preda mnom. 'Kao što si ti, baćuška, iskrpljen spolja, tako sam ja iznutra, pa je najbolje da mi skratiš muke!' Nisam mu ih skratio, kao što vidite. Vodio sam ga sa sobom. Pevao mi je zauralske pesme. Time me održavao u životu, ponjimajete!«

»Sad bi trebalo da ga pustiš, Nikituška.«

»Star sam i slab, mnogo slabiji nego što izgledam. Izdaju me noge i ruke, a uskoro će i pamet. Pokatkad me, za volanom, spopadne drhtavica. Uskoro ću se opružiti. Pa bih hteo da mi Vanja, namesto Alekseja, sklopi oči, skrsti ruke. Da me neko od naše, pravo-

slavne vere, bar jednom jedinom rečju, poslednji put, pozdravi!«

»Šta ako, umesto on tebe, ti njega sahraniš?«

»Bogu i vama se molim: Ne!«

»O.K., Nikituška, sve je O.K.: nećemo ubiti ni tvog piromana Vanju, ni tebe. Druge ćemo, nas petorica! Hoćemo li?«

Glava Nikite Nikitina bila je zabačena, vrat istegljen, kao za klanje, tako da su mu očne duplje bile pune suza. Više ga ništa nisu pitali. Šandor Kolar požurio je da zapiše da Ivan Semjonič Abrahamov, Vanja, ima valovitu i plavu kosu, nešto kao sibirski ovas, oči pune krugova i kafenosmeđih mrlja, spljošten uralski nos vidljivo širokih nozdrva. Uneo je i to da Vanja sve što vozi, vozi i goni surovo i tačno, da se za volanom oseća kao da je u sedlu, da ima iste pasoše i noževe kao i Nikitin, Tommy Gun povrh svega. Gledajući kako starac miruje, Marković je podsetio Mađara, da ne zaboravi: ovog puta Vanja šofira »mercedes« dizelaš, to je vozilo bez auspuha namerno, kako bi bukom motora i smradom nafte odvraćalo pažnju carinika i policajaca na brojnim prelazima, da je iz Bejruta pošao sam, i da mu, kao Nikitinu, u Solunu, nikog nisu utrapili.

S rukama prekrštenim na prsima Nikitin je krkljao.

»Ruskij, meso koje si naručio za doručak, u pet po podne, biće zapečeno samo s jedne strane, kao što si i naredio!« rekao je Mađar i otišao.

S mašinskim pištoljem na krilu, Marković je bdio pokraj Nikitina. Markovića je samo jednom prevario san. Trgnuo se iz naslonjača i shvatio da nije s Nikom Marašem, u vozu. Svitalo je. Bio je tmuran, beskrajan, bavarski dan. Vetru su se odupirale neolistale, crne grane jabuke što se nalazila između njihovog prozora, pod krovom, i puta. Mogao je videti i jato vrana, čije je graktanje leden vihor, s kišom, donosio kao eho.

Rus se nije pomicao. Nije ga mogla probuditi ni buka motora u dvorištu, ni udarci čekića u pleh, negde u prostorijama ispod njih. Marković je šetao po

sobi, gledao usnulu, belu glavicu. Nikitino telo se pod pokrivačem nije skoro ni primećivalo. Marković je u mislima dočaravao Abrahamova i ruku koju starac za njega polaže u vatru.

Kolar je došao tačno u pet i našao Nikitina i Markovića za stolom. Rusova šaka bila je na raširenoj karti, Markovićeva na automatu. Skrajnuli su mapu, postavili trpezu. Jeli su utroje. Nikitin je cmoktao, tvrdio da nikad nije jeo krvavije i ukusnije meso. Umesto vina, kojim su se Marković i Kolar častili, pio je čaj bez šećera, ali ohlađen. Gestikulisao je, valjda zato što mu je Mađar nekoliko puta ponovio da neće rafalom pokositi Ivana Semjoniča Abrahamova, Vanju. U prizemlju su urlali.

Tad je, u uniformi Sedme američke armije, došao Stefan Bošković. Tici se potpuno vratilo pouzdanje. Rukom bez palca posluživao je čokoladom, keksom, južnim voćem. Gestikulisao je, štimovao glas. Govorio je da će pevati do kraja života. Nikitin to nije mogao da shvati, pa ga je sa svih strana zagledao.

Tica je Tommy Gun imao ovlaš zataknut za pojas, teški Colt Officers Match 38 Special u futroli, što je na opasaču visila. Pevajući, Tica je namigivao svojoj od pića i sreće otekloj njušci. Šmrktao je kroz nos, boksovao, kao da je bio u ringu. Nikitin je počinjao o Abrahamovu i njegovoj odanosti, te je Tica sve mahnitije zamahivao ručerdama, tako da mu je sa na američki način ošišane lobanje padala pešadijska dvoroga kapa.

Oko devet uveče pokrenuli su motore i stali se kratko preslišavati i pozdravljati. Za volan »mercedesa« s US Forces tablicama seo je Bošković. Do njega je morao Nikitin. Tica je pevao. Ni s Rusom nije bilo sve u redu. Preko prozora se naginjao, glasno govorio Kolaru da ga ne vara predosećanje. Mađar je pitao u vezi s čim. Ovog trenutka, bulaznio je starac, umesto Alekseja, austrijsko-nemačku granicu prelazi moj Vanja i već nas čeka na platou, s nemačke strane.

Na granicu su stigli pre ponoći. Lila je kiša, donosio je vetar iz Austrije. Kolarov i Markovićev

»mercedes« bio je parkiran uz onaj za čijim je volanom bio Nikita Nikitin. Mađar je slušao džez, Rus Boškovića.

»Ubiću te, Ruskij, ako si nas ovim čekanjem namagarčio!« šištao je Kolar, pušeći debelu cigaru.

»Nećete imati potrebe!« preko svog prozora odvraćao je starac: »Abrahamov samo što nije stigao!«

»Slabo ti predosećanje!« dodavao je Marković, spreman da ga na Šandorov znak izvuče iz kola, zavede u šumicu i pridavi. »Abrahamov, po svemu sudeći, postoji samo u tvojoj izlapeloj tikvi. Spremaj vrat, Ruskij!«

Stari »mercedes« dizelaš, s francuskim, žutim lampama i libanskim tablicama, stigao je po najcrnjem pljusku tek u pola četiri iza ponoći. Nije se moglo videti ko je za volanom, toliko je lilo. Na platou nikog nije tražio, čak je odmah iz kolone hteo. Nikitin ga je dugim svetlosnim signalima nekoliko puta pozdravio, zatrubio mu. Markoviću i Kolaru učinilo se da se dizelaš bez auspuha, s praznim prtljažnikom na krovu, za trenutak zaustavio. Ni tad, od vode, nisu mogli videti koje bio za volanom, a ko na mestu suvozača.

»Vanja!« zavapio je Nikitin, usukavši vrat: »Vanjuška, sine jedini, stani!«

Dizelaš je dao levi žmigavac, pokušao da zaobiđe kola ispred sebe. Nije mogao. Činio je isto to i automobil s nemačkim tablicama. Onda je dizelaš, ne dajući nikakav znak, s desne strane, prešišao više vozila.

»Vanja, zaustavi se, za trenutak samo!« jaukao je starac: »Ja sam, nakaza tvoja!«

»Ruskij, siguran si da je on?!« urlao je Mađar.

»Abrahamov, ljudi, Abrahamov!« udario se po čelu Nikitin: »Abrahamov, šta sam vam rekao!«

»Ili te nije video, ili beži od tebe!«

»Nije sam, ljudi, to je zato!« plakao je starac, pritiskajući papučicu za gas tako jako da se Marković sažalio na motor. »Za mnom!«

»Nakazo stara, gineš ako ga ne zaustaviš!« Mađar

je davao gas, besno prolazio pored Rusa: »Ja ću te k-l-a-t-i!«

Mora da je Ivan Semjonič Abrahamov imao dosta goriva i sasvim druge namere kad se nije zaustavio ni kod prve, ni kod druge, a ni kod treće Shellove pumpe. Uzalud su mu se Nikitin i Bošković približavali, davali mu svetlosne, zvučne i sve druge moguće signale. Vanjin dizelaš je grabio, nametao trku i ritam, te je Kolara počinjala da hvata panika. Mora da je Tica na sav glas pevao kad je Nikitin, ne obazirući se na crn pljusak i na ostale vozače, vitlao putem kao zmaj mokrim nebom. Kolar i Marković su ga s teškoćom pratili.

»Gle, Nikitin prestiže Vanju!« vikao je Mađar i naređivao Markoviću da pripremi automat i puca, zatreba li, bilo u jedna, bilo u druga kola. »Boga mu ruskog: pravi barikadu!«

Zaobišavši Vanjin dizelaš u velikom i blagom luku, i udaljivši se od njega stotinak metara, Nikitin je stao da koči i da se po kišnom ogledalu kliza. Onda su se Nikitina kola okrenula prema svima što su dolazila sa istočne strane i porebarke se zaustavila.

Ko je prvi opalio iz automata, Stefan Bošković ili Ivan Semjonič Abrahamov, to Šandor Kolar i Miloš Marković, koji su kao i drugi tumarali po polumraku i vodi, nisu mogli ustanoviti. Tek, oglasili su se rafali. Začulo se nekoliko udara, zazvečao je pleh pre nego što je iz Nikitinog »mercedesa«, sad već izvrnutog na bok, buknuo plamen.

Kolar i Marković nisu obraćali pažnju ni na Nikitin automobil, ni na ostale vozače što su uletali u krvavo klupko pleha, mesa i dima. Tražili su »mercedes« s libanskim brojevima. Abrahamova nije bilo! Sam đavo zna kako se izvukao i s onolikim blagom nestao. Tako nešto je i rekao, Marković, od muke oznojenom Mađaru.

Marković je seo za volan. Kolar je Tommy Gunom pretio onima što su, gledajući kako gori »mercedes« s US Forces tablicama, ometali prolaz. Iz meteža, dima i vode izvukli su se par trenutaka pre dolaska policijskih i sanitetskih kola. Marković je bio

odmoran i besan i vozio je tako da su Šandorove vilice, od ushićenja i straha, bile razjapljene. Prestizali su gotovo sva vozila koja su se Autobahnom kretala. Kolar je spuštao staklo, nišanio. Govorio je da će, ne stignu li Vanju Abrahamova, pucati u bilo kog, u svakog, koliko da osveti ugljenisanog Boškovića. Marković je vozio. Bilo mu je žao Nikituške.

»Šta ako su ona dva arapska Ciganina nekako javili Abrahamovu da se ne zaustavlja?«

»To će biti. Vanja, inače, ne bi izdao!«

»Zašto Vanja ne bi i-z-d-a-o?«

»Vanja je goreo. Takvi radije ubijaju.«

»Pa i ubio je! Nikitina, svog Kuma! Ubio, pa svima zbrisao s onakvom lovom!«

U München su Kolar i Marković, tog jutra, uleteli među prvima. »Mercedes« s konopcima, noževima i oružjem zavukli su u garažu nekog Mađarevog prijatelja. Uzimali su taksi, menjali ga svaki sat. Taksisti još ništa nisu znali o događaju na Autobahnu. Kolar je na sve strane telefonirao, ponavljao: »Abrahamov, Rus, zamislite!« Kolar je opisivao Vanjin dizelaš, diktirao broj libanskih tablica. Mora da su Mađaru odgovarali da prvi put čuju za ime Ivana Semjoniča Abrahamova, zauralskog Rusa, kad je onako urlao i pljuvao u školjke telefona. Kolar je toliko pritiskivao i gnječio ožiljak na obrazu da mu je iz njega polazila krv.

Mađar je samo s jednim licem govorio učtivo, čak pokorno. Nije ni slutio da je Marković slušao gotovo ceo razgovor. Kolar: »Prvi je koji mi je umakao, znate sami.« Glas: »Aleksandre, svega mi je dosta! I tvojih obećanja i tvojih laži!« Kolar: »Imam svedoke. I kunem se da je bilo kako kažem. Čitaćete u novinama.« Glas, razgovetno, oštro: »Aleksandre, ukoliko mi dvomesečni dug ne doneseš do sutra u ponoć, znaš čime ću te i kako unakaziti. A sad prestani da bulazniš o nekakvom Abrahamovu!« Tad je Markoviću postalo jasno da i nad Mađarom stoji neko. Setio se priče o biciklu, o roditeljima, sažalio se nad njim, rekao mu na ulici: »Šefe, spreman sam da ubijem svakog ko ti smeta. Ko ti se protivi. Ili ko ti

preti!« Šandor ga nije čuo. Izbezumljenim pogledom tražio je Abrahamova, pretio da će se, čim se nažderu, naloču i najebu, ustreliti. No, do ručka je bilo još dosta.

Lokati su počeli odmah. Oko jedanaest bili su toliko pijani da su se jedva držali na nogama. U podne su ispred Kaufhofa zaustavili taksi i strovalili se pozadi. Hteli su u omiljenu Hitlerovu gostionicu. Šofer je crveneo od besa, govorio da ne zna gde je to. Naljutili su se i oni, naredili mu da vozi dugom i mokrom Dachauerstrasse. Taksista je tvrdio da ne zna ni za Dachau. Otpijajući iz boce, stigli su u Karlsfeld. Tamo su jedva našli kućerinu u čijem je potkrovlju, s vremena na vreme, stanovao Kosta Gavran, Makedonac. Taksista ih je čekao.

Kad nije bio u zatvoru, Kosta je po Shellovim pumpama točio gorivo, primao i razašiljao poruke, dok je noću krao. Marković ga je poznavao još iz Traiskirchena, Austrija, kao nenadmašnog džeparoša, za kog se govorilo da, neopažen, ispod kvočke može izmaći jaje. Kostica je maštao da upadne u jednu od ekspresnih, lopovskih Kolarovih eskadrila. Mađar ga zbog neuglednosti i smrada nogu i duše, rekao je, nije uzeo, te je Gavran spao na jednookog Blaga Sabljaka, Dalmatinca, kelnera iz Pöckinga.

Kostica i Blago ubili su najboljeg prijatelja, Murata Mučibabu, Gastarbeitera iz istočne Bosne. Kolar je saznao gde, kako i zašto. Ucenio ih je. Dalmatinac se časno otkupljivao, obalom jezera Starnberg krao sve što se dalo pomaći, redovno predavao ili po poverljivim Jugosima slao svoj danak. Makedonac je bežao, izgovarao se na astmu, na šake bez oba palca, čak i na čežnju za roditeljima i rodnim krajem. Kostica, od kog je bilo sve teže naplatiti mesečni danak od 5000 DM, bio je, čak i po Sabljakovom mišljenju, zreo za ponovnu prodaju.

Kolar i Marković hteli su da ga iznenade. Da ga, tobož u šali, svežu i taksijem provozaju. Iznenadio je, on, njih. Vrata njegovog sobička bila su odškrinuta, te su ušli bez kucanja. Ustuknuli su. Kosta Gavran ležao je na podu, u lokvi krvi što se još

širila. Glava mu se držala na končiću kože i gledala je u sekiru, na stolici. Ormar je bio otvoren, kradena roba i polovne stvari razbacani. Kolar je čizmom ćušnuo glavu i stao bežati prvi. Za njim je, na odstojanju koje je propisano, išao njegov smrtno preplašeni i zgađeni gorila. Taksi ih nije čekao.

Pred Glockenspielom su, uz jedan zid, sačekali Abendzeitung. Ispod prljave fotografije, na prvoj strani, koja je predstavljala Rusov automobil i ugljenisan leš, pisalo je nešto što su očajne, pijane oči njihove ovako pročitale: *Nesrećan slučaj ili krvav obračun na Autobahnu!* Pominjane su krupne reči, kao što su: Emigranti, Rafali, US vojnik s nevažećim jugoslovenskim pasošem, Ranjenih putnika više je od zdravih, Paklena kiša koja se ne pamti u Bavarskoj!

Kolar i Marković držali su novine i plakali. Kolar za Vanjom i njegovim tovarom, a Marković za Nikom, Stefanom, Rusom, za svima koje je, na sličnim poslovima, susretao i zauvek gubio.

5.

U Goethestrasse, odmah pokraj rupe zvane Ankara bar, iz koje su iznosili kontuzovane Nemce, krvave Turke, američke kaplare i vojnike isečene porazbijanim flašama, nalazilo se retko kom poznato svratište, Odesa. Vlasnik i zabavljač, kržljav i kudrav čovek šezdesetih godina, Efrojim Jankelevič Frumkin, okrenut Ankari leđima, stojao je na ulazu svog brloga i na više jezika zvao unutra. Katkad bi, ne krijući ruski akcenat, otpevao da je Odesa grad gradova, kruna svega!

Posle tuče s Turcima i Amerima[1], Šandor Kolar i Miloš Marković uleteli su u Odesu. Izrecitovali su ono što je Frumkim voleo: »Žiznj, drug moj, glupaja šutka.[2] Dočekale su ih Jevrejinove ruke i suze. Stigao je i prvi šnaps, besplatan, za stihove. Rasplakali su se i oni, tobož za Odesom, Besarabijom i Dobrudžom,

[1]) Amerikanci (žargon jugoslovenskih emigranata).
[2]) »Život je, prijatelju moj, glupa šala« (ruski).

poljubili Frumkina u čelo i, po balkanski, svima što su se jedva nazirali u dimu platili po tri runde.

»Živeo Balkan!« glasno su se iz uglova slabo osvetljene pećine javljali Rusi, Rumuni, Poljaci, Ukrajinci, svi ti koji su kod svog zemljaka Frumkina provodili prohladne münchenske noći. »Nek vas čuva, Jugosi, uspavani pravoslavni Bog!«

Bojeći se da će za njima Turci, Ameri i policija, Šandor Kolar je naređivao Markoviću da zaključa i utvrdi vrata, da ih neko vreme čuva. Sam je, šireći duge ruke, saopštavao:

»Gospodo emigranti, ministri, i savetnici, konzuli i senatori, kraljevska i carska kavalerijo, generali bez vojske i ađutanata, grofovi i, po sudbini slični nam, bivši ljudi i nesrećnici kojima, koliko ni nama, nema ni spasa, ni izlaza, odsad pa do zore žderu, loču, mlate, jebu i sve plaćaju u svet i ljude razočarani Jugovići!«

»Tako je!« Emigranti su podizali stare ruke, naručivali poljsku votku, srpsku šljivovicu, rumunsku cujku, švapsko pivo. »I hvala, izgubljeni naši sinovi!«

Nešto mlađe od Frumkina, koji je, osvetljen tankim mlazom svetlosti, s mikrofonom ispred nosa, najavljivao tačke, artistkinje su na podijumu od linoleuma izvodile grupni striptease. Lažnim paunovim perjem i krznom krile su stidna mesta, opustošene grudi, smežurano meso ispod pupka. Napadno su se smeškale na nove goste, mahale, davale znake, što je značilo Posle. Zatim su, na Frumkinov mig, nasrtale jedna na drugu, te su emigranti, od kelnera, tražili novu rundu.

»Ne igra se tako Raz-dva-kazačok!« ubacivao je Frumkin, zaklanjajući se iza Tatarina klarinetiste. »Annabella, Angelika, pazite!«

Bavarske starice su se spoticale i posrtale. Podizali su ih Frumkin, harmonikaš, Rumun bubnjar. Annabella i Angelika, oblivene samrtničkim znojem i raznobojnom svetlošću, koje je u njih znalački upirao jedan od muzikanata u crvenom sakou i belim pantalonama, opet su bile na svojim mestima. Prikupljale su snagu, čekale komandu, smeškale se na

Kolara i Markovića, koji su bili odmah ispred bine, za stolom direktorovim.

»Sad!« Frumkin je bio u polusenci, pognut: »Alba, Stella, Rosy: sad, ono, ono!« Davao je znak harmonikašu, Bavarcu, Slovaku s gajdama, saksofonisti. »Gosti i braćo, sad nešto s naših strana!«

Orkestar je treštao. Starice su izvodile igre Moldavije, Besarabije, Dobrudže. Čuli su se nostalgični uzdisaji, lomljenje srče, pucanje daske. Rumun je mlatio po bubnju. Kirgiz je ljubio bas. Ukrajinac, izvijajući vrat, kidao žicu na tamburi.

Efrojim Jankelevič Frumkin saopštavao je da Jugosloveni naručuju još nekoliko rundi. Emigranti su pominjali Bukurešt, Kijev, tužni i besmisleni život bez Dona, Volge, stepe i konja. Frumkin se naginjao prema svojim najdražim gostima, pridržavao šakom i maramicom debele usne i bogati nos, ponavljao, kao i uvek kad bi oni došli i napojili mu goste:

»Žiznj, znajete, druzja moji, očenj, očenj glupaja šutka!«[1] Frumkin je stizao do Puškina, podizao prst: »V Evropu prorubit okno!«[2] Naglašavao je da od Nadsonovih uspavanki nema lepših, šaputao ih, te su mu se kafenosmeđe oči nalivale suzama. »A sad, kad znamo kakva je šala život naš, pređimo na Gogolja, sinovja,[3] i dozvolite da šesta runda bude moja!«

Emigranti su pevali i plakali. Orkestar je treštao. Starice su cupkale po linoleumu, mazile se i grlile, kao da su maloletne nimfomanke. Bavarac je razvlačio harmoniku, bio mokar i izgubljen u Frumkinovom orijentu. Emigranti su dozivali Boga, svak svog, hvalili pred njim Jugoviće, Jevrejina, neočekivano piće.

»Ugušićeš se stihovima, Fomka«, pijano mu je bubnjao Šandor Kolar i pokušavao da ga privije na grudi, poprskane pivom i turskom krvlju. »Kakav Puškin! Kakav Nadson! Kakve uspavanke i kakav 'Junak našeg vremena' Ljermontova. Fomka, znaš

---

[1]) »Život je, znate, prijatelji moji ,vrlo, vrlo glupa šala!« (ruski).

[2]) »U Evropu prorezati prozor« (iz »Bakarnog konjanika« A. S. Puškina).

[3]) Sinovi (ruski).

li u kakvom psećem dobu živiš, ko te okružuje i šta te uskoro čeka?«

»Sve stihove koje sam kao dečačić čuo, prijatelji, zapamtio sam kao naše molitve, kao brohes.«[1] kapalo je s Frumkinovih usana. »Znajete, sitni trgovci Frumkini su bili više bednjage nego bogataši, perje guščje su prodavali, staro gvožđe, lampe i gas, so i boju, a znali su puno pesama, puno, kao što je ona o životu kao glupoj šali, ona što me, evo i u Münchenu, proganja!«

Podnapit i srećan što su mu opet došle srodne duše, Efrojim Jankelevič Frumkin vadio je odnekud mapu i pokazivao Galiciju, Bukovinu, Karpate, Transilvaniju. U prostor koji je zauzimala Hersonska gubernija upirao je prstom, nabrajao šta su po njoj kupovali a šta prodavali stričevi Frumkini, Dovid i Naftole, a šta ujaci Hurviči, Josel, Eizik i Heršele. Nalazio je gradiće i sela između Hersona i Kijeva po kojima su njegovi daljnji rođaci, Piskači, Rudnicki, Kotlijari, Gorgli, Žitnicki, kupovali lisičje krzno, veveričje i puhove kožice, ili dobijali sve to za šećer, so i platno, koje su dogonili iz Odese. Kad god bi mu se učinilo da ga Šandor Kolar i Miloš Marković s teškoćom prate, Frumkin bi upro prst u mapu, skoro jeknuo: »Kišinjov, 1903, p-o-g-r-o-m!« Jugovići su za njim ponavljali, pili, čudili se suzama: »U Kišinjovu zaklali oca Jakova, rabina. U Izrailjevki bratu Henohu slomili kičmu, umro na mukama! U Bobrincu silovali maloletnu sestru Havele! U Kulikovom Polju, gde smo jedno vreme prodavali sapun i boju, mene, desetogodišnjeg kudravka, na psećem lančiću držali dan i noć, gađali zemljom i govedim balegama, vikali: 'Rižaja jevrejskaja sobaka!'[2] Nije ostavljao na miru ni ruskog cara, ni rumunske bojare, ni nadmene poljske bogataše i popove. »Stalag!« urlao je: »Za vreme rata Stalag, gasne komore, a sad, u miru, Turci i Ankara bar!«

Orkestar je treštao. Više niko nije najavljivao tačke. Starice su izvodile slobodne fantazije u azijatsko-tirolskom stilu, pevale. Emigranti su pesnicama

---

[1]) Brohes: stari hebrejski blagoslovi.
[2]) Riđe jevrejsko pseto (ruski).

udarali po stolovima. Neko je grizao staklo, izgovarao: cujka, krv, domovina. Bavarac u šarenoj nošnji razvlačio je harmoniku i gledao preda se.

»I što više, druzja,[1] godine i sedine hapadaju moju glavu, samu na svetu, sve više sam tu, i tu, i tu, i moram vam, evo dok u Münchenu plačem, kazati da Židovskoje, Novij Bug, Inguljec i Novomirgorod, ne izlaze iz moje pameti, i da je Odesa, ponoviću hiljaditi put, kruna svih kruna!«

Frumkinove oči ispunjavale su se mrakom. Visoko je podizao kartu, naređivao Bavarcu da razvuče Tumbala tumbala tum balalajke. Harmonikaš nije znao. Rumun, Kirgiz i Ukrajinac mlatili su po instrumentima.

Služena je deseta runda. Frumkin je izleteo na scenu i počinjao sam džeziranu Meidele-Beimele. Saksofonista je svirao nešto drugo, dok su se harmonikaš i klarinetista gledali. Kirgiz je ljubio bas. Frumkin je, podešavajući glas pred mikrofonom, za prijatelje, rekao je, stao pevušiti pesmu svog detinjstva:

»Oifn pripetschik brennt a fayerl
un in schtub is heiss
un der rebe lernt kleine kinderlech
dem alef-beiss.«[2]

Efrojima Jankeleviča Frumkina niko nije razumeo.

Dvanaestu i trinaestu rundu na nogama dočekali su samo kelneri. Kolar i Marković stali su vršljati po staricama i pre nego što su emigranti, napojeni i razdraženi pesmama, počeli odlaziti.

Starice su stenjale, jaukale. Vrtele su mekim, bavarskim stražnjicama, kako bi se izmakle, upotrebljavale vojničke izraze iz vremena američke invazije na München, godine 1945. Šandor je bio John, Big John; Miloš Billy-boy, corporal. Jugosloveni su odgo-

---

[1]) Prijatelji (ruski).

[2]) Na pripećku gori plamičak
I u kući je toplo.
A rabin podučava dečicu
Alef-bejsu (azbuci)... (jidiš).

varali da ne znaju američki, stoga su ih brže motali poda se.

Frumkin je išao od jedne do druge, milovao ih, govorio im da budu vredne, čas na jidišu, čas na ruskom, zatim na bavarskom. Pomagao je, nameštao im ruke, zadizao noge. Šaputao im je, dok je Bavarac iza njega razvlačio harmoniku i pijano blenuo, a Kirgiz cmoktao, te su mu usne opet bile obešene, a nos žalostan:

»Budite nežnije prema mojim prijateljima, bavarski anđelčići! Stella, čuješ li? Alba, ne izmiči se, nikako da ti ga ugura! Angelika, priđi, pomozi! Zaslužuju, oni, samilost i ljubav! Devojčice moje zlatne . . .«

»Zašto samilost, Herr Frumkin?«

»Dolaze s Balkana, kćeri moje. Iz pustoši i duhovne bede. A ko iz tog pakla stigne, Annabella, treba ga poljubiti u usta. Tako. U čelo, kao mrtvaca, za hrabrost. Tako!«

»A što i dole, chief?«

»Svuda, Rosy, gde nesrećnici, kakvi jesu, traže. Tako!«

»Šta se o Balkancima još može znati?«

»Poraženi su i izgubljeni, zar ne vidite!«

»Na kom su se frontu borili, Herr Frumkin? I koju su to bitku izgubili?«

»Sve bitke, devojčice. Bez domovine su, bez korena i kompasa. Odbačeni, prezreni, žrtvovani. Kao i ja: emigranti!«

»Pakleno smrde, chief!«

Bavarac je razvlačio harmoniku; čudan i otegnut njen zvuk nadglušivao je jecanje artistkinja, što su se koprcale pod balkanskim nasilnicima. Pijani, uplašeni i zbunjeni, ostali muzikanti s mukom su stajali na svojim mestima. Postiđeni emigranti napuštali su pećinu, vrteći starim glavama, psujući, svak na svom jeziku.

»Frumkine, čuli smo i razumeli što si im govorio!« brundao je Mađar, čerečeći Stellu: »Jevrejine, rekao si da smo bez nade, bez vere i morala. Ako

nastaviš da nas opisuješ, bićemo i bez obzira, pa ćeš zapamtiti dan kad si nas sreo!«

»Fomka, da li znaš da smo jaki za četvoricu!« dahtao je Marković, vadeći ga, mekog i smrdljivog, iz Annabelle. »Pitaj Turke, ako ne veruješ. Onda Amere!«

»Treba vam samo pogledati u oči, pune tame, neizvesnosti i straha«, preo je Efrojim Jankelevič Frumkin, šireći geografsku kartu po linoleumu i tamo gde su starice, uz pogrešnu muziku, izvodile besarabijske i moldavske fantazije, Kaljinku i Raz-dva-kazačok: »A to što sve oko sebe rušite, druzja, nije samo od toga što ste snažniji od drugih, pa ne znate šta ćete s viškom svojih reči, moći i semena, niti od toga što smatrate da je sve što su ljudi napravili za demoliranje i pljuvanje, već ponajčešće od osećanja jada, progonstva, nesreće i čemera, kog i niste, Adonaju hvala svesni. No, nije čas da o tome govorimo!«

»Frumkine, po tebi ispada da nismo normalni!«

»Danas više ni bogati nisu pri zdravoj pameti!«

»A ti, Efrojime Jankeleviču? Kako je s tobom?«

Frumkin se ljutio, na sebe, na ceo svet. Udarao se u grudi, koje su odzvanjale kao da su bile mlade, zdrave i prostrane. Da ga ne bi igračice i Bavarac razumeli, govorio je ruski:

»Zar neko ko ima, kao ja, najgori bar u BRD[1] može reći da je kao drugi? Ne! Zar barmen i koreograf, čije su artistkinje ordinarne, isključene kurve, stanične garderoberke, čistačice i klozetarke, dno, može pravim ljudima, trgovcima, i putnicima, vojnim i drugim časnim licima, pogledati bez stida u oči? Ne može! Zar muž kog je dosad ostavilo pet na ovaj ili onaj način venčanih žena (sve su, kao po dogovoru, rekle: 'Hronična tuga i nostalgija za Rusijom i Ukrajinom, za Hersonom i Odesom!'), zar ja, koji sam trajao i dotrajao bez potomstva i traga, bez ikakvog smisla i opravdanja, smem podići ovu svoju jadnu glavu a rukom lupiti po stolu i reći 'Dosta s podozrenjem' Ne! I najzad, kakav sam ja čovek, kad ste mi

[1]) BRD: Bundes Republik Deutschland — Savezna Republika Nemačka.

vi, i vama slični, prijatelji i gosti od kojih živim? Oprostite, ali n-i-k-a-k-a-v!«

»Pa kad je već tako, Frumkine, kad sebe toliko unižavaš, a nas vređaš, izreci nam, za kaznu što si pomenuo pred ovim ženama našu balkansku mizeriju i bedu, izreci nam, ponavljam: za kaznu, pregršt starih jevrejskih mudrosti!« stenjao je Mađar, nabijajući ga Steli čas u prvu, a čas u drugu jamu. »Ne trepći, Frumkine, rabinov sine, već govori, izgovaraj reč po reč, misao po misao, kako bi mi, ovaj Balkanac, pao!«

»Ne razumem vas, sinovja!«

»Hoćemo brohes, Frumkine, ja i moj gorila! Brohes, prastare jevrejske blagoslove. Hoćemo brohes dok torpedujemo i cepamo!«

»Ne mešajmo, sinovja, svete stvari i veru sa životom, vidite i sami kakvim, nedostojnim pesmama, molitvama i blagoslovima!«

»Jevrejine, brohes, ili nazad onih 2000 DM, koje smo noćas kod tebe proćerdali!«

»Smilujte se, sinovja, na grešnog Frumkina, na vašeg Fomku!« Starčić je klečao i ispod oka gledao šta su s njegovim umetnicama činili. »Smilujte se, vera moja je stroga, nije kao vaša, balkanska . . .«

»Frumkine, nazad DM! Pa nek ti ih Bog kom si odan, tvoj Bog, nadoknadi!«

»Mogu li bar, svete brohes, izgovarati sasvim tiho?«

»Fomka, tvoja stvar«!

»Blagosloven budi, o Adonaju, kralju sveta, koji dade pevcu razum, da raspoznaje dan od noći«, drhtavim glasom, i okrenut prema istoku, izgovarao je rabinov sin: »Blagosloven budi, o Spasioče naš, što si me stvorio po svojoj volji i što me nisi načinio ženom.« Bili su oko njega, on među njima, ali se činilo da je on video samo onog kom se, sa strepnjom u glasu, obraćao: »Blagosloven budi, o Tvorče svega, što si stvorio čoveka u mudrosti svojoj, što si napravio i ženu, pa i rupe u njoj . . .«

»Mudar si, grešni moj Frumkine, i za svaku zgodu imaš po staru misao!« vrteo je glavom Šandor Kolar i s polumrtve Stelle skakao na Annabellu.

Frumkin niti ih je čuo, ni video. Klečao je, kao što je to činio njegov otac, rabin, pružao ruke prema istočnom zidu svoje jazbine.

»Čime je Adonaj stvorio svet, Frumkine?« pitao je Marković, nabijajući ga pod sam rep Angeliki. »Ovim, stari moj?« Jankelević je vrhovima grešnih prstiju pridržavao donju vilicu i usnu, ćutao, te je mršava, smežurana i pijana Angelika, primajući balkanski kolac u svoju drugu i nevinu klasu, meketala. »Da ga je, Frumkine, pravio ovim, evo ovim, svet bi bio lepši, bolji i pravedniji, pa ne bi bilo mržnje i podozrenja, koje te proganjaju!«

Frumkin je ćutao, puštao tako Angeliku da svom defloratoru šapuće da nikad nije na taj način, čak ni s Crncima, u auspuh, da je to ogavno i bolno, i da nikad više, u ovom sastavu i kod ovog direktora i koreografa, neće igrati Kaljinku i Raz-dva-kazačok.

Frumkin je nemo lio suze.

»Fomka, Fomkice, kud to gledaš« pitao ga je Mađar. »Prijatelju, gde si to?«

»Bobrinc, Inguljec, Kišinjov, 1903!« promuklim i onosvetskim glasom nabrajao je Jankelevič: »Kulikovo Polje, Izrailjevka, Novij Bug! U-k-r-a-j-i-n-a!«

Tada su se ispred vrata oglasili Turci, Ameri, policajci sa psima.

»Mark, za petama su nam!« jeknuo je Kolar, ostavivši svoju gotovo onesvešćenu žrtvu na kolenima, s čelom uprtim u pod, sa stražnjicom okrenutom nagore. »Nož!«

»Osetio sam da će se nešto dogoditi čim sam uzeo mapu i pogledao Jehupec[1], Herson i Odesu«, zacvileo je Frumkin i s raširenom kartom na staroj ruskoj ćirilici, kao sa štitom, pošao prema vratima, na koja su nadirali, u koja su vikali, na turskom, na bavarskom, na američkom. »Kartu ovu prati zlo, zlo, zlo, ono isto koje je zadesilo sve moje, isto ono koje će sad mene!«

Vrata su popuštala. Šandor Kolar nogom i ramenima udarao je u kulise, tražio otvor. Frumkin je

[1]) Jehupec — Ruski Jevreji tako su zvali Kijev.

pred svima savijao kartu, onda širio prste i u transu ponavljao:

»K meni vas je poslao Ašmadaj[1], znam!«

»Gospodina kog pominjete ne poznajemo. Mi smo patrola!«

Lajali su psi, urlali Turci i staklom isečeni američki kaplari..Oni što su bili ostali da iz tame posmatraju masakr Jevrejinovih starica, iznad lobanja su podizali ruke, predavali se tako ko zna koji put.

»Gospodo policajci, nema ovde nikakvih gangstera!«

»Pogledaćemo!«

»Gangsteri su u Ankari, ne u Odesi!«

Frumkin je gužvao kartu, ljubio je i skrivao u nedra. Policajce više nije ni primećivao. Glasom koji se prekidao šaptao je:

»Oprosti, o Tvorče, što sam broheș izgovarao dok je činjen blud! Zar ne vidiš, o Adonaju, da sam opet u rukama crnog Ašmadaja?!«

Policajci s psima, koji su se otimali, bili su na podijumu od linoleuma. Odande su gledali po pećini. Sva sreća što oči nisu mogle da im se naviknu na polutamu i zvezdanu barsku prašinu.

»Ne dam mapu!« plakao je Frumkin, klečeći.

Kako su Šandor i Miloš porazbijali onoliko daski, izašli i, zaobišavši Ankara bar, umakli prema Landwehrstrasse i Schwanthalestrasse, Markoviću nikad nije bilo jasno. Za kulisama zatrpani svetlarnik, koji je gledao na dvorište puno đubreta, gnjile barske garderobe i upotrebljavanih emigrantskih prezervativa, izgleda da je, pored sad gotovo onesvešćenog Frumkina, jedino još znao Mađar.

6.

Ceo februar su, činilo se Markoviću, operisali dolinom Rajne. Podnapit, Kolar ga je uveravao da do proleća sve od Basela do Karlsruhea mora biti pot-

[1]) Ašmadaj — kralj đavola po starom jevrejskom verovanju.

paljeno. Mađar je ukočio voz što je, okovan švajcarskim ledom, šibao prema severu. Tu, u Müllheimu, spazili su za petama Sicilijance i požurili, ukradenim »roverom« prema Bad Krozingenu.

Gore ih je čekao Simo Mataruga, bosanski Srbin, širom Deutscha i Austrije poznat kao Piton. Bila je to ljudeskara rohavih obraza, kukastog nosa, nesrazmerno dugih nogu i leđa. Dok se smejao, videli su mu se konjski, gnjili zubi. Stalno je mirisao svoje bele rukavice. Piton je rajnsku dolinu smatrao svojom. Stoga se trudio da ih kao pravi domaćin dočeka. Plaćao je rundu za rundom, pevušio nešto otegnuto, bosansko. Kolar je, kad god bi dugonja otišao da se telefonom javi nekakvom Markizu, isticao da Piton nije bolha, i da je, među Jugosima, malo takvih mafijaša.

Ovakav su razgovor vodili o Bavarskoj, Austriji i Münchenu, gde Sima Mataruge, Pitona, otkad je rajnskoj dolini otkrio Eldorado, nije bilo ni na prolazu.

Piton: »Kako se snalaze naši?«

Kolar: »Koji naši?«

Piton: »Moj Erić, recimo.«

Kolar: »Tvoj velikosrbin nedavno je doživeo živčani slom. Sukobio se s Nastasom Tapirom, velikobugarinom, po kom je bugarsko sve od Soluna i Dardanela do Trsta i Beča. Do svađe je došlo zbog nekih neznačajnih petnaest komada Slovaka, koji tek što su bili klisnuli u Austriju. Dočekao ih je, s ove strane, i strpao u svoju mrežu, Vasile Florescu, Rumun koji je sebe zvao princom Balkana. Erić, nadmeni i mutni velikosrbin, smatrao je da su Slovaci njegovi, jer je Rumunu, samozvanom princu, za njih bio dao pozamašnu kaparu. Pre same srpsko-bugarske tuče ispostavilo se da je Rumunu, princu, i Nastas Tapir dao koliko i Erić. I Bugarin je sirote Slovake smatrao svojim. Kako i ne bi! Dok su se Srbin i Bugarin prepirali, Rumun je uveliko nudio nove emigrante, Mađare i Poljake. Slovaci nisu znali čiji su. Govorili su da pripadaju slobodi i Zapadu. Niko ih nije mogao ubediti da su dvaput prodati i da je

to bio tek početak. Pevali su i plakali, te ih je Vasile Florescu smatrao bolesnim i ludim. Erić, Srbin, oko Slovaka se bio finansijski poprilično ugruvao: bio im je nabavio polovne uniforme holandskih pešadinaca, danske ruksake, nekolicini čak i nekakve činove, a zakupio je bio i autobus, kojim je trebalo da ih otpremi do jednog broda u bremenskoj luci. Eri ćevim Slovacima jedan drugi emigrant i liferant živog ljudskog mesa, DDR Nemac, nameravao je da kompletira svoju kaznenu, plaćeničku ekspediciju, namenjenu Angoli i portugalskoj Gvineji. Slovaci nisu imali pojma da će im biti komandovano na češkom, nemačkom i portugalskom. I Nastas Tapir, Bugarin, bio je podosta uložio u svoje nevine, govorio je, Slovake. Ošišao ih je, oprao, doterao. Naučio ih je i nekoliko nemačkih rečenica, koje su oni izgovarali s bugarskim akcentom. Slovaci su bili namenjeni ukrajinskim teroristima i diverzantima s Bodenskog jezera. Skokovi padobranom, trčanje oko jezera, kao i brojne vežbe, bili su već zakazani. Slovačka petnaestorka trebalo je da zameni iscrpljenu mađarsku desetinu, kojom je komandovao jedan Hrvat. Slovaci ni o čemu nisu imali pojma, pa su očekivali da Zapadom, u kom su bili jedva par dana, poteknu med i mleko. I baš tad, pred vežbe na Bodenskom jezeru, tvoj Srbin navalio je na mog Bugarina. Prvo su se psovali, podsećali na istorijske bitke i batine. Onda su se stali rvati i pesničiti. Pištolje su, dogovorno, ostavili za kraj. Makljaža je, kažu, bila smešna i krvava!«

Piton? »Kako se držao Eri ćev gorila?«

Kolar: »U presudnom trenutku, kad je Erić bio na domaku Tapirove guše, gorila Šira prešao je na Bugarinovu stranu i stao ručerdama da mlati svog gospodara!«

Piton: »Da gorila nije bio Bugarin?«

Kolar: »Šira je bio Čeh. Znao je samo nemački!«

Piton: »Kako je Srbin primio izdaju?«

Kolar: »Izdaja ga je za srce ujela! Pustio je Tapira, Bugarina, i ceo šaržer sasuo životinji u utrobu. Srpsko-bugarska bitka tako je bila prekinuta. I jednom i drugom bilo je žao dobrog Šire, emigranta.

I dok su oplakivali sirotog gorilu, dok su milovali crnu lobanjicu, odnekud je izbio Ukrajinac, Bondarenko, i svojim kamionom odvukao svih četrnaest Slovaka!«

Piton: »Šta je bilo s petnaestim?«

Kolar: »U međuvremenu je presvisnuo za Bratislavom. Bacili su ga u Dunav. Tako se besplatno vratio kući!«

Piton: »Šta je bilo s četrnaestoricom?«

Kolar: »Bilo im je svejedno za kim su išli. Stalno su pevali. Bondarenko je njima popunio svoju skoro raspalu Legiju mučenika. Od Vasila Florescua, Rumuna, uzeo je obe kapare, Srbinovu i Bugarinovu, jer mu je Florescu, princ, još od budimpeštanskih događaja, 1956, ostao dužan nekih dvadeset komada Mađara. Dug su nekako poravnali: četrnaest svežih Slovaka za dvadeset kontrarevolucijom iznurenih Mađara! Bondarenko je istog dana pošao na Istok, prema austrijsko-mađarskoj granici. Pred polazak sam se video s njim. Nije te pozdravio!«

Piton: »Viđa li se Jermolaj?«

Kolar: »Zamisli, s Bondarenkovim nožem u lobanji išao je desetak metara, a onda, proslovio, 'Hohol ostaje Hohol, i tu pomoći nema!' Pritekli su Rusovi ljudi, oterali Ukrajinca, koji je hteo da ga kolje zubima. 'Ne ubijem li Rusa, Kuznjecova, samog ću Boga!' peni i dalje Bondarenko. Inače, Jermolaj je ponovo pustio bradu i brkove, folklorniji je nego ikad. Naš Ivanuška! Njegovi panteri, pretežno Mađari i Jugosloveni, šunjaju se duž istočnoevropskih granica, sačekuju i love. Jermolaj kupuje, prodaje, opet nabavlja i vodi pravo za Lisabon. Odnedavno su mu tamo čete. Iz portugalske Gvineje doneo je masku koja predstavlja smrt. Tim repatim čudom plaši Ukrajinca. S Jermolajem sam pre par nedelja bio u Hofu, na samoj DDR granici. Nije te pozdravio!«

Piton: »Što ste Frumkinu, dobroj jevrejskoj duši, one noći, utrapili DM, drukane u podrumu Marka Slane, Slovenca iz Ingolstadta? Nije ga trebalo izlagati toj blamaži, maltretiranju s policijom i sudovima. Nedavno je tu bio, žalio mi se. Svedoke skup-

lja. Plakao je, pozivao se na Puškina. Jedva sam ga se oslobodio. Nije te pozdravio!«

Kolar: »Previše je govorio o našoj balkanskoj mizeriji i duhovnom ništavilu. Dobro je prošao. Što ne vidi svoje?!«

Po Bad Krozingenu besomučno su krali, usavršavali šanu* Kolar i Marković zagovarali su prodavačice, izvodili ih pred izloge, dok je dugoruki Simo Mataruga, Piton, izvlačio i izvlačio. Išlo je kao retko kad. Opazili su ih samo jednom, u prodavnici obuće. Taksijem su odmaglili za Breisach. Odatle su, podnapiti, odgegali do granice. Peli su se na drveće, misleći da će tako videti celu Francusku. Mahali su joj.

»Piton, na koliko si izgnan iz Francuske?«

»Na pet godina, Mađar!« Mataruga se odjednom snuždio, kao neko ko se prisetio batina. »A ti?«

»Isto na pet«, ledeno se nasmeši Kolar.

»Znači: doživotno.«

»Doživotno!« Mađar je podizao kragnu, prste provlačio kroz bujnu, pravu i gotovo belu kosu, blenuo u Alzas: »Bolhe! Francuske bolhe!«

»Poslednjih šest giljotiranih u Francuskoj su Jugosi!« stresao se Piton, ličeći na orlušinu koja menja drvo. »Tako da taj njihov izgon, ta njihova expulsion[1], u upoređenju sa sekirom, zvuči kao nagrada!«

»Znao sam jednog od njih. Ostao mi je dužan. To je onaj što je staricu, kao Raskoljnikov!«

»Mađar, ja onog Slovenca. Kažu da je pevao i psovao ih sve dok mu se sekira nije zasekla u vrat. Kažu da o tom ima ploča, long play.«

»Ko je još tamo od onih koje poznajemo?«

»Aritonović!«

»Šta, Mataruga zna Viktora?« Marković umalo nije pao s drveta. »Gde je?!«

»Pit, ne govori mu o Aritonu!« trezveno je odsekao Kolar. »Fiksna ideja mu je da ga ubije!«

»Viki te izdao?«

---

*) Šana: najnotorniji i najefikasniji balkanski način krađe. Kao takav ušao je u anale gotovo svih kriminalističkih službi Zapada. *(Primedba autora)*

[1]) Expulsion: izgon (na francuskom).

»Da, Piton!« Marković je drhtao: »Na granici!«

»I zbog toga bi ga nožem?«

»Iskopao bih mu oči!«

»I mene je, pa ništa«, smejao se Piton, šutirao konzerve, prinosio njušci bele rukavice. »Kog nije, taj Viktor! Još me oštrim pajserom, u rebra, dvaput. Umalo nisam izdahnuo. I vidiš: ne kujem osvetu, već kažem: nek Bog pomogne Aritonu, jedinom Jugosu koji je do gore stigao, u Parizu ostao, čestito se lovom nafatirao!«

Mađar je cvokotao.

»Kad god zahladni, znaš, stanu me tištiti zglobovi, uboji, rane, koje mi je taj tvoj riđi đavo zadao«, nastavljao je Piton: »No neka ga, nek se penje! Od toga možemo imati samo koristi. Ako budemo pametni i ako je, on, još čovek!«

»Pit, reci mi kod koga je Viktor gorila?« Markoviću su gorele oči, tresle mu se ruke: »Kod Belmonda? Alena Delona?«

»Čuo sam da Ariton ima takvu lovu da je moguće da su ta dvojica njegove gorile, ne on njihov!«

»Piton, kunem ti se, ubiću ga!« plamteo je Marković, ne osećajući da dodiruje tle i gledajući kako zapadni vetar povija i prepliće grane, a njih trojicu tera od granice: »Sudiću mu ja, pomoći mu neće niko!«

Bili su u Baden-Badenu, gacali po snežnoj kaši. Marković je kašljao. Piton je pominjao nekakvog Markiza, Talijana, kom je morao stalno da telefonira. Kolar je bio potišteniji nego u Breisachu. Promrzli od puta i umorni od nepredviđenog rada na otvaranju starinske kase u jednoj periferijskoj pivnici, dugo su se manikirali, pedikirali i parili u sauni Emila Martineka, Čeha.

Markoviću su drhtale ruke, kao i dok je, za kaznu što je poželeo da sretne Viktora Aritonovića, pre nego što je pala noć, obijao kiosk u jednoj od zabačenijih uličica Bühla. Nisu pomogla ni trljanja dvojice masera, ni žestoka pića kraj kamina, čak ni danski porno-filmovi.

»Mađar, prodaj mi ovog tvog Markovića.«

»Ne treba ti ni džabe da ti ga dam.«

»Šac, kako to?«

»Vidiš kako mu drhte ruke!«

»Baš bi mi jedan takav dobro došao. Da trgujemo?«

»Pit, pogledaj mu bolje u oči. Tamo je dubok mrak! U Zirndorfu je sreo nekakvu Čehinju, Janušu Novak. Zaljubili se! Dve slovenske duše, dve budale. I sad, pored oca, s kojim bi da se objasni, i Viktora, čije bi krvi da pije, traži i tu češku svraku!«

»Prodaj mi ga, kakav je da je! Ja ću ga srediti, sve mu bube isterati iz glave. Takve sam već sretao!«

»Uveravam te, nije za tebe. Znam kakve tražiš. Nabaviću ti, kome bi ako ne tebi! Baš imam jednog koji mi ne paše ni u jednu grupu. Tvoj je!«

»Šta ćeš s ovim?«

»Reći ću ti kad izađemo.«

»Šac, ovakav mi jedan treba za sutra uveče.«

»Imaćeš!«

Kolar i Mataruga bili su obučeni za izlazak. Koščat i crven od pare, Emil Martinek ih je pitao šta da radi s trećim, čije su cipele i odelo zaključani i koji kraj njih u dugom frotir-mantilu stoji.

»Vrati ga, ano, u saunu«, rekao je Mađar i dao znak taksisti da pričeka. »Ano, tamo ga drži sve dok mu ne prestanu drhtati ruke!«

»Ako ne dođete do ponoći, kad zatvaram?«

»Čeh, utopli ga. Daj mu da jede, da pije. Nek preteruje!«

»Ako opet budu zvali iz Wiesbadena?«

»Čeh, u Spielbanku smo.«

»Ah, kako interesantno!« zapevao je Martinek.

»Čeh, igraćemo tamo gde je igrao Dostojevski!«

»Herr Kolar, taj je previše gubio. Pazite.«

»Čeh, tamo ne idemo da bismo dobili, kao Dostojevski«, dobacio je, prolazeći, Mađar: »Nama je cilj da što pre izgubimo!«

»Romantično«, nastavio je u ramenima pognuti, krakati Čeh i podigao naočari kako bi ih bolje video i zapamtio.

Izlazeći iz salona, Mađar je natukao na glavu francusku beretku, Simo Mataruga finsku kapu s naušnicama koje su štrčale. Marković im je, kao i Čeh, mahnuo. Objašnjavali su se s taksistom, vređali ga.

»Ano, ano, ano«, zavrteo je glavom Martinek i Markovića vratio u saunu.

Slaba su pomoć bili whisky, pivo i Čehova para. Markoviću su drhtale ruke. Ponižen što mora da se satima kuva i peče, dok se Mađar i dlakava spodoba Piton kockaju u salonu Dostojevski, on je celim svojim duhom bio u Balkánskoj ulici, u Beogradu . . .

»Mišek, do zore ću da te kalim!« govorio mu je kao kauboj obučeni Aritonović, bežeći pred Gastarbeiterima i železničarima: »Ako noćas položiš ispit, dugo ćemo ići zajedno!«

»Viktore, pet novčanika mi je u nedrima!« zadihano je saopštavao u polumraku furgona: »Otvaraj torbu i trpaj. Dinara je kao blata! Šta ćemo s toliko prljavog papira?«

»U Austriji ćemo ih menjati budzašto«, zadovoljno se cerio dugi, vitki, pticoliki Aritonović i gastarbeiterske crvene pasoše bacao i gnevno gazio. »Samo da preživimo ovu ledenu i paklenu noć!«

Da bi izbegli tuču ispred vagona za Malmö i Göteborg, i miliciju, što je štizala sa svih strana, uleteli su u železničarski orkestar. Probili su bubanj, zgnječili trubu, u kapelanu prepoznali leptira iz Majestic bara. Viktor je zviždukom dao znak da šibaju ulevo. Poslušao je. Izbili su na čistinu, odakle su bolje mogli videti voz na koji su hteli.

Markoviću i Aritonoviću nije bilo lako razaznati ko putuje, a ko ostaje. Još manje im je bilo jasno što cvećem, crvenim i svadbenim peškirima zatrpane lokomotive nisu polazile. Oni sa tribine razdraganim smehom pozdravljali su Gastarbeitere, čijim su glavama i rukama bile okićene sve kompozicije. Duvali su u pištaljke s bine, mahali. Duvao je i vetar, košava, sa svih strana, pa su se kapi susnežice naglo topile, a tle postajalo glatko i sjajno. Duvalo je sa svih strana, duvala milicija koja je gonila džeparoše, leptire, stanične drolje, duvalo neza-

boravno, ljubavno, poslednji put u domovini, duvalo za zbogom Balkanska i Sarajevska ulico, za zbogom beogradska mafijo, kockari i pajtaši naši, te su čak i železničari, i nosači, cupkali i drhtali. Duvalo je iz mikrofona, iz glasnogovornika, iz svake žice i iz svake šuplje stvari, tako da se moglo reći da su duvali svi, i da nije bilo tog duvanja i te trke na sve strane, najčešće od zida k zidu, uz vetar i protiv njega, milicioneri i psi bi im lakše stali na trag.

Tad je Viktor spazio da im košava gura u susret ženu raščupane kose, raširenih ruku, izbezumljenih očiju. Nisu mogli ni levo, na železničare, ni desno, na vatrogasce s instrumentima. Žena u crnini sve više se približavala. Udarili bi natraške, jedan drugom bar reč rekli, da nije bilo milicionera, koji su, činilo im se, jahali na metlama, na pendrecima, povijajući se za crnim psom isplaženog jezika i otegnutog repa.

»Miško, sine!« vapila je i da nije bilo uragana koji je menjao snagu i pravac, posrnula bi ispred njih: »Sine jedini, dušo!«

»Milicija nam je za petama, gubi se!« Marković ni sad nije znao koji je od njih dvojice to zbrzao. »Zar ih ne vidiš?!«

»Sine, službu sam ti našla!«

»Imam službu!«

»Auto-mehaničarska radionica! Pleh, brave, motori! Uvek si to voleo! Ne smeta im što si bio po zatvorima! Primiće te odmah! Ne zanima ih, rekli su, čija i kakva smo porodica! Samo dobro da kuješ, pleh da ispravljaš! Direktoru bi bilo milo da se pred radnicima odrekneš oca...«

»Ni za sva blaga sveta, majko!« siguran je bio, sad, da joj je rekao i snažno je odgurnuo. »Znaš koliko čeznem za njim!«

»Ostani... nećeš se živ vratiti!«

»Majko, i ne idem da se vratim!«

Viktor je lanuo da je zloslutnica, da je navukla miliciju, udario je. Majka je potiljkom tresnula o tle. Onda se podigla i za sinom krenula četvoronoške.

»Pusti mi... noge... majko!«

Udarali su je i on i Viktor.

»Sine, kad već tamo ideš, nađi Slavišu i sve mu priznaj. Ništa ne prikrivaj, ne umanjuj, ni o meni, ni o Miri. Oprostiće Slaviša, kao što ćemo i mi njemu, što se kao drugi iz Konclagera Osnabrück nije vratio!«

Vetar je šibao i fijukao sa svih strana, držao ih u krugu i na ledu. Njene oči bile su pune mraka, glas pun topline i nadahnuća:

»Sine, ako ti oprosti otac, oprostio ti je ceo svet!«

Ni sad mu nije jasno da li je nožićem htela da ubode njega ili Viktora. Tad je Aritonović viknuo da na njih, pored Gastarbeitera, ide čitava banda putnika. Zaklonio je Viktora, primio udarac u rame, jauknuo. Majka je stezala nožić, prinosila ga svom vratu.

Padala je. Crno njeno telo se grčilo, pljuvalo zube. Obliven krvlju, na kolenima, bio je i Viktor. Goloruk, kao pravi gorila, Marković je urlao na ljude što su se ustremljivali na njegovog riđeg Boga.

Marković ni sad nije znao šta se dogodilo posle. Pamti samo udarac u bradu, slepoočnicu, potiljak. Pao je. Majčine ruke su ga zagrlile. »Sine, sa Zapada nam stižu samo leševi!« mislio je da mu je govorila. »Ne liži mi krv s obraza i usana!« odgovarao joj je, želeći da joj iskopa oči, da joj pesnicom napuni razjapljena usta. Onda ih je neko razdvojio, nožić izvadio iz njenog grla. Činilo mu se da ga je taj najduže gazio, sa šina mu podizao glavu i dugo je udarao. Onda ga je mnoštvo ruku podiglo i bacilo na pragove koloseka.

Vetar nije prestajao. Klečeći, njih dvojica su gledali lokomotivi u klipove, cevima u paru. Osećali su da im se hlade uboji i rane, premišljali šta će. Zagrljeni i hramljući, išli su prema jednom od nužnika. Prali su ruke dugo, umivali se, usirenu krv terali iz nosa i s nepaca. Vežbali su svoje stare grimase i osmehe, želeli da opet liče na sicilijanske mafiose, na bandu iz Milana.

»Mišek, sve je u redu dok su zubi u vilicama!« brundao je Aritonović, namigujući svojoj mršavoj,

riđim kovrdžama obrasloj glavi: »Dok su oči u svojim dupljama! Dok su ti prsti na rukama!«

»I dok su drugari, koji su krenuli u pljačkanje Zapada, zajedno!« dodavao je Marković, brišući blato i krv s kožnih pantalona, s laktova.

»Mišek, ako izdržiš ovu noć, budi uveren da si prekaljen, da možeš i bez mene i bez bilo kakvog kuma.«

»Viki, izdržaću i ovu i sve druge noći!« šaputao je, pridržavajući svog riđana da ne bi pao. »Biću ti gorila do kraja! Do kraja tvog ili mog ili do kraja obojice!«

Bili su u vozu.

»Mišek, što ovoliko plaču?« pitao ga je dok su se naginjali preko prozora i ponašali kao Gastarbeiteri. »Plaču radnici: ako niko drugi, oni bi trebalo da se raduju, jer odlaze! Plaču kondukteri i mašinovođe: šta im je? Plaču zatvorenici u sivim šajkačama i tesnim odelima, što s petog ili šestog perona istovaruju ugalj, kupus, pasulj za vojsku! Plaču šarene devojke, kao da svi ovi muškarci neće nikad nazad i među njihova kolena! Plaču lažni i pravi invalidi, novinari, atašei i stranci, svima pas mater! Svi su tu i suze liju! A ne događa se nikakvo čudo, ukoliko čudo nije što se ceo jedan narod preseljava tamo gde se tegljenje i ljudski znoj plaćaju tvrdom valutom!«

»Viktore, duga nanizanka vagona se pokreće, te se sve žive i mrtve stvari stresaju, te mi se misli opet brkaju«, šaputao je svom riđem i zamišljenom Bogu: »Viktore, prekida mi se dah, suze mi se lede na trepavicama, podrhtavam! Čuju se sirene s lađa, zvona, točkovi koji krcaju sirotinjske orahe. Harmonika! Viki, jedan viče: 'Beograde, najmiliji moj golube, zbogom!' Drugi viče: 'Jugo Jugo Jugo, nevesto, cvete iz rose, anđele s ikone, zbogom za sva vremena!' Treći: 'Jugo, ti si mi i otac i majka, i brat i sestra, i nikog sem tebe nemam, pa oprosti što te ostavljam!' Četvrti viče, Viki, što bih i ja, da mi nisi zabranio da se pred bekstvo uznemiravam i pažnju milicije privlačim: 'Jugo, domovino, ti koja si mi

odredila sudbinu, dala mi ime i pečat, to jest sve, oprosti što te noćas izdajem, pa ću i ja oprostiti tebi!' Viktore, ako plačem ja, ne moraš ti!«

»Mišek, Mira!« sleđeno je jeknuo Viktor: »Tvoja sestra!«

Izdvojivši se od onih što su po vagonima bacali cveće kao po mrtvačkim sanducima, Mira, krupna i napadno obučena devojka, trčala je peronom. Sapinjala je uska, barska suknjica, kaput od lažnog tršćanskog krzna, smetale joj grudi dok se kroz gomilu probijala i k njima pružala ruke.

Marković je zaklanjao glavu iza Viktorovih leđa. Mira je penila:

»Miško, vrati mi nakit! Stvari, lovu, z-l-a-t-ooo!« Voz se od nje udaljavao; mahala je: »Ljudi, sve mi je uzeo, već treći put!«

Smeh se orio. Čuo se ropot točkova, kloparanje vagona, koji su se sustizali. Mira je trčala i kao da se davila:

»Gastarbeiteri, sirotinjo, pazite se! Vi ni pojma nemate kakav je lopov, mađioničar i gang moj brat! Da da da, moj brat, taj crni! Zato ruke na novčanike, na nožiće! I ne dajte da nam se, ni on, ni onaj riđi ispred njega, slučajno vrate!«

Poslednji put je video kako je grebla obraze ispred vagona na kom je pisalo *DOBRODOŠLI U MÜNCHEN* i *BUNDESREPUBLIKA JE TVOJA NOVA DOMOVINA*. Onda je nestala u sivilu perona.

Jugoslovenski voz je grabio prema zapadnoj granici. Markoviću su još tad počele da drhte ruke. Tištale su ga čeone kosti i uboji. Tuklo je u slepoočnicama. Težao je potiljak. Oči su mu bile pune trnja, prljavih suza i varnica, koje je vetar donosio i gasio tu, pokraj njihovog vagona.

»Više ničega nema!« pijano je mislio, plašeći se da će mu neko oteti flašu iz koje je, zavaljen kraj usnulog Viktora, otpijao kad god bi ga steglo u grudima i oko srca. »Nema više opipljivih stvari, predmeta, ničeg čvrstog na šta bi stao i uspravio se. Nema tebe, domovino, koju zbog oca izdajem. Nema reči, slova, rodnog jezika. Sve se, otkad sam se od-

vojio od zemlje i dohvatio vrata ovog vagona, raspršilo, te su mi se u dušu već naselili mrak, jad i čežnja!«

Čitav trenutak gledao je Viktora. U snu se osmehivao. Kako se voz ljuljao, tako se i Viktorova glava s riđim kovrdžama klatila na uzglavlju od kaputa i torbe s crvenim krstom na poklopcu. Usne je Viktor imao napućene, kao razmažen dečak koji se duri, s dve kose bore, sa strane; čelo oblo, visoko i glatko; nos uvek znojav, prćast, s velikim nozdrvama koje su, kad god bi se uzbudio, pulsirale.

»Oče, ovaj voz, dok zora puca, juri kroz led!« šaputao je i osećao kako mu se sužavaju misli: »Oče, samo što nismo doživeli sudar, samo što se nismo sjurili u krv i padavicu!«

Čule su se pištaljke, pseći lavež, pominjanje carinika. Borio se sa svojim umornim duhom, bojao se da će mu se do kraja tresti ruke. Pratio je svoju misao:

»Oče, uskoro će smrt! I tamo gde mi se duša bude stala odvajati od tela, na visinama, tamo si ti! Oče, u kog se, pored Viktora, još jedino nadam, ne dozvoli da prekoračim granicu ove zemlje! Oče, sudbino, uzmi me k sebi, ti koji si moje najstrašnije prokletstvo i prokaženje, živ ili mrtav svejedno, jer sa mnom će biti gotovo čim se nađem s druge strane!«

Oslonjeni na prozor vagona, ogrnuti dekama i pod nečijim kapama, Aritonović i Marković su slušali železničara, koji je, kad je prestajala pesma, saopštavao da je granica tu. Bila je to snegom i ledom okovana litica, nalik na oboren zid. Da nisu gledali železničara, milicionere i carinike iza njega, i da su se okrenuli na drugu stranu, kroz prozor grčkog voza, na paralelnom koloseku, videli bi razjapljene i četinarskom šumicom obrasle čeljusti ambisa. Ovako su gledali samo svoj, po prljavom ledu i kamenu polegli voz, brojne zastave i glave.

Aritonović je bio nemiran, stalno je pipao falsifikovani pasoš u džepu kožne bluze. Hteo je da promene prozor. Marković ga je držao za ruku i šaputao mu da se ne odmiče, da je, čim se probudio,

metak gurnuo u cev, patentni nožić otvorio, a vrh k njemu okrenuo. Aritonović se pravio da ga nije čuo, sa strahom u očima gledao za pasoškom kontrolom.

U čađavoj harmonici sudarili su se s koferima i torbicama natovarenim Gastarbeiterima.. Aritonović je pao, jeknuo, tobož ga je zabolelo. Tako se prvi put, otkad su im pasoše vratili kao prave i pozdravili ih, oslobodio Markovićeve šake. Prostor između njih brzo su ispunila nečija leđa, ruke, provaljen jastuk s perjem.

Marković je čitav trenutak balansirao na gvozdenoj ploči što je vezivala vagon iz kog se s mukom probio i drugi, na čijem pragu više nije bilo pognute Aritonovićeve figure. Marković je uleteo u vagon, osmotrio. Ni u jednom hodniku, ni nužniku, nikog nije bilo. Onda se vratio na ploču, odakle je mogao videti gotovo ceo vagon grčke kompozicije.

»Viktore, huljo, gde si se to skrio?« jauknuo je.

»Mišek, nisam se skrio!« gotovo toplo šištao je Aritonović. »Pobegao sam ti! Ne želim da mi više budeš gorila!«

»Gde sam pogrešio, šefe?!«

»Nigde!«

»A naša zaklinjanja?«

»Cev u džep, ludo jedna! Otkriće nas, pohvataće nas!«

»I treba, Viki, pohvatati ljude od slame!«

»Mišek, ako ti robije nije bilo dosta, ti se predaj, pa lezi za obojicu! Mene ni ti, ni naša Juga, nećete videti! Dosta mi je svega, razumeš li!«

»Viktore, a ja?«

Aritonović je menjao mesto, boju glasa:

»Mišek, slobodan si! Za nas, ljude od slame, nema veće nagrade!«

»Viktore, šta će mi sloboda kad se već osećam izgubljenim!«

»Mišek, zlatne ruke imaš!«

»Drhte mi.«

»Umiriće se, te tvoje ruke, ta klešta!« govorio je kao iz nekog bubnja Aritonović: »Nešto tako još

nisam video! S tobom će svak rado u pljačku! Vešte prste imaš, mađioničaru, pa ih čuvaj više nego oči! I ne brini: sve što ugledaš, kakav si, može biti tvoje!«

»Viktore, zar me nisi prekalio?«

»Prekaljen si se i rodio, ludi moj dečko!« govorio je Aritonović, te se Markoviću činilo da je ili na krovu ili u jednom od grčkih vagona. »Do viđenja u Sing-Singu, na vešalima, ili na onom svetu!«

Vagoni grčke kompozicije su se stresali. Markoviću se činilo da ga je Aritonović odnekud slušao i da mu se smejao. Čuli su se povici, harmonika, pozdravi siromašnoj i poštenoj braći što su ostajala s druge strane rampe.

»Mišek, bacio bih ti one tri pločice hašiša kad bih znao da ih možeš uhvatiti. Da se snađeš, u početku. I ona dva zlatna prstena bih ti dao. I onih 20 DM, od sinoć. Emigrantske adrese. Bacio bih ti i celu torbicu...«

»Viki, ako si pobegao, izdao me, Viki, ako si me, kad mi je najteže, kad još nisam prešao granicu, pustio da se sam, kao lopov i gangster probijam, ubiću te! Viki, piću tvoje krvi umesto vode! Viki, koji odlaziš s Grcima, ne zaboravi da mi još niko nije umakao! Viki, živom ću ti iskopati oči, odseći nos i jezik, odvrnuti s lobanje uši i takvog te pustiti da po Deutschu prosiš!«

Marković je posmatrao grčke vagone što su grabili pred jugoslovenskim. Njegov voz opet je bio visoko iznad zemlje i bljuvao je varnice, prljav dim i krv. Čulo se ujednačeno kloparanje točkova, piska sleđenih šina, tuđ vetar. Kraj njega je zjapio ambis. Nije imao ko da zatvori vrata. Vetar mu je snegom zametao noge. Drhtale su mu ruke.

Gastarbeiteri su pevali. Nisu znali da im se, s revolverom i nožićem u opuštenim rukama, predavao. Samo su ga gledali kao što se gleda neko ko, nezvan i nezagrejan, upada u pesmu i kvari. Nije imao snage da im nazove dobro jutro, a kamoli da ponovi »Braćo, ljudi, sirotinjo moja, da li znate, kud smo pošli i šta nas gore čeka?!«

Gastarbeiteri su pevali.

Marković je osetio da ga je, otkad je izgubio Viktora i domovinu, pola nestalo, da su prazno telo i zbunjena glava išli na jednu, a da su mu srce i duh ostajali na sasvim drugoj, istočnoj, jugoslovenskoj strani.

Drhtale su mu ruke.

7.

S Čehom ispred sebe, sutradan oko podne, Kolar i Piton uleteli su u njegovu sobu. Bili su podnapiti, kikotali su se i boksovali. Jedan kelner gurao je na kolicima engleski doručak, čokoladu, cigarilose, whisky. Drugi je nosio buket cveća, od kog se jedva video. Čeh je bio uplašen i ponašao se kao da je i sam srećan. Marković je još ležao.

Simo Mataruga bio je pijaniji od Kolara. Oči su mu bile pune krvavih žilica. Gladio je zulufe, koji su mu pravili okvir oko obraza i stizali do izbočenih viličnih kostiju. Bio je obučen u lovca, kao i Mađar, klatio se, razgaživao čizme. Pomažući Markoviću da obuče konfekcijsko odelo, koje je doneo treći batler, Kolar je premeštao debelu »havanu« iz jednog ugla usta u drugi i iz trbuha bubnjao:

»Mark, ne znam šta ću s markama. Pun sam kao oko!«

»Šefe, salon Dostojevski, o kom smo toliko maštali?«

»Salon Dostojevski!«

»Bilo je kao onda, u Bad Homburgu, kad smo iz Fjodorove fotelje naređivali krupijeima?«

»Zgrnuo sam najviše!«

»Šefe, uvek sam govorio: kad izgubiš svaku nadu, pomoći će anđeo Dostojevski!«

Mađar je namigivao, vezivao mu kravatu od trevire, dobacivao da je pored novog odela doneo i rukavice, postavljene ovčijim krznom, kako bi mu se zgrejali prsti. Markoviću se vraćalo samopouzdanje:

»Bacao si na crveno?«

»Mark, sve kao naš Dostojevski! I kad bi Feđa

znao koliko sam im, služeći se njegovim trikovima i prevarama, maznuo, u grobu bi se od sreće večno prevrtao!«

»Kad bi cveće na grob mogli da mu odnesemo. Ili u pravoslavnoj crkvi sveću zapalimo. Bilo šta u tom smislu.«

»Smislićemo nešto!«

Mataruga je grlio Martineka, stezao ga i terao da pije iz njegove obalavljene flaše. Čeh je vukao. Piton ga je, u znak slovenskog bratstva, mumlao je, a i za kaznu što je u početku odbijao da pije iz iste boce, nagonio da zeva kao ćuran kako bi mu mogao sipati pravo u grkljan. Čeh je napinjao obraze, bečio oči, gutao. Piton je hteo da ga poljubi u usta, za uspomenu, objašnjavao je, da mu onda, isto za spomen, jezik zavuče u dlakavo, i češko, zapinjao je, uho. Martinek se izmicao, te je Piton, isplažen kao pas, stizao ga šapom miluje samo po sasvim ravnom i proćelavom temenu.

Mađar je plaćao, preterivao. Marković je bio siguran da su to bile DM drukane u Ingolstadtu, u potkrovlju Mirka Slane. Mađar je tražio harmoniku.

Oslobodivši se Pitona, Čeh se duboko klanjao i zahvaljivao na više jezika. Ispred saune čekali su taksiji, trgovčići s lovačkim rancima i najskupljim dvocevkama. Prvoj trojici batlera Mađar je zatakao za uvo po 100 DM. Ostalima je u nedra trpao žetone iz Spielbanka.

Martinek je hteo što pre da se rastanu, pa je prvi pružao ruke. Mirisao je na losione, šampone, deterdžente. Piton ga je ugurao u taksi, s druge mu strane posadio Mađara. Martinek se kiselo smejao. Marković je sedeo kraj šofera i imao zadatak da preko prozora belim Pitonovim rukavicama pozdravlja masere, poslugu, prolaznike.

»Herren i prijatelji, kuda? Kuda?!«

»Čeh, malo na čist vazduh!«

»Najčistiji je u mojoj sauni. Prosim, zaustavite...«

»Čeh, hajdemo malo u lov.«

»Herren, ne mogu ovako! Nespreman sam! S gu-

menim rukavicama i čizmicama! S polivinilskom keceljom! U belom mantilu! S losionima, šamponima i metlicama! Ne, ne, ne...«

»Ne drhti, Boga ti češkog!«

»Herren, šta mi drugo preostaje?«

»Ne boj se toliko. Obući ćemo te i utopliti uzgred.«

»Da li sam kidnapovan?«

»Čeh, samo pravac pokazuj. Taksista je plaćen do preksutra uveče!«

»Kakav pravac, prosim?«

»Emile, kuda baden-badenska gospoda idu u lov?«

»Iz saune gotovo i ne izlazim. Živim u pari!«

»Čeh, juče si drukčije govorio«, ljutio se Kolar, čupkajući ga za uvo. »Uveravao si nas da si u Baden-Badenu, a ne u Hamburgu, baš zbog lova!«

»Herr Kolar, lud sam za lovom, to je tačno. Gledam sve što je na TV i u bioskopu o životinjama, ali...«

»Šta ali, Čeh?«

»Ne znam na koju bih vas stranu poveo.«

»Čeh, govorio si nam da znaš s kojih padina silaze u dolinu francuski divlji prasci.«

»Herr Kolar, rekao sam samo divlji prasci.«

»Dobro, nisi rekao francuski. Mi kažemo! Gde ih Švabe sačekuju?«

»Herr Kolar, ne znam gde Nemci sačekuju divlje prasce.«

»Čeh, koji je najčešći pravac nemačkih divljih prasaca? I o tome si šaputao, šibajući me tim svojim prokletim metlicama!«

»Herr Kolar, nisam rekao nemački. Prosim, saslušajte. Uz divlji prasci sam, možda, ubacivo rajnski, najviše alzaški, ali nikad švajcarski, talijanski, francuski, posebno ne, ni za živu glavu, nemački. Ja najbolje znam ko sam i šta sam, Herr Kolar. Znam gde živim i šta se sme reći, a šta se ne sme ni pomisliti.«

»Čeh, uterali ti Nemci strah u kosti?«

.. »Emigrant sam, Herr Kolar, jadna i nezaštićena izbeglica«, pevušio je Martinek. »Izgubljen jesam, ne krijem, možda malo i šašav, kao i svi koji su bez domovine, rođaka, prijatelja, i tamo s Istoka. Plašljiv jesam, vidite kako drhtim, bojim se čak i svoje senke. Inače, živim od nemačke milosti i dobrote, koje su bezmerne. Zahvaljujem im se gde god je tome mesto. Nemci su veseljaci i poštenjačine, divna bića. Zavoleli su saunu, a sami su, tvrde, izmislili masažu. Od Nemaca boljih i duševnijih ljudi ne znam, a video sam ceo svet, to jest sva mesta i banje od Praga do Baden-Badena. Herr Kolar, Nemac, to ti je umiljato jagnje!«

»Za klanje!« bubnuo je Mataruga.

»Herren, rekao sam samo: j-a-g-n-j-e! Umiljato jagnje, dodajem, da bi se čulo!«

»Čeh, nismo rekli suprotno!« Kolar se naginjao prema taksisti, koji se smeškao: »Franz, jagnje naše umiljato, odustajemo od lova. Vozi nazad!«

»Razumem«, reklo je jagnje crvenih, klempavih ušiju.

»Herr Kolar, i inače je sezona lova na svu divljač, ne samo na divlje prasce, zaključena pre tri nedelje, tačno 31. januara. To sam vam morao izložiti pre nego što smo se ovamo počeli peti. Oprostite...«

»Martinek, lov na ljude tek počinje!« zatvorenih očiju i kao s nekog drugog sveta saopštavao je Piton. »Martinek, ne raduj se previše!«

»Čeh, u srce si me dirnuo s onim o Nemcima, jagnjetu, sauni i masaži«, govorio je Kolar. »Zato silazimo u dolinu!«

»Romantično, Herren i prijatelji, romantično! Birajte lokal: prva i poslednja runda su moje!«

»Emile, hvala.«

»Odbijate? Nije li greh odbiti češkog sirotana i emigranta koji je, najzad, sreo i zavoleo srodne duše sa slovenskog juga?«

»Čeh, ništa mi ne odbijamo, ništa. Jednostavno, ne možemo više. Ločemo otkad smo, sinoć, onoliko dobili. Ne pijemo, ločemo!«

»Mogu li bilo šta učiniti za svoju slovensku braću?«

»Martinek, s ruksakom i s ove dve skupe puške, uzdignutog čela, kao pravi Čeh i junak, promarširaćeš Baden-Badenom. Mi ćemo za tobom da te ko ne napadne!«

»Ne smem, videće me moji Nemci.«

»Čeh, časak pre govorio si da imaju veliku dušu.«

»Imaju, ali ne vole da vide pušku na drugom.«

»Čeh, baš lepo! Nek vide, Švabe, ko ih masira i guši parom. Ako su dobričine i veseljaci, kako tvrdiš, dopašće im se da vide naoružanu slovensku bandu, mafiose s Istoka. Odavno nisu. Smejaće se, kao što se, i inače, smeju bilo šta da im pokažeš. Čeh, napred!«

Čeh se dugo otimao. Pokazivali su mu cev Colta, nožić, žilete. Samo da bi ga pustili, nudio je više rundi pića, kog hoće, besplatnu saunu, mlade ženske. Trzao se, pominjao poštu, gorivo, banku. Zaudarao je na urin, na češku kaku. Piton ga je, ne otvarajući oči, vraćao na sedište, i pretio mu da će ga, ne umiri li se, ljubiti u usta.

Ručali su u restoranu s čije su se terase videli zidovi, krov i neki prozori Spielbanka. Martinek je bio pijan od straha, šampanjca, svojih glasno izgovorenih misli i psovki. Plaćao je, zahtevao muziku, vređao kelnere i nazivao ih švapskim kasapima.

»Čeh, sad kad si opet čovek i drug, sad kad si s puno pouzdanja zakoračio u nov život, pomozi nam da nađemo sva mesta u Baden-Badenu gde je siroti Dostojevski bio i pio.«

»Romantično! Otkad se spremam da posetim ta sveta mesta!« Martinek ih je grlio, uveravao da je u sauni čitao Kockara, zbog Spielbanka pored kog se, svake noći, vraća kući, a Zločin i kaznu zbog naslova. »Pođimo odmah!«

Bili su u svetloj, raskošnoj recepciji nekog hotela. S ruksakom na leđima, s puškama o ramenu, s Pitonovim lovačkim šeširom na glavi, Čeh je recepcionisti tvrdio da su u Chevalier d'Or. Iza Mar-

tineka su, kao gorile koje čuvaju odstupnicu, stojali Kolar, Piton i Marković.

»Žalimo, ali ovo je Ambasador.«

»Nije!«

»Ako ste pismeni, pročitajte.«

»Nije važno šta piše!«

»Nego šta je važno?«

»Da je onako kako mi mislimo da jeste. Prema tome, ovo je Chevalier d'Or! Pa nemojmo više o tome!«

»Herren žele?«

»Proslavljeni pesnik Idiota, Braće Karamazovih i Zlih duhova, Fjodor Mihailovič, zapisan je u knjizi vaših gostiju 22. juna po vašem kalendaru, a po našem, to jest njihovom i pravoslavnom, 4. jula 1867, pod imenom Feđa Dostojevski, Leutenant von Sankt Petersburg. S njim je bila i njegova Gattin[1], dvadeset sedam godina mlađa Madame, Anna Grigoriewna. Imamo knjigu u kojoj piše da je Feđa zaboravio da za dve košmarne noći, koje je tu proveo, s vama reguliše račune. U stvari, naš genije je pobegao, ali se to ni po kakvu cenu ne sme reći!«

»Čiji je to sad problem?«

»Naš! Došli smo da platimo!«

Recepcionista ih je tupo gledao. Podboden od Kolara, Martinek je kročio napred. Umalo se ne sručivši na recepcijski pult, grunuo je:

»Dostojevski je bio pesnik poniženih i uvređenih, za sva vremena unesrećenih! Niko kao Dostojevski nije opevao patnju, greh, izgnanstvo! Pišući, Dostojevski je krvario! Dostojevski je bio i ostao brat svih koje proganja prolivena krv! Dostojevski, večni patnik, dužnik i mučenik, zaslužio je i više od ovog što danas želimo da učinimo za njega! Dostojevski je bio naše gore list, kao što smo mi njegove!«

»Zaboravili ste reći da je bio i padavičar.«

»Bio je bolestan, padao je, kao što padamo i

[1]) Supruga (nemački).

mi!« zaurlao je Čeh, spazivši kako se Kolar, Piton i Marković kao sveće ruše i tresu. »Pogledajte!«

»Herren, novac koji nam pružate ni po kakvom osnovu ne možemo uzeti. Prvo i prvo: tad se u ovom kraju plaćalo guldenima.«

»Imamo i guldene!«

»Ne smemo primiti nikakav novac!«

Čeh se ispravljao. Otvorenih šaka, kao pokrenut nekim uspavanim nagonom, primicao se recepcionisti i njegovom negovanom i od besa pocrvenelom vratu. Čehove oči bile su pune suza, glas pun topline i mraka:

»Dostojevski, mrtav, traži da se ispravi ta sramota! Na Slovenima je da njegove dugove regulišu! U ovoj knjizi piše da je Feđa ostao dužan vama, Spielbanku, mnogima još! Iz Baden-Badena nećemo dok se sve to ne ispita i ne uredi kako treba! Znamo, kod lihvara Mopperta zalagao je toliko puta sve, ženino i svoje rublje, stare svoje cipele čak! A ko zna koliko je naš Fjodoruška ostao dužan onoj ogavnoj gazdarici, krvopiji iz Gernbacherstrasse, kod koje je nad kovačnicom, pateći što je među vama a ne s nama, plakao čitavih sedam nedelja!«

»Toj gospođi idite, njoj platite. Nas ostavite na miru. Inače, vaš bolesni genije, kako ga sami nazivate, ostao je dužan i Ivanu S. Turgenjevu, Grofu. Eto, i njemu vratite. Grof će vam biti doživotno zahvalan.«

»Gde je gnusni Grof?«

Tad je u recepciju ušao visok i otmen čovek srednjih godina. Glavu je imao veliku, kosu pesničku. Skidao je pelerinu, klanjao se. Dočekala ga je Čehova pesnica. Pogođen u bradu, čovek se ispružio grofovski, bez reči. Dizali su ga trojica. Vilica mu je bila iskrivljena, te i da je hteo, ništa nije mogao prosloviti. Popravljali su mu kosu, starinsku kravatu oblika leptira, krvave revere. Čeh ga nije gledao, gnevno se obraćao recepcionisti:

»Da to nije Turgenjev?!

»Samo trenutak«, ledeno se nasmešio čovek iza pulta i s Čehovom vizitkartom pošao prema telefonu:

»Policija će najbolje znati gde su Turgenjev, Tolstoj, Gončarov, i drugi vaši grofovi, kojima isto tako nije vraćeno!«

S Emilom Martinekom rastali su se na ulici. Izgurali su ga iz taksija tamo gde je večernjih šetača i prolaznika bilo najviše.

»Vodite me!« plakao je Čeh i trčao za taksijem. »Sa mnom je gotovo, gotovo! Nemci su me videli pod oružjem! Znate li šta to znači?! Ako ne znate, stanite, da objasnim, pa onda ili da se ubijem, ili da ubijam! Fotokopiran sam, biću u svim novinama! Nemci su već obavešteni da znam šta je o njima, kobasičarima, mislio naš sveti padavičar Fjodoruška Mihailovič Dostojevski, Leutenant iz Sankt Petersburga!«

Taksi je mileo. Mataruga je rukavicama mahao ohrabrenom Čehu koji je, čas trčeći a čas marširajući, vapio:

»Najdraži moji mafijaši, ne ostavljajte me na Zapadu! Zar ne vidite, balkanske moje hijene, da se ne bojim više?! Naoružan sam, kao i vi! Municije imam za borbu do zore! A onda vi, barabe moje, pritecite u pomoć! Napadnite ih s leđa, sa Schwarzwalda, onda s boka! Slomimo im nemačku kičmu kojom se toliko, kod mene u sauni, hvale! Braćo Sloveni, hoću s vama, jer već sam što i vi, csibesz! C-s-i-b-e-s-zzz![1] Sad je za mene novi život! Otimačine, prevare, podvale! I ubistva, kao u Češkoj!«

Kolar je rekao taksisti, Franzu, da prikoči, koliko da vide šta će biti s Martinekom, koji je sredinom ulice držao korak, pevajući na češkom a bubnjajući na nemačkom.

»Znam, proučio sam, kako se u ovu smrdljivu dolinu spuštaju nemački divlji prasci! Onda švajcarski, talijanski, francuski! Dolaze k meni, u vrelu paru! Neću ih više masirati, zabavljati našim slovenskim pesnicama i vicevima! Neću ih nikad više šibati brezovim metlicama! Sloven sam, praunuk Fjodorov, znam čime ću ih...«

Odjeknuo je pucanj, onda još jedan. Začuli su

[1]) Baraba, hulja, varalica (mađarski).

se jauci. Mora da je neko bio mrtav, neko samo kao divlji prasac sačmom izrešetan, kad su pominjane ambulanta, policija, češko besnilo. Zatim se oglasila druga puška. Njen pucanj bio je drukčiji, prodorniji, skuplji. Mađarov!

Kikoćući se, odjurili su prema Pforzheimu i Stuttgartu.

8.

Da nije bilo Markovića, Mataruga bi Kolaru prerezao grkljan.

Tek što su bili napustili Baden-Baden. U taksiju je još zaudaralo na Čeha. Posvađali su se oko toga ko je veći i priznatiji csibesz, prevarant i lopov. Ko može više potrošiti za jedan dan. Ko može više metara[1] pića popiti a da se ne zaljuja. Najzad, koji je od njih dvojice strasniji i uspešniji kockar. Marković je predosećao buru i tiho su mu podrhtavale šake u rukavicama. Taksista je podešavao retrovizor, pušio i smeškao se.

»Pit, dobio bi ti, što i ranije, kurac od ovce da te sinoć nisam poveo u Spielbank!«

»Mađar, hoćeš da kažeš da sam se pored tebe prošvercovao? Da tamo ne može svak?«

»Na žalost, tamo može svak!«

»Onda ti je jasno što su te pustili!«

»Još se nije čulo da je Piton, kao ja sinoć, bacio na crveno 25.000 DM! Niti te ko video da si gubio, ni da si dobijao!«

»Mađar, otkud mi onda ovolike pare?«

»Drugi za tebe i gube i dobijaju!«

»Ko, na primer? Ko Pita izdržava?«

»Zna se!«

»Kaži. Da čujem ko me to hrani, oblači, obuva. I s čijim parama idem u Spielbank.«

---

[1]) Jedna vrsta takmičenja balkanskih pijanaca. Čaše se s pićem poređaju. Onda se, pred »komisijom« pije. Ko popije više, ne plaća ceh *(Primedba autora)*.

»Zna se! Jedno vreme tim si se hvalio. Otkad imaš onih nekoliko gorila, misliš da je to sramota!«

»Smetaju ti Pitove ženske?«

»O zbirci Mataruginih fosilnih starica ćemo drugi put. Onda ćemo i o Pitovoj glavnoj babi...«

»Koja je od mojih deset baba glavna?«

»Jedanaesta: Markiz Claudio-Achile di Stefano, proizvođač i liferant veštačkog gnojiva. Tvoja osamdesetogodišnja, ćelava, isušena ženska s mudima. Tvoj leptir!«

»Zar ti je toliko zapela na oko moja talijanska baba? Ona ili njen 'maserati'?«

»Piša Mađar na sve vaše blago!«

»Na 'maserati' možeš, mislim, pišati, jer kupujemo novi, s avionskim motorom. Ali na babu — nikako! Baba mi je s-v-e-t-i-n-j-a!«

»Piton, pišam ti na s-v-e-t-i-n-j-u! Na babu, Markiza Claudija-Achile di Stefana, na tu spodobu veštačkog grkljana, staklenog oka, plastičnog šupka!«

»Šta ćeš kad, pišajući toliko, ispišaš ceo svoj pokvareni, mađarski mozak?«

»Ne zaslužuju uboge tvoje starice, koje, kako sam kažeš, serviraš, da se po njima toliko piša. Bili smo počeli o tebi i kocki.«

»Dobro, dajmo o kocki!«

»Mataruga, sifilističara kakav si ti ne bi trebalo puštati u kockarnice. Izgledom plašiš fini svet. Imaš dva reda zuba, tri krajnika, duple usne. Čim zineš zaudara ti iz škrbina i dušnika. Vidi se da si s one strane Drine, Bosna: mlađe kameno doba! Ti si za manuelni rad. Vratiti te treba među Gastarbeitere najnižeg reda, naoružati te metlom, lopatom, kolicima. Uzmi, ako smeš, ogledalo. Ugledaćeš majmuna! Rohavog, podmuklog, u ramenima pognutog majmuna, naviklog da predugim rukama drži palmovu granu, kokosov orah, grozd banana. Za te tvoje dlakave šape nisu žetoni, već kramp, malj; ni za tu glavudžu finska kapa, već žuti plastični šlem onih što tegle po građevinama! Da si čovek, a ne šimpanzo, bio bi mi zahvalan. U ruku bi me ljubio, ne bi zveckao bednom svojom kesom, niti se hvalio telohraniteljі-

ma i podetinjilim svojim staricama i leptirima. Bar preda mnom bi morao biti mali. Ovolicni!«

»Zašto?«

»Kako zašto?! Idiote krezubi, ko te, čim si iz sarajevskog zatvora pobegao, prihvatio, obukao, obuo? Ja! Ko te kuražio, govoreći ti da će prestati da ti drhte ruke? Ko te, kao ovna, preveo preko jugoslovensko-italijanske granice, poiznad Trsta? Ja! Ko te smestio u emigrantski lager S. Saba i ko im je garantovao da si politički gonjen u Jugovini? Ja! Ko te preko Švajcarske dovukao u Deutsch i uveo u prvu šljaku? Ja! Prodati sam te mogao, kao što sam druge. Za tebe su mi nuđene dobre pare! Vo, kakav si, bio je potreban jednoj mojoj stranki: u rudokop kod Johanesburga hteo je da te vodi, s crnčugama da kopaš, da sa slepim konjima po podzemnim hodnicima vagone guraš! Nisam te dao, jer si stalno plakao, tresao se, hteo nazad u Bosnu. Da sam te tad prodao, ne bi danas pokušavao da dostigneš i prešišaš svog tvorca, učitelja, Kuma!«

»Mađar, je li to teško?«

»Poznato ti je kako će proći svaki onaj koji se nameri ispred mene da stane! Seti se kako je iskasapljen Ilija Batuta, ta nesrećna hercegovačka bolha, samo zato što se od mene, svog zaštitnika i svemogućeg šefa, bio odmetnuo! Šta misliš, smrdibubo, zbog čega je izrešetan Radoš Jovanović, zvan Svinja, iz Niša? Zbog nediscipline, koju ne dopuštam, a ne zbog sukoba s ustašama, kako je njegovima javljeno! Pa siroti Štef Kuhar, veseli Zagorac, koji je mislio da se meni sme skriti danak! Meni koji sam mu, gledalo je to pola Zirndorfa, nož rođenog brata Josipa iščupao iz trbuha! Kao Pavel Šeljest, Ukrajinac, proći će svaki moj podanik koji odbije da mi određenu sumu određenog datuma preda!«

»Koji Ukrajinac?«

»Onaj kog si, zveri koja mi sad vrdaš, tupim nožem klao! Kao svinju! Kao svinju si ga, one kišne noći, u bavarskoj šumi, na putu za Holzkirchen! Plakao si da nisi nikad pre, a ja sam ti govorio da jesi i da to radiš vešto, bosanski! Dok si ga ti

klao, otvarajući mu vene i presecajući mu žile na nogama i rukama, cev Colta sam ti držao iza temena. Tako sam te za sva vremena obavezao. Stoga mi se ne protivi!«

»Od Pita više nema danka!«

»Znači: rat?«

»Do istrebljenja! Hteo sam da ti to kažem sinoć, u Spielbanku, ali sam čekáo da me ovoliko naljutiš. Ja ne znam o tebi koliko ti o meni, policijom plašiš a ne ja, ali ti niko neće pomoći kad ti moji momci stanu na rep. Klaće te i drati duže nego što sam ja Pavela Šeljesta!«

»O ratu ćeš obavestiti babu?«

»I babu i dedu!«

»Onda napolje iz kola, pederčino bosanska! Za tebe su, i inače, volovske taljige, ne »mercedes«! Leptiru, dosta mi je priča o vama i vašim smrdljivim crevima! Na-po-ljeee!«

»Mađar, napolje ti!«

Stali su se udarati i pre nego što je taksista zaustavio auto i učtivo im otvorio vrata. Prvi udarac u bradu dobio je Kolar. Piton je hteo da ponovi, pa da produži kao pobednik. Mađar je obletao oko njega, prikupljao snagu. Piton je čekao.

Svom silinom Kolar se bacio u Pitonove noge, bacio ga preko sebe. Onda ga je stao udarati čas čizmama, čas pesnicama. Jaučući i stenjući, Piton se pridigao i nasrnuo nožem.

»Mark, čiji si gorila!« zaurlao je Mađar. »Vidiš li šta hoće?!«

Mataruga nije očekivao Markovićev napad sa strane, ni kišu udaraca po glavi, vratu, rebrima. Piton se sručio u snežnu kašu, pokraj puta. Kolar ga je gazio, skakao mu odozgo u trbuh, navaljivao mu se na grudi. Bacivši oteti nož daleko u mrak i brišući krv i blato s lica i ruku, Kolar je rekao:

»Piton, da nisi bolha, sad bih te ubio! Odgovarao ni pred kim ne bih, jer te nema na spisku ljudskih bića! Ostani tu, pljuj zube, iskašljuj pluća! I čekaj svog milanskog leptira!«

Taksista se smeškao, čekao da mu se naredi. Mar-

ković je bio na svom mestu. Drhtale su mu ruke. Kolar je nekoliko trenutaka držao zadnja vrata nezatvorena.

»Mađar, ne zalazi više u dolinu Rajne!« govorio je Piton, uspravljajući se na kolena. »Ne zaboravi da sve od švajcarske do holandske granice držimo ja i moji ljudi!«

»Piton, Mađar drži sve doline Bundesrepublike, pa i dolinu Rajne!«

»Probušili ste mi pluća. Lipti iz mene! Šta je ovo!?«

»Crkni!«

»Mađar, zapamti: preživim li noćas, ubiću te!«

Kolar je zalupio vrata i taksisti dao znak da do daske pritisne papučicu. Marković se tad setio Viktora, Nika, Rusa, i ruke su stale da mu drhte.

»To je zato što si slabo obučen«, rekao je Kolar, naredivši jednom drugom taksisti da vozi po Leopoldstrasse sve dok on ne ugleda magazin Citta 2.000.

»Neupadljiviji sam ovako«, šaputao je Marković dok je Kolar davao arogantan znak da im se širom otvore vrata. »Ovde je svinjski skupo!«

»Ona pijana, bosanska zver bi me preksinoć izbola da nije bilo tebe. Da ti se, makar malenkošću, odužim!«

»Šefe, može to i drukčije.«

»Vidim na tebi nekoliko mrlja Pitonove krvi. Ne isplati se prati. Nisi za konfekciju, koliko ni ja. A ljudi našeg kova odela i lični opis moraju menjati češće.«

Prodavci su išli za njima. Kolar je vitkom svojom figurom, obučenom u ljubičasto, časak pre kod Wegenheynera, ispunio ogledalo. Ljutila ga je modrica ispod levog oka, ogrebotina na vratu, koju ni vešto zavezani šal nije mogao da skrije. Divio se svojim rukama, metalnom sjaju očiju, mišićima koje su isticale tesne nogavice od najskupljeg velura. Kolar je preduhitrio prodavca:

»Ovaj mladi grof ponovo čezne za engleskom modom. Molim, obucite ga tako da liči ako ne na Ostrvljanina, a ono bar na džentlmena iz Komonvelta!«

Kolar se smejao, mahinalno prstom dodirujući ožiljak, do kog je stizala drska bora. Smejali su se prodavci i krojači, koji su se oko njih uvijali, smejao se čak i Marković, podižući ruke iznad glave dok su mu uzimane mere, kako Mađar ne bi video da mu drhte prsti. Kolar je pušio »havanu« iređao:

»Košulje broj 41, kroj Oxford, sirova indijska svila, plav preliv. Sako od Harris tweeda, s kožnim flekama na laktovima, jedan razrez, jasno. Pantalone jahaće, gabarden, drap, kako bi se slagalo s bojom sakoa, kravate i poršete. Prsluk, lančić, sat. Rukavice, čizme iz izloga, bič. Kapa za lov, s naušnicama od puhovih kožica. Pelerina od škotskog sukna. Diplomatska tašna. Tako!«

Ostatak tog dana hteli su da budu pošteni. Prošpartali su pola Schwabinga, celu Leopoldstrasse i s jedne i s druge strane, išli u Englischer Garten. Zavirili su gotovo u svaku drogeriju u Maximilian i Residenzstrasse, kupovali Gerlaine i Lancome. Tražili su da im Max Dietel dozvoli da se slikaju pokraj njegovog »rolsa«.

U bioskopu su gledali film o podvizima sicilijanskih mafijaša u Milanu, Đenovi i Parizu. Kolareve oči su, prvi put otkad je Marković s njim, bile orošene. Posle su pili, preterivali s plaćanjem, maštali da se sretnu s Belmondom, Venturom, Alain Delonom. Mađaru se dugo iskrila u oku ona suza iz bioskopa.

Marković od Kolara nije nikad sreo čoveka luđeg za automatima. S Jack Pota leteo je na ručni fudbal, s hipodroma na auto-ceste. Dah mu se kidao kad bi stizao do elektronskih puški. Streljao je prostore, urlao »Pao si, Pitone, rohavi majmune!« kad god bi pogodio blešteću zvezdu nad nemačkom prerijom. Posebno je voleo flipere, govorio da se isplati, ako ni zbog čega drugog, a ono zbog njih, sačuvati palčeve.

Mađar je toliko bio tom svojom mišlju o palčevima zanet da se kod kurvi, u stanu što je prozorima gledao na Glockenspiel, smejao kao neko ko je na kocki izgubio sve, pa i pamet povrh toga. Skidao se, opet navlačio gaće, košulju, bacao po podu cveće,

čokoladu, parfeme, i sve ono što su devojkama bili doneli. Ona, njegova, morala je da mu pomogne da se, podosta pijan, ispne na kamin. Smehom se gušio i gore, brojao prste: »Jedan, dva, tri, četiri, onda palac!« Zatim isto, s drugom šakom, uz urlik: »Palac, glavni prst!« Odozgo se bacao na svoju draganu, stao da joj grize slabine, razvlači dojke, da joj liže ramena, leđa, trbuh. Trećoj, što je gola i nakazno debela, ležala pored zaposlenog Markovića i njegove, objašnjavao je:

»Bety, mačkice, doveli smo te i platiti za Pitona. A Pitona, zamisli, više nema!«

»Jadni Piton«, šaputala je nakaza.

»Bety, izgovaraj njegovo ime.«

»Piton!« šaputala je i, kako joj je naređivano, pružala ruke prema Baden-Badenu: »Piton!«

Onda su ga sve tri zvale. Piton se nije odazivao. Kolar je u ogledalima na zidu i plafonu brojao svoje modrice i ožiljke. Devojke su zvale Bosanca i njemu se dopadalo što su mislile da Piton znači nešto drugo a ne čovek čija su pluća, kraj puta za Gernsbach, iskrvarila.

Sutradan uveče dugo su se motali oko stanice. Kolar je nekog tražio. Schiller na uglu bio je prepun Balkanaca. Stariji emigranti nudili su Gastarbeiterima polovna kola, svoje novine, udruživanje. Mladi Balkanci su pevali i vređali kelnerice. Jedan je, boginjav i klempav kao Simo Mataruga, ridao. Ni u svratištu preko puta nije bilo nikog poznatog. Mađar je objašnjavao da se emigranti dele u tri grupe. Oni iz prve i najvažnije grupe najčešće su u zatvoru, te ih, kad su ti najpotrebniji, nema. Oni iz druge za sva vremena su slobodni, ali pod zemljom, te ih više ne možeš nagovoriti da za tvoj račun nasrću na kioske, apoteke i trgovine. Treći i ostali koje susrećeš, isto su mrtvi, ali idu, živi se raspadaju i tvrde da im nikad bolje nije išlo. Ni njima nikog ne možeš prodati!

Goethestrasse bila je bučnija i polivenija pivom nego one noći kad su se mlatili s Turcima i Amerima. Zastali su ispred Ankara bara. Unutra je tre-

štalo. Vrata Odese bila su zatvorena. Nije bilo ni firme, ni crvene lampe. Pored policajaca, koji su s neskrivenim zaprepašćenjem posmatrali Turke, prošli su mirno, kao Nemci. Onda su naglo zavili udesno.

Na pločniku, što se pružao sve do Schillerstrasse, ispred izloga s električnom robom, stojao je i bubnjao, pola na ruskom a pola na nemačkom, krupan starac isturenih jagodica, širokog i spljoštenog nosa. Bio je okružen svojim gorilama, koji su mu povlađivali.

»Jermolaj!« otelo se gotovo iz utrobe Markoviću. »Jermolaj Timofejič, baćuška, skoro će godina otkad te nisam video!«

Kolar je zaustavljao taksi. Jermolaj Timofejič Kuznjecov s visokog pločnika nadnosio se iznad njih i pružao šape. Gledajući kako Kolar gura unutra svoju žrtvu, a sam se preko prozora plazi, zabubnjao je:

»Prokleta mađarska njuško, pusti ga k meni... u čelo da ga celivam!«

»Kasno, kasno, Ivanuška!«

»Mađar, srešćemo se mi!«

Taksi je povukao. Na trotoaru su ostali Rus u bundi i lako obučene gorile.

Taksista je pitao za pravac. Kolar je izvukao 100 DM, promrmljao: »Nürnberg!« Taksista je pocrveneo.

Padala je sitna, ledena kiša. Radio u taksiju je krčao, davili su se neki glasovi, pozivi, brojevi. Markoviću nisu drhtale samo ruke. Tresao se ceo. Sva sreća što se »mercedes« na krivinama zanosio, što je taksista naglo kočio i još divljačkije polazio. Kolar je bio uznemiren i namršten, isticale su mu se vilične kosti.

»Mark, hteo si k Jermolaju?«

»Hteo sam. Video si.«

»Zbog očinskog poljupca u čelo?«

»Hteo sam da plačem na njegovim grudima.«

»Mark, plakati se može i kod mene.«

»Suze su slatke jedino kad te očinske šake miluju po temenu.«

»Nije mi jasno!« vrteo je glavom Kolar, dajući taksisti znak da požuri.

»Šefe, ni meni štošta ne ide u glavu«, počinjao je glasom koji se prekidao: »Što me držiš? Koštam te novaca, živaca, verovatno i ugleda. Donosim ti sve manje i manje, tako da se sve češće pitam što me vučeš za sobom. Znam, potrebna ti je velika lova. Negde nešto zidaš, a ja nisam ono što sam bio prošle godine. Sramota me ovako skupog odela. Za mene nije ni konfekcija.«

»Mađar ne zida bilo šta! Mađar nasred Deutscha podiže velik, crn zid! Sebi spomenik, šta li! I taj zid je hladan, leden, kao ova kišna noć, beskrajan kao ova zemlja nemačka, po kojoj poput ptica bez jata tumaramo! Nek se zna da će iza Mađara nešto ostati! Za koji tren će ponoć i nije čas da ti raspredam o građevini kojoj još ne znam oblik i veličinu. Evo, evo: Gross-Lappen[1]!«

»Za ime Boga, šta ćemo na smetlištu?«

»Mark, preuzima se roba«, rekao je Kolar neuverljivo.

»Kakva roba?«

»Znaš šta Jordanci donose. Vidiš, daju nam znak iz kombija.«

»Šefe, sumnjiv mi je kombi.«

»Meni nije!«

Na sve strane je gorelo. Dizao se i širio krvav dim. Stari kombi oblivala je kiša. Njih dvojica gledali su kako se taksi okreće prema Münchenu i, da bi im bio bliži, ide u rikverc. Taksi se zaustavio. Šofer je otvorio kofer, ostavio ga tako.

Marković je začuo komešanje u kombiju. Obuzeo ga je strah. Onda su se zadnja vrata otvorila. Izletela su trojica. Udaren istovremeno u stomak i bradu, Marković je trećem pao preko ruku. Linula mu je krv iz nosa. Mađar je stojao po strani i držao mali Colt.

»Šefe, kome me ovo prodaješ?!« zaurlao je, ne stigavši da šakama zakloni lice od udaraca. »Šandore!« jaukao je dok su mu na leđima stezali ruke, a oči vezivali nekakvim šalom.

»Mark, urlanje se na Gross-Lappenu, tom velikom i Crvenom trgu emigracije, ne isplati!«

---

[1]) »Gross Lappen, najveće smetlište Zapadne Nemačke.« Inače, u prevodu: Velika Krpa.

»Šefe, čiji sam sad? plakao je.

»Rusov i Pitonov svakako ne!«

»Kolar, zar i ti?«

»Mali moj, u ovom svetu od izdaje se najbolje živi!«

»Zar i tako mora da se snalazi Šac? Moj veliki, moćni Šac?!«

»Ti kao da si zaboravio šta sam ti u Zirndorfu o Mađarima govorio!«

»Kako poverovati da Mađarima još nije otpao rep?! Da dišu na škrge!«

»Uverićeš se!«

»Šta si me ovako obukao? Čemu toliki trošak?«

»Mark, u tvoju cenu i to je uračunato. Mađar samo prividno rasipa!«

»Kolar, za tobom hoću da idem!«

»Kako bi me ubio.«

»Tebe — nikad!«

»Šta ćeš, onda, za mnom?«

»Da ti se divim! Da te štitim!«

»Seti se samo kakav si juče bio u Bad Tölzu. Kukavica! Talijani su prvi uleteli u poštu. O onome u Pöckingu i da ne govorimo. Te tvoje ruke, ti bivši prsti! Te nekadašnje hitre noge!«

»Šefe, odsad ću drukčije. Osećam da su mi se popravili živci, da nadolazi snaga. Pomogle su saune, vežbe, žestoka pića. Video si me sinoć u staničnoj apoteci! Prepoznati me nećeš!«

»Stalno pištiš za Nikom Marašem. U snu se s njim dogovaraš. Znam vam planove. Čak si mu i pisao!«

»Jednom!«

»Kako to kad mu nisi znao adresu?«

»Pisao sam mu kao da sam znao gde je. Dobro znaš koliko sam te u tom pismu hvalio i iznad drugih dizao. Svi ostali su bolhe, napisao sam, samo Mađar nije!«

»Mark, Mađar više voli nepismene i okorele!«

»Pa zar ja nisam sasvim ogrezao i okoreo? Tolike prevare, provale, krađe, otimačine! Gotovo se i ne sećam kad sam proveo dan kao drugi, normalni!

Pa zatvori, bekstva, tuče!«

»Meni trebaju ljudi koji se ničeg ne sećaju! Robovi koji u snu ne buncaju! Gorile koji nemaju nikakvih unutrašnjih problema, ideja, pameti!«

»Oslobodi me ovih ruku! Budi drug i brat, kao onda u Hannoveru kad su mi Turci držali nož pod grkljanom! I vodi me sa sobom! Sve će biti drukčije. Zaboravi Lübeck, Hof, Kiel, Bad Aibling, gde su me izdavali duh i ruke, a seti se svih onih svratišta u Hamburgu i Frankfurtu kad sam, da bih odbranio svog Mađara, leteo na dvojicu, na trojicu! Za koga sam, onda u Kasselu, s nožem u plećki, prvo pitao? Za tebe! Sam si se čudio! Za tebe ću i ubuduće...«

»Kasno!«

»Izvadi mi oko, kazni me tako!« zavapio je kad su ga stali gurati u kombi. »Šta će gorili dva?!«

»Mark, ne verujem ti više. Potrošen si, poljuljan. Sasvim zreo za prodaju. Sad nek se drugi tobom bave!«

»Evo, i jednu ruku!« zapenio je odozgo dok su mu vezivali noge. »Biraj, seci... samo me sa sobom vodi!«

»Kasno: već sam kupio jednog i bez oka, i bez šake! Ime mu je Sabro. Turčin, Šiptar, Makedonac, ni sam ne zna šta je. Čorav je u levo oko. Čim se uzbudi, odonud mu stane kapati. Kako taj nasrće!«

»Biću veća zver od njega!«

»Nemoguće! Moj Sabro patrljkom bez šake, onim kostima što proviruju iz mesa, bode ljude u lice, cilja pravo u oči. Poškropljene krvlju iz njegove rane, žrtve najčešće stanu urlati. Neki se onesveste. Te Sabro najviše voli! Desnom, koja nije zadrhtala ni kad su joj sekli levu, uzima sve što se da skinuti sa živog nemačkog stvora! Najčešće operiše po vozovima, u koje uskače, pljačka i izbacuje, onda odonud leti kao metak. S drveća, po parkovima, skače na penzionere, kontuzuje ih, svlači i sazuva, uzima im sitniš, naočari, novine, štapove! Po stanicama otima novčanike, kaputе, kofere, vozne karte, pse, mačke, kaveze s pticama! Sabro ne zna ići kao drugi

ljudi, trči, držeći iznad isposničke glave ruku, čijim ranama ne da da se zacele! Sabro ne plače, nikom ne piše, a od rodbine ima samo Mađara!«

Zabrektao je motor. Zatvorila su se vrata. Zalupio ih je Kolar, uz psovku, sa slobode. I pre nego što je kombi izbio na put, a jedan od trojice, po svemu sudeći Brekalo, šoferu rekao »A sad pravo gore, na visoravan!« Markovića su oborili nauznak i stavili u položaj u kom je i sad...

9.

Tako se, s Foretićevom čizmom pod grlom, Marković setio svega.

II

CRNA SVESKA. ČIJE SU OČI MUTNE? KRSTAŠKI RAT PROTIV BALKANSKE MANGULICE. SIFILIS!

»Pićemo tvoje krvi!« govorili su mi Foretić i Brekalo: »Tvoje jugoslovenske i srpske krvi, jer su pivo i voda u Deutschu skupi!«

»Pa pijte!« odgovarao sam im mirno. »Samo pazite da se ne otrujete!«

Bilo mi je jasno da su me vodili na klanje. Zašto im, onda, šaputao sam u sebi, ne bih poželeo da iskape sve što nađu u mojim venama? Nek se napiju!

Fizički sam ih osećao. Bili su glomazni, čvrsti, i zaudarali su na znoj, zemlju, mokru i jeftinu obuću. Bili su uzbuđeniji od mene:

»Iskopaćemo ti srpske, pravoslavne oči!« ponavljao je Dazlina ili onaj što me, davši Mađaru nepristojan znak, iskraj kombija prvi napao.

»Zar nam oči svima nisu iste?« pitao sam.

»Naše su rimokatoličke!«

»Znači: mutne. S krvavim žilicama.«

»Njemu je do šale!«

»Meni nije ni do čega.«

»Slep i nakazan lutaćeš po Deutschu«, govorili su mi, dok se kombi truckao a oni se pribijali uza me. »Pa ćeš ostalim Jugosima pripovedati kako su te udesili Isusovi bojovnici, danju Gastarbeiteri a noću ustaše!«

»U Frankfurtu ste rekli krstaši.«

»Krstaši!«

»Lako ćemo za oči!« govorio sam im: »Važne su ruke, na njima prsti!«

Dogovarali su se. Ja sam ćutao. U sebi sam se opraštao od svih koje sam voleo, od majke i sestre, od svih za kojima sam kroz život, tražeći pravdu i čistotu, oca ili bar starijeg brata, tumarao.

Ranije sam slušao da se čovek, približujući se smrti, ljuti na sve. Ja sam, međutim, postajao sve bolji. Izgleda da je smrt bilo moje očišćenje, sloboda,

spas. Jedino nisam mogao da oprostim Viktoru. Želeo sam da im kažem da me, što se njih tiče, ne muči nikakvo osveta i da bih se jedino obračunao s Aritonovićem.

U mislima i brojnim opraštanjima stizao sam do Kolara. S njim sam doživeo velika uzbuđenja. Nisam mu zamerio što me za par stotina DM prodao ili, pak, trampio za kakvog Ciganina. Bilo mi je žao što nikako nije mogao da sastavi svoju porodicu.

Setio sam se Nika Maraša i njegove ruke bez palca, boksera Boškovića, Tice, koji je unakaženu desnu kandžu krio ispod leve miške, onda Koste Gavrana, bez oba palca, povrh toga i bez glave, i sve to u meni umalo nije proizvelo bujicu bolesnog smeha. Mora da sam nešto bubnuo kad me je onaj čija mi je glava bila najbliža upitao šta sam rekao.

»Da oslepljenje kratko traje!«

»Naša briga!« odgovorio je.

»I moja. Žurim!«

»Da ne bi nazad, u Jugovinu?«

»Da! Kud bi drugde!«

»Onda ćemo ti oči kopati noktima, žicama, kašikama!«

»Pazite da u tom zanosu ne iskopate i svoje!«

Tad se kombi zaustavio. Zgrabilo me više ruku. Bacili su me na tle. Čitav trenutak ostao sam nepomičan. Činilo mi se da je besmisleno da ustajem. Mislio sam da sam im govorio: »Dobro je, tu . . . koljite . . . šta čekate!« A nisam. Ruke mi više nisu drhtale.

Kad su me podigli, zapahnuo me sladunjav, topao smrad. Da mi oči nisu bile vezane, video bih da smo se nalazili između velike i stare bavarske kuće zakovanih prozora, izguljenih zidova, i svinjca s više ulaza. Povratio sam, ne pazeći po čijim ću rukama. Onda su mi odvezali oči.

Očnim kapcima osećao sam vetar i studen. Zatim sam mogao da vidim noć, zvezdice što su se iskrile i gasile oko njihovih glava, male prozore na vrlo dugom svinjcu, više njih, niske strehe, još crnje od tame na čijem sam se dnu nalazio. Pridržavali su me i čudili se što se ne otimam.

Pitali su me šta mi je. Ponavljao sam da mi nije zima. Pominjali su nekakvog Kazimira Budaka, zviždali mu. To je budilo svinje, dražilo pse što su trzali lance. Gledao sam i ja u pravcu kućerine, ponavljao za njima: »Kazimire, izlazi već jednom!« Pušili su. Meni je bio dosta dim. Kazimir je dolazio, s jakom baterijom u ruci.

Bio je to visok, mršav i mlohav čovek šezdesetih godina, pognut u ramenima i pod šeširom koji nose bavarski seljaci. Nemarno je držao cigaru u ustima. Slab je bio na nogama, te su mu u hodu smetale gumene čizme. Kašljucao je, i tad su mu se brkovi, dopola sedi a otpola požuteli od duvana, kostrešili. On je osvetljavao stazicu koja nas je vodila u jedan od svinjaca. Dok mi je pipao mišice, skrivene pod pelerinom, s njegovog gumenog ogrtača cedila se voda.

»Odavno nam je bio potreban jedan takav Englez!« bilo je prvo što mi je rekao, nasmejavši se i otkrivši zube nalik na lomljena kukuruzna zrna: »Još ako budeš bio pouzdan...«

»Ne drhte mi više ruke!« zbrzao sam: »Proverite!«

Budak me je uveo u pravougaonu prostoriju, ispunjenu toplim smradom i svinjskom parom. Rekao mi je da ću tu jedno vreme ležati, pokazao beton i slamu. Svinje su roktale sa svih strana, gotovo iz svih prostorija, ispregrađivanih direcima i daskama.

Svlačili su me Brekalo i Dazlina, dok je Foretić stojao kraj Budaka i nešto objašnjavao. Čudilo me što su pazili na moje odelo. Foretić je s divljenjem zagledao moju pelerinu, čizme, bič. On mi je slobodnom rukom dodao radnički kombinezon, uprljan balegama i zemljom. Bacio mi je prostrane i postavljene čizme od gume. Na glavu mi je natukao šeširčinu, po čijem se obodu, s unutrašnje strane, tek bila skorela ljudska krv.

Osvrnuo sam se i na ležaju sličnom mom, s druge strane daske, ugledao trup. Ruke su mu virile iz slame, kosmata glava bila je puna pleve i podizala se kako bi nas bolje videla. Učinile su mi se poznate oči

tog čoveka, to nežno lice s modricama, te sam se, u čudu, zaustavio. Budak je čizmom pritisnuo čelo; čovekova glava je, uz otegnut jauk, propala u slamu, krpe i mrak.

Zatim smo se Budak i ja pogledali. Pri svetlosti baterije videli su mu se u očima seta i umor, koje je mrštenjem obrva i skupljanjem usana pokušavao da skrije. Obrazi su mu bili nabrani i suvi, kao u ribara, izražavali su pustoš. Čak mu je i glas bio skrhan:

»Miran budi!« obraćao se čoveku što je potmulo ječao iz slame.

»Kazimire, vode!«

»Niko Maraš, trpi!«

Tad mi se učinilo da me je ogrejalo sunce.

Bili smo na pragu.

»Kučkin sine, nikad tačno nećeš saznati gde si bio!« ređao mi je Kazimir i iz njegovog glasa nestajala je bunovnost. »Pogledaj oko sebe pa, ako hoćeš, zapamti. Sa svih strana su more, litice, magla. Nešto kao Island! Kad su noći zimske i čiste, s ovog grebena vide se planine. Nama se čini da vidimo i dalje. Austrija! Gledamo, tad, u tom pravcu i smatramo da se iza onog alpskog leda i očaja nazire zemlja našeg prokletstva, Jugoslavija, do koje je mnogima stalo koliko do materine sise. Katkad zurimo tamo sve dok vetrovi oblacima ili snegom ne skriju vrhove. Onda se vraćamo svinjama. Hranimo ih i pojimo. Dajemo im imena ljudskih bića koja smo nekad voleli, za kojima još čeznemo. Milujemo ih i sašaptavamo se s njima. Od životinja jedino crna svinja Berkshir, razume ljudsku patnju i suze!«

Iako mi ni na kraj pameti nije bilo ni koraka da napravim, stojali su oko mene. Antun Foretić, s mojom garderobom preko ruke, naglašavao je da nijednom sužnju nije uspelo da konačno odavde pobegne, te da na takve stvari ne treba ni da pomišljam. Tomo Dazlina i Jeronim Brekalo potvrđivali su klimanjem. Tupo sam ih gledao. Nisam bio siguran da sam bilo šta hteo da ih pitam, najmanje što noćima i noćima blenu prema zemlji svog prokletstva.

Da me nisu poveli nazad i gurnuli u slamu, za-

ključavši sa spoljne strane vrata, možda bih im rekao da me više ne zanima ništa i da bi najbolje bilo kad bi me zaklali sad i bacili svinjama. Udario sam potiljkom u ogradu i probudio Berkshirove, što su duvali i pušili se, s druge strane. Čekao sam da prestane roktanje.

»Mark, moraš ga ubiti«, šaputao je Niko Maraš: »Sve mi je gore. Ja to neću moći. Gnojim se. Osveti tako i sebe i mene. Kao i sve druge Jugoslovene koji na obećanom Zapadu cvile i pate, unakaženih organa, razorenih umova, uvređenih duša. Hoćeš li?«

»Niko, brate, zar sumnjaš u mene?«

»Učiće te kako se tempiraju i podmeću bombe. Kako se davi žicom. Kako se rukuje dinamitom. Kako se bacaju i hvataju noževi i raznorazni bodeži. Kako se ruše mostovi, železničke pruge. Uvežbavaćete napade na konzulate, ambasade, na JAT. Učiće te kako se kolje i tranžira osoblje, s druge strane šaltera...«

»Šta im je uspelo s tobom?«

»Ništa! Bombu sam pokušao da bacim poda se. Pre na sebe nego na Gastarbeitere. Zato me ovoliko muče. Vidim da ću brzo umreti. To mi se tako dopada. Važnije mi je od svega što ni na šta nisam pristao. Prevari ih ti kad ne mogu ja.«

»Kako?«

»Pristani na sve.«

»Onda?«

»Jednom smo vežbali na dvorištu, oko svinjca«, šaputao je, priljubljujući čelo uz dasku koja nas je razdvajala: »Bilo nas je četvorica. Kulise su predstavljale kancelarije, lutke ambasadora, konzula i njihove telohranitelje. Razmućena boja bila je krv. Jedan sam nož ukrao i tutnuo u šupljinu jabuke, pokraj koje Kazimir parkira stari 'rekord'. Osumnjičili su Slovenca, koji je na tvom mestu ležao. Toliko su ga tukli da je podlegao batinama. Kad te budu onuda poveli, zavuci ruku. Posle se snađi.«

»Da li je nož još u drvetu?«

»Nema gde drugde biti.«

»Niko, učiniću sve što si mi rekao, makar istim sečivom rasparao sebi trbuh.«

»Sad tiše, brate«, zahrpao je Maraš, osluškujući: »Dolaze.«

»Nek dođu!«

»Ne smeju znati da smo govorili.«

»Razumem.«

Preko čizama stavili su mi okove. Pitao sam što ne odmah do golog tela. Budak, koji je trojki osvetljavao gredu po kojoj su između svinjskih odeljenja išli, dobacio je da će i to doći i da mi je zasad dovoljno. Okovi su bili teški, te sam jedva koračao.

Nika Maraša dizali su sva trojica. Kad se uspravio, video sam da su i njegove noge bile vezane lancem. Budak je pokazivao pravac, išao prvi; svinje su se pele uz ogradu, proturale njuške između daski, njuškale mu kabanicu.

»Niko, dokle ćeš da padaš?!« Starac se ljutio na Maraša, koji se nekoliko puta nagnuo preko ograde i strovalio na svinjska leđa: »Tako se nismo dogovorili!«

Niko je i dalje posrtao. Dočekivali su ga, odozdo, pesnicama, tako da mi je nekoliko puta pao u zagrljaj i poprskao me svojom krvlju. Budak je mahao baterijom tako da sam, pored stotina svinja, mogao da vidim zidove ukrašene kukastim i drugim krstovima, zastavama i ustaškim grbovima, jednoglavim Hitlerovim orlovima, Mussolinijevim sekiricama.

»Za kaznu, Niko Maraš, reci sve što znaš o ovoj satniji!« iznemoglo će Budak, obasjavajući baterijom ravna svinjska leđa i držeći slobodnom rukom Svinjouzgojiteljski Priručnik Nezavisne Države Hrvatske od nekakvog Krešimira dr Maslovarića: »Učili smo te. Da vidimo šta je ušlo u tu tvoju tikvu!«

»Tačka pet, stav jedan«, počeo je Maraš i šakom bez palca razmazao krv po licu: »Nemačke bele svinje, krupna i crna slova, a u zagradi Bela, Plemenita i Oplemenjena svinja. Novi red. Nemačka bela, plemenita i kratkouha svinja je, kao što i samo ime kaže, bele boje. Ona je rano zrela svinja mesnatomasnog tipa. Vrlo liči na Veliku belu svinju. Nemačka bela plemenita svinja, o kojoj je reč, slika deset, takođe je krupna svinja. Razlikuje se od Velike bele nemačke

svinje kratkim trupom, ima kraće noge od prve. Za godinu ispravnog tova, zapeta, Nemačka bela svinja dostiže težinu od 150 do 180 kg. Krmače prase 10 do 12 prasadi. Dobre su mlečnosti. Preporučena je za popravku naših, ustaških rasa svinja, što se ne može reći za neke druge svinje, recimo srpske, ruske i grčke, čije su čekinje guste i grube. Te i slične pravoslavne svinje vrlo su lagane, kratkostasne, slabo iskorišćuju hranu, pa se ne mogu preporučiti našim svinjouzgojiteljima. Tačka, slika, nov red. Bela oplemenjena i dugouha svinja nastala je melioracijskim ukrštanjem autohtone Nemačke dugouhe svinje s Velikom belom plemenitom svinjom, koja je ranije stvorena. Bela oplemenjena i Dugouha nemačka svinja rasprostranjena je po severnoj i severozapadnoj Nemačkoj, Austriji i Panoniji, što znači po Mađarskoj i Slavoniji, gde potiskuje Balkansku mangulicu. Bela oplemenjena i Dugouha nemačka svinja za Nezavisnu Državu Hrvatsku i njeno svinjogojstvo, kao i za gospodarstvo uopšte, ima gotovo istorijski značaj. Ona je grube telesne građe, ima duge i klopave uši, a vrlo je plodna i otporna . . .«

Budak mlazom svetlosti obasja Maraševe obraze. Niko ne stiže ni glavu da obori na grudi, a kamoli da potraži vode, kadli ga Budak istim onim glasom bez života preduhitri:

»A kakva je ovo postrojba, Maraš?«

»Tačka šest. Ne može se reći da nije bilo koristi od ukrštanja naših, ustaških svinja, sa stranim i plemenitim rasama, prvenstveno nemačkim i rimokatoličkim, ali ona ni izdaleka nije onakva kakva bi mogla biti, naravski uz primenu naših naučnih metoda. Zato će ovom poslu ubuduće trebati da se posveti više pažnje. Nije svejedno koje i čije će se svinje ukrštati s našim, ustaškim materijalom. Iz naših tovilišta vremenom treba da iščeznu Balkanska mangulica, zagrada, crna, bela i riđa, zagrada od kojih . . .«

Mutilo mi se u glavi. Više nisam znao da li su mi drhtale ruke. Mora da su me pridržavali kad sam još bio na nogama. Utroba mi je polazila k dušniku i tamo se zaustavljala. Čelo i vrat oblivao mi

je znoj. Nisam znao ko je govorio, Niko Maraš ili prerano ostareli i skučeni Kazimir s baterijom, čiji je snop obasjavao:

1. razdraganog i u tirolsku nošnju obučenog Hitlera, s očešljanim, crnim Berkshir prasetom, Josefinom, u naručju, Adolfa okruženog plavokosom i alpskim cvećem zakićenom decom, invalidima bez nogu, rebara, vilica, ruku, očiju i nepaca, majkama palih SS divova i junaka, popovima s kukastim krstovima na grudima, radnicima grudi i alatki isturenih, glava podignutih, mišica za slikanje i za istoriju napetih;

2. Benita, isto s Josefinom, Mussolinija, kako u okviru od bavarske daske i na konju bez glave, očiju, repa i prednje noge, 1923, jezdi Rimom; Duceovom konju najteže je bilo probiti se kroz špalir crnokošuljaških telohranitelja, gorila i akrobata u civilu ili u franjevačkim rizama, kroz grozdove devojaka, mladih majki s uzornim fašističkim bebama u naručjima, kroz redove motociklista s cevima uperenim u okvire mamutske fotomontaže iz godine ko zna koje, najzad i kroz krdo magaraca, koza i svinja, te je gnevni i za pobedu predodređeni glumac i jahač, Duce, iz sedla naređivao da se urla, svira i udara u bubnjeve, napravljene od ljudske, abisinske i albanske kože;

3. rimske kardinale, popove vojne i popove druge, kanonike i dekane, nasmešene i uverene u pobedu crne boje, najzad i papu Pija XII, kako na fotografiji četiri sa dva, više puta komadanoj i lepljenoj, ljube u usta, uši i pupak, golicaju između nogu i oko rupica, erotične 1941, i onda daruju krstićima, hlebom, polovnim cipelicama, tog dana pokatoličenu decu Grčke, Etiopije, Libije.

Nikov glas se kidao. Kad sam znoj obrisao s čela i očnih kapaka, video sam ga kako kleči. Pao bi da ga jedan od one trojice nije držao za ramena. Budak mu je glasom bez života i uverljivosti čitao iz Priručnika:

»Berkshir je srednje velika, engleska crna svinja. Berkshir je vrlo rasprostranjena svinja, pa je, iako je engleska, možemo zvati i našom, ustaškom. For-

miranje Berkshira trajalo je pedeset godina, to jest od 1800. do 1850. godine. Poznat je naš doprinos. Berkshirova glava je široka, naročito u čeonom delu, profil dosta ugnut, pa je glava ponekad mopsasta. Berkshirov rep visoko je nasađen. Berkshirove plećke i šunke dobro su razvijene, mesnate. Index suzne kosti kod Berkshira iznosi 0,9, što bi govorilo za prevagu vittatus tipa u njemu. Ukrštanja našeg svinjskog materijala s crnim Berkshirom poželjna su. Pored nemačke Bele dugouhe svinje i Berkshira, koji će dominirati, u našim svinjogojilištima biće sve više plemenitih svinja, kao što su Yorkshir, Cornwal, Tanworth, Linkoln!«

No, sva sreća što, kao i Maraš, ni ja više nisam bio u svinjcu. Pred oči su mi izlazili Nürnberg, železnička stanica, redovi ispred šaltera. Gurao sam se i krao, simulirao Grka kom se žuri. Potpalio sam čak i jednog prevejanog lopova, kao onda u Pöckingu, sa Šandorom. Ispred Frauenkirche prolaznicima sam prodavao kradene i švercovane satove, Kennedy prstenje, busole. Ni noćas ne znam kako sam se našao na betonu, s licem i praznim rukama u bari. Padala je kiša. Otvorio sam oči i nad sobom ugledao riđokosu, skromno obučenu devojku dugih ruku i uplakanih očiju. Duvala mi je u prste, govorila, čas na nemačkom, čas na češkom, da me je s nekoliko silovitih udaraca u potiljak svalio plavokos i po poslednjoj modi obučen mladić. Pitala ga je što je to učinio i što me, oborenog, pljačka. Odgovorio je da se sveti za ono što je bio potpaljen ispred šaltera. Nasmejao sam se. Devojka mi je uređivala kosu, košulju; nije plakala, pa joj očni kapci više nisu bili otekli. Pitao sam je ko je i šta sam joj kad me sa zemlje diže i uređuje. Rekla mi je da se zove Januša Novak, da je to njeno pravo ime, i da je iz Češke pobegla 1968. U Zirndorf smo se vraćali zajedno, autobusom, s Mađarima i Poljacima koji su, kao i nas dvoje, imali propusnice i dozvole za rad u Nürnbergu. Sve do ulaza u lager pred svima sam joj zagrevao šake, brojao joj i ljubio pege oko prćastog nosića i očiju. Pljeskali su nam. Zatim nam je, ispred svih emigra-

nata, na ruskom, čestitao svadbu plavokos, elegantan mladić. Prepoznao sam u njemu gangstera kog sam, simulirajući užurbanog Grka, potpalio ispred šaltera; a Januša Serjožu, Rusa, što me sručio na beton i potpuno opelješio. Tu se moje sećanje prekinulo.

»Vode!« zavapio je Maraš i snizao se pored mene.

Više ga nije vredelo tući. Dok su ga, izvaljenog nauznak nosili, njegova se glava klatila ispred mojih kolena. Silno sam želeo da ga pomilujem, poljubim u krvavo čelo, da mu otrebim iz plave kose svinjske balege, slamu i plevu. Usta je držao otvorena, kao svi žedni; iz njih je negde odozdo, izbijalo vrelo hripanje. Ni da mi nisu bili okovi na nogama, ne bih išao življe. Jedino što sam želeo, gledajući čas svinje što su roktale, a čas ljude što su se naslađivali umorom svojih žrtvica, bilo je da se što pre pridružim Nikovim mukama.

Maraš se osvestio tek kad su mu, u memljivoj prostoriji, na kraju svinjca, vodom polili glavu, vrat i grudi. Tad je otvorio oči. Nisam siguran da me je opazio. Onda se okrenuo prema mrzovoljnom Budaku, koji je sedeo za stolom, prekrivenim crnim platnom, s ustaškim grbovima, zlatnim i kukastim krstovima po rubovima.

»Niko, sad ćemo sve iznova!«

Dok su Jeronim Brekalo i Tomo Dazlina razapinjali Maraševe ruke i vezivali ih konopcem za gvozdene direke s alkama, a Antun mu Foretić s razdrljenih grudi podizao izmršavelu glavu, i dok je Kazimir Budak prevrtao sveščicu umašćenih korica i pokrzanih stranica, ja sam, ostavljen da s okovima stojim iza vrata, mogao videti malu peć, načinjenu od bureta, čiji se sulundar verao preko zida i nestajao iza vrata. Mogao sam videti izbledelu, skorelu i na više mesta izgrebanu i probušenu kartu Nezavisne Države Hrvatske, prikucanu ekserima, lepljenu testom tamo gde je zbog presavijanja i gužvanja bila iscepana. Belinu karte ispunjavale su fotografije nadbiskupa Alojzija Stepinca i nekih drugih rimokatoličkih velikodostojnika, zatečenih za bogatom trpezom, negde na frontu; poglavnika Ante dr Pavelića,

s fesom SS dobrovoljačke muslimanske divizije na glavi i s neizlečivom tugom u očima; ustaša Crne legije i crnokošuljaša, Talijana, što su se cerekali nad izmučenim telesima dece, s druge strane logorske žice. Donji rub karte bio je optočen kartonima i neveštim slovima MI NISMO SLAVENI VEĆ OSTROGOTI! Desni i levi ugao karte bili su natrpani fotografijama zavičajnih fazana, detlića, ševa, sve u bojama, koje su razjedali vreme i svinjska para. Između mape i peći, na požutelom pakpapiru pisalo je BOGORODICA JE JEDINA NAŠA POMOĆNICA, a odmah ispod toga ČINIMO SVE ZA TVOJU SLAVU O NEVINA MATI ISUSOVA! Ostalo moje oči nisu mogle pročitati.

Učinilo mi se da Niko nije primetio kad je Kazimir stavio na stočić i kraj svoje sveščice krst s raspećem, nož i bombu, i kad je sve to troje, duboko uzdahnuvši, poljubio. Brekalo, Dazlina i Foretić popadali su po podu i stali uzdisati. Krstili su se i kao padavičari gledali Budakova tri simbola i sveščicu, onda mapu i sve ono što je po njenim rubovima pisalo, i ponavljali da će svojom svetom, isticali su, ustaškom krvcom, zaliti svaku stopu te zemlje, da će je sve tako namakati dok ne postane ili slobodna od pravoslavaca, Židova, komunista, Slovena uopšte, dodavali su, ili neplodna i sasvim pusta, te tako ničija.

»Niko, zakuni se pred ovim krstom, nožem, bombom, pred ta tri naša čelična simbola, da ćeš služiti nama, a ne njima!«

»Dosta mi je službe!«

»Da ćeš biti naš!«

»U ovom svetu više se ne zna ko je čiji.«

»Zakuni se da ćeš uništavati sve što je jugoslovensko, srpsko, židovsko, dakle komunističko!«

»Moja ruka više neće ni na šta što je njihovo, dole.«

»Otkad, Niko?«

»Otkad sam na Zapadu!«

»Kajanje?«

»Sazrevanje! Niko Maraš se, inače, ni za šta ne kaje!«

»Jugoslovensko ti, dakle, sveto, a naše nije?«

»Ništa meni, sem slobode i drugarstva, nije sveto!«

»Hoćemo li još jednom, ti i ja, na Gastarbeitere, na one što nas ne priznaju, što odbijaju da nam redovno daju? Drugarski!«

»Nikad više!«

»Maraš, što je to dići u vazduh par crvenih ambasada, konzulata, predstavništava?!«

»Pa rušite kad je tako lako!«

»Zar ne bi poginuo za Nezavisnu Državu Hrvatsku, koja se proteže između Soče i Drine, Subotice i Boke Kotorske?«

»Manijaci, NDH više nema! Kao da ne znate da je s Adolfom Hitlerom, preko noći, potonula! A i da je ima, od nje bih pobegao, kao od kuge! Kao što bežim od svake države i od svakog zakona!«

»Sine, zar nisi Hrvat?«

»Nisam ničiji sin! Nisam Hrvat!«

»Kako nisi?!«

»Ja sam hrvatski otpadak. Degenerik! Nisam Hrvat, kao što to niste ni vi!«

»Maraš, gde su Hrvati ako ne u Deutschu, Švedskoj, Australiji? Gde žive i pate prognani?«

»Hrvati su ostali na Balkanu, gde im je i mesto!«

»Šta smo, onda, mi?«

»Sifilističari!«

»Da smo kakvi misliš da jesmo, ta bi te koštala.«

»Platiću!«

»Koje reče da si nacionalnosti? Norme naše su različite.«

»Zapišite ili zapamtite da je Niko Maraš, otkad zna za sebe, svud prekobrojan. Da ga je još pre dolaska u Deutsch trebalo ubiti. Tako ne bi osramotio Rijeku, Sušak, Istru i Primorje. Stoga me više ne zovite Hrvatom, jer pripadam jednoj drugoj, inače najbrojnijoj naciji globusa, lopovskoj naciji!«

»Da dodamo, dakle, da je Niko Maraš bio jugoslovenski lopov?«

»Čiji bih bio ako ne jugoslovenski, kad na žalost nisam s Madagaskara, već iz Jugoslavije! Sami ste mi u ovom mučilištu govorili da znate kako sam s grubih krađa, provala i otimačina bio prešao na fine operacije. S prljavih vozova se prebacio na aerodrome. S mansardi i raznih potkrovlja na skupe hotele. S benzinskih pumpi i periferijskih garaža na antikvarnice i numizmatičke salone. Tek što sam bio zavoleo markice, staro zlato i srebro, nakit, platna flamanskih majstora, pao sam vam šaka!«

»Niko, trguj i dalje. Drogama, dijamantima, biserima. Trguj s čim te volja. Uzdiži se i bogati, rasti. Kradi, kao i dosad. Ako hoćeš velike pare i slavu, trguj ljudima! Za ljudskim materijalom nikad nije bilo veće potražnje. S druge strane, do čoveka se danas najlakše dolazi. S Istoka se snabdevaju klanice Zapada. Snaći ćeš se, kao što si se već bio snašao. Pomoći ćemo ti.«

»Šta da mi pomažete?«

»Što si naše štene!«

»Nisam!«

»Niko, oslobodićemo te danka. Bićeš među malobrojnima koji se po Deutschu i Austriji kreću kao ptice! Samo pristani da u jedno jugoslovensko predstavništvo podmetneš minu.«

»Neću!«

»Strah te?«

»Stid! Znam da bih im se predao. Da bih pao na kolena pre nego što bih minu položio!«

»Odbijaš put spasenja, čistote, osvete?«

»Odbijam svaki put na koji ukazujete!«

»U ovu sveščicu zapisan je dobar deo onog što si činio. Čak i ako živ od nas odeš, ležaćeš. Traže te Austrija, tvoja Jugovina, Deutsch!«

»Ležaću! I zaslužio sam da u sve te tri zemlje po jednom krepam!«

»Šta da poručimo čoveku koji te, čim pobegneš, ulovi?«

»Recite Šandoru Kolaru, našem Hunu, da će ga stići kazna. Ljudska ili božja, svejedno, ali prava.

Mađarska! A on nek i dalje podiže onaj zid, ono svoje crno emigrantsko čudo!«

Gledao sam kako se Budak naginjao preko stočića. Činilo mi se da će mu od napora i suza ispasti oči. Antun Foretić je, kao za klanje, zavrtao Nikov vrat, a glavu mu primicao mapi NDH i simbolima čeličnog trojstva, što su pokraj crne starčeve sveske čekali.

Tad je u mučilište stupio Drakula. Bio je to pogrbljen starčić, vrata tankog i naboranog, pognutog, očiju nekad plavih i živih, sad isplakanih, istrošenih, posađenih uz sam koren starog i koščatog nosa. Gde se pri brijanju bio posekao, nije bilo krvi: tamo su bile zelene, meke kraste. Iz desnog rukava mokre kabanice virila mu je drvena ruka, s pričvršćenim violinskim gudalom u šaci. Prsti zdrave ruke bili su jaki i grubi, pokrzanih noktiju, i miganjem su davali znak da im se nešto doda.

»Tebe čekamo, pravedni i jedini naš Sudijo!« pobožno će Budak: »Zamisli, odbio je da bude zakleti sin Domovine, izabranik, vojnik Crnih ustaških legija, o kojima svet opet sluša! Sve je odbio, te predlažem da ga, za primer drugima, krunišeš!«

»Je li to onaj Jugos što nam je jednom bežao?« pitao je Drakula na nekoj mutnoj, ugarsko-karpatsko-austrijskoj mešavini.

»Jeste, Sudijo!«

Mogao sam videti kako Kazimir, odjednom smračen i uplašen, odnekud pruža klešta. Drakula se naže prema peći, te mu stara austrijska kaciga umalo ne pade s lobanje. On kleštima zgrabi nešto nalik na žezlo.

S gudalom u desnoj, s kleštima i vrelim gvožđem u levoj, s pogledom koji kao da je živeo u svetu drukčijih stvari i ljudi, izgledao mi je gotovo nestvaran. Da sam znao da će mi baš on okrenuti ceo život naopačke, gledao bih ga pažljivije i duže. Ovako sam jedva stigao sebi da kažem da sam se suočio s karpatskom krvopijom. Budak mu je davao nekakav znak, šaputao mu zatim.

Drakula se sav napregnuo, stegao usne, namrštio. Tad mu se oko očnih jama napravilo bezbroj

dubokih, plesnivih bora. Zelene kraste su mu otpadale dok se, s vrelom konjskom potkovicom, primicao Marašu.

Držeći ispred usana i nosa duvankesu i otmene rukavice od kože nalik na jelenju, mirišući ih, ljubeći raspeće i crnu svoju sveščicu, Budak upita Maraša, poslednji put, reče, da li je spreman da nasrne na JAT. Vezani Niko odmahnu glavom, tako da mu tanak mlaz krvi iz krajeva usana poteče, s obe strane, niz vrat.

»Drino, krvava vodo!« jeknuo je Drakula i vrelu potkovicu, koja je činila početno ustaško slovo, svom snagom levice i preostalog tela, što se za njim i njegovim kleštima naglo, pritisnuo Marašu na prsa: »Izgubljeno je na tebi sve sem prokletstva, Drino, krvava reko...«

Avetinjski krik ispunio je memljivu prostoriju. Nikovo telo se grčilo. Zvečali su okovi na njegovim nogama. Ruke su mu se trzale. Zasmrdele su krpe, spržena koža, meso. Foretić i Dazlina uzeli su iz Drakuline levice klešta, s njima i potkovicu, prekrstili se nad njom i negde je iza peći skrili. Samrtnički bledi, Budak i Brekalo su se takođe krstili.

Gledao sam kako Josef-Franz, tako mora da se zvao pobeđeni s Drine i iz Galicije, svečano prilazi telu što se dimilo. On stade mirno. Plakao je i suze su mu bile zelene, kao biljne. Dok se saginjao i u čelo ljubio Maraša, škripali su mu stari, drveni zglobovi, proteze pod kabanicom. Odlazeći prema crnom, starinskom, daščicama okovanom austrijskom koferu, nešto je na jezicima Karpata, Transilvanije i Erdelja govorio. Mislim da su to bile kletve. Proklinjao je Južne Slovene i dok je ulazio u svoj najdraži i najkomotniji kofer. Foretiću i Dazlini najteže je bilo saviti pokretnu skelu desne Josef-Franzove ruke, položiti je uz kabanicu i gudalo. Gledao sam zatim kako se, ležeći na boku i prikupljenih nogu, od nezadovoljstva i besa trese. Kao pravi vampir kija, kašlje, na sve svoje otvore pušta šumove i smradove. Foretić i Dazlina vično su spustili poklopac. Kofer su njih dvojica odnosili iz mučilišta, na kocu koji se uvijao.

»Niko Maraš, sad si ponovo označen i opet naš!« šaputao je Budak, rukavicom dodirujući svoju žrtvu po temenu. »I tu krunu, sine, najlepšu i najomraženiju među krunama, nosićeš kroz svet, koji nas ne shvata, dokle god budeš živeo!«

»Neću život s takvom krunom!«

Budak je, kao i Josef-Franz, ljubio Maraša u čelo. Tako mu je čestitao časne, govorio je, rane, kao i ulazak u redove probranih i proganjanih. Onda mu je odgovarao glasom koji nije bio bez neke, činilo mi se, izopačene dobrote:

»A sad se smiri, mali moj Niko! Mene, starca, pusti da nahranim svinje, koje zora i tvoj plač bude! I ne zaboravi poručiti svima koje budeš susretao da će tako biti krunisan svako ko ponizi rimokatolički krst, odgurne ustašku bombu, vrati nož iz Jasenovca!«

Brekalo je odvezivao Nikove ruke. Foretić i Dazlina stojali su na vratima mučilišta, koja su vodila u jednu od dvorana sa svinjama. Otud se čuo Josef-Franzov kašalj; roktanje, violina. Njih trojica su Maraša nosili.

Budak nam je osvetljavao put. Probijali smo se kroz špalir sad sasvim budnih svinja, išli gredama, slušali Nikovo ječanje, koje je, kako smo se primicali svom oboru, prelazilo u ropac.

Polagali su nas u slamu. Budak je pazio da mu ne ispadne Priručnik. Njih trojica su uzdisali kao da im je bilo dosta svinjske pare i Drakulinog muziciranja, negde pod svodom dvorca. Bilo mi ih je žao. Ne znam ni kako, ni zašto. Budak mi je, uz smešak koji je ličio na bolestan grč usana, s praga poručivao:

»U ovoj svesci si i ti. Ceo ti. Svi mi!«

»Svi vi!« zaurlao sam: »Vi, ne mi!«

Okovi su mi stezali gležnjeve. Da li su me čuli, pitao sam se, gledajući ih kako odlaze. Bio sam nepomičan. Ne znam da li su mi drhtale ruke, ali sam bio siguran da sam za njima vikao: »Sifilis!« Oblivao me znoj. Razdiralo mi se srce, ne od straha od onog što me je u fantomovoj svinjskoj razvalini očekivalo, već od žalosti za Nikom Marašem.

III

MUZICIRANJE NAD GREŠNIM MESOM JUŽNIH SLOVENA.
KAKO JE PO NAGOVORU NIKA MARAŠA MARKOVIĆ PRISTAO DA UBIJA.
VELIKA I NEOBIČNA POMOĆ ENVERA PAPKA, DOBOJ, BOSNA.
JOSEFINE!

1.

Da mi se rane od konjske potkovice ne gnoje i da mi se vatra od grudi ne širi po celom telu, ustao bih i tražio da me ubiju pre nego što se budem počeo raspadati. Ovako ćutim. Slušam kako lije kiša. Kako Enver Papak, musliman iz Doboja, Bosna, drhti između Markovića i mene i preslišava se: »Inkubacioni period ustaške svinjske kuge traje obično tri do šest dana!« Enver je kolos, doveden s građevine, pa još na čekinjastoj glavi isturene donje vilice ima gastarbeiterski šlem, koji svetli. Enver okova na nogama nema, niti će ih imati, tako nešto rekao je Kazimir Budak, ukoliko bude pazio da s Markovićem ne progovorim.

»Papak, kako si ovde zapao?« pitao sam ga čim je stigao i kroz suze mi rekao da su ga u kombiju tukli. »Ko te prodao i za koliko? Pred tobom su se pogađali, ništa ne krijući, pipajući ti mišice, pleća, muda? Nije li se taj, što te ugrabio i kupcima pokazivao kao vola, zvao Šandor Kolar, Mađar?«

Enver Papak od svega što sam ga pitao ništa nije razumeo, ili se pravio da je tek prvi put kupljen i ovako prodan. Čvrsto je držao Svinjouzgojiteljski priručnik Nezavisne Države Hrvatske, star tačno trideset godina i kao miš iz brašna svetleo očima. Ćutao je.

»Papak, šta si bio dok si životu i slobodi pripadao?« nastavljao sam, nemajući snage da s čela i očnih kapaka otrem znoj i maknem slamu: »Sover noćnih vozova, kao Mark i ja? Varalica? Šibicar?

Običan džeparoš? Gurač koji podmeće nogu, a onda s tla podiže žrtvu i pelješi je? Ljubimac isušenih starica, idol podetinjelih leptira, kao Simo Mataruga, zvani Piton? Ili, naprosto: obijač i pljačkaš najnižeg balkanskog reda?«

Bosanski džin držao je Priručnik, tiho nastavljao o svinjskoj kugi. Činilo mi se da je hteo da me stegne za grlo. Samo sam to i čekao! U mislima sam ga molio da požuri k meni i pomogne mi da umrem. On mi se primicao.

Čujem kombi, lavež Drakulinih pasa, korake. Ništa od smrti! Nekog su dovodili. Ili će jedan od nas trojice na mučenje. Ne znam da li zbog toga Papak na glavudži klempavih ušiju i velikog nosa učvršćuje šlem i nastavlja da bi se čulo:

»Lečenje naših svinja mora biti uspešno! Aujeskijeva bolest kod naših svinja očituje se kao trovanje krvi ili kao upala mozga i kičmene moždine. Tad su naše svinje napadno nemirne, riju zemlju i škrguću zubima, hodaju kao pijane, s nepravilnim stavom nogu, vrte se ukrug. Bolesne naše svinje često idu napred dok dođu do zida ili kakve druge prepreke, upiru u tu zapreku, kao da je ne vide; tako obolele svinje često stanu u hodu, kao da su pred kakvim zidom, iako zida nema! Katkad teturaju natraške. Može ih se videti kako se oko jedne noge vrte dok ne popadaju. Onda dugo leže u nesvestici. Kad dođu k sebi, stanu veslati ili sedeti, poput dalmatinskih pasa. Ovom bolešću mogu se zaraziti i druge domaće životinje, posebno naši psi i mačke, naši konji i magarci, goveda, jednom rečju sve živo što Nezavisna Država Hrvatska imade!«

Otvaraju se vrata. Obuzimaju me teskoba, strah, drhtavica. Vatra udara u slepoočnice. Znoj mi se stače u očne duplje, naliva mi ušne školjke, te ne znam koliko je onih koji iz slame podižu Markovića, te ne razabiram što mu govore.

Dolazim k sebi i vidim da sam u mučilištu, na betonu iza vrata. Usta su mi puna kukuruznih zrna, mekinja, slame. Više me ne podižu, ne preskaču, već gaze, te sebi govorim da neću dugo. Ta pomisao

uliva mi u srce radost. Zabavljeni su Markovićem, ali i za mene imaju pokoju reč: »Krunisani, zaudaraš na rane, na Jugoslaviju, na komunizam!« Oćutim, više se ne vređam, ili zaurlam, ne znajući da sam to učinio. Na kolenima sam čitav trenutak, iza vrata i tamo gde je bio Mark dok su meni prsa pržili konjskom potkovicom. Padam, glavom udaram o tle. Ne boli me više, znači umirem. Samo mi se ispred očiju zaiskre zvezde. Da hoće u moju glavu mrak, magla i slepi miševi, pa da ne gledam šta će s Markovićem!

Mark opreznim korakom okovanih prilazi mučilištu. Spušta se na glomaznu stolicu. Mirno širi ruke, polaže ih na panjeve. Čini mi se da mu, dok ga vezuju, nešto poručujem. I oni ga nešto pitaju, te ne znam da li odgovara njima ili meni. Ja ga podsećam da sam njegovoj pegavoj Čehinjici, Januši Novak, nabavio najlepši Kennedy prsten. Mislim da mi dodaje da su joj potrebnije tople, postavljene cipele do iznad gležnjeva. Ja nastavljam da je brzi i noćni voz za Hamburg prepun, da su putnici premoreni i neoprezni. O.K., čini mi se da izgovara, da se smeška poput Kolara. Ne znam kako u isto vreme stižemo do Efrojima Jankeleviča Frumkina i njegove Odese. Toliko puta ostali smo mu dužni. To ja kažem, te Mark dodaje da mu treba vratiti duplo i odjednom. Ja sričem, reč po reč, da je za nas, koji stradamo, Frumkinova čista, stroga i stara vera, ne hrišćanstvo, u ime kog ti usijanim konjskim potkovicama prže grudi, u ime kog ti noktima kopaju oči, u ime kog ti unakazuju ruke, prste, bez kojih ne možeš ni koraka. Mark i meni i njima odgovara da je sve što sam rekao O.K., i da nam je Jevrejinova vera, živima ili mrtvima, poslednja nada i utočište.

Budak je bio na svom mestu, s raspećem, nožem iz Jasenovca i starom nekom bombom na stolu. Zgranut je onim što od nas dvojice čuje, podrhtava. Pozeleneo je čim je pred njim pomenuta neka druga vera. Oči njegove izražavaju potpunu izgubljenost. Pred njim su sveščica, praznične rukavice koje, s vremena na vreme, baš kad Marković zajauče, prinosi licu i miriše. On kao da nešto iščekuje.

Tad Foretić, Brekalo i Dazlina pažljivo otvaraju prepotopski, daščicama okovani austrijski kofer, pomažu Drakuli da iz njega izađe. Josef-Franz skuplja usne, gužva i gomila tako zelene kraste. Foretić mu s ramena kabanice stresa nekakve travčice i slamu. Brekalo mu u drvenu šaku sadi i učvršćuje violinsko gudalo. Dazlina ostavlja koferčinu otvorenu kako bismo mogli videti brojne boce, korenje, stare knjige, vagu, najzad i prostor, tako skučen i neobičan, gde skromni njihov Sudija porebarke i prikupljenih nogu leži kad je dan i kad ne svira po dvorcu.

Josef-Franz nikad iz kofera ne izađe a da se skoro ljubavnički ne osmehne svom anđelu čuvaru, što i sad, s krvavom njuškom na ispruženim papcima, poput psa, leži i čeka ga. Josef-Franz baca komad hleba, nekakvu iznutricu i creva, kocku šećera. Josefine, tako je ime tom čudnom stvoru boje ugljena, sva tri puta hvata. Zavodnik s gudalom pretražuje džepove, odmahuje glavom, dok Josefine vrti repom i oblizuje se. Josefine je krvoželjna životinja, pogotovu kad, kao ovog proleća, nosi. Pakleno je se bojim. Sva moja sreća što to ne znaju ni Budak, ni trojica u franjevačkim haljinama. Umorili bi me strahom!

Josefine je rasna Berkshir krmača sasvim ravnih leđa, visoko nasađenog repa, krvoločnih očiju. Od ostalih rođaka izdvajala se belim cvetom na čelu. Po tome je Josefine bila prava retkost. Josefine je bila svinja sudbine. O njenoj fatalnosti, tvrdio je Budak, bilo je napisano više verskih knjiga. Čak ni do tih Sveski svak nije mogao doći. Josef-Franz ih je imao. Držao ih je u onom svom koferu. Dopunjavao ih je tad kad nije muzicirao. Josefine je mnogim ljudima, tvrdio je, čak narodima, skrenula put, preokrenula budućnost.

S Josefininom istorijom, s njenim značajem, upoznao sam se još za vreme svog prvog boravka u ovom svinjcu. Bilo je to one noći kad mi je Drakula, zato što nisam hteo na slovenske ambasade i konzulate po Zapadnoj Evropi, odsekao desni palac. Sećam se kako sam, sav u krvi, dolazio k sebi i bio ponosan što nisam popustio. Gledao sam kako Josefine, sprasna

kao sad, iskežena i krvoločna, čeka da zubima razdere svakog ko bi se primakao daščicama okovanom, prepotopskom koferu, bočicama, vagi i zemljanim posudama koje su iz njega virile i zaudarale. Josefine je vavoljila moju kost i moje meso, jezikom iz čeljusti izbacivala i vraćala moj palac, te je Josef-Franz, siguran da će imati nad čim da muzicira do zore, počinjao priču, koju ne mogu da zaboravim:

»Čak i da ne dolazi iz slavnog engleskog doma Berkshirovih, Josefine bi se mogla smatrati, a i smatra se, plemkinjom. Josefine pripada K. und K. aristokratiji prvog reda. Beli cvetić među očima diže je do samog vrha. Josefine nije samo zoološko, već i istorijsko, dakle političko čudo! Josefine je hrišćanska, rimokatolička mučenica i patnica, koja zaslužuje da bude među našim sveticama. Josefinina sudbina prepliće se s mojom. Josefine je deo mog rodoslova, kao što sam ja deo njenog. To izgleda čudno samo na prvi pogled!«

Sa svoda su, kao noćas, padale krupne, mlake kapi. Kad bi prestao pseći lavež, mogao sam čuti kako grane udaraju u vrata i okna mučilišta. Roktale i bunile su se svinje, sa svih strana. S biljnim suzama u očima, Josef-Franz je, iz noći u noć, pripovedao:

»Godine 1912, januara jedanaestog, kao osamnaestogodišnjeg i bogobojažljivog stidljivka germanskog, transilvansko-potkarpatskog roda, primili su me za pomoćnog svinjara jednog tovilišta Habsburgovih. Maštao sam da vidim Beč, naše prostrane crkve i dvor, u kojima se odlučivalo o sudbinama drugih i manje vrednih naroda. Iz svinjca nas nisu puštali. Tamo smo se krstili i molili. Uteha nam je bila da su na dvoru za nas znali i da su nas pozdravljali. Stari Kajzer poručivao je da je crni Berkshir njegova omiljena svinja, svinja njegovog života. Kako smo bili srećni, mi koji smo s Berkshirovima delili i zlo i dobro! Čist vazduh i bolju hranu više nismo spominjali. Prestolonaslednik, Franz-Ferdinand, i buduća Carica naša, Sofija, posećivali su nas o praznicima i po bogosluženjima. Sofija je po crnim svinjskim leđima bacala tulipane, orhideje, narcise. Onda je odlazila.

Mi svinjari takmičili smo se ko će više ruža oteti od Berkshirovih. Mirisali smo strukove koje su držale ruke prelepe vladarke i jedinog ljudskog stvora kom u našem oboru nije bilo mučno. Ljubili smo i lizali njene cvetove i podavali se rukobluđu. Jedan drugom smo! Franz-Ferdinand nije mogao ni pretpostaviti koliko smo pred njim bili krivi. Verovatno se zbog toga u našem oboru nije zadržavao više od sat-dva. Moj starešina, György Istvan, Mađar, jednom je pošao prema Nadvojvodi. U ime svih nas zaustio je da zatraži oproštaj što smo ga načinili rogonjom. Franza-Ferdinanda zapahnuo je zadah skiseljenog semena, kojim se Mađar, pred nama i pred svinjama, mazao po celom telu. György Istvan bio je stigao do pola rečenice. Nadvojvoda je ustuknuo. Od sreće što je pred Prestolonaslednikom i uplašen da nećemo biti udostojeni oproštenja, György Istvan odnekud je iščupao nož i sebi rasparao trbuh. Franz-Ferdinand se gadio ljudskih, posebno mađarskih creva. Odmaršira je, gnevan. Docnije nas je posećivala samo Sofija s decom. Ostajala je među nama satima. Govorila je da predoseća sreću. Mi smo mislili da je od našeg sve žešćeg masturbiranja zanela!

Te iste, 1912, aprila jedanaestog, dogodilo se ono što mi veterinari, filozofi i numerolozi nazivamo otkrovenjem. U oboru kojim sam komandovao najstarija krmača iz bečke grane Berkshirovih, Rosalija, oprasila je jedanaestoro. Svako sam prihvatio, blagoslovio, poljubio. Jedanaesto, ženkica, imalo je među očima beo cvet. Tad nisam znao šta sam držao u naručju. 'Rodila se Josefine!' klicali su Beč i Pešta: 'Josefine je dokaz da dobri Bog misli na svoju K. und K. monarhiju!' Do našeg tovilišta stizale su priče kako je cela Austro-Ugarska bila okićena zastavama, krstovima, crnim slovima koja su govorila da je u svinjcu rođena nada. Posebno je bila usplahirena Sofija. Sto puta nam je ponovila da je nije prevarilo predosećanje. Sva u suzama, ona je Josefinu nazvala svinjom sreće. Tovilište je bilo opkoljeno žandarmima i vojskom. Oni nam nisu dali da jedan drugom u samozadovoljavanju pomažemo. Te-

rali su nas u kapelicu, koja je, pored samog svinjca, za nas bila podignuta. Kanonik Leobenberger mislio je da će nas tako odvići od rukobluđa. Molili smo se, tražili od Svevišnjeg da pripazi Josefinu, zatim i Sofiju, koja joj je donosila pelenice, dečje igračke, krstiće. Teklo nam je niz noge. Starom Kajzeru bilo je bolje!

Godine 1914, meseca juna, Franz-Ferdinand i Sofija krenuli su u posetu Južnim Slovenima, kojima je opet nešto falilo. Josefine, svinja nade i sigurnosti, bila je u poslednjem i za takva putovanja preuređenom vagonu. Srećnom bračnom paru Sarajevo se dopalo. Fotografisali su se. Poslednji put, ponavljala je Sofija, koju je, otkad je zakoračila na Balkan, počelo da obuzima predosećanje nasilne smrti, kobi, zla. Josefina se umalo nije ugušila orijentalnim smradovima. Pobesnela je. Grizla je svoje keramičke i porculanske posude, lomila ogledala, rastrzala garderobu. Posetili su je i pregledali ispovednik Habsburgovih, Monsignor Leobenberger; Ilarion, Mitropolit pravoslavni; konzilijum hodža i derviša cele Bosne. Nisu pomogle ni pijavice, ni tamjan, ni hercegovačke vračare. Josefine je poda se motala svečane haljine, obuću, ogrtače. Krcala je nakit. Sofija dva dana i dve noći nije ni spavala, ni jela. Samo je, kao svi koji su nadareni da predosećaju, pila i plakala. Htela je odmah nazad. Bosnu je nazvala zemljom mržnje, nesnosne žege, svinjskog besnila. Kako se bolest i strah od zaraze ne bi preneli na ostale svinje i podanike pedesetmilionske Carevine, lični lekar Nadvojvodin, Viktor dr Eisenmerger, predložio je da se Josefine ubije i zajedno sa svojim vagonom spali. Akt o pogubljenju svinje otkrovenja mogao je potpisati samo Franz-Ferdinand. I on je to učinio, sa suzama u očima, 27. VI 1914, pred samu ponoć. Sofija je htela da se krene nazad i pre tog pogubljenja. Muž nije popuštao! Sutrašnji dan bio je određen za šetnju sarajevskim sokacima, za posetu bogomoljama. Osvanuo je 28. VI. I baš kad su žandarmi kuršumima zasipali i rušili svinju svoje sreće, Josefinu, atentator čudnog i verovatno za tu priliku izmišljenog imena i prezimena,

Gavrilo Princip, Srbin, po njima dan-danas arhanđel načela, rešetao je sirotog našeg Franza-Ferdinanda i nesuđenu našu Caricu, Sofiju. Tako je počeo I svetski rat!

Tri mrtva tela putovala su istim vozom za Beč. Bračni par je balsamovan. Veterinari i filozofi ustanovili su da se u Josefinino telo bilo nastanilo zlo. Spaljena je s vagonom. Tako je svinja sreće i spokojstva, poslušnosti, reda i rada, postala simbol nasilja i strave. Mističari su prorekli da će se, pretežno zbog Južnih Slovena i drugih koji budu pošli njihovim putem, svake jedanaeste godine javljati po jedna Josefine. Te godine će biti, rečeno je, godine zavera i prevrata, izopačenih atentata i ubistava kakva nisu bila poznata pre Josefine. S Josefinom je bilo kao sa suncem koje se, poznato je, svake jedanaeste godine uznemiri i učesta s erupcijama. Ova dva ciklusa su se potpuno podudarila. Josefine je sunce u meri u kojoj je sunce svinja. Josefine je crno sunce s brkovima! Proročanstva su se počela obistinjavati. Stari Kajzer nije mogao izdržati pucnjavu, koja je stizala s brojnih bojišta, i umro je usred rata, 1916. Poslednje reči bile su mu: 'Čuvajte mi crnu Berkshir svinju!' Protiv nas bilo se diglo pola sveta, posebno Sloveni, kojima je pod nama bilo tako lepo! Josefine nije bilo, te smo 1918. izgubili sve sem prokletstva. S nestankom K. und K. monarhije nestalo je i mene. Ginuo sam više puta, najčešće na Drini i Savi, zatim i u Galiciji. Bio sam pod zemljom i čekao da prođe jedanaest godina. Sva sreća što crvi nisu hteli moje meso!

Godine 1923, u oboru najsiromašnijeg Sicilijanca, Augusta Marubinija, našlo se prasence s belim cvetom među očima. Benito Mussolini, već predodređen za nešto veliko, s četom svojih mistika, legionara i crnokošuljaša, odjurio je dole. Augusto Marubini živeo je sa ženom, sa svoje desetoro dece i jedanaest crnih prasića u jednoj zemunici poiznad solane u Trapaniju. Poznato je koliko je Mussoliniju bilo stalo do sirotinje. Otkupio je ceo Marubinijev svinjski nakot. Mistici i akrobati u crnim košuljama snimali su pejzaže

neviđene bede. Obećavali su sredstva, preporod, državne radove. Marubini je hteo da se fotografiše s Duceom. Mussolini se nikad toliko nije spuštao, naredio je da se crnokošuljaši slikaju s Augustom, koji je pošto-poto hteo u istoriju. Mussolini se fotografisao s već spakovanim svinjskim nakotom, zatim s Marubinijevom ženom, u čijem je naručju pištalo tek rođeno, jedanaesto dete. Broj jedanaest opet je bio broj i sudbina zemunice. Iste 1923. Mussolini je, s Josefinom u naručju, kao od šale umaršira u Rim i zaveo poredak, koji je nazvao novim i crnim. Učestala su ubistva. Klana su deca. Na krajnjem jugu Italije zabeležen je slučaj ljudožderstva. Razlozi za neke atentate shvatljivi su samo nama. Ubijen je, čak, i Augusto Marubini. Taj koji ga je isekao na komade nije zaboravio da mu preko čela i obraza ureže početno slovo Josefininog imena. Sumnjalo se na Augustovo jedanaesto dete!

Godine 1934. panično sam ustao ispod zemlje. Negde je bila oprašena Josefine. Do mene je dopiralo njeno cviljenje. Posle višemesečnih lutanja i pešačenja po Austriji, Slovačkoj i Mađarskoj, stigao sam u svinjac Zoltana Fehera, Mađara. Obližnje mesto zvalo se Nagykanizsa. S druge strane bila je prokleta Jugoslavija. Dakle, nije bio slučaj što se Josefine pojavila baš u tom delu centralne Evrope! Mađar me na svom salašu zadržao nekoliko dana. Hranio me i pojio, previjao mi rane. Josefine mi je poklonio, zaželeo mi srećan put. Hteo je u čelo da me poljubi. Ali, moje zelene kraste! S nekim sličnim Feheru ginuo sam više puta. To sam mu i rekao, polazeći, s Josefinom u ruksaku. Feher je odmahnuo rukom, rekao da za njega, Mađara, prase više ili manje ne znači ništa. Za mene je važna samo istorija!' dobacio je. Na Janka Pusztu, isto zapadna Mađarska, stigao sam jednom u zoru i našao na okupu ustaške teroriste i diverzante. Cilj je bio ubistvo jugoslovenskog kralja, Aleksandra I Karađorđevića, Srbina, koji se pripremao za posetu Francuskoj. Vežbama je rukovodio kapetan Werhmachta, Dietrich Speidl, koji me je kao vampira ludo zavoleo. Držeći u naručju malu Josefinu i milujući je

kao mače, Speidl je gotovo svake noći, oko jedanaest, telefonirao Galeazzu, grofu i Mussolinijevom zetu. Speidl je bio veseljak. Pominjane su venerične bolesti, ali ne u vezi s Josefinom. Speidl je razvlačio Josefinine sisice i one su bile nadražene. Izgleda da je Galeazzo Ciano zavideo Dietrichu Speidlu! Kapetana su zvali iz Berlina. Hitler je bio zadivljen Josefininom fotografijom. Speidl je drhtao. Göring je saopštavao da kralj Aleksandar neće u Francusku vozom i preko Švajcarske, razlog: svađa s Marijom, već da će se iskrcati u luci Marseille, devetog oktobra, 1934. Tako je izveštaj italijanskih i mađarskih obaveštajaca da će Karađorđević u Pariz preko Londona, Lisabona i Madrida ocenjen kao glup. Hitler, spiritista i astrolog, verovao je u velike cikluse, natprirodne pojave, čuda i paralelne svetove. On, koji je tvorac Kalendara kakav se zadugo neće pojaviti, prebledelom je Dietrichu dugo govorio o germanskom, arijevskom i antisemitskom udruženju Thule Bund, čija se godina osnivanja, 1912, poklapala s godinom rađanja prve Josefine! Na moje čuđenje, Dietrich Speidl pojma nije imao ni o Thule Bundu, još manje o organizaciji Ahnenerbe, koja je podržavala Horbigerovu teoriju o Svetskom ledu. Speidl je bio samo kapetan. Zamuckivao je, tè je Hitler, s druge strane žice, morao da urla da je Josefine svinja proviđenja. Hitler je nastavljao da će crno prase s belim znakom na čelu, do kog se najzad došlo, napraviti čuda, ravna njegovim. 'Kad nestane mene, ako me nestane, ostaće Josefine', mislim da je, sa setom u glasu, rekao. Hitler je dugo objašnjavao svoj politički horoskop, zaključivao da će budućnost sveta biti osenčena njegovom i njenom, Josefininom, crnom bojom. Negde pred zoru Hitler se umorio i, s Josefininom fotografijom i telefonskom slušalicom na grudima, zaspao. Šta s proviđenjem, sa svinjom, pitao je Speidl. Neko drugi je saopštio misao usnulog Führera: atentatori na jugoslovenskog monarha, Aleksandra I Karađorđevića, moraju se, na okultan način, pričestiti Josefininim mlekom ili mesom. Atentatora je bilo više. Najviše Josefinine krvi i polupečenog mesa dobili su Veličko Georgijev-

-Kerin, Bugarin i zakleti ustaša, Mijo Kralj — o kakvo prezime! — Zvonimir Pospešil i Milan Rajić, Hrvati koji nisu hteli da budu ni Sloveni, a kamoli Jugosloveni. Oni su odmah otputovali za Marseille, dok sam ja ostao da na Janka Puszti, svojim vampirskim zgodama iz I svetskog rata, uveseljavam Dietricha. Atentatori su do Marseilla stigli srećno. Upoznali su grad, kupovali cveće, vežbali prilaz Aleksandrovom automobilu. I kralj Aleksandar je srećno doputovao. Čekalo ga je pola Francuske. Bugarin Georgijev, inače najpopularniji atentator godine 1934, probio se kroz veliki francuski narod i iz svog ogromnog buketa izvukao pištolj. Pola šaržera ispraznio je u Aleksandra. Karađorđević je, navodno, stigao da poruči, ali ne znamo kome: 'Čuvajte mi Jugoslaviju!' Ostatkom iz šaržera Bugarin je pokosio Aleksandrovog domaćina i I gorilu njegovog, Louisa Barthoua, isto masona i ministra spoljnih poslova Francuske. Francuz ništa nije poručio, kao ni Bugarin, koji je na licu mesta bio linčovan. Od te, tako nam uspešne, 1934, Marseille zovemo Josefineville. Pozdravio sam se s kapetanom Speidlom, koji se pakovao, i odjurio u Nagykanizsu. Zoltan Feher prošao je gore od Marubinija, Karađorđevića, posebno od Barthoua. Feheru je neko bio sekirom odsekao noge, ruke pa i prste na njima. Odrubljena glava bila je bez očiju, ušiju, nosa. Njegovi Berkshirovi rastrzali su trup, razvlačili mu creva. Tad sam se živo setio György Istvana i njegovog priznanja Franzu-Ferdinandu!

Moj dalji boravak na zemlji bio je izlišan. Tim pre što nikako nisam mogao uhvatiti vezu s kapetanom Wehrmachta, Dietrichom Speidlom. Sav prosviran kuršumima, već s nekoliko drvenih zglobova, mogao sam biti viđen i otkriven. To je za Josefinin pokret moglo biti pogubno. Spustio sam se dole, u svoj svet. Preda mnom je bilo jedanaest godina ležanja, samozadovoljavanja, čeličenja. Odozdo sam pratio sve operacije II svetskog rata. Ovog puta protiv nas bilo je više od tri četvrtine sveta. Mussolini je, još 29. IV 1945, u godini Josefine, na milanskom trgu Loreto bio obešen za noge, te Hitler nije mogao sve

sam. Oblačio je petnaestogodišnje dečake i slao ih da brane svete berlinske zidine, probušene bunkere, Ahnenerbe. Nisam mogao da nađem Dietricha! Iako joj je bilo vreme, Josefine se nije pojavljivala. Dve čudne stvari desile su se tih kobnih, majskih dana, 1945. Prelazeći Majnu, Amerikanci su pevali nešto primitivno, otegnuto i crnačko, s Josefinom u džeziranom refrenu. Azijati, Sovjeti, koji su prvi uleteli u Hitlerovo podzemno sklonište, na kundacima puškaka i na reverima svojih vašljivih šinjela imali su, pored crvenih petokrakih zvezdi i prvo slovo Josefininog, ili Josifovog, imena. Slovom J počinje grozni, glavni slovenski glagol! Svi su izgledi bili da su Saveznici i Rusi imali Josefinu, svinju našeg poraza i svinju svoje nezaslužene pobede. Hitler se, kao Arijevac, inače, ne bi ustrelio. Onda je koliko gnusno toliko i prirodno što su neki naši, 9. V 1945, potpisali delimičnu kapitulaciju. Tražio sam Dietricha Speidla. Gde je bio te odlučujuće, svinjske godine?! Otišao sam pod zemlju da hrabrim naše mrtve i da ih uveravam da ciklus neće biti poremećen, te da će se kroz jedanaest godina, 1956, pojaviti Josefine!

Godine 1956. po našem mitskom svetu proneo se glas da je Josefini sigurnije na nebu nego na zemlji i među socijaldemokratima i liberalima razne vrste, te da će se ovog roka samo obznanjivati. Blizu hiljadu pripadnika naše sekte čekalo je u jednom mračnom klancu, kraj mestašca Braunau am Inn, zapadna Austrija. Među hodočasnicima bilo je ubačenih protestanata, maskiranih Jevreja, komunista. Nama koji smo narodu govorili o Josefininim čudima bila je uteha što nije bilo Cigana i Slovena, posebno Južnih. Bio sam do kolena u reci, među roditeljima koji su pridržavali svoje preplašene bogalje, kadli je Josefine iznad kanjona promolila svoje krvave brkove. Stao nas je hvatati paklen strah. Roditelji su bacali svoje slepce, gušavce i paralitike u Inn, koji ih je, tu pred nama, davio i nosio. Krvav brk je bubrio, zaklanjao sunce. Bili smo počeli vaditi stare, tajne noževe. Tad su stigli vatrogasci, žandarmerija. Rasterali su nas, rekavši da je Braunau ušao u istoriju i mistiku i bez

Josefine, za koju su prvo mislili da je nevina mati Isusova s promenjenim imenom. To je bilo aprila jedanaestog, na Josefinin rođendan. Devedeset dana docnije, usred leta, iznad kapelice planinskog seoceta Casa negra, na samoj španisko-portugalskoj granici, začulo se roktanje. Josefine nije mogla da se spusti od vetra, koji je čupao stabla, obarao hodočasnike, među kojima je bilo najviše duševno obolelih, oduzetih i siromašnih. Na kolenima smo ostali dan i noć, moleći joj se, pevajući joj. Josefine je samo roktala, te su mnogi u svom misticizmu stali grebati obraze i kopati svoje oči. Gledali smo kako se otkida oblak: Josefine je bila u natprirodnoj kiši, koja je, kao blagodet naših božanstava, došla posle sušnog perioda. Vetar i voda svukli su u dolinu sve što je bilo na tom delu grešne zemlje. Ostali su samo kamen i korenje. Seoceta Casa negra i njegovih siromašnih i pobožnih žitelja je nestalo. Zato su ušli u istoriju, koju tako ispisujemo. Nama koji smo ostali živi jedino je bilo važno da se Josefinin ciklus ne poremeti. I nije se prekinuo. Iste godine, u oktobru, gotovo sva pobožna Mađarska bila je na obalama Dunava. Ovog puta Josefine je trebalo da izađe iz reke. Bio sam među onima koji su preživeli Braunau i Casa negru. Među bolesnim hodočasnicima najviše je bilo padavičara, patuljaka i grbavaca. Među nesrećnim i pobeđenima tražio sam kapetana Speidla. Prema Dunavu pružene su bile sve zdrave ruke. U vodu su bile uperene sve oči, sva fotografska sočiva. Začulo se roktanje, lavlja rika, kojima kao da je najavljivan smak sveta. Mnogi su napuštali svoje idiote i trčali obalom, niz vodu. Urlao sam da je Josefina sprasna, da bolno nosi, i da se zaradi toga toliko valja i muči. Dunav se stao izlivati. Neki su videli oba reda nabreklih Josefininih sisa, neki velike crne uši, kojima je, kao lopatama, izbacivala vodu i obarala nejake. Zakovrčeni njen rep nije se dao fotografisati. To je bilo jedno od Josefininih čuda. Bežeći natraške, kao da su bili muhamedanci a ne hrišćani, Mađari su izveli poznatu revoluciju, kojom se i danas, u emigraciji, ponose. Ja sam bio s grbavcima, koji su bili najbestijalniji. Oni su

ubijali, klali i palili sve koji su hodali uspravno, posebno one u žutim, i komunističkim, govorili su, cipelama. Patuljci, gluvonemi i padavičari među prvima su ujurili u Budimpeštu i srušili nekoliko spomenika, među kojima i Josifov, Staljinov. Bar triput po jedanaest godina ostaće tajna koliko je dece pokošeno mitraljezima, a koliko zgaženo tenkovima. Zemlja mađarska prilično se ispraznila. Dunav su vetrovi, s mnogo muke, vratili u korito.

Godina 1967. dokaz je da ciklus nije poremećen. Josefine više nije bila tajna podzemnih udruženja, kao što su Zlatna zora i Ruža crnih vetrova, a ni san nas, političkih astrologa i pisaca Kalendara. Josefine se počela pojavljivati širom mape, tako da ja nisam ni prvi, a ni poslednji filozof i veterinar koji ju je posedovao. Te, 1967, Josefine se pojavila već januara, u gradiću Punta Gorda, Britanski Honduras. Josefine je pustošila obalom jedanaest dana i noći. Zatim je, vodom, nastavila prema jugu. Zanimljivo je to da je niko nije mrko pogledao. Već marta, jedna se Josefine pojavila na farmi Johna Wolowskog, američkog Poljaka iz Omahe, država Nebraska. Josefinina fotografija izašla je u brojnim novinama srednjeg Zapada. Meseca aprila Josefine je bila ukradena, a Wolowski preklan nečim tupim. Novine su bile pune. Poljaka niko nije ni spomenuo. Josefine kao da je postala pojava, opšte dobro i potreba, tekovina čitavog čovečanstva. Samo se time može objasniti činjenica da je Josefine, sredinom maja iste godine, zaroktala u svinjcu jednog DDR Nemca, emigranta, u afričkoj kraljevini Lesoto. Niko je nije proganjao i ona je, kao i svaka druga svinja koju pogodi bacil kuge, mirno izdahnula. DDR Nemac za njom i danas plače i ko zna da li će se ikad utešiti. Gotovo u isto vreme jedna Josefina pojavila se u Slavjansku na Donjecu, Ukrajina. Bila je stara, bez zuba, gluva i skoro slepa kad su je ugledali na obali Donjeca, tako da je teško i pretpostaviti koliko je živela a koliko pustošila pre nego što je, jedne noći, nestala. Bio je to dokaz da je Josefine moguća svuda. Josefine se, čak, pojavila u stadu jednog turskog pastira, u okolini mesta Eski-

sehir, tamo gde se odigrao zemljotres. Mehmed nije bio iznenađen. Više ga je čudilo što je imao ovcu manje. Josefine je imala kosmat i lojav, maloazijski rep, ovčje uši, vime sa samo tri sise. Mehmed nije znao da je Josefine, ko zna otkud, živela u jednom od njegovih ovaca. Mehmed je čekao da vidi šta će reći Ankara. Ankara je bila ushićena. „Najzad smo i mi, Turci, došli do svoje svinje!' urlali su i grlili Mehmeda. Josefine je rastrgla petoro ili šestoro Turčadi. Onda se, tokom noći i snagom svoje magije, preobratila u ovcu. Mehmed nije znao u koju. Ankaru je teže pogodio nestanak egzotične, crne zvezde, od sasvim prirodne, govorili su, smrti seoskih mališana. Niko nije bio iznenađen što se, početkom juna, jedna Josefine našla u Nazaretu. U početku je bila poludivlja, te se držala galilejskih gora. Posle je zavolela nizine, bare, pesak. Kretala se slobodno. Kao da je pripadala svima, tamo. Prelazila je granice, obilazila sveta mesta, rila. Sama se pripitomila. Satima je znala ići za beduinima. Toliko je puta zakonačila kod palestinskih komandosa, pod šatorima. Izraelski vojnici su je češali i milovali. Naši magičari junski rat dovode u direktnu vezu s njenim boravkom i delovanjem, dole. Arapi tvrde da su bežali samo stoga što su Izraelci na nekim zastavama imali svinjsku, dakle Josefininu, glavu. Bilo kako bilo, Josefine se po Sinaju, kao po kakvom nezagrađenom, prirodnom svinjcu, kretala komotno. Davila je arapske ranjenike, odmotavala iza sebe njihova creva. Za Josefinom Nazarećankom su, mesecima, milele pustinjske zmije, čitavi spletovi, i gnezdile se po napuštenim arapskim šlemovima i lobanjama. Josefine je sad, tvrde to i Izraelci i Egipćani, negde u Sueckom kanalu. Današnji svet više ne čudi Josefinino pojavljivanje, koliko ga zaprepašćuje i brine njeno iščezavanje. Iz toga proizlazi da je sasvim prirodno što sam Josefine, ovu koju gledaš, nabavio u tvojoj bivšoj domovini, Jugoslaviji, u jednom njenom rimokatoličkom selu. Čim sam čuo da se našla, odjurio sam dole. Šta je meni, koji se slobodno i bez ikakvog pasoša krećem ispod Evrope, bilo otići dole i prihvatiti je! Siromašni i

pobožni tvoj Jugos prodao mi je za 200 DM. Tražio je da mu sinovima nađem zidarski posao u Deutschu, Austriji ili Švedskoj. Za obećanje, koje sam mu dao, morao mi je vratiti onih 200 DM. Tako da sam do Josefine došao badava! Josefine je pametna krmača. Ona zna da su šezdesete, sedamdesete godine vreme groznog, posebno političkog nasilja, masovnog mirnodopskog terora, kakvog još nije bilo. Ova Josefine, Jugoslovenka, zna da na misije, predstavništva i konzulate šaljemo ucenjene, zavrbovane, najčešće plaćenike. No, čovek je nesiguran, po prirodi veroloman i plašljiv, te se s njim, koliko ni s mašinom, ne može sve. Uskoro ćemo užasnuti svet! Na komunističke, slovenske i socijaldemokratske ambasade i domove slaćemo crnu svinju s belim znakom na čelu. Josefine će biti naša raketa! Dobro izvežbanom, dirigovanom Josefinom, moći ćemo da kidnapujemo kog zamislimo. Mi mistici, pisci novih Kalendara, astroloških rukopisa i svinjouzgojiteljskih priručnika, najbolje osećamo i vidimo kojom brzinom svet srlja u propast. Brodolom, opšte potapanje svih starih vrednosti! S puta ulevo, na koji nas navode Sloveni, Jevreji i liberali, čovečanstvo jedino možemo vratiti Josefinom. Osvetićemo Sarajevo 1914, godinu kad je po našoj veterinarskoj nauci počeo evropski komunizam! Kazne moraju biti nečuvene, neviđene, potoci njihove krvi, gomile lobanja, rebara, iskopanih očiju! Kad će ovaj svet shvatiti da su vampirstvo i naše nasilje, u upoređenju s njihovim progresom, nada?!

Josefine, inače, bira ljudsko meso. Afričko, crno, ili azijatsko, žuto, neće ni da pomiriše. Nije joj isto meso Istočne i Zapadne polulopte. Probao sam toliko puta, uverio se. Čak i među mesom naroda s onu stranu gvozdene zavese pravi razliku. Ako je meso mađarsko, rumunsko ili albansko, moram ga posoliti. Meso belo, slovensko, posebno meso grešnih Južnih Slovena i njihove dece, Josefine rastrže brzinom i pohlepom tigrice...«

2.

Enver Papak bio je u drugom uglu mučilišta. Gledao se s Josefinom. Pored Priručnika iz 1941. preko ruke je držao Josefininu pelerinu s visokom kragnom i optočenim prorezima za prednje noge. Iznad njega, na zidu, visi moje odelo, do njega Markovićev engleski komplet s bičem i čizmama. Radničkih kombinezona, dečjih kapica i ženskih ogrtača bilo je više, ali ih nisam brojao. Gledam kako Josef-Franz proverava da li su Markovićeve šake dobro pričvršćene za direke. Na dugom stolu, koji se ne iznosi kad je u pitanju bilo ko, pokraj panja, na kom čeka Markovićeva ruka, vidim i ne mogu da zaboravim:

1. klešta gotovo svih veličina, počev od onih kojima se, za kaznu, čupaju nokti i zdravi zubi, do onih kojima se, iz dasaka, vade austrijski ekseri;

2. makaze za potkresivanje konjskih griva i repova, za šišanje dalmatinskih i bosanskih ovaca i koza, kao i makaze sasvim zarđale i istorijske, tako je jedne noći rekao Budak, pokazujući fotografije najvećeg konclagera na Balkanu, Jasenovca, makaze kojima se, po navodu jednog drugog Priručnika, sad u Foretićevim rukama, odsecaju deci prsti, starijima jezici, uči, nosevi;

3. žice, nalik na one s fotografije na zidu, to je Dachau, kao one ispod mape i razglednica u boji, a i drukčije žice, one žice kojima se bodu oči na živom stvoru nerimokatoličke vere, kao i žice bodljikave, sad u klupku, uspomena, van klupka, zapetljane oko jednog kraja batine, tim žicama paraju se protestantski tabani, dlanovi i trbusi, češagija s takvim i dobro pričvršćenim žicama za vreme grebanja i mučenja umače se u slanu vodu, u ceđ, tim žicama grebla su se i grebu i sad slabine grudi i ruke onih za koje se zna da šalju kući i da bi nazad u domovinu Jugoslaviju, žice može se reći svakakve, sve do onih novih, kroz koje se pušta struja na one koji ne plaćaju redovni danak krstaškom ustaškom pokretu ili na one što nemaju hrabrosti volje i duše da sipaju otrov u gastarbeiterske kazane;

4. testerice, male i velike, za piljenje rogova, još neizbijenih zuba, sitnih ljudskih kostiju, zarđalo, uspomena na 1941;

5. kašike, vojničke, logorske, trofejne, drvene i nagorele, kao i kašike s drškom od neke fine kosti, recimo konjske ili čovekove, kašike obične i plitke, kašike okrugle, oblika školjke, kojima ti s dva ili s najviše tri vešta pokreta s korenom izderu oko iz duplje, uspomena, rađeno izliveno hromirano po nacrtu želji volji naređenju Poglavnika dr Pavelića Ante meseca četvrtog 1941, objasnio je Budak, pretećijednom koji je umro pokraj mene da će ga oslepeti ne krene li na JAT ili bar na LOT, više takvih kašika s kojim bi se i noćas moglo jesti piti mačevati;

6. turpije i turpijice, desetak njih, dleta za izbijanje zuba i razbijanje vilica, čekići, klinci veliki a i mali, ali zarđali, koji idu, rečeno je jedne noći uz muziku, Srbima, Židovima i protestantima svih vrsta pod nokte, mada i u telo, svud, kao i Hrvatima-izdajicama, mekušcima, nedostojnim prave rimske vere i velikog balkanskog naroda, koji bi, po svaku cenu hteo da pobedi, a ne može;

7. vreće s peskom iz Save, vađenim nedaleko od Jasenovca, za mlaćenje i odbijanje bubrega, vrećice od nekog finog, gumiranog i ratnog platna, krvave, na drškama od drveta, 1942;

8. noževi, počev od onih malih, pa do najvećih vojničkih upotrebljavanih pa sačuvanih da zastrašuju, krive britve s koricama od goveđih rogova, nož zvan bosanska čakija, proslavljene kame pred kojima su se Foretić i Dazlina, obučeni u franjevce kao noćas, više puta krstili a onda ih mahnito zabijali u vrata i pragove mučilišta, zaklinjući se ni sam više ne znam kom;

9. pendreci, celi i pravi a i preuređeni, da više boli, tako što se iz drške granaju stari federi koji se, kad se dobro udari, obavijaju oko ljudskog tela, minijaturni topuzi na lančićima, umesto federa, više njih, tako da ti se samo pri jednom udarcu zabije u meso bar pedeset železnih, crnih roščića;

10. sekire, zbirka čitava, kako bi kidnapovane

i ovde uvedene odjednom obuzeli strava i užas, najviše je onih lakih, s krstovima i grbovima po držalicama, spretnih za baratanje i za borbu prsa u prsa, zatim sekire teže, stare, nazubljene, od 1918. neoštrene, one kojima su po Bosni i Srbiji odsecane ruke, noge i glave, na kraju sekire najteže, prave šumske, one kojima se ušimice udaraju alpske svinje među oči a volovi među rogove, sekirčine ogavne, iz Linza!

3.

Zelen u licu, pepeljav po vratu i zanet; violinista u zdravoj, levoj ruci, drži jednu takvu sekiru. Još njom ne zamahuje, čeka da smrtno preplašeni Budak završi razgovor s budućim atentatorom, palikućom i kidnaperom. Kazimir pita, Mark odgovara. Da li će me poslušati?

»Kučkin sine, pristaješ da raznosiš mine po jugoslovenskim bioskopima, kao što je to činio Hrkać? Po železnicama, vagonima, po staničnim garderobama, kao Ivan Jelić? Po velikim trgovima, partizanskim grobljima, stadionima? Svuda gde se skuplja taj prokleti jugoslovenski nakot, koji se nas odrekao?«

»Pristajem!«

»Pristaješ da im podmećeš ekrazit ispod mostova, ispod spomenika koji su im najdraži, po kućama u kojima žive, na naš račun razume se, dok se mi mučimo i od svinjskih leđa ne vidimo dalje?«

»Pristajem!«

»Pristaješ da s kamama, automatskim oružjem, s krampovima ili železnim polugama, ne bude li čega drugog, ulećeš u njihove konzulate i takozvane ambasade, i da ih tamo rešetaš, tranžiraš, ponižavaš?«

»Pristajem!«

»Pristaješ da ideš od građevine do građevine, od barake do barake, svud gde živi i tegli ta prokleta i 'rodoljubiva' gastarbeiterska jugo-ološ, i da ih pretplaćuješ na Hrvatsku državu, Hrvatsku reviju, Hrvatsku grudu, Mladog ustašu, na sve što u slobodnom, zapadnom svetu, izdajemo i rasturamo? Da za nas

i naš oslobodilački, krstaški pokret, sabiraš mesečne priloge, danak, što dobrovoljni a što bodežima železnim i zatrovanim iznuđen?«

»Pristajem!«

»Smetaju nam Jugosi, svih dvadeset miliona na broju, posebno ovaj milion što je na radu u našem i samo našem Deutschu. Smeta nam jedan njihov ambasador, konzul, svejedno tebi šta je. Protiv Trećeg Rajha i Crne internacionale borio se od 1941. Kaznena divizija Princ Eugen isterala mu je oko. Naši najvažniji saveznici, Bugari, oslobodili su ga desne, suvišne noge. Sad mu sečivom moramo mahnuti po mudima!«

»Pristajem!«

»Pasja pravoslavna vero, ako bi i pola od svega izvršio, oprostili bismo ti život«, trese se od nekog nejasnog straha Kazimir Budak i premeće po svojim spravicama: »Davao bi nam samo trećinu. Ostalo bi mogao da troškariš sa svojim Jugosima. Kao neki drugi!«

»Davao bih vam sve!« uverljivo šapuće Marković i gleda starca u oči: »Sami znate da je meni više do pravde nego do zlata. Uzimao bih samo sitniš, za održanje golog života. Ostalo bih ostavljao tamo gde mi se naredi. Vas razumem. Svinjac je odavno tesan, želite da ga proširite. Hrana za ovolike satnije košta. Mine i eksplozivi skupi, a teško ih je i dobiti. Polagači i izvršioci traže nemoguće, svinjske sume!«

»Što saginješ glavu?« pita Budak, s prazničnim rukavicama ispred nosa: »Otkud ta suza u očima sad kad si na sve pristao?«

»Sramota me od Nika Maraša!« šapuće Marković i moja pamet ne može da poveruje u ono što čuje: »Njega ste mučili više. Što i mene ne biste onim vrelim gvožđem? Kao njega!«

»Konjska potkovica je samo za izabrane i mogu je nositi samo rimokatoličke grudi, u najboljem slučaju pokršteno čelo!« razlaže Budak i pokazuje Envera Papka, kog za ramena drže Foretić i Dazlina.

»Sramota me od Nika Maraša!«

Ne znam da li plačem ili samo pipam ranu, koju

su mi Foretić, Dazlina i Brekalo, po nalogu Drakulinom, više puta škropili psećim urinom i premazivali svinjskim izmetom. Ceo ja velika sam jedna rana koja se, srećom, nikakvim travama i premazima ne da zaceliti. Smrt je moja jedina nada, moje oslobođenje. Stoga neću da dočekam zoru! Snage nemam da s grudi podignem glavu i malo bolje vidim Budaka, koji se preko svog stočića naginje prema mrzovoljnom svinjskom Grofu.

Budak drhti. Meni se čini da bi od Drakuline uvis podignute ruke i gudala, crnom sveskom i raspećem, hteo da zaštiti Markovićevu glavu. Drakula, skelom desne ruke, koja škripi u zglobovima, po vazduhu pravi krugove, lukove, munje, koje su se sručile 1915. na njegov Ljudožderski 11. austrijski puk, pri forsiranju Save sa severne strane i kod Beograda. Drakula peni i šišti kao vodena neman. To se on seća pokolja u Banatu, Erdeljima i Karpatima, gde se proslavio odsecanjem jezika sa živih neprijateljskih vojnika. Kad god se, kao noćas, sveti, lice mu dobija samrtničku, bledozelenu boju onih krasta. Mora da je žedan kad mu usne onako podrhtavaju. Drakula je još pribran, te ne gleda samo Markovićevu šaku, položenu na panj, već i četvoricu svojih robova što, da ne bi prodrle svinje, podupiru vrata.

»Naše svinjsko besnilo zarazna je bolest, koja se očituje znakovima pomućene svesti i potpune uzetosti!« preslišava se Enver Papak, uzmičući natraške, ka zidu, i gledajući preko Priručnika zdravu Josef-Franzovu ruku sa sekirom: »Uzročnika ove zaraze ima u slini besnih životinja. Naše svinje se zaraze ugrizom besnih pasa, koji dolaze iz drugih, najčešće srpskih krajeva, katkad i ugrizom lisica, vukova, drugih životinja. Naše svinjsko besnilo je neizlečivo!«

Sužava mi se svest. Čujem, samo, tup udar sekire. Kroz krvavu maglu vidim kako stari fantom uzima Markovićev palac i zagleda ga. Budak pominje Isusovu pravdu. Josef-Franz ustima, nalik na staru i nezalečenu karpatsku ranu, lovi mlaz krvi. Čini to vešto, tako da su mu okrvavljeni samo kaciga, nos i zemljavo čelo. Onda govori nešto što niko ne razume. Mora

da se poziva na datume i znake iz svog Kalendara kad ide natraške. Slovenski jedan palac je pred Josefinom!

Vrata koja iz mučilišta vode na jedan podijum, s kog se vidi cela svinjska koncertna dvorana, otvaraju sva trojica franjevaca. Josef-Franz sa svojom, pelerinom ogrnutom i obuvenom izabranicom, mirno izlazi. Budak nečim žitkim i smradnim premazuje Markovićevu šaku. Onda, gurajući pred sobom koferčinu s bocama i starim knjigama, žuri za Josef-Franzom. Kako stižemo do podijuma, zastrtog čistom slamom, ne znam.

Na kolenima sam. Iz Markovićeve šake, preko premaza, žmari. Krv se siri. Mogao bih ga dotaći, toliko mi je blizu. Njegove oči su ustakljene. Mislim da ne zna gde je, ni da njegov palac, opet pred ispruženim Josefininim papcima, liči na mrtvog crva. Papak Priručnikom Krešimira dr Maslovarića krijelice.

Drakuli je u zdravoj ruci violina. Zelena je, kao i gudalo, koje on pokretnom skelom svoje desnice prinosi strunama. Drakula se klanja Berkshirovima, koji se, čim poteku prvi zeleni i magični zvuci, umiruju. Drakula tad muzicira. Nad grešnim mesom Južnih Slovena, mislim da šapuće, kao one noći kad je mene za ceo život unakazio. Kad jednom počne, Drakula ne zna stati. Govori, najčešće, da su nam krivice i zablude beskrajne, te da se stoga njegovo muziciranje produžava i oteže. Pogrbljen je i jedva vidljiv u svinjskoj pari i vodi, što mu sa svoda kaplje po rukama.

Prvi deo koncerta nad našim kažnjenim mesom je završen. Uspavane Paganinijevom muzikom, svinje najprostranije koncertne dvorane su uspavane, te im više nije ni do hrane, ni do vode. Jedino je budna Josefine s pelerinom koja joj zaklanja dobar deo nabreklih sisa i obešenog trbuha, s minđušama na ušima, s brazletama na prednjim nogama, s noćnom kapom na temenu. Kad je tako smirena a namrštena, jednom su objašnjavali Josef-Franz i Budak, ona

razmišlja ko li će biti srećni atentator, koji će biti prvi pričešćen njenim mlekom.

Zatim smo Marković i ja na starom mestu, Enverom Papkom između sebe. Mark je u nekoj vrsti budne nesvestice. Meni se opet krati dah, sužavaju i tanje misli. Papak preklinje da mu poštede prste, pa će napamet naučiti sve spise dvorca. Nije mi jasno šta još hoće od mene Budak. Mućka vodom, koju više ne tražim. Prazničnim rukavicama dodiruje mi čelo i usne, daje mi da pomirišem duvankesu. Ne znam da li sam, dok mu govorim da mi više nije do pušenja, dovoljno hrabar.

»Niko, naš je smisao u patnji i želji da se sruši sve što Jugoslavija, ta tamnica naše nedužne braće, imade. Naš je smisao u bolu!«

»Kazimire, meni je ovaj, a ne onaj svet, tamnica. Bol više ne osećam, te se ne raduj previše.«

»Maraš, naš put je put opšte smrti svega!«

»Što me onda ne pustiš mirno da umrem? Što mi ne pomogneš?«

»Živi još. Muči se!«

»Budak, samo što nisam otišao!«

»Maraš, čega ti je najžalije?«

»Markovića!«

»Kako to? Pa druge je vere. Pravoslavne!«

»Mučen je i sramoćen više nega ja.«

»Maraš, zar nisi čuo kako je na sve pristao?«

»Srušićete pola sveta!«

»I šta na to kažeš?«

»Budak, boj se osvete. Stići će te!«

»Kad?«

»Kad ti do života bude najviše stalo!«

»Maraš, znaš li šta podrobnije o tome?«

»Ne!«

»Plašiš me, dakle, tek onako?«

»Budak, kad već nećeš da mi pomogneš, pusti me da umrem sam, kako treba. Idi odavde!«

»Maraš, ne izlazi tako lako duša iz grešnog tela!«

»Budak, onda me ubij!« znam da ječim i da k njemu pružam ruke: »Udavi me, tako ti Bogorodice, jedine Pomoćnice, kojoj se po ovom svinjcu više od

dvadeset godina moliš! Tako ti Josefine, koju obuvaš, oblačiš i odmuzaš, tako ti...«

»Neću!«

»Budak, strvino matora, gore će ti se zameriti što nisi pomogao da kao ljudsko, ti kažeš hrišćansko biće, crknem.«

»Maraš, dosad nisam ni mrava.«

»Kako nisi?!«

»Kunem se.«

»Mrcino, čime ti da se zakuneš?«

»Čašću! Nevernom Domovinom, zbog koje je sve ovo!«

»I čim još?«

»Životom jedinca sina, Alojzija!«

»Što se ne zakuneš u Boga?«

»Evo, kunem se i njim!«

»Zakuni se Josefinom!«

»Jezik pregrizao!«

»Josefina je tvoja smrt!«

»Niko, umoriti te neću ma šta mi rekao!«

»Kažimire, onda ću se ja sam!« tako nešto kažem, osećajući da bol i reči nestaju iz mene, ugledam klupko krvave pare i šakama se stegnem za grlo; krkljam, a u mislima sam već slobodan i mrtav: »Ka-zi-mi-reee!«

4.

Sad govorim ja, Enver Papak.

Niko Maraš nije mogao sam da se dokonča. Grcao je, nadimao se, nauznak padao. Budak nije hteo da mu, kao živom stvoru, pomogne. Čak mu je i odmagao, stalno mu s grla mičući šake. Onda mu je iz usta i dušnika vadio slamu, nekakve žice, krpe. Maraš je glavom udarao o tle. Ni tad nije mogao da umre. Budak se naljutio:

»Envere, šta čekaš? Davi!«

Budak je stajao iznad ograde i osvetljavao našu ćeliju, Markovićeve oči bile su ustakljene kao dok

smo bili na podijumu. Maraševo telo se grčilo. Ruka moja nije htela na čoveka. Budak je siktao:

»Envere guši!«

Uzimao sam s tla i trpao u Nikova usta: nagnjile daščice i strugotinu, žice bodljikave logorske i žice posleratne kojima se vezuju ruke noge rebra kidnapovanih i osuđenih na sakaćenje, nekakva dleta kašike klešta, upotrebljavanu vatu gazu konac, plakate letke proglase pozive na nekakav krstaški rat sa svinjama crnih repova i brkova ispred sebe, kiselu slamu i zastave s kukastim i raznim još krstovima i Josefininom glavom, crn skut praznične haljine nadbiskupa Alojza Stepinca, pištolj njegov, bokser njegov prsten njegov, tu uspomenu na Galeazza, kao i ogromni austrijski nož s više oštrica vrhova korica s kojim je na Petrovoj gori nepunih sto kilometara od zemaljskog nadbiskupovog stana zaklano nekoliko stotina srpskih jevrejskih ciganskih siročića, svinjsku dlaku repiće papke, zgužvane novine današnje kao i novine NDH i Trećeg Rajha s Hitlerom i Mussolinijem na svim stranicama, kosti lobanje zečje ili dečje, krpice od italijanskih nemačkih ustaških uniformi iz godina ratnih sa zarđalim činovima širitima krstovima, paučja jaja konopce kreč makaze, rukavice nalik na Budakove...

»Envere, Berkshirom, ili ni tebe neće biti!«

Bilo je to tek oprašeno živinče. Jedva se držalo na nogama. Okretalo je glavu od snopa svetlosti, koji je izbijao iz Budakove baterije, te sam mogao videti da je bilo bez cveta među očima. Kako se obrelo u prostoru za ljude?! Prikupio sam hrabrost i ščepao ga. Lepilo mi se za prste. Skičalo je. Hteo sam da ga bacim, toliko je bilo sluzavo. Budak mi je sveskom i raspećem pokazao Nikovu glavu. Tad ga je moja šapa, u kojoj je migoljio poput ribe, prinela Maraševim ustima i tamo snažno pritisla. Niko je krkljao tren, najviše dva. Onda se umirio, kao i mali, zgnječeni Berkshir.

»Envere, iskupio si se!«

Budak se krstio, molio. Pominjao je cveće, pčele, žito, domovinu, mostove koji još nisu odleteli u vaz-

duh, sve dok se na podijumu, sličnom onom prvom, nije pojavio Josef-Franz, s fosfornom violinom i kacigom.

Grof je bio zanet. Muzicirao je, povodio se sav za gudalom i svirkom. Svetio nam se tako! Ovog puta nije se čula škripa njegovih brojnih, drvenih zglobova.

Između violiniste i njegovog kofera ležala je Josefine. Njeno lice izražavalo je bol. Činilo mi se da će se oprasiti čim muzika prestane. Josefini nije smetalo što se Grof s udvaračkim, ljubavničkim osmehom, obraćao dvorani.

Sedeći na podavijenim repovima, na šunkama, i okrenuti prema bini, Berkshirovi su s pažnjom dostojnom najvećeg divljenja slušali i pratili paganinijevske vratolomije svog najvećeg violiniste.

Brekala, Foretića i Dazlinu nisam mogao naći pogledom. Ili su bili iza kulisa, s Josefininim trudničkim haljinama, svežim mesom i dečjim kolicima za novi porod; ili negde u sali, s publikom. Budak je bio u desnom uglu scene, do zavese. U naručju je držao debeli, svinjskom kožom ukoričeni Kalendar. Nisam znao šta bih sa sobom. Kako sam mogao, kako sam smeo udaviti Maraša?! Zdrava Markovićeva šaka bila je na Nikovom čelu, milovala ga. Plakao sam za obojicom.

Gledan kroz suze, Budak je bio neutešniji i smešniji no ikad. Kao da nije smeo s mesta. Tad su iz njegovog Kalendara, prema svodovima i prema nama, stali da izleću slepi miševi, pauci i leptirice posrebrenih krila.

Otkad sam u Deutschu, ništa lepše i neobičnije nisam doživeo. Bio sam sav u suzama.

IV

VELIKE PRIPREME ZA ODLAZAK. ZBOGOM, CRNI MOJI ANĐELI! FRUMKIN PRVI PUT U DVORCU. DRAKULA, ŽELIM DA TE STIGNE GLOGOV KOLAC!

»Kučkin sine, pozdravi se sa svinjama«, reče Kazimir Budak, ogrćući Markovića kabanicom kakvu je i sam nosio i otvarajući vrata na koja su, one noći, ušli. »I ako budeš pametan, više im se nećeš vraćati.«

»Stari, biću pametan.«

»Crna braća Berkshirovih čekaju tvoje Zbogom.«

»Anđeli!« progovori Marković toplo i brdu ravnih leđa mahnu zavijenom šakom: »Bolje mi je bilo s vama nego s nekim ljudima!«

»Protiv tih, gorih, uperena je naša osveta!« reče Budak.

»Stari, mogu li se pozdraviti i s onom dvojicom?« obazrivo će Marković, pogledavši mesto u slami gde je do malopre ležao.

»Ukoliko im poručiš da pristanu na sve.«

»Do viđenja, Envere Papak!« reče Marković, naže se preko daščane ograde i po glavi pomilova izmršavelog kolosa zavijene desne šake.

»Sa mnom je gotovo«, suvo zaplaka Papak: »Nikad se više nećemo videti. Zbogom!«

»Papak, pristani na sve«, reče Marković glasno, kako bi Budak s praga sve čuo: »Budi kao ja, uradi kao ja. Vidiš, već odlazim!«

»Za mene je kasno pristao ili ne pristao«, reče Papak iz polumraka. »Srećan ti put!«

»Pristani i ti na sve, Wesolowski!« nastavi Marković u gotovo belu kosu zaraslom dugonji, s okovima preko mondenskih čizama, što je ležao na mestu Nika Maraša: »Bez palca se bolje džepari. Provereno, kažu! Ruka je lakša i brža!«

»Ništa od sveg ovog ne razumem!« penio je čas na nemačkom, čas na poljskom: »Zar ja, fini lopov i obijač, koji čekam politički azil i kanadsku vizu,

moram da završim u svinjcu? Zar samo zato što sam prokleti Polack, emigrant, pas od kog svi beže?!«

»Wesolowski, nikad do Kanade nećeš stići ne budeš li na sve pristao!« reče Marković i još jednom osmotri prostranu dvoranu s velikanima i trofejnim zastavama po zidovima.

»Čim sam ti pogledao u oči, one noći, bilo mi je jasno da ćeš nam odgovarati«, reče Budak i zaključa vrata. 'Ovaj kučkin sin čudo će napraviti!' rekao sam u sebi. I evo te!«

»Stari, do čuda ima još dosta.«

»Nema!«

Sipila je ledena kiša. Budak mu je na glavu navlačio kapuljaču. Govorio mu je unjkavim, siplji-vim glasom, koji nije bio bez dobrote:

»Časti mi, dirnula me tvoja sudbina. Posebno ono s majkom, na stanici. Pa ono o Čehinji. Koji sin, danas, traži oca? Nema takvog! Tako da mi nije žao što te noćas odavde izvodim.«

»Stari, ja bih tražio i tebe!«

»Čudan si momak. Nisi kao ostali Srbi. A kad smo već kod njih, zapamti da Srbi, u stvari, nisu Srbi! To piše već u jednom našem Kalendaru. Ali, dok se ne obznani, jezik za zube. Srbi su najžidov-skije, pustinjsko pleme Sinajiti. Stigli, niko ne zna kako, čak sa Sinaja, i zaposeli gotovo ceo Balkan. Uzeli od nas, Ostrogota, običaje, jezik i spoljni izgled, prikrili se tako. Ne zadugo! Šta će kad se sazna ko su i odakle su?! Tvrde da su hrišćani, a ubili su nam Jezusa: Juda Iskariot bio je Sinajit i po ocu i po majci! Srbi će prevariti i samog Sotonu! Jedno go-vore, kao braća im pustinjska, dole, drugo misle, dok treće čine! Ti si svim tim Azijatima sušta suprotnost. Kao da niste od iste pasmine!«

»Stari, milo mi je sve to da čujem.«

Budak se zaustavi. Tražio je duvankesu, zatim upaljač. Marković je opet mogao videti staro dvo-rište, izguljene zidove, gomile ispranog kamena i da-ske, naviljke slame. Stari kombi orošenih prozora stojao je ispred jednog od ulaza. Bio je to isti kombi kojim je doveden. Čuo se žagor. Svetleo je kroz pro-

zor bačen čik. Iza kombija, čiji je motor brektao, kisnuo je »rekord« s drvenim bačvicama i sanducima u prikolici. Marković ugleda šuplje drvo, seti se Nika Maraša i krv mu nali srce:

»Niko, čini mi se da po tvom grobu gazim«, mislio je, koračao pored Budaka, koji se uvlačio u svoju kabanicu i postajao još neugledniji: »Niko, prekrstio bih se da mi šaka nije bez palca, pa ne mogu ništa sem da idem kud me vode, a vode me, nadam se, pravo k tebi!« On ponovo osmotri šuplje drvo, te misao poteče sama: »Niko, dosad sam sve uradio kako si mi rekao. Ako nož bude onamo, i ako budem uspeo da ga izvučem...«

Tad Budak otključa vrata mučilišta i uvede ga. Marković spazi kako duvanski dim ulazi iz susedne prostorije. On se napravi da gleda samo fotografije i isečke iz tridesetak godina starih novina i ilustracija, prikucane ili testom lepljene za zid. Pored svog i Nikovog odela mogao je videti više radničkih kombinezona, gumenih čizmi, plastičnih oranž šlemova, na podu. Po uglovima krvave, zgužvane krpe, ogrtači polivača ulica, metle, dva odvratno duga plastična creva, cipele. Gledao bi još da se ne uplaši da će mu pogled naći kakav ljudski kostur, kakvu lobanju. Crnog kofera, violiniste i Josefine nije bilo.

»Kučkin sine, sad smo sasvim sami.«

»Vidim da jesmo.«

»Vremena napretek nemamo. Ovo je naš poslednji dogovor. Pred akciju!«

»Spreman sam na sve.«

»Prvo se svuci i operi!« reče Budak, vodeći ga prema buretu s toplom vodom. »Ceo! Glavu, kosurdu. Pazi na zavoj. Ne bih hteo da ti se rana opet zagnoji.«

»Neće, ne dam joj!« našali se Marković, izlazeći iz vode.

»Tamo gde ideš moraš biti otmen, kao nov. Mirisati moraš.«

»Mirisaću!« drhtao je, oblačeći svoj engleski komplet.

»Kao da se spremaš na hipodrom, ne na atentat!«

»Zaista...«

»Komplet su moje gorile oblačili i nosili, na smenu, samo par sedmica. Koliko da se u njemu fotografišu.«

»Stari, na kompletu se ništa ne vidi.«

»Da sam dao da ga nose, videlo bi se!«

»Velikodušno.«

»Šta je velikodušno?«

»Ne znam«, ušeprtlja se Marković: Valjda naš atentat!«

Budak prođe pored svog stočića s minijaturnim vešalima kraj raspeća, duvankese i rukavica. Na panju, sav memljiv i gotovo raspalih korica, ležao je Svinjouzgojiteljski priručnik. Budak stiže do ugla, oprezno pogleda u prostoriju, iz koje je, u kolutovima, dolazio duvanski dim. Budak mu prinese čizme, isto nošene i dobro razgažene, škotsku kapu, bič. Onda mu natače prstenje, automatski Seiko sat. Ogrnu ga pelerinom, naredi mu da sedne. Marković posluša.

»Gladan?«

»Jesam«, reče Marković i vide kako Budak stavlja u džep kabanice Colt, bombu, stari nož iz Jasenovca.

»Supa je još topla«, govori starac i odnekud donosi zemljane posude s priborom: »Evo i pečene svinjetine!«

»Da nije od Josefine?«

»Od njenog jedanaestog sinčića!«

»Važno je da je od Josefininog roda«, reče Marković, jedući. »Važno je da se pominje broj jedanaest, ciklus.«

»Što je to važno?«

»Atentat!« reče ubedljivo Marković, smazavši i drugi komad.

»Atentat!« ponovi slatku reč starac, pa pokaza flaše: »Pivo ili šnaps?«

»Stari, oboje!«

»Pij, noćas, koliko te volja, a piću i ja!« vukao je iz boce Budak i stresao se: »Sad kad smo se pričestili Josefininim mesom, moramo i zaliti! Noć, važna kao što je ova, zaslužuje da bude pokvašena!«

»Onda mi dolij!«

»Evo! A evo ti i stvari s kojima si ovde bio dove-

den. Tu su ti sva tri pasoša, jugoslovenski, grčki, španski. Venčanica nekog Kurta i neke Ursule. Dolarski čekovi, sitniš gotovo u svim valutama Evrope. Evo ti satova, maramica s monogramima, penkala i olovki, busola. Kako ne bi rekao da nam je do pljačke!«

»Tako nešto nikad nisam ni pomislio«, reče Marković, osećajući da mu se iz trbuha širi vatra, da mu se rukama i vilicama vraća sigurnost.

»Mi samo ubijamo!« živnu Budak, otpivši iz posude u kojoj se, rekao je čim su se počeli gostiti, hladilo Josefinino mleko.

»Ubijanje je poštenije od pljačke«, ote se Markoviću.

»Dobro, koga ubijamo?«

»Zasad samo Jugose. Što znači Srbe, Slovence, Makedonce, Hrvate, Židove, i sve one koji vole tu prokletu Jugoslaviju, ili je smatraju domovinom!«

»Ko je još na spisku za likvidaciju?«

»Socijaldemokrati! Liberali!«

»Što?«

»Jer su gori od komunista«, povodio se za šnapsom i naučenim rečenicama Marković, dok mu je razdragani Budak primicao drugu zdelu s mesom i vrč piva: »Jer pokušavaju da uhvate za rep crnu svinju s belim cvetom na čelu, Josefinu!«

»Je li ceo SPD na spisku?«

»SPD plus FDP!«

»Da li ih je moguće sve pomoriti?«

»Josefinina čuda su bez kraja!«

»Red ubijanja?«

»Stari, spisak je izuzetno dug.«

»Šta ako je dug?!«

»Sam si rekao da je ostao u Josef-Franzovom Kalendaru.«

»Nabrajaj!«

Nadnet nad Josefinom i njenim nakotom, Josef-Franz je muzicirao. Mračan vetar granama je, kao kostima, udarao u okna. Roktanje Berkshirovih i lavež pasa smenjivali su se s izbijanjem starog, pokislog

zvona u nekoj dalekoj dolini. Bubnjalo je u olucima, kapalo sa streha, na sve strane.

Budak je Markoviću davao znak da prestane. Marković se s teškoćom zaustavljao. Onda su obojica, zagrljeni, gotovo u jedan glas, složili i razvukli:

»Ustreliti svakog, bez obzira šta i odakle bio, ko smatra tu zemlju, tu nagnjilu jugoslovensku republiku, mogućom! U ime naše istine i patnje i duboko nam usađene želje za drukčijim životom, drukčijom slobodom i domovinom! U ime Josefine!«

Stari majstor je muzicirao.

»Koji dan nastaje za samo koji tren?«

»April 10. 1971!« grunu Marković, uplašivši se da će se pobledeli Budak sručiti na pod: »Tačno pre trideset godina, veliki, a uostalom i prvi hrvatski Poglavnik, Pavelić dr Ante, proglasio je Nezavisnu Državu Hrvatsku. Nju su, već sutradan, priznali Duce i Führer! I prvo što je uradila, NDH je objavila rat USA. Sastali su se u Beloj kući, eto i zbog nas se neko može sastati, da razmotre tu objavu. Okretali su globus, širili mape, potezali karte iščezlih svetova: nisu, navodno, mogli da nas pronađu ni na jednom kontinentu! Kakva uvreda! Da USA ne zna gde je i šta je NDH! Budući da nam ni do dan-danas nije odgovoreno, taj rat ne smatramo okončanim. Niti je svršen, niti će biti, dokle god tom trulom državom drmaju Židovi, protestanti, Srbi, obrezani socijalisti i masoni!«

Josef-Franz je svoju ponoćnu violinsku fantaziju privodio kraju. Gromoglasnim, složnim roktanjem. Berkshirovi su odobravali. Bio je to njihov aplauz. Lavež presta. Čak i urlik vetra potonu u provaliju novog dana i praznika. Podosta pijan, s mislima na šupljem drvetu i onom što je tamo ostavio Niko, Marković zaustavi dah. Hteo je da oslušne svoje srce. To magnovenje prekide Budak, iz čijih gotovo ustakljenih, padavičarskih očiju linuše suze.

Marković je dolivao sam, pivo sekao šnapsom, šnaps pivom. Pominjao je broj jedanaest, što se Budaku dopadalo.

Kazimir Budak umalo se ne strovali preko dugog

stola s priborom za zakletve i torture. On se uhvati za srce, jeknu, prevrnu očima. Onda mu, kraj panja i sekira, iz grla koje se samo zasuka i okrenu ispijenu glavu prema mapi NDH, provali grčevit plač.

Plakali su i glasovi što su, do časak pre, sudeći po dimu, smradu i muzici koji su otud stizali, vodili prema najvećem podijumu i najprostranijoj koncertnoj dvorani. Ridali su, naricali: kao da su se glasne žice, negde pod zemljom, iza zida, ili u teskobi grla, rastezale i kidale, a onda se opet, da bi vapaj bio večan, sastavljale.

Vrata su se otvarala. Marković nije gledao tamo, već u Budaka, u čijim su rukama bile duvankesa, praznične rukavice, zarđale igle za bodenje očiju. Govorili su, ridali, krkljali u jedan glas. Pominjan je šnaps, sveti Antun dalmatinski, reke Sava, Soča i Drina, dinamit, pivo, Berkshir krmača s mističnim cvetom na čelu. Da je gledao tamo, gde su se grebli obrazi i gde se, uz grgoljenje iz litrenjaka jaukalo, imao bi šta i videti.

Budak se vraćao iz transa. Lice mu je opet bilo opušteno, oči puste. Podizao je sa stočića glavu, brisao penu s usana, pitao:

»Kučkin sine, na koga ćemo, ti i ja, u svitaj velikog Josefininog dana?«

»Stari, na JAT! Na ambasadu, konzulat, predstavništvo Jugoslavije ili kakve slične države!«

»Govori!«

»Neću mnogo govoriti, uradiću! Ponoviću, nadmašiću podvig dvojke Anđelka Brajkovića i Mira Barešića, koji su, pričešćeni mlekom jedne ovakve Josefine, tačno pre tri dana, 7. IV 1971, uleteli u Jugoslovensku ambasadu u Stockholmu i izrešetali ambasadora Rolovića. I ja ću jutros svog ambasadora, konzula, šta li je, vezati. Živom ću mu odseći uši, nos, muda. Uriniraću mu po ranama, kako bi socijaldemokratske i druge novine sklerotizirane, posleratne Evrope pisale da je počinjen politički zločin kakav čitava tri dana, to jest od 7. IV 1971. pa naovamo, nije priređen i zabeležen! Izrešetaću, poklati ili podaviti sve osoblje takozvane im ambasade! Dovući ću ih i

mrtve okupiti oko šefa bez jezika, očiju, srca i jajca, kako bi ih fotografi ove zapadne i komunizmu nagnute polulopte ovekovečili! Stignem li, svima ću preko čela ili u obraze urezati prvo slovo Josefininog imena! Nek to bude još jedna opomena svetu!«

Marković se znojio i od same pomisli na noževe i mine kojima je, otkad je ovde stigao, posebno otkad mu se rana zacelila i omladila, rukovao. Alkohol i krv udarili su mu u slepoočnice. Okrenut prema stočiću s instrumentima i panju sa sekirom, on nije smeo ni da pogleda Foretića, Brekala i Dazlinu, što su, oblivени suzama, ispred mape NDH ječali i noževe zabijali u vrata. Druga trojica u transu, izgrebanih obraza, držali su Envera Papka, koji se više nije otimao. Ni na njima nije smeo zadržati pogled više od trena-dva. Te je, netremice gledajući u stare i zapaljene Budakove oči, nastavljao:

»Za izloženi i izvršeni plan dobijam, pored sopstvene glave, koja mi se tako velikodušno poklanja, i 100 DM u gotovom, kao i pravo da neko vreme, po vozovima i stanicama, samo za sebe radim. Potpisao sam: da moj život nije moj, već Josefinin, ne uspem li proliti toliko ili više diplomatske krvi. Otkidaće se s mene živog član po član, čupati meso, istrzati žile, sve to bacati pred svinju nade i pred njen poslednji nakot!«

Tad se oglasi Enver Papak:

»I ja sam, dobri ljudi, potpisao!«

»Envere, kaži na šta si stavio potpis!« na to će Budak.

Foretić, Brekalo i Dazlina, za ovu priliku obučeni kao danski mornari, stadoše Papka podupirati, praveći od svojih ruku neku vrstu žive lese. Znoj i prljava para slivali su se niz Papkove obraze, niz njegov istanjen vrat, dok je zavijenom desnicom pokazivao kako je potpisao. Šaputao je:

»Da ću čistiti švapske ulice i nužnike, kao dosad. Da ću kopati münchenski U-Bahn i tegliti za dvojicu, kao dosad. Da ću zidati i visiti po skelama, kao dosad. Sve to danju. Noću ću pljačkati, donositi vam. Kao što i dolikuje jednom pokrštenom muslimanu!

Onda ću tumarati po stanicama, ići po vozovima, otimati od Jugosa i drugih balkanskih Gastarbeitera pasoše, DM, sitniš. Otimaću im kape, češljeve, pisma! S onima koji se stanu jakati, ili ne daj Bože psovati, zna se šta ću: dok voz juri, preko vrata! Donosiću, a vi ćete gomilati. Ubrzo ćete imati još ovoliko pasa i krmadi. Sve ću činiti što sam kao hrišćanin i novopečeni rimokatolik potpisao, samo da mi, kao braća po Isusu, obećate da me živog nećete baciti pred Josefinu, i da ćete, ako mi se šta desi, onoj mojoj sirotinji u Doboju, Bosna, za Božić i za druge hrišćanske praznike poslati kakvu polovnu obuću, kakvu deku, bilo šta da se pokriju...«

»Envere, odlazim!« reče Marković.

»Srećan ti put!« odgovori Enver, podigavši glavu s mornarskih ruku: »I nek ti se ispuni sve što si naumio!«

»Papak, mojim stopama!« reče Marković i vide kako lesa mornarskih ruku popusti, te kolos ničice tresnu na tle; onda produži, u sebi: »Envere, ako im umaknem noćas, živeću sto godina! Kretaću se, kao i ranije, po stanicama, vozovima. Tamo ćemo se sresti! Vodiću te sa sobom. Slaćemo tvojim muslimanskim siročićima u Doboj, Bosna. Neće se smrznuti, ne damo, ti i ja!«

»Kučkin sine, zna li Papak šta znači ići tvojim stopama?«

»Stari, pitaj ga!«

»Stavljaću dinamit gde mi se naredi!« prozbori Papak, uspravljajući se na kolena: »Pod pragove njihove, u škole njihove, pod automobile i vozove njihove! Ostaće bez spomenika i groblja, bez kostiju svojih predaka! To dole, u Jugoslaviji. Ovde ću krasti diplomatama decu, ucenjivati roditelje, plašeći ih Josefinom ljudožderkom. U ambasade, konzulate, razna predstavništva, u stanove i barake njihovih Gastarbeitera ubacivaću sve što je crno a kreće se: slepe miševe, pauke, gavrane i čavke, psiće, mačke, tropske skakavce, buve, crnu prasad. Biću pravi hrišćanin!«

Tri kolosa u kabanicama, s kojih se još slivala ki-

ša, upadoše preko vrata za koja Marković nije znao. Oni pred same Budakove noge baciše vreću u kojoj se gušio ljudski stvor. Zatim su Foretić, Brekalo i Dazlina iz džaka vadili Efrojima Jankeleviča Frumkina. Izgužvan i raščupan, u barskom odelu i sav u modricama, Frumkin je, mešajući ruski i nemački s jezikom svojih kidnapera, gledao prema Markoviću i plakao:

»Baćuška, u kakvoj sam ovo radionici?«

»Frumkine, Ašmadaj«, šapnu Marković: »Prijatelju, u njegovoj si mreži!«

»Šta si mu rekao?« polupijano će Kazimir.

»Pozdravio sam ga.«

»Pasji pravoslavni sine, da kakvu šifru nisi predao prljavom Židovu?«

»Nisam.«

»Pomenuo si nekakvog...«

»Na njegovom jeziku, jidišu, Ašmadaj je nešto slično Josefini. Rekao sam mu da na sve pristane ako neće da ga pojede mrak.«

»Otkud znaš ruski?«

»Svaki Jugos, koji je bio u zatvoru, perfektno ga zna.«

»Kaži mu da ga pratimo godinama. Da znamo za njegovo münchensko, pravoslavno-židovsko svratište, Odesu, u kojoj se loču srpska šljivovica, ruski kvas, poljska votka, rumunska cujka, najmanje nemačko pivo, u kojoj se ridaju i nariču pesme s Dunava, Dona, Vltave i Dnjepra. Da znamo za tu smrdljivu jamu u kojoj se sprovodi blud, plaća lažnim DM, psuje i pljuje po podu!«

»Stari, reći ću mu.«

»Odesa mu donosi. Zbog toga je tu! Nek kaže koliko ima, nek dve trećine dostavi. Zatim će morati da se obaveže da nam mesečno odbraja i šalje: Desetak hiljada DM, zaista sitnica za Jevrejina. Ako toliko ne bude imao, nek uzme od svoje obrezane braće, koja su opet navalila na München. Jednostavno, reci mu, tebe će bolje razumeti: d-a-n-a-k!«

»Frumkine, prijatelju, kažu da ćeš moći da se otkupiš. Ne plači! Daćeš im sve što imaš. Glavu, oči

i prste zasad će ti ostaviti, te ćeš ponovo na svoje noge. Ašmadaj nije večan kao što je večan život!«

»Kučkin sine, večna je samo Josefine!«

»Frumkine, pristani na sve. Pa ćeš na nekom drugom mestu na zemlji otvoriti Odesu. Novu Odesu! Svi ćemo ti dolaziti. Opet ćeš imati najgori bar na svetu, bavarske starice na podijumu, nekadašnje goste, koji će te pratiti ma gde bio. Pomoći ćemo, ne boj se. Poteći će pare, makar i lažne, zabrujaće pesme. Život, kakav bio da bio, ali život!«

»Mark, nikad se više nećemo sresti!« zavapi Frumkin, čije su ruke još bile vezane.

»Frumkine, poslušaj me!«

»Da li je i tebe, kao što je mene, prodao Mađar?«

»Mađar!«

»Da me ubio i opljačkao, razumeo bih. Prodao me! Kao životinju, kao stvar!«

»Frumkine, Mađar je nesrećan. Mađar se sveti ljudima, kupujući i prodajući ih. Zaboravimo ga!«

»Kolar, ubiću te!« zacvile Frumkin: »Zaklaću te, izvaditi ti srce što gonila oko sebe da imaš!«

»Kučkin sine, reci mu da ide u Izrael ako mu je do osvete!« reče Budak, stegavši Markovića za mišicu: »Mađara nek nam ne dira!«

»Jugosi, ubiću vam Mađara!« poskoči Jevrejin: »Klaću vam ga zubima!«

»Nismo Jugosi!« hrupi Budak: »Jezik pregrizao!«

Budak i Marković bili su ispred dvorca. Sipila je kiša. Pre nego što Budak reče da mu je Efrojim Jankelevič Frumkin, od sramne nemačke kapitulacije, 1945, tek deseti ili jedanaesti, jubilarni Židov, Marković se osvrnu i u jednoj od sobica starog i oronulog zdanja, oko kog su se sustizali i mešali svinjski i pseći smradovi, spazi sveću kako gori.

Josef-Franz stojao je pokraj sveće. Činilo se da je čelom i nosom upirao u okno, a nije. Na sebi nije imao ni stare austrijske kacige, ni kabanice, te je izgledao sitan i bez snage, kao neko ko će s naporom preživeti 10. IV 1971. Gole grane udarale su u okna prozora, vetar je povijao plamen sveće, te se na zidu

ocrtavala njegova senka, velika kao pokretna skela u malom.

Marković ga je gledao čitav trenutak, sleđeno ali, začudo, bez mržnje. Josef-Franz primicao se prozoru, pozdravljao ih tako. Markoviću je tek sad bilo jasno da Drakula u naručju nije imao ni grumen uglja, ni crno prase, s kojima je često viđan, već da je crna i po rubovima osvetljena gromada mraka bilo njegovo staro, ranjavo, iskrivljeno telo. Iza njega videle su se police s knjižurinama, s debelim Kalendarima, vagama, bocama, zemljanim posudama. Iza sveće, i tamo gde je Josef-Franz do časak pre stajao, nazirao se starinski globus, nešto nalik na kup muzejskih pušaka s bajonetima, polomljeni krstovi ko zna s kojih i s čijih humki. I baš u trenutku kad Budak reče Markoviću da je »rekord« dobro zgrejan, Josef-Franz, iz polumraka, zdravom levicom podiže violinu i namesti je. Drvenu, desnu ruku, ispružao je pažljivo, kao da je bila samo povređena. Zatim je gudalom prevlačio po strunama, prosipao zvuke i njima lelujao plamen sveće.

Roktale su svinje, psi besno skakali uz svoje kolje. S nekog dalekog zvonika oglašavala se mokra ura. Jeka je do fantomovog dvorca dolazila odozdo, s maglom. Za zvonom, iznenada, kao s drugog sveta, sa slobode, telefon, na čije ujednačene i prozukle pozive niko nije odgovarao. Opet je mlatilo zvono planinske crkve. Pakleno je zaudaralo sa svih strana. Pomerala se šuma, nadvijali se zidovi, tle pod nogama bilo bez ikakve čvrstine, te se moglo potonuti.

Stari majstor je muzicirao. Markoviću se učini, prvi put otkad je u svinjskoj razvalini, da mnoštvo žica, kablova, antena i veza vodi u odaju sa svećom, gnjilim uniformama i kosturima, te da violinista zelenog lica i biljne krvi više nije ni sam, ni proklet, i da je baš s tom i takvom svirkom, u ovo doba noći i godine, bio u najčvršćoj vezi s čitavim svetom Josefininih čudaka, s kojima on, Marković, nikako nije mogao da se složi.

»Ašmadaj!« reče u sebi Marković, seti se Josefine i podiđe ga jeza; onda pomisli na Frumkina, koji mu je još u Münchenu govorio da se đavo, posebno njegov kralj, Ašmadaj, pojavljuje čas u živim, a čas u mrtvim stvarima, a ponajčešće u životinjama boje ugljena: »Zbogom za sva vremena, Josef-Franz, najčudniji od svih Drakula, zbogom! Želim da te stigne glogov kolac!«

V

DOMOVINO, JEDINA,
NE DAJ DA TI PLJUJU SINA!
KO ĆE PIŠATI KRV?
IZ SPISKA LIKVIDIRANIH.
ŠTO BOG NIJE HRIŠĆANIN?
ZAR JE DOMOVINA REKLA:
SINE GREŠNI, UHVATI SE ZA REP CRNE
SVINJE S BELIM CVETOM MEĐU OČIMA!

»Do povratka, Sudijo!« reče kuražno Kazimir Budak i mahnu zanetom violinisti: »Ispunićemo naređenje i tvoju volju, makar obojica leteli s ovolikim dinamitom!« dodade tiše i otvori vrata »rekorda«, čiji je motor brektao.

Marković spazi da su registarske tablice starog kombija, iza kog su se nalazili, bile tobož ovlaš zamotane krpom i starim novinama. »Slabo ste to smislili!« umalo ne reče kad primeti da oni iz kombija kroz prozor stadoše bacati prazne flaše, konzerve, čikove. Pevali su, plakali, ili se tukli.

Budak sede za volan i otvori desna vrata.

»Šefe, mogu li pišati?« upita Marković, opazivši revolver u Budakovoj desnici.

»Pišaj i za mene, kučkin sine!« reče Budak: »I inače si uz drvo!«

Kombi se pomicao. Divljali su psi. Mora da ih je u takvo rastrojstvo dovodila Grofova vampirska muzika, galicijske fantazije, balkanska kola, erdeljski čardaši; ako ne muziciranje i telefonska zvonjava bez odziva, hajkanje u daljini punoj magle, onda svakako voda, potočina što je, nadglušujući roktanje Berkshirovih i ravnomeran rad stare »rekordove« mašine, potkopavala najbliža stabla i stare zidove. Markoviću se učini da se prozor Josef-Franzove sobe raskrilio, da plesnive, zelene, biljne violinistine oči gledaju samo njega, te ga, prvi put otkad je s Budakom zakoračio u kišu, vetar i slobodu, uhvati strah. Iz crnih misli vraćao se na zemlju, gledao kako iz izduvne kombijeve cevi izbija dim.

»Hoće li mi Bog pomoći?« drhtao je, mokreći i zaklanjajući pelerinom ruku što se pružala k stablu: »Bože, ako te ima, i ako si istinski zaštitnik onih koji lutaju, tražeći čistu ljubav, pravdu i prijateljstvo, Frumkinov Adonaju, Papkov Alahu, stvori nož! Bože, moj toliko proklinjani i psovani pravoslavni Bože, u kog nikad ozbiljno nisam verovao, obreti nož ako ga već tom brzinom ne možeš napraviti i naoštriti, pa ga stavi u deblo, a dršku okreni ruci koja će je uzeti! Niko Maraš, brate s Rijeke, da se onda nisi našalio? Ako nađem nož, Nikola, ti si Bog, niko drugi!

»Dobro se ispišaj!« poruči preko prozora Budak, nezadovoljan što na radiju nalazi samo muževne glasove Sedme američke armije i muziku za brzu igru. »Posle nećeš imati kad!«

»Kako to?«

»Posle će pišati oni, i to krv!«

»Pišaće na usta, stari!« ubacivao je, razvlačeći uz drvo i gledajući kako se kombi ispred njih pomiče.

»Iscedi sve!« reče Budak: »Pa da zapalimo po jednu!«

Marković se namerno okliznu, tako da Budak, s revolverskom cevi preko stakla, opsova kišu i razmočenu zemlju. Markovićeva ruka nađe patentni nož, sečiva dugog dvadesetak santimetara i zavuče ga pod pelerinu, u rukav. U sebi reče da je Maraš jedini Bog koji ne laže, zatim se okrenu Budaku:

»Stari, pao sam bio.«

»Kučkin sine, ne na današnji dan!«

Marković sede do Budaka. Starac dade gas i »rekord« s lakoćom mimoiđe kombi u kom se urlalo. Ispratiše ih vetar, lavež pasa i roktanje iz svinjca, što se protezao pored puta i sve do potoka.

»Liko majko, Dalmacijo sestro,
Poslušajte, neće vam bit milo, kad čujete:
Šta se s nama u Njemačkoj zbilo...« zapeva Budak.

Glas mu je bio trom, kao i pokreti, što je dugu pesmu činilo ubitačno tužnom. Pominjane su majke

udovice, obeščašćene sestre, po svetu razbacana braća i sinovi, rodna sela, kisele bavarske trešnje, tuđina i vlaga, koje istovremeno napadaju kosti i dušu. Kombi ih je pratio u stopu: oglašavali su se čas trubom, čas farovima. Budak je privodio pesmu kraju. Izgledalo je da će povratiti od žalosti i melodije, koja se pretakala u razvučeno i rimovano naricanje. Kombija, zatim, nije bilo.

»Momčino, čudno si me, časak pre, pogledao u oči. Oledio si me!«

»Stari, pogledao sam te tek onako. Neću više.«

»Slobodno gledaj!« Starac je vozio ujednačenije nego dok je ridao: »I ne zaboravi da tako puste, poharane i isplakane izgledaju oči ljudi bez domovine, porodice, slobode. Emigrantske oči!«

»Šefe, uskoro će i moje takve biti. Sudbina!«

»Sudbina, kažeš!« Budak više nije plakao, ali su mu se usne i primetno uvučena brada ljudi bez prave energije i volje micale: »Sudbina, jeste, ali svinjska! Prvo voliš domovinu, boriš se za nju, krvariš i ponosiš se tim. Domovina te, voljena, odbaci, i ti se nađeš, sav u ranama, i suzama, na nečijem bunjištu. 'Domovino, jedina, ne daj da ti pljuju sina!' zacviliš. Niotkud pomoći. Mrak i sove! Onda te i s tog smetlišta, ružnim rečima i psima, oteraju, kao što su mene, pre dvadeset i kusur godina. Sve više tuguješ za rodnim krajem, za crkvama i grobljima, za pesmama na svom jeziku. Ne znaš nikad, u tuđini, gde je istok a gde zapad, pa tumaraš, ideš za ljudima koje ni po čemu ne možeš voleti, posebno ne zato što znaju strane sveta, što imaju svoj pravac, dom i krst negde u njemu. Pokušavaš domovini, iznemogao i u krpama, da pomogneš. 'Ne tako, sirotice!' poručuješ joj. 'Ne tako, već ovako, osramoćena moja sestro!' Domovina, budući velika i bez srca, svaka, pa i naša, to i ne čuje, ne vidi. Briga nju što ti se bore pletu oko očiju, što te pokrivaju plesan i rđa, što se savijaš i smanjuješ, kao ovo ja. 'Domovino, bezdušna i nezasita kurvo!' krikneš, jedne noći, pa staneš kovati osvetu. Probudiš se, promrzao, gladan i žedan, ubica, krvopija, emigrantski satrap! Spaliti, dakle, ono jedino što ti je, posle svih brodolo-

ma ostalo, očevu zemlju! Šakom ugušiti sopstveno, namučeno srce! Nasrnuti na tuđe živote, na svoju bednu, od napuštenosti i čežnje izludelu glavu!«

»Bog, stari? Onaj Bog o kom si mi toliko pričao dok sam vežbao trčanje i skakanje preko prepona, dok sam zubima klao lutku-ambasadora, konzula od gume i svinjske kože, iz kojih su šikljale pseća krv i crvenom bojom zamućena voda, dok sam davio vratara, službenike, gorile...«

»Ah, Bog!« Budakove ruke stadoše da se tresu; stari prsti grčevito su stezali volan: »Bog, kakvo beznađe! Bog misli na sve sem na svoje Hrvate, ovamo! Hrvati, dakle, više nemaju Boga! Nemamo ga! Uostalom, odnedavno mi je jasno da je uvek više voleo druge, recimo one Sinajite, dole! Poslednji naš Bog bio je Adolf Hitler, kroz čiju je lobanju prosvirala socijaldemokratska ili ruska kugla! I kako sad živeti bez vere i idola? Nikako!. Kog se bojati! Za šta se uhvatiti?«

»Za rep crnog praseta!«

Budak ućuta. Prvi put otkad razgovaraju, Budaku uspeva da pokupi i stegne mišiće po čelu i oko usta i da se namršti kao pravi i dugogodišnji emigrant. Čak mu je i glas oštar, lajav, ide dobro uz šake koje naprosto čupaju volan, uz noge koje grubo čepaju po mraku i komandama:

»Da je Bog kako treba, dakle hrišćanin, dobar rimokatolik i političar, ne bi dozvolio da na sve strane, po svetu ovom gnusnom, kužnom i za nas gluvom, teče plemenita ostrogotska krv, ne bi dao da nam jugoslovenska, to jest srpska Udba, poubija tolike prvake i junake! Tamane nas nacrtno, preko cele godine, ali najviše u mesecu četvrtom, travnju, kad istovremeno proslavljamo rođenje Josefine, širenje Thule Bunda na naš prostor i osnutak NDH! Istrebljuju nas svim i svačim, ali najčešće vrelim nemačkim olovom: Walther 7,65 njihova je numerološka posetnica! Ni krivi ni dužni, zar samo što smo na Balkanu jedini Arijevci, i što verujemo u paralelne svetove, postali smo divljač, za koju dvadeset i više godina ne važi lovostaj! Spisak naših smrti vrlo je dug, te ću pome-

nuti imena onih za kojima mi se srce najviše kida!«

»Stari, slušam! Kao što si ti mene!«

»1. Dne 9. IV 1957, dakle tačno pre četrnaest godina, u Buenos Airesu, Argentina, pucali su na Duceovog i Führerovog miljenika, Antu dr Pavelića prvog i poslednjeg Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske. Od otrovnih sinajitskih rana, zadobijenih tad, umro je mučeničkom smrću, 29. XII 1959, na toplim i bratskim rukama madridskih kardinala, operatora i astrologa!

2. Dne 11. IV 1969, — kakav datum! — u Carcagenteu, Španija, zaklan je s dva noža proslavljeni naš general i najbolji komandant Konclagera Jasenovac, Vjekoslav Luburić-Maks: prvo linotipist, a zatim atentator njegov, Ilija Stanić, sad je direktor jednog hotela na Jadranu, gde dočekuje nemačku turističku stoku, koja hrli dole kao da je jedino Adrija slana!

3. Dne 30. IV 1969, u Münchenu, u njegovom stanu i birou Ujedinjenih Hrvata Nemačke, likvidirali su Nahida ing. Kulenovića, šakama! Našli su ga tek treći dan, s mrtvim i crnim prasetom u naručju!

4. Dne 26. X 1968, isto u Münchenu, izrešetani su Mile Rukavina, predsednik Ujedinjenih Hrvata Nemačke i urednik Hrvatske slobode, kao i saradnici mu, Krešo Tolj i Vid Maričić. Ubio ih je Nemac, beogradski plaćenik, SPD, Waltherom 7,65!

5. Dne 9. IV 1970, pred stanicnom apotekom u Salzburgu, Austrija, tup jugoslovenski nož zaboden je u drob jezuiti našem, Benitu Bubasu-Čorkanu. Ni njegov ubica, Austrijanac-udbaš, još nije uhvaćen i živ bačen pred Josefinu!

6. Dne 18. IV 1970, najpoznatiji naš novinar i urednik lista Studia Croatica, Ivo Bogdan, udavljen je u Buenos Airesu. Imamo otiske ogavnih jugoslovenskih prstiju!

7. Dne 3. IV 1968, u svom pariskom stanu, na komade je isečen Nedeljko Mrkonjić!

8. Dne 14. IX 1967, u Stuttgartu, iz Walthera 7,65 s jedanaest metaka ustreljen je Marijan Šimundić. U čelo mu je bio urezan kukast krst. Na papiriću, na

kom su počivale njegove izvađene oči, pisalo je: 'Evo dokaza da i Josefine ždere svoju decu!'

9. Dne 10. IV 1970, na današnji dan, pred takozvanom Jugoslovenskom ambasadom u Parizu, Francuska, od mine koja mu je prerano buknula u rukama, u svojoj devetnaestoj godini, poginuo je neustrašivi naš jurišnik, Tripo Agbaba. Ko zna ko mu je tempirao pakleni stroj! Rekli smo: osveta! Mi Francuzima Barthoua 1934, a Francuzi nama Agbabu, 1970!«

Marković reče da se to može desiti svakom teroristi, pa i njima dvojici, ne pripaze li. Budak nije slušao, govorio je:

»A da ti i ne pričam kako su umoreni Josip Senić, Ivan Turkalj i Geza Pašty. Kako je klan Jozo Jelić. Kako je izboden nožem, u Perthu, Australija, Omer Avdić-Adolf i sin mu od osam godina, Ante. Kako je, samo stoga što je verovao u crno prase s belim cvetom, prosut mozak Marijanu Janjušu, zagrebačkom trgovcu iz Bruxellesa. Preskočiću masakre u Grazu, Austrija, u Metzu, Francuska, u Trstu, Napulju i Veroni, Italija. Bolje je da ti ne pričam o vizantijskim, sinajitskim ubistvima na prevaru, u Port Hedlanu i Canberi, u Kielu i Lübecku, u Augsburgu i Zapadnom Berlinu, gde je na svakom masakriranom stajao list na kom je pisalo da je svinja kobi i zla, Josefine, opasnija za onog kod koga je nego za onog protiv kog se ona drži . . .«

»Šefe, šta onda s takvim Bogom?«

»Ubiti ga, krvnika, jer je dokazano da više misli na Srbe! Ubićemo ovim što vozimo Boga u čoveku i čoveka u takvom Bogu! Pa nek zavladaju haos, protestanti, potpuni nemoral i bezverje! Nek nestane najlepše, crne boje, čovečanstvo je to zaslužilo! Nek prljavi Židovi i dalje drmaju svetom! I treba, kad je takav, ovaj svet! Nek prokleti Srbi stignu do Trsta, kao što su, uostalom, već tamo! Ubićemo Boga, razumeš li, noćas, to jest jutros, minom, dinamitom, baš na 10. IV 1971! To što je na sedištima iza nas — protiv Boga je! Biće mu dosta, izdajniku, ukoliko nije veći nego što piše na Drakulinom pergamentu da jeste!«

»Šefe, što volim ludu vožnju!«

»Da ne vozim presporo?«

»Teraj samo!«

Marković se znojio. Pod pelerinom je pipao nož, premeštao ga iz ruke u ruku, stezao mu korice. Kombija nije bilo.

Sad su suze mirno tekle iz Kazimirovih očiju, preskakale preko isturenih i borama opletenih jagodica, padale mu po šakama. Pritiskivao je papučicu do daske, rezao:

»Ubijaćemo kako Jugose, tako i domaće urođenike, liberale, naklonjene komunjarima, SPD-ovce! Jer ni Nemci nisu kao nekad! Pozdravljaju drukčije, ne dignutom šakom! Kratko, moćno i zvučno Heil jedino nisu zaboravili emigranti Istočne Evrope! Nemci se danas stide svojih divnih konclagera! Jedu i loču preko svake mere i već nas odavde gone: 'Idite u Švedsku, u Australiju!' govore nam, kao da je lako otići iz Deutscha, kengurima! Kako bi i kud bi s onolikim svinjama?!«

»Stari, tako je: nek oni idu na Novi Zeland, ne mi!«

»Nasrnućemo, ti i ja, na Jugovinu! Nek umre domovina koja ti je gora od maćehe! Dole ćemo naći mog sina. Gospić, Lika! Alojzije mu je ime, kao nadbiskupu Stepincu. Ubićemo ga. Učiniću to ja, ne ti! Kao što svaki sin maštа o smrti svog oca, tako i svaki otac sanja da preseca grkljan svom detetu. Pogotovu ako je otac i od tog svog Boga izdan! Čuo sam da je lep, plav, da je srećan sa svojom decom. Ubiću unučićima oca, pa nek dole pocrkaju od gladi! Nek presvisnu od žalosti za Alojzijem Budakom, u čijim grudima nikad nije ni kucalo Kazimirovo srce! Alojzije, koji u mojim mislima više nisi živ, i kome zubima kidam Adamovu jabučicu, što me nisi potražio?! Kako si me, bednog emigranta i beskućnika, smeo prezreti i zaboraviti?! Otac sam ti bio! Sine Alojzije, lopova i gangstera koji pokraj mene sedi i sprema se na atentat više je pekla čežnja za ocem nego tebe, pa je pošao da ga nađe, vidi i obračuna se s njim! Pa da si bar, kao on, pošao da ubiješ, kunem se da bih ti se predao! Alojzije, ovaj ubica iskraj mene traži roditelja, tvorca

svog, pa je za mene, ma ko da je, velik i svet, te nema stvari koju nisam u stanju da mu učinim. Oca traži!«

»Šefe, i Viktora Aritonovića!«

»Vidiš, ovaj kučkin sin traži čak i dvojicu! A ti, Alojzije moj, i ne pomišljaš da se bilo kom osvetiš! Kao da nemaš za šta! Miran si, trpežljivi Hrvat bez vere, naivčina i rob, po kom gaze Židovi, Srbo-komunisti i Hrvato-izdajice! Alojzije, s nožem k meni! Tako mi crne emigrantske sudbine, na kolena ću! Sam ću zasukati vrat, da se ne mučiš, samo da bi ti okrvavio ruke i izjednačio se s ljudima, sa mnom! Pre nego mi nož sjuriš u vrat, Alojzije, uzmi rukavice moje praznične, duvankesu, remen dug metar i po, kojim sam se utegao ispod donjeg rublja: sve je to od ljudske kože! Od kože židovske, ciganske, ruske, srpske: Jasenovac! Alojzije, pomogao bih ti da me nađeš, kao što ću pomoći ovoj sinajitskoj zveri do mene da stigne i ščepa za gušu svog oca!«

»Kazimire, gde mi je otac?«

»Nema tog u Deutschu, Austriji, Švedskoj, kog nismo u stanju da nađemo! Naše veze i niti idu kako zemljom, tako i ispod nje! Mafija nije ništa u poređenju s nama! Sicilijance ne muči ideja o zauzimanju sveta! Mi hoćemo da vaskrsnemo fantome, prošlost, da crnoj boji izborimo nekadašnje mesto! Čak ni Ku-Klux-Klan nema u svom amblemu crnu svinju s belim cvetom! U policijama celog Zapadnog sveta imamo moćne veze, čak i svoje ljude. Neke smo kupili, neke ucenili, neke pričestili a da to i ne znaju, Josefininim mesom ili mlekom! Pa da ne nađemo tvog klošara . . .«

»Ako je tako, šefe, biće krvi pre zore!«

»Bi li zapalio iz one kese?« Budak je premeštao rukavice s jednog na drugi kraj armaturne ploče, besno udarao po kolenima: »Duvan je pravi, dalmatinski!«

»Ne bih!« reče Marković, gledajući na brzinomer i plašeći se da za njima tutnji kombi: »Odavno nisam, opilo bi me!«

»Jedan drugi Jugos pušio je iz one kese.«

»Svaka mu čast!« našali se Marković.

»Navlačio je na šake moje rukavice.«

»Njegov problem!«

»Hteo je, čak, i onaj remen.«

»Trebalo mu ga je dati!«

»Kučkin sine, to je Jugos kom želiš smrt.«

»Stari, ne znam ko bi to mogao biti. Ni moj spisak nije kratak.«

»Aritonović!« odseče Budak: »Viktor Aritonović!«

»Da li je i Viktor pristao na sve?«

»I pre nego što smo mu desnu šaku položili na panj!«

»Što vam je, onda, trebao njegov palac?«

»Souvenir!«

»Koliko puta si ga, otkad ste ga pustili, sreo?«

»Samo jednom, na stanici, u Nürnbergu. Prići mu nisam mogao od gorila. Imao je trojicu! Oni obučeni kao detlići, a on sav u zelenom. Rukavice su mu bile nalik na ove moje, praznične.«

»Važi li i za njega danak?«

»Kakvo pitanje!« živnu Budak, vrati menjač iz četvrte u treću, te »rekord«, uz škripu guma, snažno povuče: »Na danku svaki pokret počiva!«

»Rekord« uhvati pravac, brzinu. Budak nastavi o Aritonoviću:

»Riđa njuška, taj tvoj Viktor! Još takvog nismo imali. Šalje, nego šta! Šta je njemu, s turneje, poslati koju hiljadu dolara, švedskih kruna, funti, japanskih jena! Ništa, jer mu je to i inače džeparac! Šalje preko dogovorenog. Poručili smo: 'Viki, ne preteruj, ali ne zaboravljaj datume!' Odgovorio je da hoće da živi i radi u bezbednosti i miru. Dobro, rekli smo. Samo je jednom na nas i na svoju obavezu bio zaboravio, tri meseca po svojoj vezi pare nije slao, te smo bili pomislili da je u zatvoru, tamo u Francuskoj, ili da je rešio da nam se odmetne. Poslali smo svog čoveka k njemu u Amsterdam, gde je snimao: ili danak da uzme ili da ga ubije i slovo J mu ureže u meso čela. Viki je prvim avionom doleteo u Nürnberg da se izvini i sam preda svoj otkup. Bilo je to baš onog dana kad sam dole išao zbog kukuruza i mekinja. Mahao sam mu, ali me nije opazio!«

»Kazimire, zar je već tako čuven?«

»Kučkin sine, čuveniji ćeš biti! Današnjim pokoljem ući ćeš u istoriju. Politike i kriminala, razume se! Jutros ćemo, ti i ja, prevazići Marseille i godine 1934! Kad nam ne dozvoljavaju da dobrim delima skrenemo na sebe pažnju, skrenućemo je zlim! Zlim delima i najizopačenijim ubistvima i nasiljem koja su dosad zabeležile novine i kriminalistički anali!«

»Crnom svinjom!«

»Zašto samo crnom? Svinjom kao takvom!«

»Šefe, pristao sam! Jače na gas!«

»Drhtiš!«

»Šefe, žedan sam krvi. Poubijao bih pola Deutscha. Požuri!«

»Bi li sklopio sa mnom jedan poseban savez i mir?«

»Sa stricem Kazimirom sve! Samo da umaknemo kombiju!«

»Odaš li ono o čemu se budemo dogovorili, ovim starim rukama ću ti ključalo ulje sipati u očne duplje!«

»Stari, nećeš!«

»Kako neću?«

»Nećeš, jer ne odajem!«

»Po današnjem atentatu vratićemo se na visoravan. U razvalinu ćemo se uvući neopaženi. Razvalićemo crni, masni kofer, izvući iz njega svinjskog Grofa, kom neobično pašu imena i titule koje su mu prišivene. Usijanom konjskom potkovicom unakazićemo mu čelo. Nek on, umesto nas, nosi tu krunu! Dleta, turpije, zatrovane igle, i sve ono što si video na stolu i kraj panja, zabošćemo mu u telo, tamo gde još ima svojih kostiju i mesa! Onda ćemo ga probosti glogovim kocem!«

»Zar ti nije žao onolikih spravica i pribora?«

»Kazimir ništa nema! Sve je fantomovo, počev od krntije, kojom izmičemo kombiju i onim nesrećnicima u njemu! Bodeže i sve drugo što je za torturu Drakula je skupljao po bojištima, mučilištima, muzejima i kriminalističkim zbirkama Zapada. Kradeno je za njega po Portugaliji, Španiji, Africi! Ima Lu-

mumbin zub! Hteo je da mu se nabavi čak i jedno od zrna kojima je 1968, usmrćen crnački vođa Martin Luther King. Zbog onog Luther u crnčuginom imenu, objasnio je.«

»Jadni moj striče, otkud ti s njim?«

»Posle neočekivanog poraza, 1945, dugo sam lutao po Austriji i Deutschu. Zamisli sirotog južnjaka na severu, gde se sunce pojavljuje jednom godišnje! Ranjav, sav u krpama i tranjama, prosio sam ispred crkava, koje su se obnavljale i opet punile, po trgovinama i mostovima. 'Udelite sirotom Hrvatu, koji neće da bude Sloven, već Ostrogot!' šištao sam, kao da mi je jednjak bio prosviran ruskom ili anglo-američkom kuglom. Nemcima je bilo svejedno šta nisam a šta sam hteo biti. Bacali su mi kore hleba, oglodane kosti, opuške. Svud su pričali da nemaju, a da bi dali, bez obzira ko sam i šta sam bio. Deutschom su se, tad, vukle kolone pravih i lažnih prosjaka, skitnica i krivaca svake vrste. Hramljući sam, čini mi se, prošpartao ceo Deutsch. Oplakivao sam ponižene, osramoćene germanske zidine. Čudili su mi se, govorili ono što i sad ponavljaju: 'Gubi se!' Ja nisam mogao da se izgubim, kao što ne mogu ni danas! Nemci su oplakivali maloletne sinove koji se nisu vraćali s brojnih bojišta, a ja ukaljanu nemačku čast i istoriju. Neki su me, još tad, pljuvali: šta bi tek sad?! Svud sam tražio Hitlerovu humku, kako bi joj se poklonio i hiljaditi put zakleo!«

»Kaješ se?«

»Ništa nemaš od kajanja. Slušaj! Na jednom smetlištu, blizu češke granice, našao me violinista, kog zoveš Josef-Franz. Odmah sam video da je vampir, ali mi nije smetalo, jer nije bio slovenski. Kako da mu se nisam divio kad se kretao i zemljom i ispod nje. On i danas siđe kod Salzburga a izađe kod Zirndorfa. Šta je za njega, donjim svetom, prevaliti prostor od Dachaua do Osnabrücka?! A ja vozom, za svoje pare, s njegovim groznim koferom! Zaboravio sam koliko je puta, u poslednja dva rata, ginuo. Tek, bili smo među onima bez doma i imena. Od zajedničke isproševine kupio je par crnih svinja, mene s njima poveo

na ovu visoravan. Tako se ogazdio! Postao sam mu svinjar i sluga. Rob! Ucenio me, kao što sam ja, docnije, druge. Toliko puta mi je, slamkom, pio iz rana. Iscedio je i popio sve što je našao u mojim venama, onda mi srce natočio svinjskom krvlju! U čast te zamene, govorio je, muziciraću nad tobom. Paganinijem i nekakvim Bartokom vraćao me iz besvestice, šaputao mi da prognani i izabrani moraju kroz čistilište, to jest kroz njegov svinjac. Bežao sam, stizao do obližnjeg potoka. Čovek sa svinjskom krvlju u venama, srcu u mozgu ne može da trči. Podsecaju ti se noge, klecaju ti kolena! Sva tri puta me, za kaznu, rekao je, bacao među crne svinje. Berkshirovi su mi skubli s debelog mesa, pola me nema! Josef-Franc me tako saterao na samo dno pakla. Povratka mi na zemlju i u svet ljudi nema dok ga ne ubijem i ne probodem kocem!«

»A Foretić, Brekalo, Dazlina?«

»Smilujmo se Dalmošima, sirotinji! Njih sam ucenio ja, kao što je Drakula mene. Zbog 100 DM sekirom su iskasapili najboljeg prijatelja, isto Dalmatinca. I zamisli, poverili mi se. Otad je s njima i s njihovom slobodom, s njihovom voljom, gotovo! Danju kopaju münchenski U-Bahn, ne vide se od prašine i blata, dok noću love i kidnapuju. Bili su manje-više normalni kad sam ih sreo. Raspametio sam ih onim njihovim grehom koji, ruku na srce, nije ništa posebno. Za njih jeste! Zaludeo sam ih religijom, njih čiji su očevi komunistički mnogobošci, nacionalizmom, političkim praznovericama, posebno mapom nepostojeće NDH, kao što je to Drakula učinio sa mnom, pre toliko godina!«

»Kazimire, zar oni nisu ustaše?«

»Bog s tobom, sine! Oni su ordinarni Jugosi s crvenim pasošima. Oni o ustašama znaju samo iz priča i novina. A ustaša, možda, i nema! Ja sam ih poslednji put video one sramne 1945. Druga je stvar što je mnogima potrebno da ustaše postoje. Na jednom Drakulinom pergamentu piše koliko se, godišnje, takvih krstaša, fanatika, političke vojske, mora proizvesti. Neki moraju biti ustaše hteli to ili ne hteli.

Svet ne može bez mržnje, terora i nasilja! Drakula nikad niti je sreo, ni video ustašu. Niti će! A budući da njegova veterinarska nauka ne može bez njih i njima sličnih, on ih stvara i programira. Drakula dobro zna da od Estonca, ili recimo Rumuna, emigranta, ne može napraviti ustašu. Zato on onoliko radi i vežba na Jugosima. Toj sirotoj mojoj trojici Hrvata svaki politički skeč, pogotovu ovaj, slabo ide. Greše, video si! Ništa ne čine iskreno i iz uverenja. U sebi im se smejem dok se mole, zabijajući noževe u pod ili u vrata, i dok u tobožnjem misticizmu grebu svoje obraze. Diletanti, pa preteruju! Zar nije bezumno da jedan Brekalo, Jugos umazanih gaća, govori o Večnom ledu, Superrasi, alhemiji i Rudolfu Hessu, za kog misli da je avionska marka! Ne mogu preko jezika jednog razrokog Foretića zvučni izrazi, kao što su Thule Bund, Treći Rajh, Svetski led. Kako da se ne rasplačeš nad punjenim gavranom, Dazlinom, kad govori o Rosenbergu, Horbigeru, mitskoj Atlantidi, koju su, po tvrđenju Josef-Franza, naseljavala bića slična transilvanskim i podunavskim Švabama! Ahnenerbe ne umem kako treba da izgovorim ni ja, koji sam iz Like, a kako će ga tek u Deutschu zaglupljeni dalmatinski seljaci! Sreća njihova što prave ustaše, ako ih ima, ne znaju kako ih se igra i predstavlja po raznim svinjcima. Pokosili bi nas. Možeš zamisliti kako bi prošli glumci!«

»Što ne beže?«

»Bežali su, nego šta su. Kao i ja, stizali do potoka. Ne dalje! I njima je, na vreme, ljudska krv zamenjena svinjskom. S potoka su se vraćali kao pokajnici. Posle su, ko zna koji put, morali da polažu zakletvu pred čeličnim simbolima, mapom NDH, alatom sa stola. Prvo ih je, gole kao od majke rođene, bičevao Jozef-Franz, onda ja. Jedan drugog morali su da bodu iglama, premlaćuju, onesvešćuju. Muzicirao je nad njima. Terao ih je da jedan drugom, oprostite na izrazu, onanišu. To im je, zamisli, bilo teže od batina! Više puta ih je, onako gole i izdrkane, bacao pred Josefinu. Ona im je unakazila butine. Drakula im je svojim mastima premazivao i lečio rane. 'Sudijo naš, ponovo nas uspravi na noge,

pa ćemo na tvoj žrtvenik prineti po jedno svoje dete!' govorili su mu.«

»Kao da ti ih je žao.«

»Žao! Stare i bolešljive roditelje imaju, dole. Sitnu i gladnu decu, kojoj, po kazni, niti pišu, niti šalju. Ta balkanska ološ drukčije je zamišljala slobodu našeg Zapada i kopanje po Deutschu, Austriji i Švedskoj. A doživeće sve što sam doživeo ja. Čekaju ih crni, moji dani!«

»Šta ćemo s njima?«

»Predložićemo im da odmah, po našem atentatu, krenemo na razvalinu i na Drakulu.«

»Kazimire, potpuno si ih zaludeo. Bojim se da će ovog puta skeč odigrati kako treba i izrešetati nas.«

»Onda im ništa ne predlagati. Ne rizikovati! Pokositi ih pre nego što se maše mašinskih pištolja. Inače mi je potreban par važećih jugoslovenskih pasoša!«

»Šta bi s truplima?«

»Jugo-mesom pričestiti Drakuline ovčare!«

»Drhtiš.«

»Nikog i ničeg se više Budak ne boji. Kroz Drakulu kolac! Josefinu, svinju našeg prokletstva, s bine gurnuti među ostale Berkshirove, pa ključ u sve brave. Po crnim leđima prosuti stotinak litara benzina. Pa vatrom, izdaleka! Samo sam jednom gledao kako gori hiljadu svinja!«

»Striče, kao da više nisi Ostrogot.«

»Jesam! I ponosim se tim!«

»Zar ne bi bilo lepše da si Jugos, makar i bivši, siromah naš odozdo, nego osioni, gordi, bogati i omrznuti severnjak?«

»Sine, i ja sam iz jednog davnog skeča.«

»Zar bar jednim delićem nisi kao mi ostali, Sloven s juga, iz osunčanih krajeva u kojima, sam si mi govorio, preko cele godine cvetaju i rude trešnje?«

»Nisam ono što jesam, već sam ono što su drugi napravili od mene. Ostrogot!«

»Onda, Ostrogote, koči!« zaurla Marković i spazi da jure prema ambisu, čije su kamene obrise osvetljavali farovi: »K-o-č-i!«

I pre nego što Marković ščepa i namesti nož, i kriknu da ginu, Budak, obnevideo od svojih pretnji i mlazeva vode što je lila po staklu, stade da napinje krive noge, da koči, da jednom rukom volan savija udesno, da levom zateže ručnu.

Zasviraše kočnice. »Rekord« stade da se kliza, prikolica da tandrče i zanosi se. Da nije bilo zemlje i mulja, u koje se branikom i farovima zario, »rekord« bi nastavio prema ponoru, nad kojim je dvaput, kao životinja koja ispituje mrak, prednjim točkovima visio. Auto nastavi, stiže do krivine, lupi rebrima u deblo. Motor stade.

I kad vozačevo telo pođe napred, čelom lupivši u vetrobran s brisačima, koje nisu zaustavljali ni mrak provalije, ni voda koja je sa svih strana šikljala, Marković isuka Nikov nož i svom snagom sjuri ga u telesinu pored sebe. Da se starac previše ne bi izvijao i da ne bi, izgubljen i obnevideo, rukama mlatio po volanu, Marković mu istom žestinom zadade još nekoliko uboda. A da Budak dugo ne bi prevrtao očima, zevao i krkljao, on zamahnu desnicom bez palca i Nikov mu nož, do korica, zabi u vrat, baš ispod desnog uva. Nož tamo osta.

»Niko, brate, učinio sam onako kako bi i ti!« prošaputa, pa nastavi: »Nikice, tebe sam osvetio, dok ću za druge i za sebe tek videti!« Marković u retrovizoru ugleda svoje izbolovano, izduženo i više od dva meseca nebrijano lice, uplaši ga se više od trupla pokraj sebe, reče slobodno, naglas: »Ubijam prvi, a nadam se ne i poslednji put!«

Budak se smirivao i cedio. Marković odgurnu starčevu bluzu, zavuče ruku tamo gde je s najvećom žestinom udarao. Ispadoše duvankesa, lula, revolver. Još bi po mrtvim nedrima tražio, da krv sa svih strana ne stade da šiklja i žmari. Zapahnu ga topao, svinjski smrad.

Ispod rukavica s komandne ploče Marković uze nož. Uze i onaj iz džepa Budakove kabanice. Uze mašinski pištolj Walther, na kome je poslednjih sedmica najviše vežbao. Uze šaržere, njih pet ili šest. Ostalo, bodeže, bombe i žice, gurnu pod Budakovu kabanicu. Onda se polako izvuče iz »rekorda«.

Vetar i kiša nisu prestajali. Marković priđe automobilu s leve strane. Otvori vrata. Nagnuvši se preko leša, što je zaudarao na amonijak i nekakvu smolu, izvadi ključeve i baci ih daleko, u tamu. Otpusti ručnu, zatvori vrata, pogura. Zaključi da će tako teško ići. S baterijom na prsima, on prikolicu, zaglavljenu između ivičnjaka i debla, nekako ispravi.

Nekoliko bakelitnih kutija sa zadnjeg sedišta, ni sam ne znajući zašto, premesti tamo gde je, do časak pre, sedeo. Mine je sve poznavao i mogao ih je, i da mu nije bilo baterije, povezati kablovima i aktivirati. Mirno napravi čitav venac, lep venac, onda tempira sat. Zatim za sobom zatvori zadnja vrata.

»Brate moj Niko, čućeš kako će buknuti za dvadeset minuta!« prošaputa, ne primećujući da mu kiša curkom obliva vrat i glavu: »Ako auto za to vreme ne odguram, Nikice, gorim s Budakom!«

Marković leže, uglavi se između prednjeg »rekordovog« točka i ivičnjaka, onda se stade odupirati. »Kako brzo prolazi vreme!« pomisli i podiđe ga jeza. Upirao je s obe noge. Točak istera kamen koji se, uz buku, otkotrlja. »Biće da mi je ostalo još desetak minuta!« nastavi.

»Rekord« se naže. Marković još pogura. Sad su oba prednja točka, s poluosovinom i pragovima, ispod kojih je u poslednjem trenutku izvukao noge, bili nad provalijom. »Sad se više ne bojim!« prošaputa: »Sad više nije važno koliko mi je minuta života ostalo!« nastavi, pomažući prikolici da klizi za maticom.

Ležeći u blatu, iz kog nije mogao da se digne, Marković je slušao kako se »rekord« prevrće. Začu se eksplozija. Plamen osvetli krivudavi put, kojim je, bez straha od kombija i onih u njemu, nameravao da se spušta.

»Kakva kiša i kakva zora, Niko Maraš!« reče i učini mu se da noći, mraka i Drakulinog svinjca nikad nije ni bilo na zemlji; onda, u bujici opravši ruke: »Niko moj, ja tako i nikako drukčije! A oni koji se bave paralelnim svetovima i teosofijom, magijskim tajnama i zagrobnim životom, nek vide šta će i kako će!«

VI

KOLIKO JE TO NA SLOBODI CEO DAN? S TUĐIM VREMENOM NA SVOM SATU. SLAVISTIKA. KAKO UBITI NEMCA!

1.

»Foretiću, Brekalo, Dazlina, gde ste? Ma koliko da vas je u kombiju, moji ste! Vaše vas olovo čeka, desetak naboja za mašinski Walther, nož nalik na onaj iz Jasenovca, što je ostao u Kazimirovom vratu! Pizde pijane, takva li ste zaštitnica svom Budaku!«

Mora da sa mnom nešto nije bilo u redu kad sam, s baterijom na prsima, išao nizbrdo i kisnuo, ne bojeći se da će me bilo ko stići. Žurio nisam, a mogao sam se skloniti u kućicu za pesak i lopate, i odande, utvrđen, rešetati. Obuzimala me groznica. Govorio sam.

Izvikivao sam njihova imena. Raskoračen nasred granitne ceste, zamišljao sam da im sipam u vetrobran, u motor, da im kuršumima param gume. »Vampirska trojko!« vikao sam: »Prvi put sam, na ovaj način, okrvavio ruke, te više neću moći, zar ne vidite, da se zaustavim!« Nije ih bilo.

Brojao sam okuke, klecao i kisnuo. Odelo i pelerina više nisu zaudarali na svinjsku memlu. Mora da sam bio bolestan kad pljusak nije mogao da mi ohladi čelo, očne kapke, usne. Oko mene klokotala je voda, zjapio je ponor. Gotovo neprozirnu tamu parala je munja.

Tuklo je u potiljku i slepoočnicama sve dok nisam pao. Nisu me zabolela ni kolena, ni laktovi. Mora da sa mnom nešto nije bilo u redu kad mi se dopadalo što iz jarka nisam mogao da se dignem, što su mi čizme bile do pola u vodi, a skutovi pelerine u lanjskom lišću i blatu. Ni s tamom, izgleda, nije bio sve kako treba.

»Braćo, tužna moja braćo, bojim se da ste zalutali«, šaputao sam iz neke doline, ili jarka, zureći

gore, u tamu, prema putu koji je, nadao sam se, zauvek ostajao iza mene: »Ako ste živi, nesrećnici koji slavite rođendan nepostojeće države, požurite: rafalom u vaše zaluđene lobanje pridružiću se svetkovini 10. IV!«

Više ih nisam zvao. Gledao sam kako je njihov kombi, s dva svoja žarka i prednja oka, leteo kroz mrak. Ličio je na zvezdu repaticu. Kombi mora da se s Budakove okuke otisnuo u mrak ambisa i vinuo iznad stena kad je onako moćno lupio i stao se prevrtati. Čudio sam se što nije bilo eksplozije. Provalijom, na čijem sam rubu bio, drli su voda, kamenje i vetar. Bilo mi ih je žao.

Ne znam da li je to bio san, ili samo slatki, purpurni, zvonjavom ispunjeni ambis padavice. Tek, ruka mi je bila na nožu. Svom težinom i snagom upirao sam dršku, tako da sam prstima i dlanom levice mogao napipati vrh, s druge strane Kazimirovog grla. Pokretao sam dršku, trzao je, opet je vraćao u hrskavicu i meso. Zatim je moja šaka propala u Budakovu utrobu. Povukao sam i kroz škrge, koje je bio napravio njegov nož, iščupao životinjicu. Bio je to sluzav papkar, s podlim očima hijene, s izduženom njuškom mravojeda, s nakostrešenim dlačicama divljeg praseta. Bio je to Ašmadaj!

Nisam bio užasnut njegovim smradom, besom i piskom. Siroti moj starac kao da nije znao šta je nosio, šta mu je raslo u svinjskoj krvi, još manje šta mu se dogodilo, pa se grohotom smejao, tako da je iz rana na sve strane šikljalo, teklo i zaudaralo.

Tesan put vodio me prema jednoj dalekoj sijalici. To kao da je bila moja zvezda. Posrtao sam i opet nastavljao. Približavanje sijalici i seoskoj raskrsnici trajalo je godinama. Nisam gubio nadu.

Prislonjen uz stub čekao me Budak. Sijalica mu je osvetljavala celo lice, koje je bilo upalo, izmučemo, zemljavo. U vratu je imao svoj nož. Ni iz drugih, po telu raspoređenih rana, nije žmarila krv. U rukama je imao volan. Kako se moglo dogoditi, meni koji sam ga znao vekovima, da tek sad primetim

da je bio bez desnog palca! Bio je usredsređen na vožnju, te me je gledao gotovo uzgred.

»Oprosti što si morao da me ubiješ«, rekao mi je.

»Striče, koje li je doba?«

»Imaš sat.«

»Na njemu je nečije tuđe vreme!«

»Danas je 10. IV 1971.«

»A sati?«

»To je manje važno, sine«, nastavio je, vozeći: »Biće da je između pet i šest.«

»Pošao si na proslavu?«

Nije mi odgovorio. Šaltovao je, zavijao udesno. Ostavio sam ga i nastavio putem. Tako sam bio srećan što smo se opet sreli. Ostajalo mi je još samo da se nađem s Brekalom, Foretićem i Dazlinom. I njima sam imao da kažem nešto obično, a potresno. Trčao sam, siguran da me i oni na kakvoj raskrsnici čekaju.

Bleda svetlost kišne zore razlivala mi se po šakama i licu. Bio sam u nekoj dolini, ispresecanoj jazovima, kojima su divljale voda i pena. Na meni nije bilo mašinskog pištolja, ni šaržera. Ili me neko razoružao, ili sam sve, spuštajući se šumom i prečicama, pobacao. S baterijom na prsima, preko livada i njiva, izbio sam na asfaltni put. Tad sam shvatio da mi ponestaje snage, da sam bolestan, i da ću se, ne uletim li u kakav auto, srušiti.

2.

»Stoj!«

S toliko očaja mogao sam, tog jutra, viknuti samo ja. Zelen, starinski »BMW«, s papučicom za atentatora, zaustavio se tik pokraj mene. Da nije prikočio, kako sam bio iznemogao, ispružio bih mu se preko prednje haube i vetrobrana. To sam šoferu, uvalivši se na zadnje sedište, i rekao. Nasmešio se, odmahnuo rukom nalik na papak, dao gas.

Bio je to čistokrvni Berkshir. Glava široka, naročito u čeonom delu, profil dosta ugnut, te je ceo

njegov izgled, s debelim naočarima, bio mopsast. Plećke i šunke dobro razvijene, mesnate, kao i vrat, kao i trospratni podvoljci njegovi. Papkom kojim je, časak pre, otvorio vrata, peglao je volan. Starim ustima vavoljio je »havanu«, dok me, onako četvrtast, pitao:

»Odgovara vam ovaj pravac?«

»Odgovara mi svaki pravac!« Nagnuo sam se, uzeo mu »havanu« i stao vući iz nje: »Svaki pravac, Herr Berkshir!«

»Drukčije se zovem.«

»Vaš problem, stari!«

»I vaš, mladi gospodine, od trenutka kad ste stupili u auto. U moju kuću!«

»Berkshir je svinjski lepo prezime!«

»Što ga ne nadenete sebi?«

»Berkshir je svinja fatalnosti. Ili kraće: Berkshir je fatalna svinja! S druge strane, Herr Berkshir, za takvo prezime čovek mora imati bar par preduslova.«

»Da nisam nemačka dobričina, i naivčina, naljutio bih se.«

»Bila bi vam to poslednja ljutnja!«

»Mladi gospodine, zaboravio sam vam reći da idem dosta daleko.«

»Ja još dalje, Herr Berkshir!« Nadolazila mi je snaga! želeo sam da ga ubijem, bio bi mi to prvi Nemac; osećao sam se kao dok sam bio naoružan: »Idete li, možda, do kraja?«

»Najverovatnije.«

»Još kad bi moglo do kraja, zatim u suprotnom pravcu!«

»Sve može, mladi gospodine, ako se ljudi lepo, i bez vređanja, dogovore.« Pušio je novu »havanu«, tako da je auto bio pun dima. »Što se mene tiče, može u svakom pravcu. Spreman sam da vas vozim dokle i sebe, pa i dalje. Poštovaću naređenje. Pod uslovom da se držimo dogovorenog.«

»To i ja od vas tražim, Herr Berkshir: mir, red i rad! Vozite kao dosad, pa neću pomišljati na najgore.«

»Na šta to?«

»Na Večni led. Na vaš zagrobni život. Na novi kalendarski period od četiri meseca. Na katastrofu. Na Iščezli svet, čiji deo možete postati dok trepnete. Na noć, koja tek što je prošla!«

»Mislimo na dan, mladi gospodine. Na sunce. Na perspektive!«

»Na šta to ciljate, Herr Berkshir?«

»Mislimo na kuće koje zidamo. Na bića koja volimo i zbog kojih ustajemo ovako rano. Maglu i led prepustimo drugima!«

»I pored najbolje želje i volje da mislim na budućnost, Herr Berkshir, meni su stalno, evo i sad, pred očima oni koje sam, direktno ili indirektno, ubio. Oni koje sam, žive ili mrtve svejedno, pljačkao. To ne znači da su nasilje, mrak i led moj pogled na život i na dan, u koji tek što smo zašli.«

Herr Berkshir se okrenuo i tad sam mu izbliza video sitne, u salo i crne dlake zarasle oči kratkih trepavica. Nije više bio ni crven, ni siguran. Na velike, svinjske otvore, puštao je dim. To sam činio i ja, ali kroz usta, kao čovek.

Herr Berkshirov »BMW« bio je automatik. Herr Berkshir niti je šaltovao, niti kočio. Podsećao me na Budaka. Herr Berkshir se, podrhtavajući, sjajno držao Autobahna. Oprezno je gledao horizonte i perspektive, koje su mi bile nedokučive.

Herr Berkshira sam morao držati u napetosti. Kroz prozor sam mu pokazivao retke i niske četinare, maglu, proplanke. Govorio je da svakodnevno tuda vozi. Proplanke i polja, pored Autobahna, u psećim skokovima, presecala je Josefine. Snaga Herr Berkshirovog i mog »BMW« nije se mogla meriti s njenom. Čak joj je i on, ako je bio dovoljno priseban, mogao videti beli znak na čelu. Nisam hteo da ga zamaram i plašim Josefininom prošlošću, značajem i simbolikom. Tim pre što se, gledajući za mojom još nezaceljenom šakom bez palca, spremao da krikne. Zadovoljio sam se tim što sam mu izneo da je Josefine, ona koju je gledao, ne uspevajući da je prestigne, kraljica svih njih, Berkshirovih. Tvrdio

je, uveravao me da je pratio pogledom, u šta sam sumnjao. Josefine je, s vremena na vreme, trčala uz sam bok našeg »BMW«. Mogli smo čuti njeno dahtanje, bat crnog srca: Sasvim bled i sleđen, Herr Berkshir me je pitao kud se svinja tako rano uputila. »Da ubije!« objasnio sam mu: »Da nekog ko nije dobar ubije, raščupa i opljačka!« Naš »BMW« kao da nije dodirivao asfalt. Josefine je tutnjala pored nas. Obojicu je podsećala na živu, crnu raketu.

»U gotovom, mladi gospodine, imam samo nekoliko stotina, najviše hiljadu DM.«

»Herr Berkshir, meni nije do novca.«

»Od stvari, kao što vidite, nemam bogzna šta.«

»Otići što dalje, Herr Berkshir!« govorio sam, a mislio sam da sam mu, kroz suze šaputao: »Meni je do čovečnosti, do nežnosti, do ljudskih reči, iza kojih ne stoje poruga, laž, led. Nije meni do vašeg pleha, do vaših krpa, do vaših ko zna kako zarađenih DM!«

»Smem li znati koga vozim?«

»Čoveka iz podzemlja, Herr Berkshir! Biće iz paralelnog sveta. Nesrećnog emigranta s Istoka. Skitnicu, evo, koja nikako da nađe pravi izlaz iz lavirinta Zapada. Vozite i vozićete, silom prilika, gangstera koji je, u samoodbrani i sa zadovoljstvom, ubio strica, jednog Budaka, kao i trojicu braće! Starca sam ostavio na jednoj raskrsnici, dok Brekala, Dazlinu i Foretića tražim!«

»Ako ste ih ubili, što ih tražite?«

»Više ne mogu bez njih!«

»Znate li šta ćete im reći?«

»Ne još!«

»Kakav je to skeč?« pitao je, desnim papkom mi pružajući čokoladu.

»Biblijski, što će reći politički! Bratski, dakle slovenski! Uobičajeni skeč Deutscha iznad i ispod zemlje!«

»Tako je; dakle, ispod ove moje zemlje.«

»Čudesno je dole, Herr Berkshir. Mrak danju, mrak noću, mrak između to dvoje. Dole večna noć, led, pauci i slepi miševi, a gore vi, Nemci! Mi ispi-

jeni, naročito modri od nespavanja, očekivanja, filozofskih i osvetničkih misli, a vi čvrsti, siti i rumeni, bez bora i bez briga. Dok vi pravite ceste, podižete velelepne i često nikom shvatljive građevine, dok živite, dotle se mi obračunavamo i ubijamo, tobož zbog principa, neisterane pravde, zbog prošlosti. Vi zaboravljate, a mi sve više i sve luđe pamtimo!«

»Čuo sam da je pod Deutschom veselo.«

»Stalno prašti, Herr Berkshir!«

»Ima i krvi?«

»Dragocenija je vlas s tikve jednog Nemca od bilo kog našeg života. A pametniji smo od vas! Pa da ne poludiš?!«

»Šta se još radi, dole?«

»Tumaramo po kanalima, za koje vi Nemci i ne pretpostavljate da postoje. Vučemo se, najčešće ranjavi. Plačemo, često ne znajući za kim, za čim. Prepoznaćete nas ne po bušilicama, kolicima i krampovima, kojih dole nema i nikad neće biti, već po emigrantskim novinama, astrološkim rukopisima, svinjouzgojiteljskim priručnicima, proglasima i lecima, pismima i kalendarima, kojima zasipamo vaše ulice, vrtove i kuće. Čim sretnete izmršavelo, ispijeno i preplašeno ljudsko biće dubokih i mračnih očiju, nesrećnika s knjigama, žicama i noževima u naručju, recite sebi: 'Paralelni čovek!' i bežite.«

»Zanimljivo«, rekao je Herr Berkshir i živnuo: »Da na meni nije radno odelo, tražio bih da me odmah vodite dole. Platio bih!«

»Ko jednom oseti slast donjeg sveta, sladunjav i mlak miris rana i krvi, tame i plesni, tome će biti teško na zemlji. Uzmimo, na primer, mene: tek što sam odozdo promolio glavu, a već bih iz ove zemaljske pustoši nazad! Na sve strane su cigle, zidovi, čelik. A gde su ideje, gde poezija, gde skeč?! Ova vaša svežina, Herr Berkshir, ovaj vazduh bez kog se, navodno, ne može: sve je to za nas, nove interpretatore života i istorije, tumače brojki, boja i godišnjih brojki, užas, potpuni užas! Pa ovaj vetar, ovaj pljusak, ova studen! Kod nas svega toga nema! Oprostite što bih po svoj ovoj vašoj gornjoj i površnoj

sreći i blagostanju žuč i svu svoju emigrantsku utrobu povratio!«

»Mora da se ispod Nemačke više jezika govori.«

»Uglavnom slavistika, Herr Berkshir! Zatim hungarologija, rumunistika, albanistika. Može se čuti i grčki, turski, arapski, jermenski. Pod Münchenom živi Istok u malom, Balkan, Azija!«

»Šta ste vi dole nama gore?«

»Ne podgradnja, kako mislite, Herr Berkshir, već vaša nadgradnja. Filozofija bez koje ste odavno!«

»Kako se mladi gospodin snalazi u toj misaonoj i lingvističkoj kaši?«

»Jidiš mi, recimo, nije Mamme-losch'n[1], ali i na njemu znam viknuti 'Haser enier!'[2] Još jednu 'havanu' ako hoćete da slušate dalje. 'Prokljatij Hohol, jesli ja teblja nje razdavil v Kijeve, tak ja tebja jajca othvaču v Mjunhene!'[3] Tako Rus govori Ukrajincu, dok Ukrajinac odgovara na nemačkom: 'Prljavi Kacab[4], čekam te s bandom na drugoj obali Isara!' Rumun, samom sebi: 'Popescu, prinče Balkana, časno umri za kralja i Monarhiju!' Bugarin otvara gubicu jedino kad jede i sere, ćutke davi Popescua, princa: svađa oko Dunava, čiji je! 'Napiću se i otići!' kriči pijani, ludi Dominik Kowalski, Polack, i ne dozvoljava da izvade njegovu nožinu iz Slovakovog trbuha. Ček, Flauta Pokorny, kleči, cvili kao štene, pominje Bilu horu i München, grize sapun, kako bi zaustavio suze. 'Skinuću s neba sve zvezde za tvoju slavu, o Hungarijo!' načetim, fanatičnim glasom rida Nagy Arpad, Mađar. Nema tog jezika na koji bi se moglo prevesti ono što Srbin kaže Hrvátu i što Hrvat uzvrati Srbinu!«

Izgovorivši ovo poslednje, uzbudio sam se na prilično smešan način. Setio sam se Kazimira Budaka, strica, i braće moje, Foretića, Dazline i Brekala, koje sam, balaveći već treću Herr Berkshirovu »ha-

---

[1]) Maternji jezik (jidiš)

[2]) Svinjo jedna! (jidiš)

[3]) Prokleti Hohol, ako te nisam zgazio u Kijevu, jajca ću ti odseći u Münchenu! (ruski)

[4]) Kacab — ukrajinski pogrdni naziv za Ruse.

vanu«, snagom cele svoje pameti i žestinom svih svojih osećanja, tražio.

Herr Berkshir opet je bio crven u licu. Dok sam mu razlagao o emigraciji, njenoj filozofiji i tragediji, on se davio čokoladom i smehom. Već treći put hteo sam da ga gledam mrtvog. Tad sam, da bih ga držao u strahu i napetosti, kriknuo da je Josefine, svinja smrti, iskočila na Autobahn, da nas čeka.

Herr Berkshir je panično savijao udesno, skretao s Autobahna. Dok je besno vozio po kišom ispranoj stazi, i dok su mu se oštre i još crne čekinje kostrešile, Josefine je grabila prečicama. Ne znam o čemu sam mu govorio. Slušao me, očigledno, nije. Niti je k meni okretao svoju vlažnu, mopsastu njušku. Herr Berkshir nije ni pretpostavljao da sam goloruk. Vozio je, pušio se, kočio, onda opet dodavao gas. Prevrtala mi se utroba, brkale mi se misli. Herr Berkshir je, najverovatnije, tako hteo da me umori, da me probode i iz vena mi ispije krv, pa da me posle baci u kakvu lokvu. Bio sam spreman da se branim, da ga davim.

Bili smo na gradilištu.

3.

»Isplati nas, Deutscher!«

Tako su vikali Gastarbeiteri, Jugosloveni, Grci i Španci, opkoljavajući Herr Berkshira. Mene niti su primećivali oni, niti on. Sa strane sam gledao kako mu se s lopatama približavaju.

On je na sebi imao čizme, dug kaput od kamilhara, kapu od zečevine. Bio je pogrbljen. Nije bio daleko od svog automobila. Bio je bez rukavica, te su mu papci bili mokri.

Gastarbeiteri, njih tridesetak, izvikivali su njegovo kratko prezime, nešto kao Herr Krahl, ali sam ja ostajao pri onom koje mu je, kao bogomdano, odgovaralo.

»Ubićemo te, ne isplatiš li nas!«

Ni kad su ga priterali uz gomilu cigala, dasaka

i šodera, Herr Berkshir nije verovao da će s njim to i učiniti. Radovao sam se njegovoj bliskoj smrti, pored ostalog i zbog toga što se onoliko smejao mom skeču o zavađenoj i zaluđenoj braći.

Čim su Gastarbeiteri, mašući polugama, stali urlati: »Herr taj i taj, deca naša pište, dole u Bosni i Makedoniji, neobučena i bosa, i traže februarsku i martovsku našu zaradu!« — meni je bilo jasno šta će se dogoditi. Nešto slično govorili su i na druga dva jezika.

Čelo mi je gorelo, usne su mi pucale. Žedan sam bio krvi, ljudske ili svinjske, svejedno. Iza Herr Berkshira, koji je držao šake ispred nakostrešene glave, zjapili su dvadesetak metara široki i ko zna koliko duboki temelji neke njegove buduće zgradurine. Mogao je jedino tamo, u ponor. Gastarbeiteri kao da su čekali da on, sam, dole skoči. Umesto da se surva, on pred njih baci kamilhar kaput i toplu kapu, pa strugnu samim rubom svoje provalije.

»Izvrdati nećeš, Herr taj i taj! Platićeš ili u DM, ili glavom!«

»Gastarbeiterske, komunističke svinje!«

»Herr taj i taj, isplati ... svoje ... svinjeee!«

Herr Berkshir je bežao. Kad god bi se na njih osvrnuo, rekao bi im:

»Tschuch*, bez ugovora smo! Radite na schwarz, Kolaritsch! Pa me baš boli što me već treći mesec tužite Sindikatu iz Schwanthalerstrasse!« Cigla jedna ne bi ga ni stigla da nije zastao, iskezio se, grunuo: »Smrdljivi Kolaritsch!«

Bežao je. Tamo gde mu je cigla, ili alatka, probila rukav, izbijale su krv i crna dlaka. Preprečivali su mu put kiperima, bagerima, drobilicom.

»Kuće tolike imaš, Herr taj i taj! U onoj koju mi opsedamo, zaradu svoju da bismo dobili, posrebren nužnik! Tolike mlinove imaš! Pet pilana, ne računajući onu koju smo tek započeli! Svoju šumu imaš! Svoju reku, most, put i natpis da tuđa noga ne sme

*) Tschuch i Kolaritsch su najpogrdniji nazivi za jugoslovenske Gastarbeitere u Austriji i Nemačkoj, posebno u Bavarskoj. *(Primedba autora)*

preko njega! Svoj železnički kolosek, vagone! Tolike njive i livade, ograde, žice! Sam ne znaš koliko DM imaš, a promrzlu sirotinju s juga, koja radi bez ugovora, na nemačku reč, nećeš da izmiriš!«

»Balkanski banditi, nikakvu reč nisam dao: ko ste vi, pa da vam se da reč! Partizani, sve biste nam uzeli!«

»Nećemo ti ni ergelu ždrebaca, Herr taj i taj! Ni čopor doga, hrtova i lovačkih pasa! Ni zbirku sa svih strana sveta skupljanih petlova! Imaj, bogati se, srećan bio i puške svoje vazda pozlaćivao, samo nama razdeli zarađeni sitniš!«

»Idite, Tschuch! Druge imam, bolje od vas: Albance! Ne loču, ne kurvaju se, ne pevaju! Nemaju španske vaške, grčki svrab i buve, ni jugoslovensku filozofiju!«

»Obećanje moramo ispuniti! Zgradi smo temelje dva meseca kopali i iskopali! Sad treba podići zid, sve staviti pod krov, po planu! Visokom ogradom i žicom sve od sveta skriti! Kroz žicu struju, da ne može unutra ni zmija! Sve kako si naredio, Herr taj i taj!«

»Kopate previše i pogrešno, Tschuch! Idite, Kolaritsch!

»Nećeš da isplatiš?«

»Neee! N-i-k-a-d!«

»Onda ćemo ti odseći muda, Deutscher! Razumeš li! M-u-d-a! Cojones! Avga, arkidia, Deutscher!* Jajca ono zbog čega i inače ovoliku zemlju prevrćeš i dimnjake podižeš! J-a-j-c-a!«

»Zar se usuđujete, stoko, nešto tako da mi kažete? Nazad, hej, nazad! Zvaću policiju, vojsku, nemački narod!«

»I mi, Herr taj i taj! I mi ćemo zvati tvoj narod!«

Ono što se desilo ispod skele nisam dobro video. Nije imao ko na kup cigli da me popne. Što od kiše, što od znoja, tek bio sam sasvim smočen. Hripalo je iz mene kao one noći iz Nika. Mislim da mi se opet gnojila šaka.

---

*) Cojones, kao i avga i arkidia, znače muda i jajca, na španskom i grčkom.

Herr Berkshira nije bilo. Mora da je bio na građevini kad je jedna greda poletela prema gomili oranž šlemova. Zagrmeo je:

»Vaše je da teglite i trpite, noge da nam perete i ljubite, a ne da nam brojite petlove, ždrepce i mlinove! Evo vam i ovo!«

Na građevini, s koje je stizao glas, zateglo se debelo, čelično uže. Trgnuo je teret, poleteo prema gastarbeiterskim rukama, koje su nameštale lestve. Po kricima i pominjanju ljudske krvi mogao sam zaključiti da je neko ili mrtav, iil smrtno ranjen.

Gastarbeiteri više nisu pominjali tromesečnu zaradu, ni svoju decu. Ni Herr Berkshir nije na njih režao, niti je pretio tenkovima, mišomorom, velikim svojim narodom, valjda zato što je, sad i bez druge čizme, po raskvašenoj zemljurini gacao.

Vozeći u rikverc, Gastarbeiter, Španac, gonio ga je drobilicom. Grk mu je, buldožerom, presecao odstupnicu. Jugosloven mu se, s treće strane, primicao s mešalicom za beton. Herr Berkshir nije imao kud. Zapomagao je da ga izvuku iz žitkog blata.

Nisam razumeo: što Gastarbeiteri nisu svoju svinju ubili odmah; što su je pustili da se, kao u neki topli brlog, zavuče u svoj auto; što je svinja plakala nad volanom, papkom ubacujući menjač u brzinu, a nogom dajući gas.

Vilice velike dizalice odozgo su se razjapljivale i nadnosile. Neko je komandovao na jeziku Budakovom i mom. Zubi krana zarili su se negde ispod krila zelenog automobila i s njim se stali dizati. Herr Berkshir se tukao u glavu.

Mislim da me je, izdižući se, pitao:

»Šta ovo hoće sa mnom?«

»Hoće da te, bar za koji trenutak, odvoje od zemlje.«

»Razlog?«

»Hoće da te u automobilu, koji je tvoj, podignu kranom, koji je tvoj«, gotovo sam siguran da sam mu šaputao: »Da te prošetaju bavarskim nebom, koje je visoko, beskrajno, lepo, i samo tvoje! Hoće da te okreću i vrte, Herr Berkshir, kao da si u ringišpilu,

a ne na velikom gradilištu, koje je samo tvoje! Drukčije će ti odozgo izgledati okolina, reka, zemlja, sve to što je tvoje! Jedino ćeš, dok se budeš okretao, moći da vidiš koliko imaš!«

»Mislio sam da imam manje.« Bio je visoko: »Kakav posed!«

»Jesu li temelji za pivovaru, za dvorac, ispravno iskopani?«

»Jesu! Dok se okrećem, čine mi se još dublji i crnji!«

»Siroti Tschuch čekaju tvoj sitniš: hoćeš li ga dati?«

»Ne!« Okretali su ga sve brže; naginjao se preko prozora, pružao prema meni papke: »N-i-k-a-d!«

Želeo sam da odjekne plotun, kratak, podmukao, emigrantski; da prvu vatru potvrdi druga, kao kod nas, u podzemlju. No, Gastarbeiteri nisu imali iz čega da opale. Auto više nisu okretali; spuštali su ga u najdublji, nemački, njegov temelj. Auto je bio dopola u mraku kad je Herr Berkshir rekao:

»Ne čujem nikakav osvetnički krik, nikakvu psovku, čak ni pesmu. Kako to?!«

»Tschuch žure, balboss.«

»Na kojem je to jeziku, Kolaritsch?« pitao me.

»Na hebrejskom, Herr Berkshir. Balboss znači gazda, domaćin. Balboss si bio ti!«

»Idite, gubite se s moje zemlje!« govorio je.

»Obećanje držimo, Herr taj i taj. Temelj ćemo naliti živim betonom, t-o-b-o-m! Zidaćemo brzo, tačno, po dogovoru. Štedećemo. Naše je da građevinu predamo pokrivenu, da je visokom ogradom opašemo, da žicu oko svega razapnemo. Sve kako je dogovoreno i naređeno. Tek tad ćemo otići.«

»Istok, pih!«

»Mas'l tow, balboss!« prošaputao sam, cvokoćući: »Srećno, domaćine!«

Onda je nestao.

Drobilica je ponovo grmela. Mamutski bubnjevi mešalice mirno su se okretali. Žitko i sivo testo betona iz velikih levaka i kašika slivalo se u ponor temelja. Buldožerist je valjao zemlju, pravio brdo.

Kiperist je zasipao tragove guma balbossovog automobila. Čeljusti krana podizali su betonske blokove i odnosili ih, činilo mi se, na neki gornji i paralelni, bolji svet.

Da li su me čuli:

»Čuvajte se na radu, prijatelji. Na sve strane smrdi izmet, puše se svinje, cedi se mokraća. Zato se čuvajte zaraze!« Nisu me primećivali; šaputao sam: »Drugarstvo i poštenje, pre svega. Svaku DM kući, obolelim roditeljima, dole u Grčkoj. Sestricama, koje čekaju da se, živi i sa svim prstima, vratite u Jugoslaviju. Mlađoj braći, svaki pfening, Španci!«

Gastarbeiteri me nisu primećivali. Ni ja; uostalom, na gradilištu nisam imao šta da tražim. Odlazio sam, pozdravljajući ih šakom, koja je ponovo bridela i gorela.

Radili su. Kad god sam se rastajao s pravim ljudima, na trepavice su mi navirale suze. Mislio sam na svog strica, na braću. Jedna od tih suza bila je i za Herr Berkshirom, prvim mojim Nemcem, za celim svetom, s kojim tog kišnog jutra nešto nije bilo u redu.

4.

Celog tog jutra vozili su me Autobahnom. Šoferima sam ponavljao da je za kišno vreme kriva Crna magija. Nisu me razumeli. Ljutilo me i to što ni ja o magiji nisam znao bogzna koliko. Pitao sam ih gde bi sad mogli biti moji Jugosi, moja braća. Vozili su me dalje. Nastavljao sam da su Jugosi potrebniji meni nego ja njima. Moji šoferi opet nisu razumeli. Psovao sam, pevao, opet psovao. »Njih trojicu, mrtve ili žive svejedno, hoću konačno da oslobodim od Crne magije!« urlao sam i oni su govorili da mogu osloboditi kog želim. I njih sam držao u velikoj napetosti, čak u samrtnom strahu. Dokazivao sam im, naučno i kalendarski, da svinje pokreću sve, ceo današnji svet, pa i vetar tog jutra, i da se po jedan mali Ašmadaj nalazi u svakom nemačkom

motoru. Tačno, te njihove svinje, rekla su trojica u roku od jednog sata, na isti način zavrtevši svojim debelim i masnim glavama. Mora da su, preko Crne magije, bili u vezi kad su me vozili dalje i kad nisu hteli da slušaju o sunovraćenom kombiju i mojim Jugosima bez prave krvi u venama. Nisu ih zanimale ni moje priče o teškoćama i lepotama našeg emigrantskog, ciganskog života. Automobilske marke i šofere menjao sam kad sam hteo. Birao sam! Odgovarali su, opet po dogovoru, da im je dosta svega, da zaudaram, te da moram leteti na asfalt. Iako su smrdeli oni, ne ja, izletao sam. Da sam bio naoružan, pucao bih im u gume, ili bar u lobanje. Najčešće sam ih pozdravljao crnom, masnom šeširčinom ogromnog oboda, tom uspomenom na jednog od mojih jutrošnjih šofera, koji je hteo da me vodi u stan s toplom vodom, sa svim što je toplo, i da me, stidljivo je došapnuo, za 50 ili najviše 55 DM, miluje. Naredio sam mu da razjapi čeljusti. Učinio je to brzo i vično. U ustima je imao čmar! Pljunuo sam mu tamo. Mislim da je svršavao. Dok je grčevito stezao toplim krznom presvučeni volan, zdipio sam mu šeširčinu. Sad mi ta njegova grozna kapa skriva lice sve do brade. I to je ono što mi ovog jutra u potpunosti odgovara.

Gledao sam natpise na raskrsnicama, ali ih nisam čitao. Svejedno mi je bilo kud su vodili putevi i koliko je bilo od jednog do nekakvog drugog i njihovog mesta. Bilo je još jutro i to me ubijalo. Smetala mi je svetlost. Isključena je bila, tako, svaka tajna, svaka misterija. Kad god bi se preko sunca navukao oblak, zaigralo bi mi srce. Ma koliko da sam želeo da živim i preživim april, želeo sam i da se srozam. Tek kad sasvim padneš, moći ćeš ponovo da se rodiš i digneš, govorio je moj Mađar, Šandor. Ruka mi se gnojila, postajala sve teža: bila je to živa, vrela bomba! Kao i sve obeležene smrću, neka strašna sila vukla me prema smiraju dana i prema tami. Jedino ću u toplom mraku podzemlja moći da te iscelim, osramoćena moja ruko, govorio sam i naglas i u sebi. Na periferiji nekog njihovog grada s više crkvenih tornjeva ničice sam pao na ivicu kolovoza. Da su hteli,

mogli su me, svi po jednom, pregaziti. Deca su me dovukla do smetlišta i tamo ostavila. Baš dok sam se dizao, padala je noć, moja tama, te su mi se vraćale nade i snaga. Bio sam uspravan.

»Još je jutro!« rekla su deca: »Nema ni devet!«

5.

Stanica po kojoj sam operisao bila je manja i čistija od münchenske. Preko puta nije bilo Schillerstrasse, ni obožavane, Frumkinove i moje Odese, te nisam izlazio. U auli sam, i inače, bio okružen svinjama svih rasa, boja i uzrasta. Izbegavao sam i klonio se jedino Berkshirovih. Prilazio sam onima što su u dugim redovima čekali ispred šaltera, padao im u naručje, uz zapenjen vapaj: »Epilepsija!« Vukao sam ih za sobom, k zemlji. Dok su me dizali, polivali vodom i pitali za nacionalnost, prevrtao sam im džepove. Činio sam to kao u najboljim svojim danima, kad sam s Nikom Marašem harao po Zapadnom Berlinu; Hamburgu i Frankfurtu. Tad je u novinama pisalo da su s juga prispeli padavičari, kakve dotad nisu poznavale nemačka medicina i kriminalistika. S nekoliko novčanika u nedrima sigurnije sam gazio čekaonicom, birao nove putnike, osmatrao zaklone i izlaze. Obliven znojem, smešao sam se na Kaufhof.

Prvi put otkad sam u Deutschu, koračao sam pored policajca bez straha. Ne znam da li su to opažali. Od jednog sam drsko tražio da mi pripali »havanu«. Pokoravao mi se. Pitao sam ga za ime grada. Objašnjavao je, crveneo. »Bolha!« rekao sam mu. Izvinjavao se što nije znao šta sam mu rekao. Dolazio je drugi, još rumeniji, s nekakvim rečnikom. Bio sam daleko od njih, i iza stuba, kad su našli šta bolha znači. Tražili su me. Da su me stigli, kleknuo bih, predao se, i ispričao kako je sve počelo.

Tad su se začule buka, komešanje, davljenje muškog glasa u glasnogovorniku. Mora da je aterirao voz, severni, kad su se brojni džeparoši, gurači, otimači i onih nekoliko policajaca, s rečnikom ispred sebe ras-

poređivali u strelce. Ulov bi bio dobar, znao sam, ali nisam imao snage da se bilo kom timu pridružim. Dosta mi je bilo i ono što sam uhvatio na padavici.

Po staničnoj auli za mnom je išao sredovečan tip izdužene i čekinjaste glave, narezanih ušiju i vrlo tesnih nosnih otvora. Od emigrantskih letaka, proglasa i novina videle su mu se samo fanatične oči, ručerde i vrhovi cipela. I pored tolikog tovara kretao se lako i bio tamo gde ga nisi očekivao. Želeo sam da ga ubijem. Kao da je pod stopalima imao nevidljive točkiće, a iza sebe motor od par svinjskih snaga. Znao sam ga i bežao od njega godinama. Kretao se po železničkim stanicama i svratištima, vozovima, a i kopnom. Bio je to prvi emigrant i mislilac kog sam, prekoračivši jugoslovensko-austrijsku granicu, sreo. Tad nije bio ovako sed, ni izbezumljen. Znao sam ga s bečke stanice, iz Traiskirchena i Zirndorfa, čak i iz zatvorskog dvorišta u Linzu, Austrija. Prilazio nam je kao neki pokretni kiosk i nudio udruživanje. Na jeziku, čiju je osnovu retko ko razumevao, tvrdio je da hoće da proširi i razgrana svoj moćni, emigrantski, istočnoevropski i antinemački savez. Sećam se kako sam mu na berlinskoj, zatim i na hamburškoj stanici, odgovorio da mi Nemci nisu nikog ubili, čak ni oca, te da protiv njih, i pored želje da mu udovoljim, baš nikako ne mogu da budem. »Neutralan si?« pitao me, vadeći iz nedara i džepova nekakve konopce. Bilo je to, ako me pamćenje ne vara, ne u auli železničke stanice Köln, gde me šapom iz novina ščepao za prsa, već u Stuttgartu, pokraj tramvaja, koji je zavijao uzbrdo. »Za Nemce sam!« doviknuo sam mu. Pucao je za taksijem kojim sam mu za dlaku umakao. Vozom sam od njega i njegove vreće za kidnapovanje bežao sve do Münchena. U Schilleru, na uglu, o njemu su mi sve ispričali. Bio je Nemac, negde iz Istočne Pruske. Nije lagao da je imao sve-emigrantski, istočnoevropski savez. Bio je na čelu tog saveza. Savez je imao jednog člana, njega. Trpao je u onu vreću, ali samo BRD Nemce, i bacao ih u Isar, Majnu, najčešće u Dunav. Bilo je tačno da je, snagom svog fanatizma i volje, uspeo da zaboravi

govor svoje majke, i da za sebe i za one kojima je prodavao novine stvori jedan drugi, uporedni emigrantski jezik, čije su osnove bili vlaško narečje rumunskog i varšavski dijalekt poljskog. Želeo sam, kao onda u Frankfurtu, da ga ubijem. Išao je za mnom s konopcem i vrećom. Podsecale su mi se noge.

Cvećarnica mi nije bila dobar zaklon. Uleteo sam u berbernicu. Na mene su kidisali trojica, valjda zato što sam uzviknuo da sam za Nemce i da hoću da mi glava bude kao njihova. Sekli su mi kosu, sapunali obraze, turpijali svih devet noktiju. Prevrtala mi se utroba. Priviđao mi se čovek-kiosk. Umalo se nisam onesvestio, podigavši se iz fotelje. Ogrnuli su mi pelerinu, podigli široke revere uz vrat, do ušiju mi natukli ogavnu šeširčinu. U ogledalu nisam mogao da se prepoznam.

Prepoznao me DDR Nemac s vrećom. Doviknuo mi je da je glupo što bežim. Zaustavio sam se. Tad mi je rekao da moram biti njegov, živ ili mrtav svejedno. Približavao mi se: »Samo da ti dam letak, gde na mom novom jeziku objašnjavam kako ucmekati BRD malograđanina!« zašištao je. Bežao sam.

Oblivao me znoj. S tuđim vremenom na svom satu u ruci izjurio sam na peron. S dolaskom svake nove kompozicije nadolazila mi je krv u vratne žile. Na vozu bi čovek, posebno emigrant, morao živeti, mislio sam, žvaćući berberinovu »havanu«.

Sudeći po masi onih što su cvećem i krstovima čekali, stizao je neko važan i neobičan. Orkestar grbavaca svirao je čas nešto borbeno, čas crkveno. Dirigovala je debela, krastava nakaza bez očiju, jednog uva, nosa. Grbavce je obuzimao zanos. Jednog od slavljenika pitao sam za vreme. Ne znam na kom jeziku je pomenuo Atlantidu. Opet sam ga pitao za vreme. Tad mi je odgovorio da je tek deset, ali da su već počeli sa svetkovinom. Da ne bih gledao pred čije su noge, krešťavo uzvikujući »Benedictus!«, bacali cveće, okrenuo sam glavu. Obuzimalo me je jedno drugo nadahnuće.

S nosačevih kolica podigao sam najcrnji kofer i pošao prema izlazu. Kofer je bio okovan daščicama i

nije mogao stati u prtljažnik »mercedesa«. Taksista i ja s mukom smo ga podigli na galeriju. Kofer mi se činio poznat. Kao da sam ga već negde krao! Predosećao sam čiji bi mogao biti, kao što mi je ulazilo u pamet kom su čudovištu svirale i uzvikivale stanične nakaze.

Taksista me pitao hoću li u bolji hotel. »U najbolji, ako postoji takav!« odgovorio sam i pružio mu novčanik da sam uzme. On mi je pomogao oko formalnosti u recepciji, odveo me do apartmana na jedanaestom spratu. »Plaćeno je za tri noći«, rekao je, vrativši mi novčanik i pasoš na ime Janisa Durosa, trgovca rogatom marvom iz Soluna: »A dotad ćete ozdraviti!« namignuo je s praga, ciljajući na ruku, koju sam držao u visini lica.

Kraj kreveta za dvoje čekao me kofer. Otvorio sam ga. Zapahnuo me smrad. Na pod sam istresao teške posude od crnog stakla, vagu, debele medicinske knjižurine pokrzanih korica i nagnjilih listova, mnoštvo vrećica s korenjem, travama, kostima nalik na zečje ili dečje. Preskakao sam Kalendare, Svinjouzgojiteljske priručnike, Horoskope. Prelistavao sam rumunsku Anatomiju, tražio dlan i prste. Slike u boji upoređivao sam sa svojim mesom. Šaka mi se gnojila! Violinista nije pazio, one noći, sekirom je zahvatio iznad drugog zglavka. Po mađarskoj Histologiji i češkim Živčanim bolestima nisam preturao. Legitimacije, vozačke dozvole, vozne karte i pisma, sve ukradeno što sam kod sebe imao, stavio sam među fantomove astrološke rukopise, Autobiografije, pokraj molitvenika i biča od ljudske kože. Koferčinu sam zatvorio. Opet je smrdelo. Kupao sam se dugo. Potrošio sam im sve zelene soli. Biće da je u gradu nestalo vode!

Ne znam koliko sam oči držao sklopljene. Priviđao mi se Drakula. Ležao je u mojoj bračnoj postelji. Bio je go. Nije obraćao pažnju na mene. Pripremao se na počinak. Radio je to pažljivo, stenjući. Činilo mi se da je sav bio od stare kože, drvenih zglobova i žice. Zdravom levicom prvo je odvijao desnu ruku, onu skelu, zatim je polagao pokraj kreveta. Učinio

je isto to s obe noge. Iz očnih duplji vadio je oči i pažljivo ih spuštao u čašu s vodom, gde su bile zubne proteze. Mora da se spremao na nešto duži san kad je s duge i tanke šije, sa svega nekoliko brzih obrtaja, skinuo i glavu. Ostatak tela, bedni trup, ruka je dugo pokrivala i utopljavala. Onda se i ona negde skrila.

U sobi se od smrada više nije moglo ostati. Obukao sam se i pošao prema vratima. Kofer je bio otvoren, razvaljen, izgažen. Rasipale su se iz njega emigrantske novine i leci, kutijice sa psećim i svinjskim izmetom, creva bubrezi dečje lobanje iz Anatomije. Bacio sam pogled na krevet. Ispred okrvavljenog pokrivača, mesto Josef-Franza, izlazio je mali Ašmadaj. Surlicom je njuškao oko uzglavlja, tražio moju ruku, hteo da uđe u ranu. Zvonila su zvona. Na tle sam se spustio niz oluk.

Pod staničnim krovom naglo sam oživeo. Rukama i nogama vratila se sigurnost, tako da sam se samo nekoliko puta zaneo. Bio mi se digao i ukrutio, kao nikad pre u Deutschu. Želeo sam da ga istresem u bilo šta. Imao sam čim platiti. Semena i novca trebalo se što pre osloboditi. Oko stanicnog nužnika cupkali su samo leptiri. Za volanom jednog taksija ugledao sam ženu. Pojurio sam k njoj.

6.

Taksista je bila punačka žena pedesetih, šezdesetih godina, jakih šapa i dobroćudnih očiju. Kosu je imala prosedu i retku, nos baburast, s dve duboke bore sa strane. Po obrazima i čelu videli su joj se tragovi preležanih boginja. Francuskom beretkom i kragnom od najjeftinijeg skaja skrivala je ostatak ožiljaka. Imala je avijatičarski sat, velika kolena, muške nogavice u čizmama. Na armaturnoj ploči pisalo je ime njene firme: L. G. Mann, I ulica. Pušila je. Kad sam joj pružio jedanaest puta po 100 DM, čudno me pogledala. Zinula je. Tad sam video da joj je i jezik nekad bio pečen.

»Toliki novac!«

»To je samo avans, Frau Mann.« Naginjao sam se prema njoj: »Biće još. Samo vi vozite!«

»Bogorodice!«

Materinski se smeškala. To mi je, pustinjaku, mekšalo srce i razvezivalo jezik. Sećao sam se Kolara, koji je, dok smo operisali i pustošili po rajnskoj dolini i po Baden-Badenu, tvrdio da ćeš Nemca najlakše ubiti ako ga unajmiš, kupiš, da te bez prekida vozi dvadeset četiri časa, tri dana, ili sedmicu. Kolara su taksisti bezbroj puta unosili i iznosili iz kola. U Bad Homburgu tražio je rikšu. Nudio je 10.000 DM Nemcu na kom će, od zida do zida, projahati kroz Berlin.

Plan o ubistvu Frau Mann, u glavi koja mi je bučala, nisam imao razrađen. Znao sam da je moram držati u napetosti. Bio sam spreman da joj pod nos turam desnu ruku, da je golicam njom. S gomilom stotinarki u zdravoj šaci gledao sam je pravo u oči. Divio sam joj se. Voleo sam je. Hteo sam da joj pružim još onoliko, da je usrećim. Samo da se dalje smeška, i da posle tolikog odsustva sa slobode, čestito svršim.

Polazila je, iz jednog ugla usta premeštala »havanu« u drugi. Dimila se. I njoj je bilo do ljubavi:

»Kuda, molim?«

»Kud god hoćete, Frau Mann. Samo da smo zajedno!«

»Vašoj želji biće udovoljeno.«

»Divno ste to rekli! Molim, ponovite!«

»Pitala sam za pravac.«

»Vi ga izaberite, Frau Mann. Verovatno od mene bolje znate kako se ubija vreme.«

»Samo da ne govorimo o ubijanju!«

»Koliko je sad, Frau Mann, na vašem džepnom budilniku?«

»Na mom ručnom satu je tačno jedanaest.«

»Sjajno, Frau Mann!«

»Šta je tako sjajno?«

»Što je, po vašem vremenu, toliko koliko ste rekli da jeste.«

»Za vas postoji neko drugo vreme?«

»Paralelno!« šapnuo sam: »Paralelno vreme!«

»Opet pitam za pravac.«

»Vozite, Frau Mann, kud god hoćete. Za dvanaest vaših sati, koliko je pred nama, mogu se videti grad, okolina, šuma. Možemo, čini mi se, videti ceo svet!«

»Po ovakvoj kiši ne izlazi se iz grada.«

»Pljusak je za razmišljanje obalom.«

»To pričajte drugoj!«

»Nisam mislio ništa rđavo.«

»Po ovakvom vremenu taksiste ubijaju. Baš juče su jednu ženu. Nađena je opljačkana i mrtva, na obali.«

»Ja vam, Frau Mann, nisam nudio tu obalu.«

»Imamo samo jednu reku!«

»I dve obale, Frau Mann.«

»Leš je bio bez glave, a glava bez očiju, nosa, ušiju. Ubica je u trbuh i grudi jadne žene zabo i ostavio jedanaest noževa. Opomena ostalim taksistima, zar ne!«

»Dok ste sa mnom, niko na vas ne sme dići ruku.«

»Kako to?«

»Ja sam jedan od tih koji ubijaju.«

»Taksiste?«

»Ubijam uglavnom iz ljubavi, Frau Mann. Posle najčešće patim. Ubijam iz osvete. Katkad ubijam i bez razloga. Mržnja i prezir nikad me nisu vodili. Ako je u pitanju pravda, ili princip, u stanju sam da pucam i na samog Boga.«

»Ah!«

»Istinu govorim, Frau Mann.«

»Ubijena je bila prijatelj naše porodice.«

»Izdržavala je unučiće?«

»I decu i unučiće, Herr. Kao ja!«

»Da li je i posle hteo da vozi?«

»Ko da li je *hteo* da vozi?«

»Taksista, Herr . . . kog toliko žalite.«

»Taksista nije bio on, već *ona*. Frau Tisch, baka.«

»Da li je Frau Tisch i posle svoje prisilne smrti *hteo* da vozi?«

»Frau Tisch, plemenita i pobožna duša, nađena je *mrtva*. Ne zaklan, z-a-k-l-a-n-a!«

»Frau Mann, ni mrtvaci više nisu kao nekad. Hoće da voze! Pre svega nekoliko sati, po vašem vremenu, na jednoj raskrsnici ostavio sam svog strica, Herr Budaka, s nožem u grlu, dakle zaklanog i mrtvog. Nisam mu mogao oteti volan iz ruku!«

»Zaklani je bio brat vašeg oca ili vaše majke?«

»I jednog i drugog, Frau Mann.«

»Da li je i to ubistvo bilo gnusno?«

»Banalno političko ubistvo, Frau Mann. Što znači da razlog za potezanje noža ne treba tražiti u patologiji, već u mistici, astrologiji, političkoj ekonomiji. Herr Budaka, ako mu to nije samo ime iz skeča, ubio sam ja! Pa kad ja, čije su ruke još krvave, ne znam što sam to učinio, kako će znati drugi! Ubio sam, zatim, tri svoja brata. U stvari, sa Stričeve okuke sami su se survali u provaliju. Krivicu za te tri smrti uzimam na sebe. Po onakvom vremenu, i na onaj datum, nisu išli u šetnju, već mene da stignu i vrate u svinjski dvorac!«

»Svinjski dvorac!« od srca se smejala Frau Mann, te su joj se stari zubi klatili: »Dobro ste smislili . . .«

»Ne znam smisliti slabo, Frau Mann. Pričam samo ono što se dogodilo, što će tek. Mogu li nastaviti?«

»Ne.«

Bili smo negde na periferiji. Žvakali smo šašlik, gutali vrele kobasice. Sve s nogu. Nekoliko puta sam se zaneo. Frau Mann me pridržavala. Stotinarke DM sam, kao karte, držao levom šakom. Neki su nam se primicali. Frau Mann vodila me ka svom »mercedesu.« Opet su mlatila njihova zvona. To me podsećalo na visoravan.

»Zaboravio sam ime vašeg malog grada, Frau Mann.«

»Ovo je Ulm, podunavska lepotica.«

»Imate li kakvu crkvu, Frau Mann?«

»Ulm je grad crkava.«

»Posle svega što mi se dogodilo, posebno posle mog prvog ubistva, molio bih se. Tražio bih, od Boga, da mi oprosti što sam onako dokrajčio sirotog svog strica, Herr Budaka, što sam zatim braću svoju, čijih

se imena sad ne sećam, naveo u provaliju. Da me oslobodi, mislim Bog, crnog kofera, o kom sam vam govorio dok smo jeli. Moliću Boga da više ne dozvoli da me pametniji i jači kupuju, prodaju i preprodaju kao kakvu nekretninu. Tražio bih od njega, najzad, da mi vrati zdravlje, duh i snagu, kako bih se vratio u domovinu, i kući koje odavno nemam.«

»Pobožan čovek može se moliti i u taksiju. Ako hoćete, izaći ću. Ili izađite vi. Ja ću pričekati.«

»Ne smemo se razdvajati, Frau Mann. Nipošto!«

»Onda se molite tu. Neću prisluškivati. Greh je Oca, po ovakvom vremenu, ostaviti bez još jednog pozdrava i molitve.«

»Molio bih se u kakvoj pravoslavnoj, protestantskoj crkvi, najradije u sinagogi.«

»Što ne u kakvoj našoj, normalnoj crkvi?«

»I ovako sam sleđen, Frau Mann.«

»Mogli bismo pokušati . . .«

Krstila se, skupljala mišiće oko brkatih usana, davala gas. Pokazivala je crkve, objašnjavala. Nisam znao koje je, po njihovom vremenu, bilo doba dana. Po mojoj računici već je bila noć. Vraćalo mi se nadahnuće, jedina moja snaga.

»Kakav je ono silos, Frau Mann?«

»Katedrala Münster, ulmsko čudo nad čudima!«

»Kao da je sva od leda i tame.«

»Što se ne biste malo pomolili?«

»Mogu to i odavde, Frau Mann«, drhtao sam, pipajući svoj mokri okovratnik i slepoočnice, u kojima je tuklo.

»Kad smo već tu, mladi gospodine, najbolje bi bilo da odemo do glavnih vrata«, govorila je, s pločnika mi pružajući ruke: »Tamo će vas naš Bog najbolje čuti.«

»Mole li se vašem Ocu na ovaj način i drugi, Frau Mann?« pitao sam, nesigurno koračajući pored nje.

»Gotovo svakodnevno!« rekla je, pridržavajući me i nastojeći da uskladimo korak: »Htela sam reći: danonoćno!«

»Sve homo-rimo-katolici?«

»Svi koji pokradu, ubiju, ili bilo kako oko Ulma zgreše, dolaze da im se tu oprosti. Naš Otac ih pažljivo sluša, prašta. Najčešće ih ja, rasterećene i očišćene, razvozim.«

Vodila me. Zaudarala je na duvan i trule dunje, kao moja majka. Govorila je o ispovedanju, o padanju na kolena. Voleo sam je i hteo u naručje da joj padnem. Upozoravala me da pripazim na stotinarke, stenjala. Lila je kiša.

»Frau Mann!« zajaukao sam i obesio joj se oko vrata: »Zar ne vidite da se katedrala sve više udaljuje?!«

»Samo još koji korak, grešna dušo!« bodrila me.

Dok me je nosila, prisećao sam se Šandora, mog Mađara, koji je tvrdio da je Nemca najbolje ubijati postepeno. Bojao sam se da ću svršiti pre nego što stignemo do ulmskog čuda nad čudima.

»Pred glavnim smo vratima!« odahnula je, strovalivši me s leđa.

»Budući da nisam u stanju da ih poljubim, Frau Mann, šta treba da uradim?«

»Vi se krstite i molite, a ja ću vrata ljubiti!«

»Ruku ne mogu da podignem, Frau Mann. Šaka mi se gnoji. Svakog trenutka može iz nje da bljune. Pa ćete opet povraćati.«

»Pomoći ćemo.«

»Boli, Frau Mann. Jaoj!«

»Ruku smo podigli. Sad se krstite. Pastir nas gleda!«

»Mi se krstimo samo s tri prsta, Frau Mann, ne celom šakom, kao vi. Palac je kod nas najvažniji. Ja ga nemam! Pogledajte, bio je tu, pa je odsečen i bačen svinjskoj lepotici, Josefini. Jela ga je preda mnom. Neću i tom pričom da vas plašim. Dosta vam je što vozite.«

»Krstite se levom!«

»Strogi propisi naše vere tako nešto ne dopuštaju, Frau Mann. Bio bi to težak greh. Naš Otac ne prašta kao vaš.«

»A onoliko sam vas teglila i nosila!«

»Kad bi Jermolaj Timofejič video da, ovako ne-

moćan i jadan, kisnem pred rimokatoličkom bogomoljom, zlo bi bilo. Prezreo bi me. Za mene bi to bilo gore od kuršuma u čelo!«

»Ko vam je taj? Opet kakav svinjar?«

»Na Jermolajevim rukama ću umreti, Frau Mann, ili će on izdahnuti na mojim! To je određeno! Jermolaj nije bilo ko! Jermolaj kupuje i prodaje ljude, na veliko, ne na malo, kao drugi. Jermolaj nije bolha! Jermolaj ima Belu, veliku legiju, sačinjenu od momaka kojima je milo za njega da umru. Jermolaj će me, čim ozdravim, uzeti za gorilu. Tim pre kad sazna da se ovde, pred ovim vašim mokrim vratima, nisam savijao i krstio celom šakom!«

»O kakvoj gorili govorite?«

»Vozite gorilu, Frau Mann. Gorilu-ubicu! Ko me god dosad imao, bio je zadovoljan. Kakav ću tek biti kod baćuške Jermolaja!«

»Zar gorila nije majmun?«

»Majmun je šipanzo, Frau Mann. A gorila je čovek!«

»Kad ste gorila, Herr, koje ste nacije?«

»Sinajit, Frau Mann.«

»Prvi put čujem za taj narod.«

»Izgleda da je to nešto sasvim novo, Frau Mann. Neki tvrde da smo se po Sinaju ukrštali s Jevrejima, sve dok nismo postali ovakvi kakvi smo. Po drugima, Jevreji su iz nas izašli pa su, zahvaljujući tome, onako otporni. Jevreji tvrde suprotno. Po Zaveštanju jednog velikog mistika i svinjara, nas Sinajite, kao negativno-paralelnu naciju, treba istrebiti.«

»O Sinajitima mi ništa više ne možete reći?«

»Znanjem se nikad nisam odlikovao, Frau Mann. Ja samo osećam. Poznato mi je samo da su pravila našeg, sinajitskog naroda, izuzetno oštra, da nam je vera kao i pleme, čista i široka, kao pustinja s čijeg su peska vetar i sunce odneli sve što je bilo gadno i kužno. Nama su, recimo, važniji poštenje, pravda i osveta od crkvenih zidina, raznih vrata i izlizanih pragova. Naš, sinajitski Bog, ne voli da se kleči i laže pred njim, ni da se moljaka, cenjka, obećava.

On ne prašta, Frau Mann, ma koliko suza ronili. On radije ubija. Sinajitski Bog je pravi čovek!«

»Sinajiti«, šaputala je zgranuta Frau Mann, sporije vozeći i iskosa motreći na moje stotinarke: »Sasvim nov narod!«

Negde smo večerali. Ne sećam se ni šta smo jeli, ni šta pili. Kelnerima sam plaćao duplo, vređao ih, bacao za njima sitniš. Gorele su mi glava, ruka, stotinarke.

Oblivao me znoj. Znao sam da Frau Mann mogu držati u napetosti, ili je ubiti, samo na ulici ili u automobilu. Svoj špil DM karata popunjavao sam stotinarkama iz nedara. Frau Mann navijala je svoj sat, uzdisala, žalila se da je prošla gore od Frau Arnold. Bili smo u »mercedesu«.

»Ima li, Frau Mann, vaš gradić kakvu ciglanu?«

»Ulm je grad ciglana!«

»Tamo bih hteo.«

»Čeka li vas ko?«

»Sinajiti, Frau Mann. Znaju da ću, kad-tad, k njima. Da nemam kud drugde čak i kad bih hteo.«

»Herr, da li su Sinajiti ciglarski narod?«

»Moj stric, Herr Budak, koji je bio naučnik i svinjar, tvrdio je da je samo moje pleme sinajitsko, a ne i njegovo. Grdno se prevario, platio, nož zbog toga dobio u šiju! Sinajiti su, Frau Mann, kako ubice, tako i ubijani. Sinajiti su ljudi bez domovine i budućnosti, roditelja i svog krova nad glavom, ciglari i kopači širom Deutscha, skitnice i ludaci na kojima vežbate, lopovi i filozofi, manijaci, nevina naša deca!«

»Da vas vozim k njima?« Okrenula se, pogledala me brižno, te su joj smežurani očni kapci skrili sve šem zenica: »Tamo ćete izaći?«

»Vozite me k njima, divna moja Frau Mann! Vozite tamo, ili me zakoljite. Biću vam prvi Sinajit! Osvetite, tako, sirotu Frau Tisch. Samo mi, po klanju, nož izvadite iz grla. Da po raskrsnicama ne plašim svet, kao moj stric, Herr Budak!«

Čeljusti je imala raščepljene, usta nameštena za krik, za ugriz. Savladala se:

»Ciglane. Barake. Sinajiti!«

»Koliko je sad na vašem satu, Frau Mann?«

»Koliko i na vašem: 23,35!«

»Datum?«

»Još je 10. IV 1971. Po našem kalendaru, razume se.«

»Koliko je to na slobodi ceo dan, Frau Mann?«

Lila je kiša. Mirisala su zemlja, ciglane, sinajitske barake. Frau Mann i ja smo se pošteno rvali. Prvo je mislila da hoću da je umorim. Nije htela preko dogovorenog. Penila je da joj je i 1.000 DM previše. Pokušavao sam da joj dam sve što sam bio izneo iz stanične cvećarnice, frizerskog salona, bombonijere.

»Hiljadu DM za vas, ulmski anđele!« urlao sam, jedva ostajući na nogama: »A jedanaest hiljada siročićima sirote Frau Tisch, koju sam, najverovatnije, ubio ja!«

Frau Mann je plakala. Trpao sam joj u džepove, rukave, nedra. Ridala je. Savladao sam je nežnim rečima, sinajitskim poljupcima, unakaženom rukom, po kojoj je za vreme vožnje dvaput povraćala. Vratio sam je za volan, menjač joj ubacio u rikverc.

»Mrtva sam«, rekla je i muški pritisnula papučicu za gas: »P-o-b-e-đ-e-n-a!« došapnula je.

»Na poene, Frau Mann!« viknuo sam za njom: »Na p-o-e-n-e!«

Frau Mann bila je moj drugi Nemac.

7.

Gacao sam mokru zemlju, s mukom izvlačio čizme iz blata. Od svake gomile cigala pričinjavale su mi se ruševine istočnih crkava, naše humke bez mramorja i natpisa. Čak i dok sam se zemljanim usecima stropoštavao, uporedno sa mnom kretao se i svetleo Drakulin kofer. Ne bojeći ga se više, stigao sam do neke velike reke. Prao sam u njoj ruke, nož, obraze. Reci sam se obraćao kao da je bila naša, a ne njihova i hladna. Reka je imala dve obale, te sam ja, kao pravi paralelni čovek podzemlja, išao čas jed-

nom, čas drugom. Reci sam bacio pelerinu, odvratnu šeširčinu, sat s tuđim vremenom među kazaljkama. Obale su me dovele do platoa, gde je bilo puno alatljika, pečene zemlje, slame.

»Ciglari, braćo, ljudi!« šaputao sam, klečeći na pragu jedne barake: »Prijatelji mogu li unutra?«

Onaj s harmonikom bio je Grk. Drugi i treći ličili su na Špance s Herr Berkshirove građevine. Pred njima su bili izmrvljen hleb, bavarsko pivo, beli luk s juga. Dvojica, što su između sebe držali ogromnu, noseću ženu, razumeli su moje mucanje:

»Sinajiti, za mnom ide potera! Ako im ponovo padnem šaka, mučiće me i klati tupim srpovima! Ne dajte me...«

»Uđi!«

»Previte mi šaku. Stegnite mi čelo. Vode!«

Znam da sam, dok je Grk razvlačio harmoniku, plakao i ljubio njihov sveti, sinajitski prag.

VII.

LJUBAVNI I PORODIČNI ŽIVOT GASTARBEITERA

1.

Dve jake muške ruke vraćale su Markovićev potiljak na uzglavlje. Obučen u kombinezon ulmskih ciglara i uglavljen između krakatih Gastarbeitera i njihove noseće žene, koji su se navaljivali na njegove ruke, Marković je pomišljao da je u mučilištu svinjskog Grofa. Nije znao da su mu se usne pomicale:

»Ko ste vi, dobri moji ljudi?«

»Opet ti govorim, ja, žena. Zovem se Marga. Otkad si u našoj baraci, to sam ti više puta rekla.«

»Nastavi, Marga.«

»Ovaj što ti sedi na nogama zove se Danilo. Po zanatu je zidar iz Knina, Dalmacija. Ovde u Ulmu je, kao i mi drugi, ciglar. Da znaš koliki je, ne bi se toliko koprcao!«

»Šta ti je Danilo, Marga?«

»Danilo mi je muž. Volim ga kao oko u glavi!«

»Još vode, Marga.«

»A taj što te drži za ramena je Kuzma. Održavao je puteve, maltao škole po kninskoj krajini pre nego što je došao u Deutsch. Ništa nije manji od Danila!«

»Šta ti je Kuzma, Marga?«

»I Kuzma mi je muž. Zakonski! Verna sam mu kao i Danilu. Kuzmu volim kao ono drugo oko!«

»Sad govorim ja, Danilo. I ponavljam ti, da zapamtiš: Marga je žena moja, koliko i Kuzmina. Marga je žena obojici, mužu svom, i nema tog zakona i sile koji bi nas razdvojili. Sreli smo je i kao sestru zavoleli na ciglani, u Deutschu. Da znaš kakve su joj oči!«

»Reci, Danilo.«

»Modre i duboke, kao naš Jadran kod Karina!«

»Produži, Danilo.«

»Ruke i noge su joj duge, šarene od pega i mladeža. Sva je ona velika, a i mala. Zna se saviti u klupko, kao da kosti i kičme nema. Kad bi znao dokle

joj meke i kao ovsena slama žute pletenice stižu! Kako joj naš i božji plod pristoji!«

O poštenom porodičnom životu utroje Kuzma je, zamuckujući, izgovorio samo nekoliko misli. Pomenuo je štednju, čistoću, bratstvo. Bio je počeo o tome kako je strašno i ponižavajuće iskašljavati i pišati tuđu zemlju. Tad je neko zakucao na vrata.

Ruku umirenih, kostiju utrnulih, Marković je nauznak ležao. Očne jame i ušne školjke bile su mu pune znoja. Mogao je čuti kako njih troje čepaju po podu. Šapat im je bio pun strave. Shvatio je da i ovog puta Danilo i Kuzma u rukama imaju po sekiru, a Marga dugu dršku sa sečivom i kukom na vrhu.

Delom još nepomućene svesti Marković je prepoznao glasove što su, već desetu ili petnaestu noć, ponavljali jedno te isto. Nisu krili da su Srbi, bivši Srbi, popravili su se jedan za drugim: prvi iz okoline Beograda, drugi s bugarske granice, treći čak s Cetinja. Sva trojica imali su isto prezime, Petrović. Drakula je tako hteo, pedesetak kidnapovanih je škartirao dok nije došao do ove, bar po prezimenu, objasnio je, monarhističke trojke. Petrovići su likovali što su izabrani i što su im date franjevačke rize. Marković je shvatio da su odnedavno gorile kod nekakvog debelog, pijanog i uplakanog Ukrajinca, Dmitra Mazurke, koji stoji na Budakovom mestu. Petrovići su jednom zagraktali: »Mi smo dokaz da i Srbi, bivši Srbi, Jugosi s crvenim pasošima, mogu da postanu, i da b-u-d-u, ustaše svim srcem!« Zatim su nekog uveravali da će u svemu, posebno u fanatizmu i ludosti svoje nove vere, nadmašiti dalmatinske, smutljive prethodnike. Marković se odavno ničemu nije čudio.

»Ljudi, koga opet kod nas tražite?« govori Kuzma: »U ovo doba!«

Petrović I:

»Engleza. Ne pravite se nevini!«

»Šta bi Englez kod nas, ciglarske sirotinje!« govori Danilo: »Pustite nas da spavamo. Sutra se kopa i tegli!«

Petrović II:

»Obučen je kao Englez ako Englez nije. Pelerina,

bič, dva sata, čizme, jahaće pantalone. Čuli smo da jednog takvog krijete!«

»Kod nas, zasad, četvrtog nema.«

Petrović III:

»Kako nema?!«

»Sem nas dvojice i naše zakonite žene, Marge, u sobi nikog drugog nema. Odstupite!«

Petrović I:

»Bez njega nemamo kud!«

»Na pogrešnim ste vratima, ljudi!« govorio je Danilo: »Idite ili će biti krvi!«

Petrović II:

»Rečeno nam je da kod vas leži i raspada se. Tražimo ga po celom Deutschu, Austriji i Švedskoj. Bez desnog je palca!«

Petrović III:

»Nešto bismo mu rekli. S nama je doktor. Da mu, ako krepava, povrati dušu!«

»I da je tu, dali vam ga ne bismo!« to je govorila Marga: »Nikad!«

Petrović I:

»Što ne, Tschuch?«

»Od gastarbeiterske sirotinje otimate!« nastavljao je Kuzma: »Dolazite po svoj danak, kao Turci u doba ropstva! Ko vam ne da 30, 50 ili 100 DM mesečno, loše mu se piše! Tvrdite da radite za razne policije, njima pretite! Otimate Gastarbeiterima decu, ucenjujete, tako da su mnogi u malodušju na sebe digli ruku!«

Petrović II:

»Zar radimo samo to?«

»Ispod praga ubacujete emigrantske novine, proglase, letke. I za to se mora ćušnuti koja DM. S tih listića vidi se ko je tražen i kad će ko biti ubijen. Ko uhvati tog i tog dobije toliko i toliko, a ko ga samo izda onoliko i onoliko. Na listićima zovete na ustanak protiv Jugoslavije, kao da ona nije vaša koliko i naša, na trovanje vodovoda, na paljenje Beograda sa zapadne strane!«

Petrović III:

»Zovemo, evo, i usmeno!«

»Nećemo s vama!« Kuzmu nije moglo zaustaviti ni Margino zapomaganje, tresao se: »I tu nam je dobro, ljudi. Jest da zemlju kopamo, mesimo, jest da zemlju tuđu jedemo i seremo, jest da se u zemlju nemačku polako pretvaramo, sve to jest, ali s vama nećemo!«

Petrović I:

»Tschuch, ako nam preko praga izručite Engleza bez palca, oslobodićemo vas danka i terora. Pustićemo vas da spavate i mirno čekate svoje kopile!«

»Kad ga nema, ljudi!«

Petrović II:

»Šuškamo sa 100 DM! Za bednike, kakvi ste, to bi bile pare! Polovna kolica, polovne pelene, sve polovno i žvakano, za naslednika!«

»Milionom DM da šuškate, ne vredi vam!«

Petrović III:

»Kad je tako, sirotinjo, razoričemo vam sreću!«

»Joj!« jauknula je Marga iza peći: »Joooj!«

»Marga«, mislio je Marković da šapuće. Reci Kuzmi i Danilu, mužu svom, da me izruče. Nek me vode Petrovići! Ubio sam strica, Herr Budaka, zatim tri brata. Ne računam Herr Berkshira, Frau Mann, još neke. Sad svi idu za mnom i pitaju dokle ću ubijati. Odgovaram da ne znam. Strašnije je što tako mislim i odgovaram nego što ubijam. Marga, ako mene tu ne bude bilo, lakše ćeš roditi...«

2.

Sipila je kiša. Okna barake dodirivale su još neolistale grane. Da peć nije bubnjala, sve četvoro bi čuli ciglarsku pesmu u baraci do njihove, kao i nasilno uzimanje danka, nasred dvorišta. Oglašavao se voz, odlazeći u noć i pored Dunava. Sudeći po plaču i kricima, Petrovići su nekog kidnapovali. Okupljeni oko Markovićeve postelje, Marga, Danilo i Kuzma pričali su kako su se venčali.

»Uhvatimo se za ruke, nas troje, pa u naš konzulat u Münchenu. Tad smo tamo kopali U-Bahn. Druže konzule taj i taj, ja, Danilo Popović, rođen u

Kninu, Dalmacija, godine 1945, od oca Stanka i majke Petrane, narodnosti srpske i vere pravoslavne, izjavljujem da hoću da sklopim brak s Margom Jovanić, koja mi s desne strane stoji.«

»Konzulat, Danilo, nema protiv toga ništa.« Konzul neki fin, naš čovek, pućka lulu, pa će preko dima: »Ovaj drug ti je svedok, Danilo?«

»I on je muž, druže konzule. Zar ne vidiš? Nastavi sad ti, Kuzma.«

»Druže konzule taj i taj, ja, Kuzma Zagora, Gastarbeiter, kao i Danilo, rođen u Kninu, Dalmacija, godine 1945. od oca Vinka i majke Katarine, narodnosti hrvatske i vere rimokatoličke, isto izjavljujem da hoću da sklopim brak s Margom Jovanić, koja mi s leve strane stoji.«

»Druže konzule taj i taj, ja, Marga Jovanić, ciglarka, u Deutschu otkad i oni, rođena u Benkovcu kod Knina, Dalmacija, godine 1945, od oca Ilije i majke Milice, narodnosti srpske i vere pravoslavne, izjavljujem da hoću da sklopim brak s Danilom i Kuzmom koji mi stoje s leve i desne strane.«

»S obojicom, Marga?«

»S obojicom, druže konzule!«

»Marga, dosad mi nije poznato da je sklopljen takav brak.«

»Sklopićemo ga mi, druže konzule.«

»Marga, nemam pravo da sklopim bilo kakav, posebno ne takav brak. Ni da ga sklopim, ni da ga rasturim.«

Tad je Danilo Popović pogledao konzulov globus, kartu Jugoslavije, što je pokrivala gotovo ceo zid, pa je nastavio kuražnije:

»Druže konzule taj i taj, nama niko ne brani da i dalje, nepošteno i neispravno, živimo s Margom, ali ti mi to pravo vraćamo! Sve troje smo iz stidljivih dalmatinskih porodica, koje su uvek poštovale red i zakon, pa ne bismo želeli da se dole šta rđavo o nama čuje. Zato tu izjavljujemo...«

»Šta, Danilo?«

»Da želimo da budemo muž, dobar kako dolikuje.«

»Šta izjavljuje Kuzma?«

»Da želimo da budemo ono što je Danilo kazao, zatim i otac, ako do porođaja slučajno dođe«.

»Kuzma, što do porođaja ne bi došlo?«

»U-Bahn, druže konzule taj i taj. Strašno je biti pod zemljom. Marga ne tegli manje od nas!«

»Marga, šta bi ti htela?«

»Da im budem sve što i dosad, pa i više, druže konzuze taj i taj. Da im i pred zakonom budem žena! Da se to zapiše i da se zna da je zapisano. Da budem dobra mati detetu koje će imati pravog oca, Jugosa, zaštitnika...«

»I šta bi još, Marga?«

»Da im kuvam, druže konzule taj i taj. Da ih perem. Da ih češljam i milujem. Da razliku ni u čemu među njima ne pravim. Da zajednički izdržavamo podozrenja, usamljenost, teror kom smo izloženi. I najvažnije, konzule: da štedimo!«

»Ljudi, ne znam kako ćemo.«

»Mi, Danilo i Kuzma, mi smo pošten čovek. Mi pristajemo da budemo otac. Nismo kao neki iz barake do naše. Moraće, druže konzule, onako kako kažemo!«

»Pre svega...«

»Ništa se tu ne izvijaj, druže konzule. I ne pominji paragrafe, ono što može i ono što ne može. Da je pravde i pravog zakona bilo, nas se troje sa svojih ognjišta ne bi ni pomicali! No, slaba vajda od zakona i priče. Papiri, kažeš? Kakvi papiri! Ništa nismo slagali, niti ćemo. Ne znamo! A od potvrda, koje pominješ, jedino imamo i prilažemo na uvid Margin trbuh! Prema tome, vadi knjige i zapisuj, venčavaj! Ono što jest nek i bude, kako pred Bogom tako i pred ljudima!«

»Promisli, Marga.«

»Ništa nemaš od razmišljanja, druže konzule taj i taj. Venčavaj, inače ću presvisnuti od stida!«

»Nisam ovlašćen, ljudi.«

»Ovlašćujemo te mi, kopači münchenskog U-Bahna. A sve troškove oko prenosa, prepisa, potpisa i overe snosimo mi, muž.«

»Šta će biti ako odbijem?«

»Zlo će biti!«

»Kakvo zlo?«

»Za tobom ćemo s krampovima i lopatama. Stići ćemo te! To će biti. Trebalo bi da znaš da nismo od onih koji ti na konzulat i stan bombe bacaju, te ni u nužnik ne smeš sam! Po repu i stražnjici ćemo te ako nas ne zapišeš kao muža i ženu!«

»Gde su vam svedoci?«

»Hoćemo da se potpišete svi koji ste tu, druže konzule. Tako će naša stvar biti utvrđena. Pa da u kakav kamion sednemo i na ručak se odvezemo. Na stanicu ili u kakvu menzu. Da popijemo, sreću našu da zalijemo. I da se slobodno u tuđoj zemlji napevamo. Ne ženi se čovek svaki dan, druže konzule taj i taj, pa ne mora ni drhtati nad svakom DM!«

»Marga, ti si nešto htela.«

»Pred konzulatom kisne fotograf, isto Gastarbeiter i ciglar, Sicilijanac. Nije smeo da uđe. Boji se, kaže, paklenih mašina i rafala.«

»Hteli bi da ga uvedemo?«

»Kod Alberta mi je venčani prsten: muž su mi ga kupili na Bahnhofu. Venčana bela haljina, polovna ali s venčićem i velom; muž isto. Onda paket nekakvih sitnica, češljeva, ogledala, starih lekova. Otac su sve to nabavili jutros, čim smo ispod zemlje izašli i umili se. Nek Alberto sve to donese, pa nek slika.«

»Šta da slika, Marga?«

»Kako se Danilo, Kuzma i ja jedno drugom zaklinjemo: na vernost njih dvojice meni, i mane njima; na drugarstvo i bratstvo, kako u sobi tako i u celom naselju; na čistoću i pažnju, za slučaj da od kakve zaraze obolimo ili rana dušmanskih dopadnemo. Potpisujemo. Alberto slika i kako jedno drugo u čelo i oči ljubimo!«

»Koliko bi to slika htela, Marga?«

»Stotinu, druže konzule taj i taj!«

»Bi li jednu sa mnom?«

»Prvu i poslednju s tobom, i to ovakvu: mapa naša sveta i jugoslovenska da je iza nas, cveće i tvoj revolver pred nama i na stolu, da u Dalmaciji vide da smo bili opkoljeni kad smo se venčavali i slikavali

i da je svakog trenutka odnekud moglo da zaprašti. Posle bismo, druže konzule taj i taj, ako me trudovi ne spopadnu, zaigrali kolo. Gle, naš Talijan! Slikaj, Alberto, sve slikaj...«

3.

Rominjala je kiša. Prozor je opet bio orošen. Sijalica s dvorišnog stuba osvetljavala je tri duga i usnula gastarbeiterska tela. Među dvojicom podizao se Margin trbuh, velik kao konzulov globus. Oglašavala se ulmska ura: mora da je i nju pokretala sluzava i papkasta Budakova životinjica. Obliven znojem i malaksao, Marković je pratio senke što su se kretale zidom, dobijajući oblik zlih bića. Činilo mu se da mu je potrebna godina, dve, da bi se pridigao. Kad su prestali vetar i ulmska ura, javio se voz: terao ga je vampir s visoravni pravo u purpurnu, svinjsku padavicu!

Do porođaja je došlo, ali Marković nije znao kad. Od Marginog zapomaganja i dečje piske nisu se čuli Petrovići što su, silom pretplaćujući na emigrantske novine, kupili danak. Marga je šakama mlatila po mirišljavoj lokvi krvi. Susetke je pitao šta je pod njom.

»Kći, kći!« skakala je Grkinja i, s iščupanim gastarbeiterskim plodom u visini svog poludelog čela, okretala se na sve strane: »Kći, kći, kći!«

»Devojčica!« s bestijalnom čednošću uzvikivala je Španjolka i tukla petama o pod: »Nek je čuvaju dobri ljudi i Bogorodica ulmska!«

Vetar je drmao grane, žice i dvorišne sijalice, te su se senke iznad Marge sustizale i stapale, praveći izopačen ljudski oblik, svinju, violinu. Mora da su Grkinja i Španjolka bile u noćnoj smeni kad je Marković bio sam. Skriven iza nekakvih zavesa i ormara, slušao je kako ponoćni gosti kuckaju u okno i šište u bravu.

Petrović I:

»Marga, kako ti je kopile?«

»Ovo dete ima oca, ljudi. Kao što ja imam muža.«

Petrović II:

»Kako to?«

»Zapisani smo. To se sad ne da izbrisati!«

Petrović III:

»Pa gde su ti, Marga, muž?«

»Na prekovremenom radu, s gazdom. Prekomanda! Već sedmi ili osmi dan. Došao je, muž, pokusao krompirovu kašu, zagrlio me i rekao mi: 'Margo, Margice, moram do Kölna!' Izljubio je dete, otac, od sreće zaplakao, obećao: 'Iz Frankfurta ćemo doneti dečja kolica, makar bila i nova, kako naša devojčica više ne bi spavala u korpici za psa!' Naredili su mi, muž, da čuvam prag, i da vas ovim bodežom dočekam provalite li silom!«

Petrović I:

»Nije tako bilo, Marga. Muž te nije video već deveti dan, od one noći kad te spopalo. Otac i ne zna šta je ispod tebe nađeno. Ko zna šta bi rekao kad bi mu pokazali žensko. Marga, ne luduj: s ciglane su pravo s nama, kombijem!«

»Gde je sad, muž? I je li živ, otac?«

Petrović I:

»Još je živ, Marga. Slike s venčanja nosi, plače. Videli smo te na jednoj, s konzulom. Iza vas se vidi vaša prokleta Jugoslavija, na koju ćemo uskoro! Kaže, otac, da mu se posle venčanja još više živi, da je sve dobro počelo. Cvili, muž, da jedva čeka da te vidi i pomiluje.«

»Kad će ovamo, ljudi?«

Petrović II:

»Od tebe zavisi, Marga. Izruči nam Engleza pa ćemo drukčije razgovarati. Biće mleka u prahu, upotrebljavanih pelena, buđavog hleba. Nećemo te zvati kurvom srpskom i pravoslavnom, što jesi, već samo Marga. Englezu podižemo cenu!«

»Činite šta god hoćete.«

Petrović III:

»Zar ne čuješ da šuškamo s 1.000 DM?!«

»Pa šuškajte!«

Petrović I:

»Ako nam ne pomogneš da do Engleza dođemo, muž tvoj ili nikad neće doći, ili će se vratiti unakažen, pa nećeš imati u šta da ih poljubiš. Zamenićemo krv, ocu. Prišiti crn svinjski rep, mužu. Obojica će se kretati četvoronoške, roktaće. Hoćeš li moći da živiš sa svinjom?«

»Da!«

Petrović II:

»Kriješ ubicu, Marga. Odgovaraćeš!«

»Ïvalićete prag, ništa ne razumem, videla ga nisam, kakav rep i kakvo odsecanje jezika i ušiju i nosa, pitajte Špance, pomešće mi se devojčica, idite idite, idite, idite kod Grka vidite s njima, kakva svinjska krv, ne razumem, kakva zamena, evo kamene sode, zora će, sad će muž, jaoj!«

4.

Opet je bila noć. Kad god bi prema zdeli s repom i mesom pružio zdravu ruku, Markoviću bi se stalo mutiti u glavi. Poznavao je svoju nesvesticu, čekao je da prođe. Gledao je devojčicu što je u korpici za psa grgoljila i srce mu se nalivalo krvlju i radošću. Margu je šapatom uveravao da će se muž vratiti živ i bez svinjskih obeležja.

Sipila je kiša. Čuli su se koraci, šištanje oko brave. Marga je s bodežom u rukama napregnuto čekala. Bili su to ženski glasovi:

»Marga, kupujemo gastarbeitersku decu!«

»Pa kupujte, žene.«

»Marga, otvori nam. Čule smo da je tvoja devojčica zdrava i krupna, na oca. Kupićemo je!«

»Jezik pregrizle, žene!«

»DM 150, sirotice. To su za tebe pare! Od nekih majki dobijale smo ih i za 50 DM manje! Marga, ovoj vrsti mesa sve više pada cena!«

»Odlazite s đavolom, koji vas je ovamo i poslao!«

»DM 200, Marga! Gospođe nerotkinje, Nemice i Austrijanke, koje su nas k tebi poslale, više puta su te srele. Dopale su im se tvoje ovsene pletenice. Rekli

su da si lepša od vile. Stoga za tvoj plod ne žale: pored 400 DM za devojčicu, tebe čašćavaju sa 100 DM! Gospođe znaju muža, odmerile su oca. Marga, otvori! DM da ti izbrojimo, pseću korpicu da zgrabimo! Nikad nas više, ukoliko ne rodiš drugo dete, nećeš videti! Marga, tebi ništa nećemo, kao što nismo ni majkama iz barake do tvoje!«

Marga nije plakala

»Marga, daj nam je. Ni pred kim nećeš odgovarati. Devojčica se tu iskopilila, nigde nije zavedena, što znači da još i ne postoji. Bez deteta ćeš biti još lepša i zavodljivija, tako su nam rekle gospođe. Niko neće moći da ti pljune u lice, ni da ti kaže: 'Kopiljaro srpska!' Marga, ne razmišljaj toliko, daj nam je!«

»Žene, šta bi na to rekli otac, muž?«

Marković se jedva držao uspravno. Deka kojom je bio ogrnut se tresla. Znojili su mu se vrat i čelo. Kad god bi pokušao dublje da uzdahne, ili da napravi korak prema psećoj korpici i detetu koje je plakalo, utroba bi mu pošla k dušniku. Čuo je ponoćni, mokri voz: vagoni su bili prepuni svinja svih kalibara, uzrasta, boja. Šaka se opet gnojila. Padao je. Jedino je još znao da je u naručju držao devojčicu i da joj je poljupcima zasipao čelo.

5.

Petrović I:

»Marga, muž nas k tebi šalju.«

»Znaju li, otac, da je devojčica još živa, da je zdrava i sita, i da na njih liči?«

Petrović II:

»Znaju, muž, sve. Posebno to da nesrećnim nemačkim nerotkinjama nisi htela dati dete ni za 500 DM. Kakva sramota, Marga! Ne hranimo mi Nemce, već Nemci nas! Znaju još, otac, da nam nisi htela odati čoveka bez palca, za kog ti je nuđeno čak 1.600 DM!«

»Dobro je, ljudi, što se sve to zna.«

Petrović III:

»Tvoj muž su nas poslali, Marga. Naredili su, otac, da im ćerkicu nosimo gore.«

Petrović I:

»Visoravan, Marga. Tamo su na specijalnoj vežbi. Kad s pripremama budu završili, idu dalje. Stoga devojčicu hoće da vide. Poslednji put, možda.«

»Kud će dalje, ljudi? Zar nismo na obali?«

Petrović II:

»Švedska je kraj ovog sveta, Marga, ne Deutsch. Deutsch je tek početak. Gore idu, otac!«

»Muž mene nikad neće ostaviti.«

Petrović III:

»Daj dete, Marga, pa za muža ne brini. Ne boj se, zavićemo je. U kombiju je toplo. Napraviće, otac, sebi drugu devojčicu.«

»Dodirnućete je samo preko mene mrtve, ljudi. Odstupite!«

Petrović I:

»DM 600, Marga! Toliko zlata nijednoj majci dosad nismo dali!«

»Gori ste od onih nerotkinja!«

Petrović II:

»Od Grofa, u čijoj se razvalini dvaput po jedanaest dana nalazi tvoj muž, ovlašćeni smo da damo i 100 DM više! Ni to ti ništa ne znači? Kako si nezasita i nezahvalna, Marga! On, koji je i Advokat i Sudija, duša i telo, on koji je za nas sve, voli zdravu decu, sveže južnoslovensko meso. On će tvojoj devojčici podrezivati nokte, seći prste jedan po jedan, otvarati i zatvarati vene, te ne moraš brinuti za njeno zdravlje. Peći će je živu. Ono što ne bude pojeo sam, raskomadaće Josefine, svinja sudbine svih vas odozdo!«

»Ko vam je taj Grof?«

Petrović III:

»On je oficir, čija je vojska izgubila njega, a on nju. Dok čeka tvoju devojčicu, on čisti stare sablje, kacige, proba po dvorcu muzejske samokrese. On sad broji srednjovekovne medalje, lobanje, palčeve. S kukastih i drugih krstova skida rđu, plesan, vreme, protiv kog je! Naučnik je. Izmišlja nove bolesti, od kar-

patskih i balkanskih trava pravi lekove, za koje unapred zna da neće pomoći. Muziciraće nad tvojim grešnim plodom! Mi ćemo pevati prepotopske pesme, čiji smisao nikad nećemo moći da shvatimo.«

»Ne dam!«

Petrović I:

»Ako ti na svoju ruku bacimo koji pfenig više?«

»Meni je dosta i ono što mi s ciglane kane.«

Petrović II:

»Otud ti više neće kapati, Marga!«

»Gazda je dobar čovek. Voli nas i štiti. Poštujemo ga i radimo koliko je u našoj moći. Moj muž su više puta bili kod njega, doma. Gazda je pozvao i mene, u goste, da mu neke podove ribam. Slikao se s mojim mužem, između auta i ciglane, zagrlio oca kao da mu je rođeni sin, a ne ciglar, Jugos!«

Petrović III:

»I gazda je gore, s njima. Naš vidar mu je, čim smo ga bacili pred crnu svinju, narezao uši, probio nos, odsekao desni palac. Sledeće noći mu je, zato što je odbio da sa svoje ciglane otpusti sve Jugose, konjskom potkovicom ispekao grudi. Krv mu je menjao dvaput!«

»Što i njemu?«

Petrović I:

»Naš Učitelj je posebno besan na Nemce kakav je tvoj bivši gazda. Takvi Nemci našeg Sudiju teraju iz Deutscha, iz Evrope uopšte, i kažu mu da je kod njih previše gostovao i s mnogim ih narodima zakrvio. Ne shvataju, takvi Nemci, da je Advokat zbog nesloge tu i bio, i da će ostati j-o-š! Kud bismo, Sudija i mi, njegova vojska i svinje, bez Alpa i leda! Ne razumemo što nas takvi Nemci nazivaju mrakom, kugom, starim nekakvim rakom! Kao da nismo, zamislite to, zelenkasta, mrtvačka svetlost, koja odozgo obasjava njihove doline!«

»Naš gazda vam je prvi Nemac?«

Petrović II:

»Otkad smo kod Viteza namesto Hrvata mi, bivši Srbi, on nam je treći ciglar. Čemu građevine, gomilanje tolikog materijala, kad se zemlja i inače pri-

bane i odmeravane pred Josef-Franzom i njegovom crnom izabranicom. Pominjali su Dimu Oca i Dimu Sina, nudili zaveštanja trojice musketira, tvrdeći da su već ta tri hrabra francuska momka predočili vreme potpunog političkog nasilja. Petrovići su plašili tek pronađenim, to jest na bavarskoj visoravni proizvedenim, krilatim insektima, nekakvim skakavcima-amfibijama, koji će prvo obrstiti Evropu, a zatim, uključujući i mora, ceo globus.

»Niks latinica!« brundali su Grci, s druge strane.

Petrovići su hvalili nove Kalendare geocentričnog, planetarnog sistema, razglednice i skice unutrašnjosti zemlje, letke i proglase na kojima su čak i Grci pozivani na oružani ustanak protiv Jugoslavije. Petrovići su tvrdidli da su njihove geografske karte u Deutschu najjeftinije i najbolje zato što se na njima sem vode, leda i sunca, koje je crno i načeto rđom, drugo ništa ne vidi.

»Sutra se kopa!« odgovarali su Grci, podupirući svoja vrata: »O-d-l-a-z-j-t-eee!«

Tad je Petrovićima u pomoć priskočio Ukrajinac:

»Danak, grčka stoko!«

Grci nisu znali šta je to. Bradati, razjareni Dmitro Mazurka i njegovi Petrovići objašnjavali su da d-a-n-a-k predstavlja neku vrstu poreza na sopstvenu, i tragičnu, dodavali su u jedan glas, s-u-d-b-i-n-u, večnu taksu na glupu i zajebanu glavu, naknadu za život u slobodi zapadnog sveta, 100 DM dakle po šugavoj gastarbeiterskoj i grčkoj koži, plus dobrovoljni prilog za izdržavanje Berkshirovih.

Grčka vrata su popustila. Začuli su se krici, lom stakla, posuđa i dasaka. Čak je i od straha izbezumljena Marga, s korpicom u naručju, iza zavese mogla videti kako Petrović I primiče kombi grčkim stepenicama.

Okrvavljenih franjevačkih haljina, i bez kapica, tako da su im se videle tonzure, Petrović II i Petrović III su između sebe vodili ranjenog Mazurku. Ukrajinac je prevrtao volovskim očima, razmazivao šapama krv po obrazima i bradi, zastajao; namesto

puć-puć-puć, glasom iz kog nije nestajao fanatizam, sricao je:

»R-o-b-o-v-i, d-a-n-a-kkk...«

Dmitro Mazurka kao da pojma nije imao da mu je grčka sekirica štrčala iz lobanje.

7.

Te noći ženâ koje su kupovale ili otimale zdravu gastarbeitersku decu nije bilo. Čuli su se samo voz i voda koja je, kao da smo bili na obali, udarala u nekakve bedeme. Ruka mi se više nije gnojila: njom sam mogao i da mičem, i da grlim. Korpicu s Marginom devojčicom tek što sam bio spustio u ugao. Spavala je.

Više mi se nisu priviđale crne svinje s konjskim repovima, s belim cvetovima između očiju, s rogovima, niti sam sanjao da me, golog i krvavog, bacaju Josefini. Spremao sam se da pođem. Na meni je bilo, suvo i čisto, gastarbeitersko odelo. Jedva sam se držao na nogama, ali sam se ponosio svojom snagom, otpornošću duha i željom da s braćom i sa svim ljudima pošteno svedem račune. Za pojasom sam imao mesarski nož.

Marga je sedela iza peći, na sanduku. Oči su joj bile ustakljene, lice ispijeno i napregnuto. Vrhom bodeža šarala je oko brave. Nisam znao kako s njom da se rastanem. Uveravao sam je da Dmitro i Petrovići zadugo neće zakucati na njena vrata.

Marga se mrštila. Da bih vratio osmeh na njene usne, ponavljao sam da su Danilo i Kuzma zdravi i čitavi i da samo što nisu stigli. Marga nije htela da odem pre zore. Nazivala me bratom, ja nju sestrom. Želela je da joj, na rastanku, ispričam svoj ljubavni i porodični život. Da ne bih opet pao, seo sam na ivicu kreveta i zalečenu desnicu položio na njeno rame. Slušala me s pažnjom onih koji predosećaju nesreću...

Marga, bilo je to one grozne noći, po izlasku iz hotela i pre susreta s Frau Mann. Čovek-kiosk na

nevidljivim točkićima kotrljao se za mnom, te nisam znao kud da se denem. Nije se plašio mojih pretnji, uzvraćao je da će pre on mene za gušu nego ja njega. Plakao sam, šapatom zvao u pomoć. Čovek-kiosk bio je okićen zvončićima, igračkama, noževima. Pružao je prema meni vreću za ugalj i nagovarao me da u nju dobrovoljno uđem. Želeo sam da ga ubijem, da ga probodem, i to kroz njegove emigrantske novine. To sam mu i doviknuo. Jurio je za mnom sve dok nisam uleteo u staničnu prostoriju s automatima. Onda se, raširenih ruku i isturenog trbuha, zaustavio na pragu. Od njega niko nije mogao unutra.

Marga, bio sam zadihan, obliven znojem, nadahnut. Obuzimalo me predosećanje srećnog kraja. Želeo sam da pevam, ali nisam imao s kim. Čovek-kiosk, iako mi je pretio, za mene više nije postojao. Bio sam okružen džu-boksovima, fliperima, drugim automatima, koji su raspaljivali moju maštu i veru da će se sve završiti bez prolivanja krvi. Tad sam spazio Foretića, Brekala i Dazlinu. Stojali su nasred igračnice i začuđeno me gledali. Nikad ih više nisam voleo.

Na Antunu Foretiću bile su jahaće čizme, kakve se viđaju po starinarnicama, čista košulja tesnog okovratnika, duga kabanica od skaja i na struk. Bio je upalih obraza, razrok, te nisam znao gleda li mene i moju šaku, spremnu da bukne, ili DDR emigranta i kidnapera s praga.

Tomo Dazlina bio je zdepast i sav od čvorova, ugnutog čela i širokih nozdrva, očiju crnih, duboko usađenih, punih strave i tajanstva, koje iz njih nisu nestajale ni kad se osmehivao. Sve je na njemu bilo tesno i krvavo.

Jeronim Brekalo, obučen svečanije nego one noći kad su me preuzimali od Šandora Kolara, nešto se mrštio i uzdisao. Bio je to čovek štrkljast i suv, plitkih i upalih grudi, ramena pognutih, kao svi takvog rasta i stasa, s grbom-šahovnicom na reveru i okrvavljenom maramicom u džepiću sakoa.

»Braćo, dobra moja braćo!« vikao sam, Marga, šireći prema njima ruke; gledali su me ukočeno, kao

mrtvi, te sam nastavio razgovetnije: »Najdraži ste mi od sve braće! Stoga: k meni!«

Nisu se pomicali s mesta. Bili su kao pobodeni. Samo su pogledima pratili svaki moj pokret. Obuzimalo me osećanje sreće. Krv mi je nadirala u bolesnu šaku, u slepoočnice, čak i u usta, te nisam mogao zavezati jezik. Ubacivao sam marku po marku u tesne otvore flipera, nudio ih da igraju i da dobijaju. Leteo sam na električni fudbal, ubacivao sitniš kog nisam mogao da se oslobodim, davao golove, bio još bolji u odbrani. Trpao sam DM u automate sa satelitima i zvezdama, paklenu gužvu i sudare izazivao na cestama Divljeg zapada, pucao iz pušaka, pogađao. Nasrtao sam na Jack Pot, vukao, njih zvao da delimo dobitak. Čutke su me gledali, te sam zarađeno bacao pod noge. Tiskao sam desetine DM u džu-boks, drmusao ga, naređivao mu da što pre zapeva nešto vedro i živo, s našeg Jugoistoka. Počela je jadikovka na jeziku koji mi je bio odvratan. Šutirao sam džu-boks, udarao ga čak i glavom, sve dok se nije oglasio sirtaki. Jeknuo sam od sreće, tako da se njima trojici učinilo da me prostrelilo nečije tane. Zatim su se umirili, bili kao voštane figure.

»Da zaigramo!« Pružio sam im, Marga, obe ruke, celog sebe: »Da se izmirimo i napevámo, b-r-a-ć-o!«

»Nemci su naša b-r-a-ć-a«, prošaputao je razroki Foretić.

»Nemci odbijaju, jadni moj Tomo!« vikao sam Dazlini, igrajući: »Nemci n-e-ć-e! Pitaj ih ako smeš!«

»Nemci će, kad-tad . . .«

»Nikad više, Jeronime!« odgovarao sam štrkljastom Brekalu: »Nemci su se, brate, o-p-a-m-e-t-i-l-i!«

»Onda smo bez b-r-a-ć-e.«

Nadolazila mi je snaga. Ludi majmun bio je sve čvršći i hteo je iz nogavice. Igrao sam sirtaki sa zanosom i tako da bi mi i Zorba zavideo. Ludi majmun je krućao, te sam i protiv njega skakao, kao onda u Bad Tölzu, Pöckingu i Rosenheimu, s Nikom Marašem i Blagom Sabljakom.

»Braćo, hoćete li da vam ispričam kako ste poginuli?«

Ćutali su i gledali me.

»Kad bih znao kako, i čim, pomogao bih vam!« govorio sam im dok su oni, onako voštani, stojali na svojim mestima: »Braćo, kako krv da vam zamenim?« Činilo mi se da su se topili i cedili, da im je svega bilo dosta. »Ko će vam v-a-š-e krvi dati? Ja je nemam! Ako hoćete moje, nesrećnici, hajde da d-e-l-i-m-o!«

Ćutali su i gledali me.

Marga, bio sam u ekstazi, na vrhuncu svojih umetničkih moći. Džu-boks je krkljao nešto njihovo, ali dobro. Stepovao sam, izvodio vratolomije oko voštane trojice kako bi mi ludi majmun iz nogavice, kao onda u Kielu, pao. Bio sam jedini živ među mašinama i lutkama. Sve je bilo podređeno meni i mojoj bolesnoj sreći. Džu-boks se tresao, ludeo zajedno sa mnom. Tako sam hteo! Svi fliperi su tutnjali, usijane kugle razbijale su najskrivenije mete, te su registri otkucavali milionske sume. Dobijao sam i na elektronskom hipodromu. Leteo sam od automata do automata stepujući, bio najbolji navigator, pucao istovremeno iz svih raspoloživih oružja, te su se zvezde, nebeska tela i svemirski neprijatelji rasprskavali. Malo je trebalo pa da i ja eksplodiram!

Tad sam se okrenuo i pogledao prema vratima. Čovek-kiosk je, pored vreće za ugalj, u rukama imao i životinjicu sa surlom mravojeda. Otkud Ašmadaj kod jednog DDR čudaka, zapitao sam se, kao što se pitam i sad. Gledan kroz suze, čovek-kiosk bio je dvaput veći nego inače. Kotrljao se prema meni, govorio mi nešto na svom novom jeziku. Pomislio sam da je u dogovoru s mojom voštanom braćom, što su sve mirno gledali. Iz rukava sam iščupao ovaj mesarski nož i zamahnuo. Pogodio sam ga u trbuh, i kroz njegove novine i proglase, kako sam i želeo.

Potrčao sam da ga vidim mrtvog. Odjednom kao da sam se otreznio. Svi aparati stanične igračnice su se zaustavljali. Čuo se samo još poneki eho. Stojao sam nad telesinom što je krvarila, i plakao, kao dok sam bio u zanosu. To nije bio čovek-kiosk, već neki drugi istočnoevropski klošar, s jezikom među starim

zubima, i očima koje su kolutale. Bio je pogođen kroz emigrantske novine na ćirilici, kroz veknu hleba, koje je, dok sam izmahivao i ciljao, držao iznad pasa. Tek kad sam ovaj nož izvadio iz hleba, prosjak je prestao da se savija oko svoje rane. Džu-boks je pevao nešto otegnuto i bljutavo, severnjačko. Foretić, Brekalo i Dazlina bili su se upola smanjili. Niz njihove obraze slivale su se voštane suze.

Marga, bežeći pored pruge stigao sam na nekakvu pilanu. Sudbina je htela da se spotaknem o jednu ženu. Oboje smo, jedno preko drugog, pali na gomilu strugotine.

»Oprosti, sestro«, rekao sam jezikom kojim tebi govorim: »Kriv sam!«

»Ime mi je Marija«, rekla je i zagrlila me, valjda zato što sam bio Jugos a ne drugi.

»Ja sam Mark!« uzvratio sam, privijajući je uza se: »Umetničko ime Janis Duros, Solun, Grčka. Kako si hladna, sestrice!«

»Svu noć tu drhtim, brate«, šaputala je, miluјući me: »Da nije vozova koji na naš Jug ovuda prolaze, potpuno bih se smrzla. Mašem im, govorim im, pevam im.«

»Odakle si, Marijo?«

»Poiznad Rijeke, Janis, Duros, Solun, Grčka«, rekla je: »Struka mi je drvo.«

»Da nisi izgubila posao?«

»Vidiš.«

Marga, ne znam šta smo, usta i ušiju punih strugotine, činili. Bio sam u njoj, kao što je ona bila u meni. Pitala me:

»Koga imaš, brate?«

»Tebe, Marijo moja«, odgovarao sam: »Tebe i još jednu takvu.«

»Je li i ona Jugos, Janis Duros?«

»Ona je Čehos, Marijo. Januša Novak, pegava moja sirotica!«

»I gde je sad?«

»Luta po Deutschu, kao što lutam i ja, Marijo. Već četvrtu ili petu godinu u trbuhu nosi moje riđe dete. Što ga već ne rodi, pitaš. Zabranio sam, Ma-

rijo: 'Nosi, zlatna moja Čehos, nosi naše dete sve dok ne nađemo izlaz, kakav čist put!' Potčinila se. I nek nosi to dete večno, Marijo, ako za nas, emigrante, ne bude bilo kakvog spasa. Iz naručja bi nam ga oteli, ili bi nam, u najboljem slučaju, za njega dali 100 DM!«

Marga, Mariju i mene su sa strugotine oterali psima. A tek smo bili počeli o detetu koje smo, negde iza ponoći, bili načinili. Marija se izgubila, kao što sam se izgubio i ja. Ja sam imao sreću, one noći, našao sam tebe i tvog muža, sve troje. Da li je ikog srela moja Marija?

Marga, ispričao sam ti sve o svom ljubavnom i porodičnom životu. Drugo nije važno pomena: sve sam jad, bol, najčešće sleđena pustoš. Marga, pomalo smo slični, ti i ja: ti dvojicu, ja dve! Marga, nas dvoje smo najbolje rešili nacionalne i verske stvari. Otkad sam sreo Janušu pomalo sam Čeh; i Hrvat, posle onog trena, provedenog s Marijom, na strugotini. Marga, i ti si bolja nego pre, dok si po ovoj prostranoj zemlji lutala sama. Marga, polazim...

»Samo što nije zora«, rekla je, gledajući kako idem prema vratima.

»Marga, devojčice nema«, šapnuo sam, pokazavši praznu pseću korpicu: »Ostavili su listić na kom stoje brojka 11 i početno slovo Josefininog imena!«

Margine oči bile su lude i ustakljene, ovsena kosa raspletena, lice upalo, s debelim usnama u grču. Držala je bodež, gledala kako se ogrćem muževom kabanicom.

Nije me čula.

8.

Iznad sluzavih ulmskih krovova i fabričkih dimnjaka pucala je zora. Odvajala se svetlost od tame, od zemlje, ispletene železničkim šinama i pragovima. Markoviću se činilo da se to luče duh i zdrave misli

od tela što, unakaženo i osramoćeno, tavori i gnjije. Pod njim je kloparao vagon, osipao se ugalj. Bio je srećan što se, opet, kretao. Život mu se činio moguć i prihvatljiv, a osvetnički cilj dostižan. Samo da je metar, metar i po, nad zemljom!

»Zdravo, moj Dunave!«

Jodom namočenom i zavijenom rukom pozdravljao je reku, tegljač s jugoslovenskom zastavom na kormilu, mornare što su skakali po palubi.

»Dobro jutro, sunce!« šaputao je oranžnoj lopti, što se pomaljala iza bregova: »Zagrej me, vrati mi hrabrost i nadu, sunce moje s Istoka!«

Markovićev teretnjak je divljao: kao da ga je gonila crna svinja s belim cvetom na čelu, a ne vetar.

»Hteo bih k vama, slobodni i srećni momci!« šaputao je: »Pa pod trobojku, koju i ne primećujete, pa domovini koju sam slagao i bez pravog razloga napustio! Pa kući, koje nikad nisam ni imao! Porodici, kojoj moram vratiti čast!«

Tegljač se smanjivao. Talasi se nisu videli. Nije bilo ni Dunava, ni obale. Mornari su skakali po palubi neba. Pokazivali su mu žensku, skitnicu, koju su krijumčarili.

Marković je znao da ga i ovog puta voz vuče u suprotnom pravcu, na Zapad. Ležeći nauznak i na uglju, pokušavao je da zavijenom šakom, od očiju, naviklih na svinjsku paru, zakloni gromadu sunca.

Plakao je za Marginim detetom.

VIII

KAKO SE INSPEKTOR ASCHBACH NAŠAO U ŽIVOTNOJ OPASNOSTI. MOJ OTAC NIKAD NIJE SJAHAO S BELOG KONJA! STAŠ PANDUROWSKI, POLACK, NAJBOLJE POTAPA MRTVACE. KO JE RICHARD SVINJSKOG SRCA?

Vrt bremenske vile. Od fontane se račva nekoliko pošljunčenih staza. Kamena ograda. Sto i klupe od brezovih trupaca. Na sceni se pojavljuje povijena figura dugih ruku i spljoštene lobanje. Gorila, zatim, ide natraške i nestaje u tami. Mi koji uživamo u lepoti vrta pratimo oprezne pokrete dvojice, čiji nas razgovor vrlo zanima. Jesenje veče obećava buru.

1.

Aschbach: »Herr Lazarić, gde ste našli ubicu Herr Budaka?«

Lazarić: »U dnu ulice, inspektore. Između kanti za smeće. Gde bi drugde mogao pasti emigrant s Istoka! Bio je visok, vitak, u gastarbeiterskim krpama. I lep, kako samo može biti neko ko je nesrećan i s našeg juga. Čelo svedeno, muško. Kosa valovita i oštra, crna. Oči izbolovane, tamne. Obrve guste i sastavljene tamo gde mu je počinjala kost kupidonovskog nosa.«

Aschbach: »Opis nam je poznat.«

Lazarić: »Desna ruka zavijena. Pomislio sam da je ranjen, kontuzovan. Prevrnem ga, ćušnem nogom. 'Kao s freske si, a crkavaš na našem, nemačkom smetlištu', rekao sam, više sebi nego njemu, i pošao da telefoniram policiji kadli se uspravio na kolena i zavapio na mom jeziku: 'Oče, ne udaljuj se!' To što me oslovio ocem dirnulo me do suza. Sagnuo sam se, ovim rukavicama dotakao mu krvave očne kap-

ke: 'Jugosu nesrećni, znaš li gde ti se odvaja duša od tela?' Jeknuo je, jedva sam razabrao: 'Gde i drugima, oče.' Učinilo mi se da neće dugo. Ni za suze više nije imao snage. I meni je tog kišnog popodneva, više nego ikad otkad lutam bez domovine, pred oči izašla, u jednoj jedinoj slici, toj koju sam vam izneo, sudbina svih nas, odozdo, što po Zapadu, najčešće po Nemačkoj, tražimo hleb, istinu i pravdu, pa i ljubav uza sve to. 'Oče, još jedino tebi verujem', prošaputao je. Nešto me prikovalo za njega. Pominjao je vozove, nekakvu braću, crn kofer. Tad nisam ni slutio šta će se sve izroditi iz tog sasvim slučajnog susreta.«

Aschbach: »Policija ne veruje u slučajnosti, Herr Lazarić. Ko je Markovića poslao k vama?«

Lazarić: »Ne znam.«

Aschbach: »Kako je tekao vaš prvi razgovor?«

Lazarić: »Pitao sam ga ko mu je odsekao palac. 'Vampir!' rekao je. Nisam dalje kopkao. Emigrant više voli da ga odmah ubijete nego da ga ispitujete. Emigrant nikad ne zna gde je, ni kud se uputio. Ruka mu se gnojila, odmah sam video, sav je goreo. Dok sam ga vozio kući, saznao sam da je unakažen starinskom, on kaže austrijskom, sekirčinom. 'Sekira je bila zarđala i tupa!' zaplakao je i onesvestio se.«

Aschbach: »Da li je mogao opisati gde se sve to zbilo?«

Lazarić: »On misli u Bavarskoj, negde u Alpima. 'U jednom svinjcu!' objašnjavao mi je. Činjeno je to i s drugima, uvek uz religiozno-politički ritual. Uz pesme iz nekih starih ratova. Tamo se siroti mladić nagledao odsečenih organa, krvi i creva, pa treba razumeti sve što je, po napuštanju tog paklenog svinjskog dvorca, učinio.«

Aschbach: »Herr Lazarić, vi ne samo da ga opravdavate već mu se i divite.«

Lazarić: »Inspektore, divim se svakom umetniku, svakom prirodnom savršenstvu. Prezirem amatere, šeprtlje, kukavice. Mark je lopov bez premca, mađioničar! Tako nešto još nisu videle moje oči! Sače-

kivao je brodove, noćne vozove, jahte. Bremenski džepovi i kase zapamtili su čuvenu šaku bez palca!«

Aschbach: »Šta ste vi radili dok je on operisao?«

Lazarić: »Mislio sam stalno na njega i bojao se da će negde pogrešiti i nastradati.«

Aschbach: »Herr Lazarić, znali ste za sve što je radio?«

Lazarić: »Od mene ništa nije krio. Slao je nekakvoj ciglarki, u Ulm. Ostatak je negde, kao pas, zakopavao.«

Aschbach: »Podsticali ste ga?«

Lazarić: »Govorio sam da mu odgovaraju svetla, tesna odela, jednobrojne kravate. Da mu sve lepo stoji, pa i to kako drži ruke, navikle da barataju.«

Aschbach: »I da ubijaju!«

Lazarić: »Mislim da me je u početku voleo. Jednom sam mu, pre nego što je pošao na svoju redovnu, noćnu turu, ovako očitao: 'Čak i kad se smeješ, Markiša, u očima ti se vidi sva naša slovenska, balkanska patnja. Stoga: crne naočari, rukavice od jelenje kože, diplomatsku tašnu, pa simuliraj sreću. Kao ja, sine! Idi na konjske trke, kladi se. Nemci vole kad drugi gube. Što češće u bioskope, u barove. Na izložbe pasa, cveća, nameštaja. Sve hvali! Ne propuštaj fudbalske utakmice, navijaj za koga navija većina. I troši, čašćavaj, imaš: zadobićeš ih, kao što sam ih, za male pare, kupio ja!' Poslušao me, inspektore. Doterivao se, više ličio na muzičara nego na lopova, obijača i švercera. Letele su za njim bremenske devojke. Posebno lučke kurve!«

Aschbach: »Herr Lazarić, znate li kog od njegovih prijatelja, hoću reći saučesnika?«

Lazarić: »Nešto malo nekog Aritonovića, Viktora. Taj je Markovića izdao na jugoslovensko-austrijskoj granici. Zamislite, samo zbog izdaje hoće da mu iskopa oči! Najviše mi je govorio o Šandoru Kolaru, Mađaru. Na žalost, nisam imao priliku da ga sretnem.«

Aschbach: »Šandor Kolar. Zaista zvuči mađarski. Ko bi to mogao biti?«

Lazarić: »Inspektore, Kolar je fenomen. Sam

tvrdi da su mu svi jezici centralne Evrope maternji. Priča se da uči švedski, danski, burski. Hvali se da je portugalski i španski, i bez učenja, oduvek znao. A iz Subotice je! Naše južnjačko čudo, nešto što nikad nećete moći da imate. No, Kolar pripada svima! Vere je moje, pravoslavne. To mu ne smeta da kupuje, prodaje, preprodaje ljude. Naučno objašnjava da je danas trgovina ljudima unosnija od trgovine stokom. Tvrdi da na Zapadu, kojim se kreće kao riba u vodi, još traju srednji vek i inkvizicija. Kad Mađar izgovori: 'Kupio sam u pola cene 700 kg živog mesa!' to znači da je opet došao do desetak emigrantskih žrtvi. On ne voli, kao ja, nekretnine!«

Aschbach: »Postoji, dakle, tržište?«

Lazarić: »Niko kao Kolar ne poznaje ljudsku nesreću. I niko, koliko on, nije u stanju iz nje da izvuče. Novaca, razume se. Ako sazna da ste koga ubili, ili opljačkali, njegovi ste. Kupiće vas, direktno ili indirektno, svejedno. Napravio bi od vas svog policijskog dužnika.«

Aschbach: »Kuda se volšebni Mađar najčešće kreće?«

Lazarić: »Ne izbija iz sabirnih emigrantskih centara. Šunja se duž istočnoevropskih granica, prihvata. One koje izabere za svoju Zelenu legiju prvo zavodi, očarava, oblači. Bludniči i pije s njima. Onda polaze u pljačke i haranja svih vrsta. Napadaju bolje vozove, noćne, vešaju se za vagone kao azijski skakavci. Besomučno kradu, otimaju, uništavaju sve što stignu. Svojim pljačkašima daje procenat. Priča se da tu negde, u Nemačkoj, podiže građevinu, kojoj ne zna ni namenu, ni oblik, i koju nežno zove: moj crni zid! Ukoliko ste dobra policija, morali biste u nekom dosijeu imati i to emigrantsko, mađarsko, građevinsko čudo!«

Aschbach: »Koliko Mađar ima takvih legionara?«

Lazarić: »Sam ne zna, inspektore! To su čitave eskadrile emigranata s Istoka, kojima on obećava prekomorske pasoše i prostore, raj i slatki haos kapitalističke polulopte. Nekima ponešto i isposluje. A dok

papiri ne stignu, danonoćno rade za svog Kuma. Neki počnu dobijati nervne, meni se čini i epileptične napade, valjda od straha, iznurenosti, batina. Mađar ih tad kao rogatu marvu prodaje budzašto. Tako je postupio i s Markovićem, kog, ne znam zašto, tražite kod mene.«

Aschbach: »Kud ide toliko živo meso?«

Lazarić: »Banditima kakav je i sam. Raznim patološkim tipovima, koji ne mogu bez krvi, nasilja i okultizma. Revanšistima, koji bi sutra na Sudete, preko Odre i Nise, u Etiopiju, na Banat, Libiju i Alžir. Snabdeva južnoameričke latifundiste, hacienderose, proizvođače kafe. Koliko ih je poslao u Vijetnam, Mozambik i Angolu! S Legijom stranaca je na ti. Crnačkim poglavicama, kraljevima i pukovnicima obezbeđuje bele gorile i batinaše. Kolar ima čete plaćenih ubica, koji se šetkaju između Konga, Čada i Rodezije. Robove koji nisu za duži transport, koji su i inače za otpis, prodaje Drakuli.«

Aschbach: »Kakvom Drakuli, Herr Lazarić?«

Lazarić: »Inspektore, u početku ste rekli da vas zanima samo ubica, Marković, a sad biste hteli o vampiru!«

Aschbach: »Mitologija i politika zanimaju me više od kriminalistike.«

Lazarić: »Drakula, nazovimo tako dotičnog viteza uslovno, ličnost je neodređene starosti, izgleda koji se iz decenije u deceniju, iz veka u vek, ne menja, već prilagođava. Ne može se ni najesti, ni napiti. Ždere presan krompir, živo korenje. Kad ni tog nema, žvaće zemlju, glođe svoju drvenu ruku. Kažu da zaudara na rđu, na plesan, na nevetren prostor. Trenutno živi u jednom ruiniranom dvorcu, s hiljadu Berkshirovih. Ima i on gorile. Jednog glavnog, koji stalno stoji iza njega i čita nekakve rukopise, Kalendare i predskazanja, i trojicu, koji špartaju po Nemačkoj, kidnapuju istočnoevropsku, najčešće slovensku sirotinju, i dovode mu. Onda on reže, otkida. Nekima nos, nekima uši, često jezik. A svima bez razlike desni palac. Više njih je oslepeo. One koji su na visoravni ostavili svoje kosti da i ne pominjemo. No, oni koji su mu

umakli zaista su zaslužni istorije, literature, poštovanja!«

Aschbach: »Kao na primer ko?«

Lazarić: »Kao na primer Marković. Naš ubica!«

Aschbach: »Vaš ubica, Herr Lazarić.«

Lazarić: »Dobro, moj ubica!«

Aschbach: »Uostalom, Herr Lazarić, Marković je jagnje prema pomenutom Vitezu. Samo ne recite, molim vas, da je odavde. To bi nas, Nemce, pogodilo.«

Lazarić: »Pa i nije, inspektore, ne bojte se. Gospodin o kom smo počeli je Englez. Englez, čudovište s onog njihovog vampirskog Ostrva! Postoji više njegovih paralelnih Autobiografija, ali gotovo u svakoj sebe naziva Richard, Brit, Albion. Ruku mi je dopalo nekoliko listova jednog njegovog Kalendara. Tamo Richard svinjskog srca na gotovo svim evropskim jezicima, uključujući i mrtve, opisuje svoj XIV vek. Kao zakleti Ostrvljanin, Brit je radio na potapanju Evrope i svih njenih dobara i vrednosti. Podsticao je neslogu, raznosio intrige, izazivao manje ratove. Godine 1321, tvrdi on, bio je na sahrani Aligijerija, Dantea, emigranta. Hvali se da je još tad istakao da su jedino mržnja i pakao večni. Godine 1336. ili 1337, u borbi protiv Francuske, Eduard III Engleski, njegovim, Drakulinim, posredstvom osigurava pomoć donjorajnskih kneževa, flandrijskih gradova, pa čak i Ludwiga Bavarskog. Tako je započeo stogodišnji englesko-francuski, Richardov rat. Naslađivao se, gledajući kako Englezi oko Calaisa pale francuske domove i crkve, kako ubijaju roditelje i stoku, a mušku decu siluju. Richard je bio protiv primirja između Engleske i Francuske. Eduarda III, koji se godine 1360. odrekao francuske krune, nazvao je mekuščem. Brit se kao dete obradovao kad je, 1351, na Kontinentu buknula kuga, zvana Crna smrt, i kad su Turci, svega dve godine docnije, prvi put zakoračili na evropsko tle. Godine 1361. bio je na sahrani nemačkog mistika Johannesa Taulera. Godine 1365. Ostrvljanin se na pogrebu drugog nemačkog mistika, Heinricha Seusea, predstavlja kao Johannes Tauler. Nemci mu veruju! Smrt Pedra Okrutnog, 1369, duboko ga je potresla:

savez između Kastilje i Francuske ugrožavao je Englesku na moru. Na sahrani Giovanni Boccaccia, 1375, ponovio je ono što je kazao na ispraćaju Francesca Petrarce, godinu ranije. Richardu s Apeninskog poluostrva nije bio daleko Balkan. Verovao je u Turke, likvidatore Evrope, kao što je 1351, verovao u kugu. Seldžucuma je kazao kako da, 1389, na Kosovu polju, mlate nas, site i pijane Srbe! Četiri godine docnije, 1393, Richardovi Turci gotovo na isti način podjarmljuju i Bugare. Godine 1394, ili 1395, papa Bonifacije IX, na molbu upaničenog kralja Sigismunda Ugarskog, dopušta da počne krstaški rat protiv Azijata. Taj rat s Islamom još traje. Richard je bio, i ostao, protiv. Na njegovu veliku radost, Turci su već 1396, kod Nikopolja, unakazili francuske, poljske, ugarske i nemačke krstaše: te godine likvidirani su svi viteški ideali Zapada, a Balkan je, jednom za sva vremena, otkinut od Evrope! Prodor Osmanlija s Istoka bio je sinhronizovan s navaljivanjem Ostrvljana sa Zapada. Vampir je likovao. U Pariz je stigao 1401, bio na osnivanju dvorskog društva Cour d'Amours, i prvi napao Roman o ruži. I sam se bio latio pera. Hteo je da dokaže da je njegovom zaslugom, 1392, kralj Karl VI Francuski duševno oboleo. Englezove pesničke planove poremetili su Mongoli, koji su pod Tamerlanom, godine 1402, kod Ankare, premlatili Turke. Evropi je, tad, pao kamen sa srca. Taj isti kamen Britu se obesio o vrat. Bacio se, u očajanje, na alhemiju. Hteo je da izmisli bolest ravnu kugi. Tako je u XV vek ušao s puno briga, o kojima, inspektore, ne želim da vam pričam.«

Aschbach: »Herr Lazarić, izručite nam Markovića!«

Lazarić: »Inspektore, izručite ga vi meni.«

Aschbach: »Što će vam?«

Lazarić: »Pred polazak me pokrao. 'Prstenje i nakit ti ostavljam!' napisao je: 'A svih ovih 15.000 DM šaljem ulmskoj ciglarki!' Odneo mi je i jedan trofejni pištolj. Tako da bih i ja, inspektore, hteo da ga stignem.«

Aschbach: »Sta biste mu, kad biste ga stigli, Herr Lazarić?«

Lazarić: »Dao bih mu tri put po 15.000 DM, inspektore. Da šalje ulmskoj ciglarskoj sirotinji. I da beži od vas.«

Aschbach: »Herr Lazarić, kad ste ga poslednji put sreli?«

Lazarić: »Vraćao se iz Hamburga. Tad mu je to bio revir. Sećam se kako je bio hristusovski očešljan. Na njemu sve otmeno, parisko, ljubičasto. Imitirao je svog Mađara. Nikad tako nismo razgovarali, inspektore:

»Evo, Markiša moj. Na ovoj se još vide Zagreb, mart 1941. i kiša. To je dan kad smo tvoj otac i ja, istim ukazom, unapređeni: redov Slaviša Marković u kaplara, a poručnik Lazar Lazarić u kapetana Kraljevske jugoslovenske vojske!« Inspektore, gledao me je s puno mržnje, te sam, da ne bih prošao kao Herr Budak, stao brže listati album: »Markiša, otac tvoj je na ovoj fotografiji ispred mene, jasnije se vidi. Na granici smo jugoslovensko-nemačkoj. Pogledaj, sine, kako očekujemo napad. Nemci se ne vide, uvek su se krili, te nismo mogli da ih fotografišemo!« Inspektore, opet se mrštio, pa sam nastavio glasom koji se topio od dobrote: »Markiša, evo najjasnije fotografije: Slaviša Marković i Lazar Lazarić, na severnoj našoj granici. Očekujemo podla mađarska zrna. Hrabar ti je bio otac, momčino, od trube se nije razdvajao. Gledaj kako duva Marš na Drinu, provocira. Meni u očima pijanstvo, čežnja za Srbijom, a Slaviši za uvom, sećam se kao da je bilo juče, krvava oficirska stotinarka. Čim je Slaviša, obliven suzama i znojem, završio i pao mi u naručje, napali su nas Nemci, prerušeni u Mađare. Do đavola, Nemci nam nikad nisu dali da se najedemo, napevamo, pošteno naslikamo!«

»Nije Slaviša bio takav, Lazariću!« briznuo je u plač neustrašivi moj obijač i lopov: »Striče, pokazuj druge fotografije ili teško tebi!«

»Markiša, tvoj se otac istakao i u Hercegovini«, nastavio sam, držćući: »Pogledaj, sine: svi za njim i njegovom trubom pevamo Sprem'te se sprem'te četni-

ci! On diriguje. Odmah posle te svadbe, negde oko ponoći, na smrdljivim udovicama zatekoše nas i vezaše Nemci. Ne vredi im objašnjavati da smo monarhisti, veći protivnici komunizma i od njih samih. Za njih smo svi mi, bilo crveni, bilo plavi, ili zeleni, svi izuzev ustaške Crne legije, bili balkanska ološ i banditi, koje je što pre trebalo strpati u gasne komore. Hrabri Slaviša zaplaka za trubom kao dete. Zaplakah i ja, za Slavišom. Zacvileše svi. Nađe se i među Nemcima čovek, vrati Slaviši trubu i potapša ga. U vozu nas je bilo nekoliko stotina, možda hiljadu. Od Sarajeva do Osnabrücka putovali smo čitavih petnaest dana. Sišli bismo s uma da nije bilo Slaviše i njegovih pesama i uspavanki! Pred kapijom konclagera se, duvajući, onesvestio. Plakali smo, što za njim, što za sobom. Plakali su i Nemci, ali od umora i nesanice, bosanskih buva, ušiju i stenica!«

»Zar moj otac, Lazariću, nije stalno jahao belog konja?«

»Sine, takve fotografije nemam!« sažalio sam se nad obojicom, u čelo poljubio juniora, kao što sam toliko puta seniora: »Možda je imao on!«

»Lazariću, da li ga je bilo ko u međuvremenu mogao unaprediti?«

»Mark, voleo bih da jeste!« rekao sam: »Zaslužio je! A za sebe znam: da se nisam predao i svukao, da sam kapetan Njegovog Veličanstva Kralja Petra II Karađorđevića, koji se, čuo sam, živ raspada, ili koji je nedavno umro, od alkohola, kakve venerične bolesti, ili od tuge za domovinom, koja je pošla stranputicom!'

»Gde bi Slaviša mogao biti?«

»Do pre nekoliko godina pisao mi je iz Glücksburga, sa same danske granice. Žalio se na samoću, na bol u krstima. U Husumu nije sastavio ni godinu, stalno je kišilo, a susretao je s vremena na vreme i jednog Bugarina, pisao je. Nerazumevanje među ljudima posebno ga je peklo u Meldorfu, te se, ljut na Schleswig-Holstein, izuzev Kiela i nekog Cordesa, spustio sa severa i nastanio u jednom seocetu kod Aachena. Odatle je pakleno grdio Engleze, koji su

nas, govorio je s pravom i poznavanjem fakata, sramno izdali i okrenuli se partizanima, ovima što sad na Zapad, posebno u Deutsch, šalju stotine hiljada svojih pobednika i proletera bez posla. Čerčila je zvao Crni Berkshir! Nije Slaviša štedeo ni Amerikance. Nikog! Valjda se zbog toga i lečio u Bad Honnefu. Kosti, opet kosti. Osnabrück! Onda spušten stomak, trubačka bolest. Iz Bad Honnefa tražio je Bibliju, Srpske junačke narodne pesme, Njegoša. Po svaku cenu hteo je Istoriju II svetskog rata, izdanje dole njihovo, komunističko, čvrsto ubeđen da će naša imena, svoje i moje, naći na spisku pobeđenih. Zatim je, sine moj Markiša, prestao da mi se javlja.«

»Da li je živ?«

»Jeste«, rekao sam: »S ocem se uvek događaju čuda: nikako da sjaše s belog konja! Moj stari, sine, i dalje s isukanom sabljom juriša na Bugare! Mark, očevi umiru tek s nama, retko kad pre. To kad umru pre nas zove se potpuna tragedija!«

Aschbach: »Dosta mi je te južnoslovenske, emigrantske romantike, Herr Lazarić!«

Lazarić: »Meni nije, inspektore. Od nje živim!«

Aschbach: »Tu mi je ta vaša slovenska, ciganska tuga! Ta nesreća s kojom ste, Jugosi, rođeni i s kojom živite! To zlo i fatalizam, koje, doduše uz šarm, prenosite i na nas, Nemce!«

Lazarić: »Da li je na Nemce moguće bilo šta preneti?«

Aschbach: »Ako nam ne otkrijete Markovića, ili bar njegovog oca, s punim pravom ćemo vas smatrati za saučesnika u likvidaciji Herr Budaka. Raspolažemo s puno podataka.«

Lazarić: »Pravi policajci prete desnom, dok poluljudi i pizde, kakva si ti, to čine levom!«

Aschbach: »Već smo na ti?«

Lazarić: »Ne važi za tebe!«

Aschbach: »Ne zaboravite, Herr Lazarić, da i ja pucam sa obe. Ne biram ni ja doba dana, ni mesto, ni zid.«

Lazarić: »Brži sam, lažni inspektore Aschbach!

Stoj i ne mrdaj, Tumbas! Ne šaraj očima, u moju cev gledaj! Ni ja ne biram ... meso!«

Aschbach: »Okamenjen sam, Herr Lazarić.«

Lazarić: »Sedam dana se, Tumbas, motaš oko Bremena. Najavljen mi je tvoj dolazak. Kako sam te čekao!«

Aschbach: »Čemu onda onoliki uvodi i priče? Mogli ste me umlatiti odmah.«

Lazarić: »Govorio sam sebi, ne tebi, Krunoslave Tumbas. Činim to često, kad sam sam. Kad govoriš sebi, kao ja danas, priča se širi, postaje lepa. Priča se tim opravdava i iskupljuje i jedino je tad ona prava. Tumbas, Jugosu moj nesrećni, sa zemlje se podigni! Ako sam monarhistički kapetan, nisam slamom punjeni rimokatolički svetac, pa da tako preda mnom klečiš. Desnu šaku na sto!«

Aschbach: »Za sve se izvinjavam i molim ...«

Lazarić: »Prste pokaži! Što ih kriješ?!«

Aschbach: »Moja šaka je kraj vaše desne, kapetane.«

Lazarić: »Palca nemaš, nesrećni moj Tumbas!«

Aschbach: »Ni vi, kapetane. Na stolu je samo osam prstiju. Tužnim jugoslovenskim šakama nedostaju palčevi, njihovi simboli i ponos, njihova čast!«

Lazarić: »Bavarska visoravan, Tumbas?«

Aschbach: »Da, kapetane. Dvorac Berkshirovih. Oko razvaline krastavi Drakulini psi. Izlaza i spasa nigde!«

Lazarić: »Dečje lobanjice, obuća, školske torbe po podu. Krvav panj. Zarđali lanci, okovi, sprave za mučenje. Sekira, ako se ne varam engleska ili austrijska, oštrena poslednji put 1918. Mozart, Bartók Brahms, u koncertnoj dvorani punoj pare, slepih miševa, leptirica.«

Aschbach: »I zakletva, što se mene tiče, kapetane. Richard svinjskog srca mi je, kao Hrvatu, izabraniku Božjem, rekao je, konjskom potkovicom spržio grudi. Od toga se nisam ni oslobodio, ni oporavio. Niti ću! Umreću kašljući i pipajući zlokobno slovo U koje je na mojim prsima napravila potkovica.«

Lazarić: »Kako nisi pobegao?«

Aschbach: »Dvaput sam stizao do potoka. Ne dalje! Ne mogu da trčim. Otkupiti se, kao vi, nisam imao čim. Slao je za mnom svinje i pse.«

Lazarić: »Da i tebi, Tumbas, nije ljudsku krv zamenio svinjskom?«

Aschbach: »Nešto je činio, kapetane, ali ne znam šta.«

Lazarić: »Poslao te da me ubiješ?«

Aschbach: »Da vas, kako znam i umem, kidnapujem. Ako mi ga ne dovedeš, zapretio je, vesnik i potpisnik si svoje smrti. A ako mi ga nabaviš, dodao je, dobićeš 100 DM i sopstvenu glavu pride! Nisam razumeo, ali sam klimnuo i pošao ovamo.«

Lazarić: »Šta bi Drakula sa mnom?«

Aschbach: »Bili biste na mestu pokojnog Herr Budaka.«

Lazarić: »Ko sad igra tu ulogu, Tubmas?«

Aschbach: »Dmitro, Ukrajinac, kapetane. Grof njime nije zadovoljan. Dmitro stalno poboljeva, kašlje. Žali se da je od one vlage i pare, gore, dobio astmu.«

Lazarić: »Da to nije onaj debeli nesrećnik s grčkom sekiricom u lobanji?«

Aschbach: »Jest, kapetane. Pustio je bradu, kosu, te ga po dvorcu zovu Raspućin.«

Lazarić: »Ne smeta mu sekirica?«

Aschbach: »Ne, kapetane. Otpilili su držalicu! Dmitro je, inače, nenasit, nezajažljiv. Kad nema šnapsa i piva, nalivaju ga skiseljenim pomijama, benzinom, naftom. Onda riče, peva, igra. Dubi na glavi, pada, po trojica ga uspravljaju. Plače, hoće sebi oči da izvadi. Sve to ide na nerve Berkshirovima, zatim i Srbima.«

Lazarić: »Kojim Srbima?«

Aschbach: »Trojici koji u svemu zamenjuju Foretića, Brekala i Dazlinu. Petrovićima, koji sjajno izvode ustaški skeč!«

Lazarić: »Krunoslave, ne razumem te. Kako Petrovićima?«

Aschbach: »Oni se zovu Petrović I, Petrović II i Petrović III. Otkad im je narezao uši, odsekao pal-

čeve i ljudsku krv zamenio svinjskom, bolje shvataju numerologiju, brže uče iz Kalendara i Svinjouzgojiteljskih priručnika, odaniji su svojim novim terorističkim idealima. I oni su Jugosi s crvenim pasošima, što se Sudiji sviđa. Danju kopaju münchenski U-Bahn a noću ubijaju, kolju, kidnapuju. U svireposti su nadmašili trojicu Dalmoša. Obožavaju franjevačke haljine, hteli bi u njima na rad. Stalno se krste, i to celom šakom, po naški. Ne podnose Dmitra!«

Lazarić: »Kako to?«

Aschbach: »Ukrajinac se još nije pokatoličio, kapetane. Eto im razloga! Jednom je, valjda pred njima, rekao da bi s visoravni, makar se sjurio u pakao. Hteli su da ga zakolju i bace Berkshirovima. Nisam dao! Tvrde, zatim, da je Dmitro dobričina, mekušac i plačljivko, da ne zna bičevati. Stalno mu prebacuju da je bolestan i da će krepati neprosvećen. U stvari, Srbi bi ga mrzeli i da je zdrav. Srbi hoće da ih njihov čovek gazi, ako je već do gaženja, a ne tamo nekakva pijana i krezuba ukrajinska hulja. Grof im je obećao pravog mučitelja, vas!«

Lazarić: »Kako je došao do njih?«

Aschbach: »Šandor Kolar, kapetane. Ukrajinca je od jednog češkog liferanta živog ljudskog mesa dobio džabe. Srbe je kupio od jednog Rumuna, navodno pesnika nadrealiste. Dao mu je za njih 1.500 DM, par poljskih Cigana i trojicu DDR Nemaca, isto Cigana i emigranata. Mađar je ceo taj buket ljudske nesreće poklonio Englezu za rođendan.«

Lazarić: »Za hiljadugodišnjicu?«

Aschbach: »Ne znam tačno, kapetane. Mislim da se govorilo o devetstogodišnjici. Srpskoj trojki Richard se obradovao kao nekad hrvatskoj četvorki. Dugo se zahvaljivao, muzicirao, opet govorio o paralelnim svetovima, vekovima, idejama. Sebe je nazvao političkim Malqueridom[1]. Nisam razumeo!«

Lazarić: »Tumbas, što se on toliko mota oko nas, braće?«

Aschbach: »Kapetane, razjedinjuje i ono što bi se dalo sastaviti. Mene šalje na vas, čvrsto ubeđen da

[1]) Rđavo voljen (španski).

ćete me utući. Njemu je važno da Srbin na duši ima Hrvata, i obrnuto. Inače, i jedne i druge smatra poništenim, otpisanim, dakle likvidiranim narodima. U nepostojeće, fantomske nacije broji još Slovence, Ukrajince, Slovake, a zatim, sam najbolje kaže, uroćenička baltička i vlaška plemena. Mađare, Talijane i Poljake nekako i podnosi, jer, ističe, ni s kim ne mogu. Pored Francuza najviše mrzi Ruse, Čehe, Špance! I Nemce! Njima se poslednjih stotinak godina veša o vrat, podmeće im se, igra njihov skeč, samo da bi ih potopio ili bar pred svetom izbrukao. Kaže da je u tom imao sreće, ali da mu je s preporođenim i novim Nemcima zapelo! Kao i u XIV veku, kapetane, Englez voli samo Turke. Slepo veruje u njihovu neprovetrenost, nečistoću, smrad i sifilis. Englez oko Stuttgarta narodu bulazni da su Anadolci u Deutschu nezaštićeni, omrznuti, prezreni. Stoga ih protežira, miluje i pomaže On! Priča se da u Bavarskoj i Münchenu turski Gastarbeiter ne sme biti otpušten. 'Onom Evropljaninu koji mi uvredi, načepi ili pljune Turčina poslaću pismo ili paket, po crnoj svinji, pa zajedno nek idu na nebo!' nedavno je obelodanio na jednom skupu Jehovaca, spiritista i astrologa.«

Lazarić: »Krunoslave, da si doneo bar jednu od njegovih Autobiografija, pustio bih te živog.«

Aschbach: »Kapetane, koji vam njegov period nedostaje?«

Lazarić: »Ništa ne znam o Richardovim putovanjima po podunavskim zemljama. Priča se da je bio u Vlaškoj i Transilvaniji. Dopali mu se Karpati! Hteo je da ubije rumunskog Grofa, Vlada Tepesa, pravog Drakulu. Zbog Azijata! Drakula, najveći hrišćanin i Evropljanin svog doba, Turke je s uspehom zaustavljao. Klao ih je, žive nabijao na kolje, palio. Onima koji nisu hteli da mu se poklone zakivao je fesove za lobanje. Ostrvljanina je užasavala svirepost prema Turcima. Došlo je do dvoboja. Richard nigde ne navodi koji je od njih dvojice poginuo prvi. Nije mu, međutim, smetalo da se po zapadnim zemljama, decenijama i vekovima, izdaje pod imenom, prezimenom

i nadimkom balkanskog viteza, kog nije bio dostojan!«

Aschbach: »U ovim rukama sam imao desetak listova iz jednog njegovog Kalendara...«

Lazarić: »Pa gde su?!«

Aschbach: »Da bih zaustavio glad, kapetane, prodao sam ih bibliotekaru jednog ukrajinskog Doma.«

Lazarić: »Za koliko?«

Aschbach: »DM 20, kapetane. I jedno polovno odelo pride. DM su bile lažne, te sam par noći ležao s lopovima, u münchenskom zatvoru. Da me ubijete ne znam šta je bilo s odelom.«

Lazarić: »Zaista ću te ubiti, Tumbas!«

Aschbach: »Kapetane, na tim listinama bio je ceo njegov XX vek. Znam ga napamet. Richard tvrdi da u našem veku najefikasnije ubija s-a-v-e-t-u-j-u-ć-i! Savetovao je K. und K. Nadvojvodu, Franca-Ferdinanda, da 1914. ide u Sarajevo, na sastanak s Južnim Slovenima, kako bi 28. juna srpskim kuglama bio izrešetan i kako bi izbio onaj gnusni i smešni I svetski rat. Na najmasnijim stranicama citirao je korespondenciju koju, je, navodno, tokom aprila i maja 1914. izmenio s budućom Caricom, Sofijom. Predočavao joj je da će i ona i njen muž u Sarajevu biti svinjski likvidirani! U cilju potapanja Evrope, pisao je, savetovao je starom Hindenburgu da Adolfu Hitleru uruči mandat. Hindenburg je poslušao. Kad Nemci nisu popustili?! Kad je bilo u pitanju rešenje Kontinenta, a za račun Ostrva, Richard nije štedeo ni svoje. Primivši Richardove savete, i poklanjajući Hitleru Čehoslovačku, Čemberlen je sebi obezbedio mesto najveće budale u novijoj engleskoj istoriji. Richard je savetovao jednog pukovnika iz Građevinske uprave francuske armije da počnu gradnju nesrećne Mažino linije. Mussolinija i Hitlera savetovao je da krenu na Balkan, na Rusiju. I krenuli su. Pola vojske im se tamo smrzlo, dok je ostatak poludeo! Savetovao je Varšavu da digne ustanak, ona ga je digla i bila zaklana! Savetovao je Pija XII i brojne njegove kardinale i gorile da se fotografišu s Benitovim crnokošuljašima i koljačima iz Abisinije: tako je ukaljao čak i svetu

našu Stolicu! Richard je imao paklen plan da preko lakomislenih i pijanih Amerikanaca poruši muzeje Evrope, Pariz, Prag, Firencu, i druge takve gradove, koje su sve zaraćene strane čuvale za pobednike, ma ko oni bili. Pošlo mu je za rukom da došapne dežurnom oficiru američke Vazduhoplovne komande zapadnog fronta, u Brightonu, Engleska, da na Drezden uputi hiljadu bombardera i da za samo jednu noć likvidira 135.000 ljudi i slika . . .«

Lazarić: »Tumbas, kako želiš da te ubijem?«

Aschbach: »Kapetane, poklonite mi život pa ću raditi za vas sve ono što sam morao za Richarda i njegove.«

Lazarić: »Šta to?«

Aschbach: »Krašću i pljačkati jugoslovenske Gastarbeitere, spuštati im u džepove kukaste i druge krstiće, onda ih gurati iz vozova. I to dok pevaju! Nasrtaću na njihove barake, otimati im hranu, odela, pisma. Kidnapovaću im decu!«

Lazarić: »I šta još, Tumbas?«

Aschbach: »I dalje bih, sa specijalnim zadacima, išao u Jugoslaviju.«

Lazarić: »Govori, Tumbas!«

Aschbach: »Triput sam dole bio, kapetane. Četvrti put sprečile su me kostobolja i astma. Visoravan! Šume sam palio po Istri, Lici i Kordunu, onda oko Zadra, Šibenika i Dubrovnika. Dva mostića sam digao u vazduh, jedan na Uni, drugi na Korani. Obučen u franjevca, narodu sam oko Bugojna, Imotskog i Splita delio proglase za sveopšti ustanak. Leci su bili na nekom, sve mi se čini, nepostojećem, bivšem, ili paralelnom jeziku, te umalo nisam bio linčovan. Nemačke, austrijske i švedske turiste nagovarao sam da beže s Adrije, plašeći ih velikim boginjama, azijskim gripom, arapskom žuticom. Najviše sam uspeha imao, kapetane, s buvama, stenicama, i vašima, koje Richard od turskog semena proizvodi na svojoj tajnoj farmi. Zagrebačke, sarajevske i beogradske crkve, železničke stanice, pošte, bolnice, škole, stadione, a zatim i ulice, zasuo sam kilogramima tih fenomenalnih, i naših,

insekata. To im je teže palo od skopskog zemljotresa. Čujemo da se još bištu, češu i peru!«

Lazarić: »Tumbas, zašto si baš jedanaest jugoslovenskih grobalja digao u vazduh? Sam kažeš da su kosti letele do neba.«

Aschbach: »Kapetane, broj jedanaest je simbol blasfemije, političkog nasilja, prisilne smrti.«

Lazarić: »Šta još znaš o tome?«

Aschbach: »Vibracije broja jedanaest su, kažu, lunarne. Ne razumem! Po nekom Heydonu, kapetane, broj jedanaest označava bogatstvo. Kakvo, pitam se. Ludostima! Doktor Westcott smatra da ta cifra predstavlja nemoral, što može biti tačno. Od nastanka sveta niko kao stari Jevreji nije tako mrzeo taj broj: jedanaest im je označavao prvu Adamovu suprugu, nerotkinju, dakle ženskog đavola Lilith. Proviđenje mi je, kapetane, reklo da ću umreti s brojem jedanaest na usnama! Pripremajući nas za napad na Jugoslovensku ambasadu u Stockholmu, jedan od instruktora, inače preko dana veterinar, tvrdio je da će onaj koji bude išao putem označenim brojem jedanaest ugledati lice Boga i da će živeti večno. Kakva prevara! Kapetane, jedanaest je za mene znak zla i žalosne emigrantske sudbine.«

Lazarić: »Tumbas, što si nasrtao na naše zajedničke i bratske kosturnice?«

Aschbach: »Englez je tako hteo, kapetane.«

Lazarić: »Tumbas, nesrećni moj glupanderu, Richard nije Englez! Nije ni Irac, ni Velšanin, iako se misli da je s onih vampirskih ostrva onamo.«

Aschbach: »Šta je, onda, proklet da je i on i sva njegova svinjska mistika?!«

Lazarić: »Tumbas, Richard je više nego Englez! On je večna gadost, prava kob svih nas koji smo od danas do sutra. Zapamti i nosi na onaj svet da imena koja su mu dosad prišivana od danas više ne važe.«

Aschbach: »Kapetane, šta nam preostaje?«

Lazarić: »Da i dalje o njemu nagađamo, Tumbas. Da se naslađujemo pričama o njegovoj moći i našoj emigrantskoj mizeriji.«

Aschbach: »Šta je *on*, taj svinjski, đavolji broj *jedanaest?*«

Lazarić: »Tumbas, u ludosti sam od svih emigranata otišao najdalje ja: do podrobnosti ispitavši njegov XI vek, nazreo sam put koji vodi u dva njegova veka unazad. Ko zna do koga bih stigao da se nisam zaustavio! Tumbas, zar ne vidiš da sve naše jadne misli i osećanja vode k njemu? Dolazimo na svet da bi postali njegove žrtve. Patimo na pogrešan način. Vraćamo se u tuđu zemlju pre vremena, dok se on, kog više ne znam kako da nazovem, jedini p-r-i-l-a-g-o-đ-a-v-a. Krunoslave, ta nepravda me dovodi do očajanja!«

Aschbach: »Kapetane, znam u kom će bavarskom seocetu preksutra uveče govoriti. Tema mu je isto tako večna: 'Ekcem crne svinje kao osnov pogleda na budućnost sveta'. U pauzama, između muziciranja i naučnog izlaganja, Petrovići će iz vreće vaditi krastavo bavarsko prase i pokazivati ga. Richard tvrdi da je proizveo čak i gubu. Ma koliko znao da je to beznadno i smešno, pucaću u njega!«

Lazarić: »Tumbas, više nisi pouzdan strelac. Drhtiš! Tek što si prevalio pedesetu, a kao kakva baba si!«

Aschbach: »Kapetane, bar jednom u životu promašite. Izgubljen sam i iznemogao, bez ljudske krvi po svoj prilici, truo! Smilujte se ovoj živoj emigrantskoj lešini!«

Lazarić: »Kolena rastavi! Glavu gore! Tako!«

Aschbach: »U ime fakta da smo i kao narodi i kao ljudi pred Richardom, pred nesrećom i pred brojem jedanaest izjednačeni, u ime emigrantskog bratstva, kapetane, molim da mi poklonite život . . .«

Lazarić: »Zini!«

Aschbach: »Prislonjen sam uza zid, kapetane. U cev gledam, čekam, i verujem u dobrotu otpisanih. Razapet sam! Ruke i potiljak su mi srasli s kamenom. Kao Hrist sam!«

Lazarić: »Da li je Hrist priznavao jedanaest?«

Aschbach: »Kapetane, Hrista su deset puta dizali i spuštali s krsta.«

Lazarić: »Jedanaesti put su ga zakovali, Tumbas!«

Aschbach: »Brate, milosti, milosti! Ne, ne, neee... jedanaest...«

2.

Lazar Lazarić, prosed i mršav dvometraš pognutih ramena, neobično dugih ruku i očiju umornog orla, gledao je niz cev svog automatskog Stechkina s prigušivačem. Čekao je da mu se srede gotovo uvek ledene misli i strasno srce, pa da tek tad povuče obarač. Otkad puca u ljudsko meso, otkad šakama davi i noževima dokončava, nije postupio drukčije. I pre nego što je odjeknulo prvih jedanaest pucnjeva, debelo i mlohavo Tumbasovo telo bilo je počelo da umire, da se cedi.

Krunoslav Tumbas odskakao je od zemlje, jaukao, prskao krvlju. Lazarić se nije izmicao. Tumbas kao da je hteo uza zid, na nebo. Lazarić je mirno nišanio. I u trenutku kad mu se učinilo da će se obnevidela telesina razjapljenih čeljusti i Stechkinovim olovom potkresanih prstiju sručiti pred njegove noge, kažiprstom je osakaćene, ponižene desnice, povukao.

S kuglom u čelu, Tumbas je nauznak pao i sasvim se umirio. S ostatkom naboja, zatim i s drugih petnaestak zrna, Lazarić je rešetao grlo. Krunoslav je, po svim balkanskim propisima, bio zaklan.

Na znak Lazarićeve ruke, iza zida što je vrt delio od parka i tihih staza, pojavi se gorostasan i gluvonem Lazarićev gorila, Staš Pandurowski, Poljak. Mumlao je, stezao pesnice, ne manje od maljeva. Lazarić dade još nekakav znak, te se krakato, čupavo i podnapito čudovište, osmotrivši okolinu i sijalice na stubovima, baci na mrtvaca.

Pored automatskog Heckler & Kocha, patentnog noža, dugog bodeža na feder, rukavica sa žiletima, žica za vezivanje ruku i nogu, kao i žica za bodenje očiju, vate za gušenje i davljenje, policijskih isprava na ime Wolfganga dr Aschbacha i austrijskog pasoša nekog

Karla Bendera, Poljak iz Tumbasovih nedara i džepova istrese i s mukom nabroja stotinak DM.

Lazarić s gađenjem prihvati Tumbasovu ostavštinu. Pokojnikova fotografija na svim dokumentima bila je besprekorno ugrađena. Lazarić se nasmeši. Novac, krvavu maramicu i naočari visoke dioptrije vrati Stašu. Ostatak skupi pod mišku i ponese.

S lažnim mirom Lazarić je šetao pored zidane i žicom nastavljene ograde. Išao je prema ulazu svoje najdraže bremenske vile, namenjene prvenstveno prijateljima, lovcima i gostima, za koje porodica nije smela da zna. Prigušena svetlost nazirala se samo u dugoj, parternoj prostoriji, što je jednim prozorom gledala na vrt, a drugim na ulicu i glavni ulaz.

Lazarić nije poznavao grižu savesti. »Sa savešću se bore oni koji je imaju, a ti koji je imaju sudaraju se s onima koji je nemaju, te otuda na ovoj jadnoj zemlji toliko drame«, govorio je, pa je nastavljao: »Tako je i s grehom; nit ga poznajem, nit ga priznajem!« Lazarić je priznavao samo strah, ponavljao da na njemu sve počiva, i hladnoću, koja mu se i sad, dok je gledao kako Poljak tačno i bezdušno, s ciglama i kamenjem, trpa i pakuje Tumbasa, skupljala oko kičme i trbuha. Lazarić je ljude kupovao i prodavao, opet nabavljao, trampio ili poklanjao, kao toliki drugi. Lazarić je sve to činio mirno i dostojanstveno. On je prezirao ljude, jer su bili daleko od savršenstva. Zato su za Lazarića ljudi bili ili za dalje korišćenje, kao Staš, ili za potapanje, kao Krunoslav.

Poljak vreću baci na kamionet. Tamo je bilo još puno otpadaka, kamenja, zemlje. Staš grabuljama izravna pesak, opra ga šmrkom. Pokupi čaurice i predade ih Lazariću. Tromi gorila u fontani opra šape, umi se i začešlja, pa na kamionetu, koji neko pokrenu i povede prema izlazu, zauze mesto do Tumbasa.

Lazarić je šetao pored zida. Osluškivao je. Kao dete se radovao pozdravima brodskih sirena. Vetar je donosio smrad mrtvih severnjačkih riba.

Zadihan i blatnjav, Poljak kleknu. Onda obori glavu i zamumla. To je značilo da su kamenje, zemlja i vreća, potopljeni.

Lazarićeva šaka polako se spusti na gorilino teme. To je, ako se ne računa naboj od petnaestak flaša dortmundskog piva i litrenjače kruškovog šnapsa, bio najveći dar koji je Pandurowski mogao da dobije za noćni počinak.

»Noćas je toplo jedino inspektoru Aschbachu!« reče Lazarić u sebi i stresa se.

Tad ga jedan od njegovih otmenijih telohranitelja ogrnu bundom od maloazijske ovčje kože. Drugi ga dovede do vrata njegove najskrivenije, blindirane sobe.

Telefon je tamo zvonio.

IX

U BREMENU RUŽE CVETAJU

1.

Kad god bi, kao danas, stupio u pravougaonu Lazarićevu sobu, Marković bi se setio kako se prosedi dugonja, što je stajao kraj prozora i gledao vrt, fontanu i golubove, u posleratnom Deutschu snašao i obogatio...

Robovanju je bio došao kraj. Englezi su iz Konclagera Osnabrück iznosili žive kosture. Lazar Lazarić i Markovićev otac, Slaviša s trubom, nisu hteli ni u jedan sabirni centar, još manje u vozove što su bivše zarobljenike teglili prema Istoku i Balkanu.

»Kapetane, ja ću kud i ti!« rekao je, navodno, Slaviša.

»Kaplare, ja znam što ostajem«, značajno i mirno će tad, Lazarić: »Ti koji nisi ni mrava, slobodno možeš u domovinu! Mene bi, bez suda, na vešala!«

»Kapetane, crvenih se bojim kao ognja.«

»Slaviša, čega ti imaš da se bojiš?«

»Kapetane, prepoznaće me po trubi. 'Evo onog što je sa zanosom duvao!' reći će. Visiću!«

»Slaviša, da li si za to da ostanemo u Deutschu?«

»Kapetane, ne večno. Do pred sam kraj. Umreti se mora dole, u domovini, kakva bila da bila. Kostima i duši biće toplije i mekše budu li pokraj kakve domaće crkvice.«

»Slaviša, hajde da se ženimo!«

»Zar da izdamo svoje, kapetane? Odanu ženu imam, dvoje zlatne dece. Propašće bez mene.«

»Slaviša, i ja sam čekan!«

»Kapetane, vratimo se svojima...«

»Slaviša, dopisivaćemo se s njima. Lagaćemo ih! Razumeće nas. Pravićemo se da razumemo i mi njih. Oni će živeti u bedi, mi u slobodi. Slaćemo im polovna odela i obuću, lekova i kafe, duvana. Biće im to, uz

tople pozdrave iz daljine, dosta. Bolji su i čistiji od nas, oprostiće.«

»A ako ne oproste?«

»Njihova drama!«

»I naša, kapetane.«

»Ako si odlučio da ideš sa mnom, slušaj!«

»Bez vođe ne mogu, kapetane. Ići ću za tobom.«

»Slaviša, već drugi mesec je kako nismo u žicama. Samo što nisu trešnje!«

»Jeste, naše trešnje!«

»Ne lutajmo više!«

»Kapetane, zar nisi rekao da smo mi Sloveni predodređeni za ciganski, skitnički, emigrantski život. Za jad i bol, koji nikako ne mogu iz naših srca, mozgova, krvi.«

»Slaviša, tražimo po krov! Po toplu, nemačku postelju!«

»Šta će biti s tugom, teskobom, očajanjem?«

»Neizlečivu slovensku patnju prepustimo drugima. Nemcima, recimo!«

»Kapetane, nema krova pod kojim neću plakati, ni postelje, u kojoj neću drhtati. Mene više ne vredi grliti. Vratimo se dole...«

»Sve je na nama savezničko, još novo i čisto. Civili su u krpama, vide u nama Bogove. Osećaju da će tek da plaćaju. Dok nama nadolaze snaga, volja, bes!«

»Jeste, kapetane.«

»Slaviša, muškaraca nema! Budale smo ako se ne snađemo u vremenu nemačkih udovica. Sad il' nikad! Pred kaplarskim i kapetanskim, jugoslovenskim jajcima Nemice će morati da se krste, da pevaju!«

»Žao mi ih je, kapetane. Jadne žene!«

»Slaviša, to čime te Bog obdario drži na što većoj ceni, bar dok ne pristignu njihovi momci.«

»Šta ćemo onda?«

»U staro gvožđe!«

Od Osnabrücka pošli su na istok, prema Hannoveru, zatim na sever, prema Bremenu. Od crkve do crkve, od groblja do groblja. Cela Niedersachsen bila

je u ruševinama, sve žene u crnini. Muškaraca ili nije bilo, ili su se krili.

»Ovu hoću, ovu neću«, pevušio je kapetan dok je Slaviša s trubom čekao da vidi na kojoj će se udovi najduže zadržati Lazarićeva šapa: »Inge mi pretvrda, Petra premeka!«

Kod udovice Marte Walraff, koja tek što je bila zakoračila u šezdesetu, ostali su preko tri meseca, sve dok se iz engleskog zarobljeništva nije vratio Kurt, njen brat bez noge, za kog se mislilo da je izgubio glavu u Normandiji. Kurt im je zapretio svim preostalim muškarcima i psima Bad Mündera. Marta je, s mukom izgovarajući dva draga slovenska imena, plakala. Kurt je pokazivao lovačku dvocevku, penio da će osvetiti obeščašćenu sestru i nogu.

Kapetan i njegov ađutant zaustavili su se čak u Meppenu, na holandskoj granici. Snažna, krakata Ulrike, majka četvoro histerične dece, preko noći je fotografiju svog Jürgena, poginulog u staljingradskoj bici, kraj kazana, zamenila Lazarićevom i primakla je raspeću. Sve je bilo spremno za venčanje. Iz Holandije su bili stigli rođaci s paketima odeće, obuće, američke hrane. Svađa je izbila oko Slaviše, što se danonoćno poveravao trubi i tako, iz potkrovlja koje mu je bilo dodeljeno, budio petlove.

»Ceo Meppen je protiv jugoslovenskog trubača, dragane!« rekla je pegava, nakostrešena Ulrike: »Duva umesto da se ženi!«

»Boli me za Meppen, Uli!« uzviknuo je kapetan: »Za svetog trubača i mučenika sam ja, ja, što je više . . .«

»Ko si *to ti*, dragane?!«

»Nemačka žrtva, Uli! Kostur Osnabrücka! Sad čovek bez domovine i budućnosti, emigrant, isposnik, svetac!«

»Jedini, tvoj smešni ađutant ili ja!«

»Svetac s trubom, Uli!«

Izgovorivši to, Lazarić je svog kaplara poveo prema severu. Nisu sačekali da im Ulrikini holandski rođaci i sveštenik, rimokatolik, objasne kako Meppen

i Niedersachsen ne pamte da je neko ostavio majku četvoro dece u petom mesecu trudnoće.

Marta 1946. kapetan Lazarić je, sa Slavišom iza sebe, sreo na bremenskom groblju sredovečnu i ohromelu gospođu Kaspar. Marija je ponedeljkom oplakivala svog Fritza, žrtvu bezočnog, rekla je, saveznič-kog bombardovanja. Gospođa Kaspar se pomagala štakom.

»Slaviša, Marija je ono za čim čeznem!« rekao je.

»Kapetane, jedva ide.«

»Slaviša, to je glavno: neće moći za mnom!«

»Kapetane, prestrasno oplakuje svog Fritza.«

»Slaviša, to je najbolji znak da se još dobro koka!«

Narednog ponedeljka gospođa Kaspar zatekla ih je na Fritzovom grobu. Rosila je kišica. Slaviša Marković duvao je nešto vojno i srpsko, iz I svetskog rata. Lazarić je tiho plakao. Za gospodinom suprugom, kom su pijani Saveznici prekratili plemeniti život, rekao je. Krstio se i lio suze sve dok mu gospođa Kaspar nije ponudila da se skloni pod njen kišobran.

Lazarić ispod njenog kišobrana nije izišao ni kad su, oprostivši se s Fritzom, pošli preko groblja. Bio je s leve udovine strane, držao korak s njom. Kad bi se spotakla Marija, spotakao bi se, iz solidarnosti, i kapetan. Lazarić joj je, grdeći bezdušne engleske avijatičare, nameštao kundak štake ispod miške. Pokisao i zanet, za njima dvoma gazio je Slaviša i duvao neke stare, srpske elegije.

Još na groblju Lazarić je saznao da je veletrgovac Fritz Kaspar ostavio za sobom astmatičara i hidrofoba, Dolfija. Šesnaest mu je godina, rekla je Marija, ali ne raste, te se ne zna ko će preuzeti trgovine u centru, brojne kuće, razbacane od Findorfa i Schwachhausena do Osterholza i Hemelingena. Slušajući nadahnutog trubača, nastavila je da će s mukom velikom, i bez volje, sama voditi mlin, pilanu i trgovinu u Oldenburgu.

Lazarić je pitao koliko je ocu. Osamdeset, rekla je Marija, te nije kadar da se, kao nekad, brine o seoskim gostionicama. Za to nije sposobna, a ni voljna,

rekla je Marija, ni moja mlađa sestra Ute, isto udovica. Lazarić je slušao i nešto brojao. Sa zemljom oko Nordenhama, Bad Zwischenahna i Bremerhavena Marija pojma nije imala šta će, jer ni drugima nije jasno, kazala je, kakvu će vrednost imati nekretnine u razdoblju po sramnom porazu.

Rođeni je trgovac, navodno je, tad, kliknuo Lazarić: upravo je zbog tog božjeg dara bio primljen u operativno odeljenje Generalštaba Kraljevine Jugoslavije. Objašnjavajući joj kojom bi se brzinom, kad ne bi u Bremen i na Atlantik izbili Rusi, okretao i plodio novac Kasparovih, poskočio je kao dečak, umalo engleskom beretom ne probivši njen kišobran. Poskočio je i drugi put, pred velikom kućom Kasparovih, kad mu je Marija, tobož uzgred, napomenula da ni u njenoj, ni u porodici prerano preminulog Fritza, nikad i niko nije bio rimokatolik, i da je dirnuta što su joj se u žalosti i nevolji pri ruci našli pobožni utešioci istočne i čiste, pravoslavne veroispovesti. Kapetan je pozvan na čaj. Svetac je ostao pred glavnim vratima da duva srpske elegije.

I pre nego što se venčao s Marijom, Lazarić je počeo da radi za familiju Kaspar. Džipom s US Forces tablicama švercovao je kakao, kafu, duvan, katkad i oružje. Marijine oči su oživele; i dalje je, ponedeljkom po podne, odlazila na groblje i dugo sedela tamo gde je upoznala jugoslovenskog kapetana.

Prevod Marije iz protestantske u Lazarićevu veru, i venčanje, obavljeni su u jednom osnabrückom podrumu, u pravoslavnoj Kapelici svetog Đorđa, šest meseci po smrti Marijinog oca, na dvogodišnjicu kapitulacije Trećeg Reicha, 9. V 1947. Venčani kumovi bili su trubač Slaviša i Vlado Barabaš, turoban, čekinjast južnjak obešenog nosa, velike dioptrije i dugih ruku.

S njima se iz Osnabrücka, džipom, dovezao i protojerej stavrofor, Ivo Sekulić, i pravoslavnim tamjanom okadio sve zidove Kasparovih, posebno prostorije u kojima je kapetan Lazarić nameravao da živi sa svojom hromom nevestom.

Romantični Kasparovi bili su ludi od sreće. Ništa

slično osvećivanju prozora, nužnika i pragova nisu videli. Još za vreme svadbe, koja je trajala pet dana i pet noći, počeli su da uče reči, pesme i igre egzotičnog kapetanovog naroda. Kasparovi nisu znali šta ih čeka, pa su se samo radovali. Lazarić je k njima dovodio samo emigrante, najčešće pijane Ruse, Rumune, Srbe, odeške i hersonske Jevreje. S njima je računao, bančio i pevao. Novac je pristizao. Kasparovi su bili presrećni, ali i iznenađeni.

Bili su iznenađeni i kumovi, Slaviša, čiju su trubu počinjali da proklinju sušedi i prolaznici, i Vlado Barabaš, zvani Sova, povremeni Lazarićev gorila i potrčkalo, kog su sve više mučili strah od ponovnog robijanja, spušten stomak, balkanske gliste. Ni jedan ni drugi više nisu smeli u kapetanov džip, a još manje su znali šta je Lazarić njime dovlačio iz Wilhelmshavena, Hamburga, Cuxhavena. Na njihov užas, nabio ih je u vlažne magaze, na samoj obali Wesera. Odatle su samo s njegovim odobrenjem mogli u grad.

Porodična sreća Kasparovih nije potrajala dugo. Dvadesetogodišnji Dolfi, ne veći od osnovca i s anđeoskim uvojcima do nasred leđa, na oči svog bolničara i učitelja, vičući Bombe Bombe Bombe, utopio se u bazenu Bad Dreibergena. Slaviša i Vlado bili su u povorci. Truba je bila našmirglana i spremna. Tobož ophrvan bolom za severnonemačkim Hristom, Lazarić ih je oterao s groblja. Slaviša i Vlado su gorko zaplakali i nekud otišli.

Lazarić ih je potražio godinu i po docnije, da elegijama i lirskim srpskim marševima isprate posmrtne Marijine ostatke. Nije ih bilo. Vlado je radio kao pekar na samoj danskoj granici, dok je Slaviša s trubom već bio u Kielu, paker i liferant kod Cordesovih. Pravoslavnoj duši Marijinoj miran počinak na onom svetu i među strancima, Nemcima, protestantima, zaželeo je protojerej Sekulić.

Pop Sekulić postao je neka vrsta ličnog sveštenika Lazarićevog. Marijanu sestru, vitku i crvenokosu Ute, udovu oldenburškog trgovca Karla Krauta, preveo je u pravoslavnu veru i istovremeno venčao za Lazarića u tršćanskom, srpskom Hramu svetog Spiri-

dona Čudotvorca. Nepunu godinu po svadbi, prota Sekulić krstio je novorođenče. Za sinom, Aleksandrom, došao je i drugi Petar, iza njih kći, Simonida. Protejerej Sekulić bio je kod Lazarića i kad su kopani, tamjanom kađeni, srpskim vinom i šljivovicom zalivani temelji vile u Schwahhausenu, u kojoj se Marković sad nalazio. Tad je prota pitao za belog Slavišu trubača, za bolešljivog Hercegovca, u čiju se dušu već bila nastanila astrologija, za mnoge druge sapatnike Osnabrücka.

»Oče, za skitnice i neradnike nemam vremena!« rekao je.

»Za mučenike!«

»Pope, dosta mi je muka. Trgujem!«

»U logoru smo se jedni drugima zaklinjali da ćemo se, ako preživimo, pomagati i paziti. Ko izda, rekli smo, poginuće!«

»Pope, dosad mi niko ništa nije dao. Samo su mi uzimali. Ne dam ni ja!«

»Lazariću, neispunjavanje zakletvi kažnjavaju podjednako i Bog i ljudi.«

»Pope, Boga se ne bojim. A s ljudima se, i inače, borim otkad znam za sebe i za Boga!«

»Lazariću, da sam na tvom mestu, bojao bih se ljudi koji su bili u paklu i koji s pravom ne praštaju. Njihovo *vjeruju* je: pravedna osveta!«

»Pope, kao da pretiš!«

»Samo opominjem da se pravi ljudi neće tako brzo istražiti. I podsećam te: da su dobro i poštenje večni, koliko i zlo, kom već pripadaš!«

»Pope, tu mi se popela ta teorija!«

Pop više nije dolazio. Umro je na pragu pravoslavne kapelice, nedaleko od bivšeg Konclagera Osnabrück. Kako je bio na kolenima, i s krstom, svi su mislili da se predano molio za duše hiljade i hiljade logoraša, kao i za živote po Deutschu rasutih i izgubljenih emigranata. Niko ga nije ometao dan i noć. Posle su ga odvukli i bacili na smetlište. »Tamo je mesto svim mojim dužnicima«, rekao je Lazarić.

Pop Sekulić najviše je voleo da sedi u uglu do prozora i tamo gde je, stajao Lazarić. Taj ugao je

protojerej, sam ukrasio: pravoslavne ikone, ruske, srpske, grčke i rumunske, oko Isusa Hrista rasporedio; vladare srpske, od cara Dušana Silnog do Petra II Karađorđevića, emigranta, po značaju iz kandila, koje je moralo neprekidno da tinja, poređao. Sve je u toj sobi, u kojoj je Lazar Lazarić sklapao milionske poslove, kovao velike prevare i ubistva, moralo biti srpsko: od fotelje-tronošca od rezbarene dalmatinske orahovine i živopisnih ćilima iz istočne Srbije, do Njegoša, crnogorskih zastava i kapa s krunama, trofejnih kubura i pušaka na kremen, po zidovima.

Marković je najduže gledao veliku, uokvirenu fotografiju na koju je, sa stone Lazarićeve lampe, padao snop zraka. Oko džipa s US Forces tablicama i ponosnog, nosatog vlasnika za volanom, videlo se dvadesetak emigranata. Bradat i plećat, s krstom ispod sebe, protojerej im se obraćao:

»Sinovi, kućama i domovini!« govorio je: »Posebno vi koji ste osuđeni na nemaštinu, bolest i samoću u tuđini!«

»Pope, šta ti čekaš?«

»Da s poslednjim od vas dole krenem!«

»Pope, svašta smo činili!«

»Sinovi, ubijale i klale u poslednjem ratu nisu samo kukavice! Pogledajte ruke kojima vas zovem: krvavije su od vaših!«

»Pope, upućuješ nas u komunističke kazamate?«

»U domovinu, sinovi!«

»Može li domovina imati zamenu?«

»Ne! Domovina je neprikosnovena, sveta!«

»Pope, domovina je, po tvome, kao Bog.«

»Sinovi, domovina nije *kao* Bog. Domovina je — Bog!«

»Pope, domovina je zasad crvena!«

»Nesrećnici kakav sam i sam, domovinu nikad ne pitajte za boju! Idite k njoj, recite sve što ste joj skrivili. Ništa ne prikrivajte! Ako si kog zaklao, kaži domovini da se u tebi probudilo zlo, da si poželeo ljudsku krv, da nećeš više. Ako si kuće palio, reci 'Jesam, jer sam voleo pravdu i plamen, nikad više!' Sinovi, domovina je velika i srce joj je nemerljivo-

Smilovaće se. Jedino domovina od krvopije i palikuće može da načini anđela!«

»Pope, patnju nudiš!«

»Za patnju smo predodređeni, sinovi. Sloveni smo i u tome je sav naš udes! Da smo, recimo, Turci, za bol ne bismo znali! Jedino ćemo kroz patnju, muke i stradanja stići do morala i čistote! Kao da domovina, kojoj vas upućujem, ne pati! Sami kažete da je crvena, da crkve po njoj zatvaraju, da groblja preoravaju, da običaje naše narodne i hrišćanske zabranjuju!«

»Robijaćeš s nama?«

»Robijaću, sinovi! Kao i dosad! Ne pitam za kazamat, ni za muke na koje će me metati! Samo da je dole, kod nas!«

Svi su, sem čoveka za volanom džipa s US Forces tablicama, bili zabrinuti i preplašeni.

»Da je živ, starac s krstom bi i mene uputio dole, zatvorima svog naroda, te ne bih više morao da ubijam i koljem po Deutschu«, pomisli Marković i vide kako, lopovski i snishodljivo, u Lazarićevu sobu uđe Staš Pandurowski, Poljak, i kako svom svemogućem gospodaru poljubi ruku s prstenjem: »A ovako, starče koji se ne bojiš kazne, i oče, kom još ne mogu da stanem na trag, moram na put, s nožem u čizmi, s bodežima u rukavima . . .«

2.

Kao pokeraš, vešto, Lazarić sa stola pokupi fotografije i ponovno ih izmeša. Prosuvši ih ispred Markovića i Pandurowskog, reče:

»Hulje moje, da ponovimo: koji od ove dvadesetorice, još noćaš, mora biti naš?«

Marković je gledao. Bilo je tu nekoliko već umorenih.

Andro Zidar, dalmatinski Srbin iz okoline Zadra, spodoba niskog čela, zečje usne, vrata dugog i tankog, rođenog za zakovrtanje, sam je govorio. Par godina bio je Lazarićev gorila i likvidator. Sve što je bio

zaradio, ubijajući kod Lazarića, prokockao je i propio. Otkazao je poslušnost. Pravdao je to pivom, samoćom, čežnjom za Dalmacijom. Lazarić ga je više puta, za primer mlađim gorilama, šibao. Andro je od batina dobio padavicu. Pomozimo mu, rekao je Lazarić i poljubio ga u čelo. Poljak mu je sutradan zakovrnuo šiju u nužniku železničke stanice, u Kielu.

Mašan Anđus, podnarednik Kraljevske jugoslovenske vojske i najveseliji kostur Osnabrücka. U Oldenburgu je kratko vreme držao srpsku kuhinju, a da ne bi otvorio drugu u Bremerhavenu i treću u Dalmenhorstu, a posebno da se više ne bi bavio preprodajom pištolja, patentnih noževa i bodeža, Lazarić je na njega poslao svoju crnu dvojku. Marković je čuvao stražu i drhtao. Iako u godinama, Anđus je bio izuzetno žilav. Odvalio je dasku s vagona, zamahnuo. Pao je od uboda noža. Poljak se vratio u Bremen razvaljene vilice i posramljen.

Sedmi i deseti, sleva, bili su braća Mutapović, Radan i Vasilj. Jedno vreme bili su Lazarićevi liferanti, pakeri, kelneri. Na njih Lazarić nije poslao svoje likvidatore zbog toga što su hteli da se osamostale i počnu s balkanskom kuhinjom, s pasuljem i burekom, u Bad Segebergu, ni zato što su prodavali po St. Pauliju, već zato što su, pijani, nekim policijskim doušnicima, emigrantima, brbljali čime sve trguje Balkan Export Import.

Poljaku je bilo lakše umoriti Radana i Vasilja, u sobici jednog hamburškog pansiona, nego izaći na kraj s Perunom Perunovićem, petnaesti sleva, novopečenim emigrantom, za koga je Lazarić govorio da je ubačen iz Bosne kako bi pratio nas stare što je s vremena na vreme radio na noćnom utovaru robe, koja je ispod krova Balkan Export Importa išla za Tursku i zemlje Bliskog istoka. Perun Perunović je, zaklinjući se da ne špijunira za Sarajevo, već da samo krade i otima, toliko urlao da je Pandurowski morao pre vremena da mu u usta i grlo sjuri nož. Podrumski brlog u Brakeu, prepun kradenog, ostao je sav u krvi.

Zaustavivši prst na prvoj color-fotografiji zdesna, na kojoj su se videla dva čoveka, Poljak stade da se

napinje i mumla. Vlado Barabaš! Ni na jednoj fotografiji Vlado nije bio tako veseo i razdragan. Bio je, čak, raskopčan, bez svoje knjige. Videlo mu se ono što je od svakog krio, oči. Štaviše, Vlado je bio bez svog omiljenog lovačkog šeširića, te mu je vetar i na fotografiji mrsio gustu, prosedu kosu. Vlado je desnom rukom grlio Turčina, dok je levom pozdravljao voz koji mora da je, sudeći po iskeženim putničkim njuškama, odlazio. Kad god bi iz povećeg špila izvadio ovu fotografiju, Lazarić bi, kao noćas, rekao:

»Vlado, Vlado, skupo će te koštati grljenje s mojim Turčinom!«

Turski veletrgovac iz Izmira, Mula Jusuf Tataroglu, bio je neka vrsta džina na nogama kepeca. U sedećem stavu je, obično s brojanicama i dugom muštiklom, bio veći nego u stojećem. Tako je, u časovima ljutnje, govorio Lazarić. Bradat, pod šeširom širokog oboda, Tataroglu je i druge podsećao na nešto korpulentnijeg Toulouse-Lautreca. Mula Jusufov otac bio je negde iz Makedonije, majka navodno iz Bosne; stoga je napominjao da su mu Sarajevo i Skoplje miliji od Istanbula i Ankare. K Lazariću je Tataroglu dolazio u svom crnom »rolsu«, okružen anadolskim gorilama. Preko Lazarićeve firme, velikim Henschel-hladnjačama, snabdevao je turske Gastarbeitere ovčijim mesom, lojem i kožama. Od Balkan Export Importa preuzimao je stotine tona nemačkog sira i putera, holandskih jaja, danskog meda, štošta još za skrivene prostore i bunkere, i gonio za Malu Aziju. Zato se Lazarić s razlogom čudio: otkud tako važna, njegova mušterija, s jednim kratkovidim, najzad i sujevernim Vladom Barabašom!

Staš Pandurowski, Po, šakama je pridržavao color-fotografiju, kao onda staru, krvavu i iznad svega uvređenu glavu Boška Jovanovića, generalštabnog majora propale Kraljevske vojske i živog leša Konclagera Osnabrück broj taj i taj, koji je treći uzastopni pokušaj atentata na nevernog kapetana Lazarića platio životom. Bilo je to sedam dana po poseti koju je Lazariću učinio jedan drugi očajnik i numerolog, Tumbas, i nepun mesec otkad je Jugosloven, kog je

Marković još iz Zirndorfa znao kao trostrukog špijuna i kleptomana, pokušao ono što starijim emigrantima nikako nije polazilo za rukom.

»Vlado Barabaš!« reče Lazarić Pandurowskom što se, trezan i nespokojan, premeštao s noge na nogu; onda, pomažući se šakama i grimasama, nastavi: »Sovu, Staš, Sovu! Turčina n-i-k-a-k-o!«

Poljak je držao fotografiju, zdravim okom merio Barabaša s raširenim skutovima zelenog austrijskog hubertusa, i zagrljenog, Mula Jusufa Tataroglua tamnih i buljavih očiju, ljubičastih i uvek oteklih usana, s kojih nisu mogli urođeno nespokojstvo i životom skupljena gorčina. Staš Pandurowski, Po, napinjao se i okrėtao prema Lazariću i Markoviću drugi, spljošteni deo glave s malim i ukočenim okom. Mumlao je.

»Striče Lazariću, više ne bih krvavio ruke.«

»Mark, Po likvidira, ne ti. Šta bi da je obrnuto?«

»Hteo bih da mi ovo ubistvo bude poslednje.«

»Šta još?« s prizvukom cinizma upita Lazarić i, pošavši prema kandilu i ikonama, zakloni dobar deo karte Kraljevine Jugoslavije.

»Dosta mi je astrologije i političkih horoskopa, kabalistike i emigrantske Crne magije! Hoću od svega da se oslobodim i operem! Hteo bih da radim nešto normalno i pošteno, bez krvi, i da se ni po čemu ne razlikujem od onih što od svoje gastarbeiterske sirotinje šalju svojima!«

»Rano je, Mark, za tako nešto.«

»Striče Lazariću, zar se nisam iskupio?«

»Pored Vlada Barabaša, Sove, mora biti skinut još jedan. Taj smeta tebi, ne meni.«

»Da to nije Viktor?«

»Viktor.«

»Poznaješ ga, dakle, i ti!«

»Uglavnom po pričama. Znam kako te, na granici, izdao. Tim je zaslužio tvoju kuglu! Da je, zatim, lutao i stigao do najčuvenijih francuskih postelja i kuhinja, čak do gore! Priča se da se obogatio, da je namerno zaboravio maternji jezik, prijatelje, da tvrdi da nije odande odakle je. U Parizu kažu: 'Jedan je

Viki Ariton, le Slave!' Vidiš, i ime je skratio i promenio!«

»Kad ću ga klati?«

»Prvo je na redu Barabaš!«

»Mogu li, posle, otići kod oca? Za nagradu!«

»Nagrada je klanje Viktora!«

»Striče, ljudsko sam biće. Kabalom i Crnom magijom još nisam sasvim zaluđen. Hoću da sretnem oca! Što mi uskraćivati to prirodno pravo? Sin sam mu, kao što je on meni, kakav je da je, otac!«

»Prvo: Vlado Barabaš, Sova, za moje zadovoljstvo. Drugo: Viki Ariton, za tvoje. U međuvremenu će i Slaviša s trubom ponovo biti u Evropi.«

»Kud on to luta?«

»Australija, Novi Zeland, Južna Afrika, Kanada, Argentina, USA. Svuda gde žive i pate naši. Koncerti! Slaviša duva marševe i elegije, peva onim svojim oduvek načetim glasićem, skuplja tako priloge u novcu i robi...«

»Kome?«

»Obolelim i ostarelim logorašima iz Osnabrücka. Zatim i posrnulim emigrantima i njihovim porodicama. Gastarbeiterima koji pristanu da grde i proklinju zemlju iz koje su došli, kao i onima koji se na Zapadu još nisu snašli.«

»Mogu li Barabaša skinuti odmah?«

»Žuriš. Kao da ti je skrivio.«

»Cilj mi je Viktor. Evo noža!«

»Barabaš je tvrd orah. Otkad naslućuje da ga lovim, na oprezu je. Izgleda da mu astrologija i prizivanje duhova pomažu!«

»Striče, samo mi reci kuda se kreće!«

»Vozovi! Vlado je oduvek za njima ludovao. Pričao mi je kako ih je gledao iz svoje urođeničke, hercegovačke kolibe kad je bio dete i kad mu se činilo da će za sva vremena ostati u onom kamenjaru. A danas ima besplatnu kartu nemačkih železnica! On s točkova ne silazi, jer zemlji više ne veruje. On iz voza čita zvezde i pažljivo zapisuje ono što im šapuće i ono što one njemu odgovaraju. Po prirodi je zaboravan, pa se vagona hvata kad čega važnog

želi da se seti. Zapevati sme jedino kad čuje pisak lokomotive! Važne odluke donosi tek kad se kompozicija zahukće. Vlado prima, poslove sklapa ili raskida na otvorenoj pruzi, katkad na manjim stanicama. U vozu i spava, ako taj, uopšte, sme sklopiti oči!«

»Prati li ga kakav gorila?«

»Vlado ne uzima ništa što košta. Sve što ga zanima, tvrdi, nalazi se u Brojevima nekog Isidora Kozminskog. Tu knjigu proučava, dopunjava, ili drži na prsima. Inače, puca s obe!«

»Gde je, recimo, sad?«

»Misliš kojim se brojem bavi?«

»Gde se nalazi?«

»Negde u vozu!«

Telefon zazvoni. Lazarić odbi dim, podiže slušalicu. Govorio je glasu s druge strane žice:

»Kad ste bili pažljivi, dopративši ga čak iz Hamburga, pazite da vas sad ne opazi. Da, smena stiže odmah. Rasporedite se po izlazima, oko mužnika, nek dvojica idu na peron. O-d-s-t-o-j-a-n-j-e, kažem!«

Lazarić spusti slušalicu, ugasi cigaretu, uzdahnu da mu je žao što ne može na Glavnu železničku stanicu, s njima. Reče da je Vlado nespokojan, i da je to dobro.

Pandurowskog pokrenu neka tajna, mutna sila. Presta da žvaće duvan, da zaudara. Kad, kao i Marković, u džep konfekcijskog odela dobi nekoliko banknota od po 100 DM, htede svog Kuma da poljubi u ruku, pa čelom lupi o ivicu stola. Lazarić ga pomilova.

Po s ćilima podiže diplomatsku tašnu s hranom, pa stade iza njega, kao nevešt gorila i rob. Lazarić ih isprati do izlaza.

Snažan i podmukao šofer, koji ih je dovezao do stanice, nije ih napuštao. Oprezno je išao za njima. Marković i Po tražili su svoju Sovu. Barabaša nije bilo.

Markovića je obuzimalo nespokojstvo. Kupovao je nemačke novine, ilustracije, Times, kao dok je

s Nikom Marašem i Šandorom Kolarom krstario po Bavarskoj. Najradije bi uzeo i emigrantske, Lazarić je govorio sifilističarske novine, ali se bojao da bi time na obojicu skretao pažnju. Snabdevao se cigaretama, žvakaćom gumom, mentol-bombonama.

Barabaš je potpuno odgovarao Lazarićevom opisu. Na sebi je imao poluduboke cipele, tirolske pumparice, iznošen i zelen hubertus, alpski šeširić s mnoštvom alpinističkih znački. Klempave uši, prerano smežurani obrazi i povijen nos odavali su južnjaka kome život i sreća nisu bili naklonjeni. Pućkao je lulu, čvrsto stezao staru akten-tašnu, naprezao oči iza dioptrija. Imao je u ruci knjigu s brojevima na koricama. Držao se zida. Gledajući ga, izdvojenog i usamljenog, Poljak je nagonski navlačio rukavice.

»Striče, kud će Sova iz Bremena?« pitao je Marković Lazarića, na izlazu.

»Sova u Oldenburgu ima vezu, klimavu, ali vezu. Ako tamo krene, živ neće dočekati ponoć, jer ga ne pratite samo vas dvojica. U Wilhelmshavenu su mu tajna skladišta, i on je počeo s oružjem i s ovčetinom za muhamedance, banda koju vara i slabo plaća. Ako zatreba, jedan će vam od 'njegovih', ne uplašite se, priteći u pomoć. Prepoznaćete ga po crnom konopcu, kojim će biti opasan. Moguće je da će Sova za Hamburg. Nekakvoj Specijalnoj legiji treba da proda i odmah isporuči petnaest emigrantskih sirotana s Istoka, kupljenih pre par meseci u Zirndorfu, trošenih i istrošenih i sasvim zrelih za Angolu i Mozambik. Nije isključeno da će samo do Bremerhavena. Tamo mu je, po vrlo niskoj ceni, ponuđeno sedam Slovaka, isto živih leševa Zirndorfa. Barabaš će ih kupiti, ne znajući da su moji. Ako ga u Bremerhavenu ne smaknete vas dvojica, zaklaće ga Slovaci, kojima sam objasnio da je Vlado — Čeh!«

Što se mene tiče, odmah bih ga!« rekao je Marković, zamišljajući kako se, iz smrti u smrt, približava Viktoru: »Zar mora iz Bremena?«

»Važna je Sovina mreža, sine. Stoga Vlado mora što duže putovati i primati. Zapamtićete svako lice

s kojim se, do svoje smrti, sretne. Jedino se ne sme sastati s Arkadašom!«[1]

»Što ne bismo i Turčina?«

»Tataroglu je rudnik zlata. I on se bavi brojevima, ali na prihvatljiviji način od Vladovog. Čućeš!«

Da bi savladao strah, Marković je, s Poljakom iza sebe, išao pored šaltera i ljudi koji su čekali. Bunilo ga je to što stanične veze još nije bilo.

Marković je gledao Barabaša. Video mu je ožiljak, što se od očne jagodice, preko jake vilične kosti, gubio negde pod okovratnikom. Ta brazgotina mora da je bila skorijeg datuma kad je nije bilo na Lazarićevim fotografijama.

Markoviću i Poljaku priđoše šofer i dva zalizana južnjaka u farmerkama i tesnim bluzama od gužvanog skaja.

»Sova ide za München preko Hannovera, Kassela i Frankfurta«, reče prvi, s dalmatinskim akcentom, i pruži Markoviću dve karte.

»Prati li ga ko?« upita Marković sleđeno.

»Vas dvojica«, reče drugi, otkrivši modre desni i kvarne zube: »Srećno!«

Lazarićeve gorile su, razvijeni u strelce, odlazili.

Barabaš iz džepa na prsluku izvadi teški, železničarski sat i uporedi svoje vreme sa staničnim. Bilo je nešto preko sedam uveče. Vlado zavrte glavom, kresnu obrvom. U očima je imao po mutan oblak. On uđe u vagon za München, pusti Markovića, Pandurowskog i još nekoliko putnika ispred sebe, pa sede do prozora.

Marković i Po zauzeše sedišta u suprotnom uglu kupea, do izlaza. Mogli su ga gledati. Lokomotiva pisnu. Vagoni se stresoše, Markoviću se učini sablasno, kao suve ljudske kosti. Barabaš je pevušio.

Neko je na peronu izgovarao novo Markovićevo prezime. Marković obazrivo okrenu glavu i spazi Lazarićevog šofera i dvojicu staničnih gorila. Ne otpozdravi im. Voz pođe.

---

[1]) *Arkadaš*, prijatelj, drugar, pajtaš, na turskom. Inače, uopšten naziv za Turke u Zapadnoj Nemačkoj.

Lazarićeve gorile ostadoše u hladnoći prostranog bremenskog groba.

Vlado je pevušio.

3.

Kako je voz hvatao brzinu, tako se Markoviću vraćalo samopouzdanje. Po je spavao. Marković mu je, još u Hannoveru, čim su Barabašu prišla dva brkata tipa, skutom mantila zaklonio unakaženi deo lica i glave, i usta, iz kojih su se cedili žvakan duvan, mentol i čokolada.

»Staša sam kupio od Witolda, poljskog drugara i kolege iz lagera, kom su posleratni varšavski agenti, razlog navodna izdaja, pratili svaki korak, te je morao za Čikago, gde se, ubivši im važnog čoveka, doduše Rusa, osvetio!« sećao se Marković Lazarićeve priče: »Staš me koštao okruglo 100 DM! Inače, Witold ga je, od jednog drugog Poljaka, bio dobio na poklon. Staš u Poljskoj mora da je živeo pod zemljom, jer ima sve rudarske navike: teatralno se pozdravlja pred svaki silazak dole, makar to bilo samo metar ili dva ispod tla. Jedna jedina reč može preko njegovog zakržljalog jezika: Po! Valjda mu označava piće, majku, domovinu! Mislim da je, pre nego što sam ga kupio i stao batinati, bio mnogobožac! Kad udavi čoveka, ili mu onim svojim maljevima i cokulama smoždi kičmu i lobanju, misli da je učinio dobro delo. Za Bundespass našao sam mu ime i prezime: Pandurowski Stanislav, Po!«

Dok je voz grabio prema Kasselu, a Barabaš pušio jeftin duvan, Marković se sećao kako je dobio pasoš, vozačku dozvolu i neke zirndorfske papire...

Lazariću je, s vremena na vreme, dolazio koščat, crnpurast gorostas iz zapadne Srbije. Zvao se Drago Adamović. Radio je na utovaru i istovaru najteže Lazarićeve robe. Popiti koliko Adamović mogao je samo Po. Nordijske luke Adamovića su zapamtile po pesmi, azijatskom urlanju. Lazarić ga je nekoliko

puta, pred Markovićem i Pandurowskim, zbog neposlušnosti, objašnjavao je, šibao okvašenim konopcem.

»Sreću tražim, striče Lazariću!« pištao je.

»Pa zar u Deutschu i na severu?!« urlao je Lazarić, mlateći: »Kao da ja trgujem srećom!«

Adamović je bio miran i poslušan dokle god ne bi otok i bolovi prošli. Poljak ga je, s finskim noževima u grudima i trbuhu, našao kraj kanala i tamo gde je odvozio zemlju, kamen i korov. Dovukao ga je i položio na ležaj, do svog.

Adamović je umirao ceo sutrašnji dan. Lazarić je kazao da je kasno za lekara, da je južnjačkim džinovima, kakav je bio Drago, suđeno da umiru na mukama i da gnjiju na severnjačkim smetlištima.

»Što je onoliko plakao? pitao je Mark Lazarića.

»Tvrdio je da je kopile«, s lažnom tugom u glasu proslovio je Lazarić i s poda podigao Adamovićeve isprave: »Trezan je hteo da ga posinim, dok je pijan leteo na mene s nožem. I sve zato, mucao je, što je bio siguran da ga nikad i niko neće tražiti!«

Još se Adamović nije bio pošteno ni opružio, ni ohladio, kadli ga je Pandurowski, s ciglama i kamenjem, spakovao u vreću i bacio u kombi. Marković je vozio više od pola sata, po pljusku i niz Weser. Nekoliko dana docnije dobio je dokumente s besprekorno ugrađenim, svojim fotografijama, tamo gde su bile Adamovićeve...

4.

Tačno u deset i pedeset voz se zaustavio u Kasselu. Barabaš je ustao i, ne ispuštajući iz zuba lulu, prišao prozoru. Na znak, dat rukavicom, u vagon su ušla dva čoveka. Prvi, debeo Pakistanac, ili Indus, evropski obučen, rohav i s diplomatskom tašnom, i drugi, Jugosloven, čiji je zadatak bio, odmah se to videlo, da upozna zubatog debeljka sa svojim novim šefom, rekao je, i magnatom, dodao je, Vladom Barabašom.

Tamnoputi je kolutao očima i obećavao da više

neće kasniti ni s isporukama opijumove smole i hašiša, ni s uplatama. Ali do polaska voza ničim nije uspeo da omekša učtivog i iznad svega opreznog Hercegovca. Brazgotinu je Barabaš, ispraćajući ih i vraćajući se na svoje mesto, krio šalom, visokim okovratnikom, držanjem celog tela. Glava njegova ptičja, što je ceo trenutak plivala u duvanskom dimu, više nije bila ni turobna, ni ružna; bila je to glava namučenog čoveka kom je, tek odnedavno, pošlo. Stoga se, ta glava, tako kratko radovala.

Jugosloven što je mlitavog orijentalca, za ruke kao pregojeno dete, izveo u Kasselu, zvao se Bogo Donoša. Dolazio je u Zirndorf, za nekog vrbovao. Tamo je jednom, s dva noža, leteo na Kolara. Bogo Donoša, Slovenac s jugoslovensko-mađarske granice, dugo je bio gorila jednog drugog Slovenca, Janeza Trotla, koji je bio poznat po tome što je kupovao samo iznemogle, potpuno otpisane begunce s Istoka, lečio ih kako je znao i umeo, onda ih prodavao. Donoša je maštao da sastavi pljačkašku bandu i da opustoši stuttgartsku Commerzbanku. Za njim je bilo pošlo nekoliko Mađara, banatskih i albanskih Cigana, jedan Čeh, padavičar. Nijedan od njih nije hteo da bude Donošin gorila. Banda se raspala.

Bogo Donoša je neko vreme radio za Lazarića i Tataroglua. Bio je, u stvari, Turčinov gorila, ali je molio da ga tako ne zovu. Dopraćao ga je do garaže u Obervielandu, zakupljene za tajni noćni rad. Onako glomazan, rohov, modar od uboja, Bogo je stajao iza svog Karpadaša i bio spreman da kida zubima.

Gledajući kako Marković i Pandurowski u dupla dna »mercedesa« i američkih »lordova« s turskim i libanskim tablicama trpaju plastične bombe, pištolje i municiju, Turčin je svom Slovencu bacao škatlice cigareta, čokolade, rahat-lokuma. Ne skidajući šake s mašinskog pištolja, Donoša je hvatao kao pas. To je Mula Jusufa nagonilo na smeh.

U dno »mercedesa« moglo je stati, kad se dobro pazilo, devedeset do sto Walthera Cal. 7,65 mm, ili 100.000 metaka, pakovanih u kutijice. Američke lađe starinskih repova primale su, računajući pored dna

i bunkere sa strane, prostore ispod sedišta, i po sto pedeset Browninga. Pazeći na mašinski Mauser za pojasom, Bogo Donoša je do kanala dovlačio teške pakete, na kojima je pisalo »Staklo, Kristal, Pazi!« Slovenac im je samo jednom bacio u kanal kutiju turskih cigareta, dok im je više puta doviknuo »Bosanci!«

Slovenac je baš nekako tih dana, dok su Marković i Po, po iznajmljenim garažama Huchtinga i Burglesuma, tovarili Walthere i Browninge, izrešetao neke Hrvate, misleći da su Makedonci. Onda je nestao. Docnije se pričalo da je Donoša u Hamburgu načinio životni gešeft kupivši za male pare dvadeset severnonemačkih, holandskih i danskih devojčica od devet do trinaest godina i prodavši ih jednom trgovcu iz Saudijske Arabije.

Slovenac je triput više zaradio na plavokosim, pruskim dečacima, posebno na hermafroditima, imbecilima i gušavcima, koji su mu, pričalo se, bez ikakve naknade, dostavljani iz DDR. O velikom izumu i parama Boga Donoše po donjem svetu Deutscha počele su da se ispredaju bajke, tako da su svi, i ovog puta, zaboravili izrešetane Hrvate. Govorilo se da je Donoši za petama Interpol. Brzi Bogo nije im padao šaka. »Kupio ih je«, rekao je Lazarić. »Prodao i dvaput na njima zaradio!« uzviknuo je Tataroglu, koji je na Bogovom mestu imao jednog drugog i još jeftinijeg Slovena, Makedonca, Simona bez oka.

5.

U Blumenfeldu Lazarić je imao posed koji se prostirao sve do Wesera. U taj blok hangara, garaža i magacina, poslovnih i stambenih prostorija moglo se ući samo uz brojne provere, ispitivanja, katkad i pretrese. Imanje je bilo opasano, kao i vila u Schwahausenu, iz koje su Marković i Po pre par sati pošli, visokom zidanom ogradom, onda žicom. Kroz žicu je Lazarić hteo da pusti struju.

»Zašto, Herr Lazarić?« pitali su iz Administracije.

»Da ubija pohlepne, nordijske ptice!« odgovorio je, siguran da ga nisu razumeli.

Na ulaz s trostrukim, elektronskim rampama, Lazarić je nameravao da postavi naoružanog, ali izuzetno ružnog Tevtonca.

»Da me i to podseća na Osnabrück, mučilište Slovena!« objašnjavao je Administraciji.

Razumeli su ga. Bili su protiv. Zapretili su zakonom.

»Nemci, ima li vaša slovenska žrtva pravo na pse?« pitao je glasom koji je mnoge tronuo.

»To da, Herr Lazarić!«

Da im se kako-tako osveti, i da blumenfeldskim žiteljima zagorča život, Lazarić je kupio dvadesetak nemačkih ovčara, po petnaest buldoga i boksera. Sam ih je, katkad, dražio i huškao, te je paklen lavež stizao čak do Vegesacka. Administracija se hvatala za glavu. Lazarić je likovao.

Lazariću najdraži partner, Mula Jusuf Tataroglu, najčešće je, s desetotonskim »Henschel«-hladnjačama, stizao oko ponoći. Dežurni radnici, vođeni Lazarićem, sprovodili su ledene krstarice do najudaljenijih hala.

Marković i Pandurowski pomagali su pri istovaru. Ovče lubine, izuzev onih koje je Tataroglu pokazivao belim štapom i tako odvajao u jedan kombi, trakom su odlazile u skladište, nalik na zaleđen, dug tunel.

Ovčetina je odatle, s žigovima izmirskih veterinara i sanitaraca Lazarićevog Balkan Export Importa, putovala turskim Gastarbeiterima, širom severne Nemačke, Danske i Švedske. Kombi s probranim lubinama vođen je u posebnu prostoriju, na čijim je vratima stajao Simon bez oka, s prstom na obaraču Mausera. Tataroglu je iz lubina vadio teške, celofanom zamotane hlepčiće i predavao ih Lazariću. Lazarić ih je mirisao, ređao, zavodio.

Meso iz kog je vađena opijumova smola je zaudaralo. Po Lazarićevom nalogu je, neraskomadano, bacano psima. »Da što duže laju, i da se urlanje čuvara

jugoslovenskih zidova i bogatstva čuje sve do Severnog mora!« govorio je, gledajući kako se psi kolju.

Hladnjače sa izmirskim tablicama stizale su sve češće, čak i dvaput nedeljno. Ni u jednom tovaru nije bilo manje od pedeset kilograma opijumove smole ili hašiša. Lazarić je merio, zapisivao, lično vozio na preradu. Jednom je u svoj notes uneo da je iz hladnjače ispao slabo obučen, bos i izgladneo čovek, po svemu sudeći emigrant, s ledom u razjapljenim čeljustima, nosu i ušima. Dotad Lazarić nije poznavao tu Karpadašovu nastranost. Zapitao ga je, tobož uzgred, ko bi smrznuti mogao da bude.

»Bugarin, vašljivi Bugarin!« zacerekao se Tataroglu i zatražio da se balkanski smrdljivko baci što dalje od hrane za njegove Turke.

Na Lazarićev znak Marković i Poljak gurnuli su smrznutog Bugarina u mamutski frižider, s mesom za Alžirce. Te noći njih dvojica izvadili su iz ovčijih lubina ravno sto kilograma opijumove smole i pedeset kilograma hašiša u zelenkastim pločicama, s nekakvim pečatima i potpisima, s brojevima 999, koji su označavali kvalitet.

Po istovaru ovčetine, hladnjače su išle na kanal. Pod krovom garaže ostajali su samo Lazarić, Tataroglu i Simon bez oka. Marković i Pandurowski skidali su ploče s dna. Simon bez oka rukovao je nekakvim automatom: do hladnjače i kanala su, trakom, stizali paketi s etiketama »Ulje, Porculan, Lomljivo!« Uz čaj i stare viceve, Lazarić i Tataroglu gledali su kako se vrši ponoćni utovar.

Obično bi počinjali, sećao se Marković, s češkim pištoljima Scorpion M 61, Cal. 7,65 mm. Staš i on ugurali bi po nekoliko stotina, ne računajući municiju. Onda bi zašvajsovali otvor na dnu, premazali ga nečim nalik na katran, zaprljali. Ruski Stechkin APS (9 mm, kratki) imao je, kao i Scorpion, kundak koji je služio i kao futrola.

»Rusa koliko i Čeha«, dobacivao je Turčin, preko čaja, i smejao se svojoj šali: »A Nemaca triput više!«

Nemac je bio automatski pištolj Heckler & Koch VP 70, Cal. 90 Para, s kundakom-futrolom. Tataroglu

je oholo isticao da neće ni Talijanima da se zameri, te da se, što je moguće brže, utovari i po hiljadu automatskih Lerkera Cal. 6,35 mm, jednocevnih i dvocevnih Beretta, kao i Bernardellija 22 L.R., Cal. 7,65 mm. Engleze, Špance i Šveđane, koje je Lazarić nudio, Turčin je odbijao:

»Još ih nisam probao!« smejao se.

S automatskih, Srbin i Turčin prelazili su na mašinske pištolje. Od MP Mauser, MP Browning i MP Walther po hiljadu komada. Tako je naređivao kratkonogi, s brojanicama i šoljicom čaja u dlakavim šapama. Belgijski, Uzi, Cal. 9 Para, u Nemačkoj poznat kao MP 2, njemu se posebno nije dopadao stoga što je rađen po izraelskoj licenci, ali ga je uzimao, jer je imao neobičnu prođu kod kiparskih Turaka, kao i kod Grka u Turskoj, te i od njega hiljadu. Heckler & Koch, ili MP 5, namenjen je bio ankarskoj, istanbulskoj i bejrutskoj mreži, tri hiljade komada. Kad god bi stigli do Tommy Guna Cal. 45 ACP (11 mm), Toulouse-Lautrec bi, s brojanicama i debelom cigarom, poskočio. I, stojeći je zaista bio nekako manji nego dok je sedeo i smrštio se na nedovoljno zaslađen čaj.

»Anadolski seljaci, kao ni čuvar mojih makovih polja, neće više ni na sranje bez Submachine Gun Mod. 28!« govorio je.

Tommy Gun išao je ne samo u duplo dno već i u zidove hladnjača, s municijom, plastičnim bombama i dinamitom. Zatim i sa sirom, puterom i medom, koje je firma Tataroglu i brat kupovala od Balkan Export Importa i vukla prema Maloj Aziji. Municija, tehnička roba, uniforme skandinavskih armija, radio-stanice i najrazličitija diverzantska oprema putovali su prvo Lazarićevom jahtom, zatim brodićima, niz Weser...

6.

Zatim su hladnjače stale da stižu sve ređe. A i kad bi prispele, Lazarić bi uzdahnuo. U ovčetini je

bilo sve manje smole i hašiša. Tataroglu više k Lazariću nije dolazio s jednim ili s dvojicom gorila. Njegov »rols« pratile su, u džipu, levantinske njuške, koje od Lazarićevih ljudi nisu krili cevi, noževe, mesarske sekirice.

Jednom se u srpskoj sobi, uz nepopijen čaj, vodio ovakav razgovor. S Mauserom na kolenima, Marković je bio u susednoj prostoriji, namenjenoj za prisluškivanje i snimanje.

Lazarić: »Arkadaš, sve je manje ovčetine.«

Tataroglu: »Sve teža vremena dolaze.«

Lazarić: »Objasni!«

Tataroglu: »Moji nekad divni, prljavi Turkosi u ovom tvom Deutschu prelaze na svinjetinu, na sapun!«

Lazarić: »Tvoje i moje je, Arkadaš, da im pomognemo. Koliko smo puta o tome govorili! Da, što se Nemačke i evropske civilizacije uopšte tiče, ti maloazijski nesrećnici ostanu nedodirnuti. Da budu, kad se iz Zapadne Evrope kućama vrate, gori Turci od Turaka tamo!«

Tataroglu: »Samo nas dvojica znamo koliko nam je njihova zaostalost bila isplativa. Međutim, procenat Turaka koji preuzimaju zapadnjačke navike zabrinjava, penjući se prema broju jedan!«

Lazarić: »Arkadaš, sve je manje i onog što je stizalo s ovčetinom. Tvoj mak cveta, polja ti rađaju! Poslednja smola je, čak, trećerazredna. Hašiš isto. Dok je moja roba, za tebe, sve jeftinija!«

Tataroglu: »Ni ja nisam ono što sam bio, prijatelju. Mlađi pristižu, brži su. Ukloniti je, danas, bilo kog, teško.«

Lazarić: »Mogu li ti bilo čim pomoći?«

Tataroglu: »Jedino uzdanje mi je Alah!«

Lazarić: »Zbog toga si utrostručio gardu?«

Tataroglu: »Dostavljeno mi je, i to u snu, da Nemci pošto-poto hoće da mi se osvete.«

Lazarić: »Arkadaš, Nemci više ne ubijaju. Oni se sad, zahvaljujući ovakvim kao što smo ti i ja, drogiraju i truju. Stoga ih, za trenutak, ostavimo na

miru.« Uzimajući neke papire: »Siru, puteru, medu, zatim tehničkoj robi, oborio sam cenu. Učiniću to, samo za tebe, i s nekim oružjem, s municijom, s eksplozivima.«

Tataroglu: »Naoružao sam pola Levanta!«

Lazarić: »Zar da ostatak naoružava neko drugi?!«

Tataroglu: »Tek nedavno mi je postalo jasno koliko je rizično to što činim.«

Lazarić: »Nećeš, znači?«

Tataroglu: »Nije da neću. Ne smem!«

Lazarić: »Dosad ti niko nije zavirio ni u jednu hladnjaču. Neće ni odsad! Arkadaš, to ti ništa ne govori?«

Tataroglu: »Govori.«

Lazarić: »Šta ćemo s onim što si naručio?«

Tataroglu: »Daj drugome.«

Lazarić: »Nemam drugoga!«

Tataroglu: »Onda se snađi.«

Lazarić: »Ako se ne snađem?«

Tataroglu: »Izruči u Weser!«

Lazarić: »Arkadaš, pazi kako trguješ s belim robljem. Nemci su osetljivi kad su u pitanju njihova deca, posebno maloletnice i plavokosi dečačići, kojih je među tvojim artiklima sve više. Ako te uhvate, to jest kad te uhvate, ne izgovaraj moje ime. Ne p-o-z-n-a-j-e-m-o s-e!«

Tataroglu: »Ne kažem da neću da trgujem s ovom časnom, srpskom kućom. Naprotiv...«

Lazarić: »Arkadaš, ostavimo priče o poštenju! Nas dvojica se bavimo stvarima zbog kojih početnici i, kako reče, mlađi i brži, idu iza brave!«

Tataroglu: »Da nisam dužan? Reci samo.«

Lazarić: »Ko Srbima nije dužan!«

Razgovor je trajao do ponoći. Tataroglu je drhtao. Komad torte ostao je neliznut, čaj nepopijen. Lazarić je nudio da se ponovo sprijatelje, da uklone ono što je među njima. Tataroglu se pravio da ga ne razume. Ni kad je Lazarić nabacio da je neverstvo najgori saveznik, Tataroglu se nije pomakao. Ali, kad je domaćin, reč po reč, saopštio da je jedan od

njih dvojice u domenu broja jedanaest, Mula Jusuf se, gotovo nagonski, uhvatio za bradu.

Rukovali su se dugo. Pored jedanaest pominjali su i druge brojeve, koji su predstavljali čas minu, a čas crnu svinju s belim cvetom na čelu. Zatim je Tataroglu otišao.

»Arkadaš, varaš me s Vladom Barabašom!« ostavši sam izgovorio je Lazarić i pozvao Markovića da pojede i popije sve što je bilo na stočiću: »Druk-čije ćemo, Mula Jusufe, sledeći put!« nasmešio se i nalio ulje u lađicu kandila, što je jedva primetnim plamičkom obasjavalo tmurna čela i obraze srpskih kraljeva i svetitelja.

7

Bilo je tačno pola dva iza ponoći. Marković je stajao kraj prozora i gledao ispletenu, pokislu mrežu železničkih šina. Voz se dvadesetak minuta, činilo mu se, približavao frankfurtskoj stanici. Par puta se, uz škripu, zaustavio. S polica nije imalo što pasti, jer je kupe, ako se izuzmu on, Staš i Vlado Barabaš, bio prazan.

Snužden i s tašnom pod miškom, Barabaš je pušio. Gledao je na stranu na koju i Marković; pravo je čudo da nije video Mula Jusuf Tataroglua.

Turčin je, tako reći na otvorenoj pruzi, par stotina metara od ulaza u Glavnu železničku stanicu, stajao i kisnuo. Nikog iza njega nije bilo, što je Markovića čudilo. Kako se voz, uz škripu šina i točkova, glavom i prednjim delom trupa uvlačio pod stanični krov, tako je Marković sve jasnije mogao videti podbulu, krupnu Turčinovu glavu, diplomatsku tašnu, što je skoro dodirivala zemlju.

Marković još jednom obujmi kupe, ceo vagon. Krv mu brže poteče venama. Niti je ko izlazio, niti je ko hitao k njima. On s puno sažaljenja pogleda Barabaša, što je, s umašćenim Brojevima Isidora Kozminskog na prsima, poslednji put ličio na sovu.

Pandurowski se žustro uputi prema Barabašu. Marković je tiho drhtao. Staš se munjevito baci na žrtvu. Začu se samo potmuo jauk. Brojevi Kozminskog, izdanje emigrantsko i berlinsko, nađoše se na podu, otvoreni na zlokobnoj, jedanaestoj stranici.

Barabaš nije krkljao, te se Markoviću činilo da je Po iznenada promenio način likvidiranja. Staš je žrtvi zadavao smrtonosne udarce. Čitav trenutak je nešto s lešom činio, zaklanjajući ga leđima, drmusajući ga, pretresajući ga. Istanbulske i izmirske novine, brojna pisma, na turskom, kao i letke sa spiskom Grka, osuđenih da nestanu s lica nemačke zemlje, Po, tačno kako mu je naređeno, tutnu pod Vladov hubertus. Onda nekoliko puta mahnu nožem. Jedanaesta strana Brojeva bila je krvava. Po ščepa Barabašovu akten-tašnu i, zamumlavši, stade pred Markovića.

Turčina nije bilo na pruzi. Marković to nije mogao da objasni Pandurowskom. Išli su napred, kao da se ništa nije dogodilo u kupeu iza njih. Tad Po ugleda Turčina i požuri. Marković je drhtao. Tataroglu se kroz gomilu putnika probijao mirno, čak je i pevušio. Mula Jusuf, s diplomatskom tašnom ispred sebe, prođe pored njih.

Kad Tataroglu uđe u kupe bez putnika, Po namignu Markoviću i zamahnu. Mlatnut u potiljak, Toulouse-Lautrec se sniza. Čitav trenutak Staš ga je zaklanjao svojim plećima i skutovima mantila. Džin-kepec je zaudarao na urin, na kaku. Po je s njega nešto otkidao, trpao u nedra i džepove. Mula Jusuf je žvakao i balio.

S teškim tašnama, Marković i Pandurowski spuštiše se u WC frankfurtske stanice. Poljak je morao da opere krvave mrlje s rukava, da se očešlja i umiri, i da onda, zaključan, čeka u kabini.

Marković s čežnjom i sa srcem u petama pogleda početak blešteće Kaiserstrasse. Seti se Nika Maraša, Šandora Kolara, vremena kad ništa nije znao o emigraciji, i filozofiji brojeva i nasilja.

Voz za Kassel, Hannover i Bremen polazio je za dvadesetak minuta. Marković kupi dve karte, hrpu ilustracija i emigrantskih novina, Times, pa ode da iz klozetske kabine izvuče najsavršenijeg i najsrećnijeg dželata Bundesrepublike...

8.

Lazarić, kom se Marković telefonski oglasio sa stanice, čekao ih je u sobi. Priđe im, zagrli ih čvrsto, skoro kao Toulouse-Lautreca, onda; od poljupca u čelo Po se umalo ne sruši. Bilo je još jutro. Poljak se ljuljao.

Pandurowski, likvidiravši sva pića, po Lazarićevom stočiću sa sendvičima i šoljicama za čaj stade redati trofeje. Bili su to: Turčinove brojanice, Turčinov zlatni džepni sat, Turčinov novčanik s hiljadarkama DM i s čekovima, Turčinova burmutica, Turčinov poluautomatski i teški pištolj 44 APM Cal 0.44 Magnum ili 70,9 mm, Turčinove rukavice sa žiletima, Turčinova beležnica s telefonima i adresama, Turčinov patentni nož i, najzad, Turčinova zbirka color-fotografija tek kupljene nemačke i danske ženske i muške dece od osam do četrnaest godina, s cenama i imenom maloazijskog trgovca kome su namenjena.

Iskapivši poslednji litrenjak, Staš po stočiću još poreda: Barabaševu još toplu lulu, Barabašev bodež za rukav ili čizmu, Barabaševo tvrdo kuvano jaje sa solju u celofanskoj vrećici, Barabašev Uzi sa šaržerom od četrdeset metaka Cal. 9 Para, Barabaševe tanke i emigrantske novine na ćirilici, Barabašev novčanik s brojnim dokumentima, pismima i fotografijama DDR hermafrodita, bogalja i slepaca za prodaju, Barabašev obožavani železničarski sat s lancem od lažnog trščanskog zlata, Barabaševe maramice i utege za brkove, kosu i muda. Barabaševa oba klempava uveta u krvavim Brojevima Isidora Kozminskog.

»Po, dovoljno bi mi bilo i jedno Sovino uvo!« reče Lazarić više sebi nego Stašu, koji se pušio; onda, kao da umornih i pokislih likvidatora pred njim ne-

ma: »A toliko sam ti govorio, jadni moj Vlado, da mi ne okrećeš leđa. Da mi ne otimaš Turke, Kurde, Pakistance . . .«

9.

Barabaš se pošteno nije bio ni ohladio, niti su ga još bili načeli frankfurtski crvi kadli su na Lazarića učestali napadi i atentati. Kraj fontane, baš tamo gde se opružio Tumbas, i gde se Lazarić sastajao s poslovođama svojih brojnih trgovina i upravnicima imanja, odjeknula je bomba i u paramparčad raznela klupe i sto od raspolućenih brezovih oblica.

Da Markovića nije bilo, jedan starčić, kostur Osnabrücka i posleratni beskućnik, ispraznio bi u Lazarića ceo šaržer svog Visa. Lazarić je u atentatoru prepoznao starijeg drugara iz Kraljevske jugoslovenske akademije. Klošaru je vraćen Vis, s jednim metkom, i to u cevi. Kupljena mu je karta II razreda do Beča. U nedra mu je tutnuto i nešto sitnine, toplog veša, lekova. Emigrant je onaj metak ispalio sebi u čelo tek na Glavnoj železničkoj stanici München, prethodno zaurlavši »J-e-d-a-n-a-e-s-ttt!«

Bogo Donoša, ili neko izuzetno sličan mu, iz mraka se bacio na blindirani Lazarićev »mercedes« neprobojnih stakala i guma s komorama. Atentator je kričao da je namerno goloruk, te da hoće zubima da zakolje Lazarića, tog gnusnog izdajnika ratnih i logoraških drugara, kao i likvidatora posleratnih svojih konkurenata.

Marković i šofer zaklonili su Lazarića. Od njih se odbilo klupko osvetničkog, samoubilačkog mesa. Druga dvojica gorila osuli su u mrak iz pištolja. Kako je satrap razjapljenih čeljusti umakao, nijednom od njih četvorice nije bilo jasno. Tek tad je Marković shvatio koliko je Barabaš bio važan i kakve je sve neprilike prouzrokovao njegov nestanak. Od te noći Markovićevo je bilo da s mašinskim Heckler & Koch pištoljima ispod pazuha u stopu prati svog potpunog gospodara.

Markoviću je bilo naređeno da motri i na pokrete Lazarićevih gostiju, što su, noćas kao i prethodnih večeri, u pravougaonoj, tapaciranoj, konferencijskoj dvoranici, poiznad srpske sobe, raspravljali o stvarima za koje nije bilo rešenja. Bio je to svojevrstan Samit, skup Srba, izgubljenih po zemljama i kontinentima. Noćas ih je bilo osam, ako se ne računaju njihovi pratioci, šoferi, gorile. »Od prošlogodišnjeg bremenskog većanja«, govorio je onaj s dalmatinskim akcentom, »smrt nam je otela trojicu.«

Zidovi tog radnog kabineta bili su ukrašeni ćilimima iz domovine, starim sabljama, izbušenim austrijskim kacigama, handžarima otetim od Turaka, fotografijama proslavljenih četničkih vojvoda iz II svetskog rata, portretima gotovo svih članova kraljevske loze Karađorđevića. Pred ikonama, koje nisu bile kao one u donjoj sobi, tinjalo je kandilo. Oko srpske krune savijale su se ratne, pokidane zastave s krstovima i datumima.

Umorni ali još svečani i važni, starci su gledali prema atentatima zabrinutom Lazariću, iza kog su se, u polutami, nazirali srpski vladari, junaci i prosvetitelji. Među svecima bio je i komandant Kraljevske vojske u otadžbini, pokojni general Draža Mihajlović, sa trockističkim naočarima, širokom kapom i zamršenom bradom. Na drugoj fotografiji, načinjenoj u Vojnoj akademiji u Saint-Cyru, pored Dragoljuba-Draže Mihajlovića stajao je njegov klasni i sobni kolega, Charles de Gaulle. Bio je to jedini ne-Srbin u toj dimom i mistikom zamagljenoj odaji.

»Brate Lazariću, kakav stav zauzeti prema najnovijim zbivanjima u Jugoslaviji?« pita kanadski isposnik metalnih zuba, drvene ruke, zaplašenih očiju: »Znaš li, brate?«

»Ne znam.«

»Ako smo još pri tom da se protiv komunizma, nemorala i opšteg haosa, koje je on prouzrokovao i doneo, treba boriti čistim, preporođenim hrišćanstvom, dakle pravoslavljem, ako smo još pri toj poziciji, zauzetoj još pre petnaest ili šesnaest godina u Bad Schwartau, gde onda u Bundesrepublici podig-

nuti velelepan hram, koji će Gastarbeiterima, sirotinji i beguncima odozdo biti vazda otvoren?« fanatičnim glasom pita münchenski Srbin, kafedžija i kobasičar, Avram Rakan-Major, pa, sevajući očima, šapom i prstenjem mlati po stolu: »Da li još misliš, brate Lazariću, da je srpskoj bogomolji Frankfurt, kao finansijski i vojni centar Bundesrepublike, najpogodniji?«

»Ne znam.«

»Ako prokleti i gnusni jugoslovenski čir pukne, a svi su izgledi da je zreo, s koje strane domovini bez vere i slobode, Jugoslaviji, priteći u pomoć? Odozdo, preko Grčke? Sa Zapada, iz Italije? Ili, pak, iz Austrije, preko koje smo 1945. bežali, Hristu se moleći za život našeg kralja Petra II? Bogat si i mudar, duh svetog Save naslućujem u tebi, brate Lazariću, pa reci, i siguran budi, da se tvoja broji.«

Čikaškom protojereju stavroforu, Jeremiji Aleksiću, zvanom Father Jerry, tom dvometrašu orlovskog nosa i nimalo pobožnih očiju, što je pored zlatnog, teškog krsta na grudima, prisutnima svaki čas pokazivao ceo Tommy Guna Cal. 45 ACP, ne odgovori sleđeni i brigama skrhani Lazarić ispred kandila, već jedan drugi dugonja zasukanih i prosedih brkova, s crnogorskom kapom na nimalo pravilnoj glavi, Mato Lubarda, argentinski odgajivač ovaca, volova i konja:

»Braćo, donio sam padobran!«

10.

Tad se odškrinuše vrata. Marković, koji je kao na mrtvoj straži stajao pokraj Lazarića, ugleda jednog od onih gorila što su rafalnom vatrom u bremensku noć odbili razjarenog Donošu.

Lazarića kao da ogreja sunce. On brzo ustade i, davši znak da će se brzo vratiti, pođe k vratima. Marković krenu za njim.

»Ko je?« upita Lazarić gorilu.

»Naš kepec«, reče mladić i nasmeši se.

»Ah, Tataroglu!« reče Lazarić gorili: »Uvedi ga u moju sobu!«

Mladić ode na glavni ulaz. Marković se spusti tajnim stepenicama u sobicu za prisluškivanje. Uključi sva tri magnetofona. Odatle je mogao videti kako jedan drugi gorila iz »rolsa« s turskim zastavicama na palicama izvlači i kišobranom štiti Tataroglua.

Držeći na krilu Heckler & Koch, Marković se seti kako su mu muzejskim aparatom čikaškog Father Jerryja snimali desnu ruku. Trajalo je to, s podešavanjem svetlosti, s plakanjem nad mesom srpske i pravoslavne omladine, više od sata. Jedni su jaukali: »Mi Srbi smo, odmah po izlasku iz turskog ropstva, pali u mrežu Crne, to jest rimokatoličke magije, evo dokaza!« Drugi su nastavljali: »Da smo bar s protestantima!« Treći su se onesvešćivali.

Ruka bez palca počivala je na zelenom plišu i uzdržavala se da ne potegne automat. Dok su se krstili, Marković se setio strica Budaka i noža koji je ostao u njegovom vratu. Markovićeva ruka mirovala je na plišu. Svaki od njih napravio je po desetak snimaka. Ponavljali su da će fotografiju, najbolju, objaviti sve srpske novine slobodnog sveta, i da će ispod nje pisati: *Kako će se svetiti ova unakažena i osramoćena ruka?*

Marković je pomišljao na oca. Njegova tuga prelazila je u bes, a bes u mržnju, koje nije mogao da se oslobodi. Želeo je da ubija, da u ljudske vratove zabija noževe i ostavlja ih tamo.

Grebli su obraze, ječali, ridali. Celivali su čas Lazarićeve ikone, čas pod. Prizivali su pravoslavne svece, Boga. Zatim su prelazili na iskrcavanje u Jugoslaviju. Prebacivati se preko planina, rekama, otvarati narodu oči. Ići sa zastavama, s krstovima ispred sebe, pevati. Sve to, zabrundao je pop Jeremija Aleksić, kad se provali smradni jugoslovenski tumor, i kad čistog vazduha i slobode željni narod bude mogao da kaže za koga je...

Izubijan, otekao i modar, Tataroglu se pravio da je dobre volje. S novom diplomatskom tašnom i brojanicama u ruci, on se zavali u fotelju. Da bi odmah dao razgovoru ton, reče da je ta fotelja već petnaest godina njegova. Domaćin je obojici nalivao čaj.

Tataroglu: »Prijatelju, zapao sam u velike neprilike. Bilo ko drugi da je na mom mestu, prosvirao bi sebi kroz slepoočnicu. A ja, evo, pijem čaj kao da mi je do njega!«

Lazarić: »Arkadaš, još iste noći sam o svemu obavešten. Iz prve ruke!«

Tataroglu: »Znaš li, bar, sve? Ili samo ono iz novina?«

Lazarić: »Sve!«

Tataroglu: »Kako ćemo, onda, ti i ja?«

Lazarić: »Budi jasniji.«

Tataroglu: »Ti bez domovine, ratnih i logoraških drugara i prijatelja, a ja bez dokumenata!«

Lazarić: »Noćas nije reč o meni i mojoj usamljenosti, već o tebi i batinama koje si dobio.«

Tataroglu: »Opljačkan sam!«

Lazarić: »Sve se to da otkupiti.«

Tataroglu: »Ne znam od čega bih počeo. Kome bih se i kako, obratio. Sve me više obuzimaju očaj i beznađe.«

Lazarić: »Šta si izjavio policiji?«

Tataroglu: »Bežim od njih kao đavo od krsta!«

Lazarić: »Arkadaš, do groba se zahvaljuj Alahu što su se ruke, koje su onako svirepo usmrtile našeg sirotog Barabaša, smilovale i pustile te da još koji dan poživiš.«

Tataroglu: »Kamo sreće da sam i ja završio kao Vlado!«

Lazarić: »Ne drhti: sve što ti je uzeto, kod mene je!« Lazarić pažljivo odlaže šoljicu, odlazi do stola, nešto iz sefova vadi; glas mu je izuzetno miran, ravan čak, mudar: »Arkadaš, tvoja poznata, plava diplomatska tašna sa polumesecom i zvezdom. Tvoj novčanik od kože maloazijskih zmija otrovnica, s nedir-

nutim hiljadarkama, s čekovima, ali i sa kompromitujućim priznanicama.«

Tataroglu: »Šta je to 's kompromitujućim'?«

Lazarić: »Tvoj divni, poluautomatski pištolj 44 AMP Cal. 0.44 Magnum, ali bez metaka, kako bi preživeo ovu ogavnu bremensku noć. Tvoj pasoš, kao i pasoš jednog Jugoslovena koji je, ako se ne varam, već par godina mrtav. Kolekcija fotografija tvojih slatkih nemačkih maloletnica, tvojih dečaka, tvog belog roblja. Evo fotografije najnovijeg datuma: na jednoj si s Pakistancem, koji ti je samo prošlog meseca izliferovao preko sto kila opijumove smole; na drugoj si s Bogom Donošom, koji se već treći put na mene zagoni; na trećoj fotografiji si s nekim Kurdima, Palestincima, šta li! Gotovo na svakoj je mirni i bogobojažljivi Vlado Barabaš, s Brojevima Isidora Kozminskog. A evo i te proklete, krvave knjižice! Najviše je fotografija s nekakvog strelišta: ti, Mula Juso, i pokojni Vlado, s obojenim gangsterima Bliskog istoka, Male Azije i Indijskog poluostrva, isprobavate oružja. Stigli ste, vidi se, do bazuki i bacača plamena. Sve mimo Balkan Export Importa!«

Tataroglu: »Sve mi to pokazuješ ili daješ?«

Lazarić: »Pasoš, burmuticu, kao i ženina pisma, možeš uzeti. Bez nadoknade.«

Tataroglu: »A ostalo?«

Lazarić: »Ostalo ću, u slobodnim časovima, prelistavati.«

Tataroglu: »Tamo su, ako se ne varam, sve nekakve sitnice.«

Lazarić: »Arkadaš, kako bi znao šta si sve imao u džepovima, nedrima i diplomatskoj tašni, dajem ti fotokopije.« Lazarić mu prilazi, pokazuje: »Evo kako izveštavaš Barabaša da si mu doterao sto kilograma opijumove smole, isto toliko hašiša u pločicama, kao i tri Henschel-hladnjače ovčetine. Znam kad je to bilo, sećam se kako sam te čekao! Na drugom listu, što glasnije ne čitaš, Barabaš te izveštava da ti je pripremio po 2.000 Rusa, to jest automatskih Stechkina, Čeha, to jest Scorpiona, i Talijana, dakle Lerkera. Ti odgovaraš da si primio ne samo gore pome-

nute već i Walthere, Mausere, Berette. A od mene nisi hteo ništa talijansko! Cenkali ste se jedino oko severnonemačkih i skandinavskih maloletnica i pruskih dečaka: znam, Barabaševa deca imala su odličnu prođu u Bejrutu, Damasku i Bagdadu, ali su ti bila skuplja od DDR kretena koje si dobijao od Boga Donoše! Maštali ste, pokojni Vlado i ti, o preradi opijumove smole, tražili nekakvog apotekara, Fintu, koji, kako to niste znali, već peti mesec leži u jednom bavarskom zatvoru!«

Tataroglu: »Svi krivi, a ti anđeo!«

Lazarić: »K meni ne vodi nikakav put. Ne tražim, i to pismeno, nikakvog Fintu, tu poznatu emigrantsku, češku varalicu! Dokaži mi, ako možeš, bilo šta!«

Tataroglu: »Kako si do svega toga došao?«

Lazarić: »Kad su tebe i Vlada, one noći, napali münchenski Mađari, za vama je išao policajac. Tražio je Pakistanca! Čim su atentatori i pljačkaši nestali, uskočivši u vagon za Beč, agent je s Barabaša mrtvog i s tebe kontuzovanog i tako unakaženog uzeo sve što mu se učinilo zanimljivo za istragu i sud. Momak, koji odavno radi za mene, kao i mnogi drugi uostalom, ceo taj plen mi je ponudio za desetak hiljada DM. Dao sam mu duplo, ne trepnuvši, ne da bih od blamaža skrio mrtvog Jugosa, koliko da bih od suda i grozne kazne zaštitio živog Turkosa, to jest tebe. Pa zar te nisam, i pred Alahom i pred ljudima, zadužio?!«

Tataroglu: »Nemam kod sebe bogzna koliko.«

Lazarić: »Nadoknadićeš ovčetinom. Hašišom. Makovim suzama!«

Tataroglu: »Čime još?«

Lazarić: »Kupovaćeš!«

Tataroglu: »A ako ne budem hteo?«

Lazarić: »Ležaćeš. I to godinama, tako da ćeš zaboraviti da si ikad na slobodi i živeo!«

Tataroglu: »Šta me najviše tereti?«

Lazarić: »Bugari!«

Tataroglu: »Koji Bugari?«

Lazarić: »Mrtvi Bugari! Oni iz tvojih hladnjača!«

Tataroglu: »Kome je još, na ovom svetu, do smrdljivih i vašljivih bugarskih emigranata?!«

Lazarić: »Meni, Arkadaš!«

Tataroglu: »Gde su?«

Lazarić: »Evo ih gde te, s leda, dvadeset i devetorica, optužuju!«

Tataroglu: »S kakvog leda? S čijeg leda?«

Lazarić: »S mog leda!«

Tataroglu: »Je li moguće da ih još čuvaš?«

Lazarić: »Čak ih i posećujem. Nosim im čaj. Govorim s njima. Pitam kako je u tuđini i biše li svojim domovima. 'Doći ćemo glave Turčinu!' odgovaraju.«

Tataroglu: »Šta ti znače kad ih toliko voliš?«

Lazarić: »Uspomena su mi, Arkadaš, na tebe i na godine kad je među nama vladalo poverenje, kad jedan drugog nismo varali s kojekakvim avanturistima.«

Tataroglu: »Ah!«

Lazarić: »Mula Juso, sećam se tvoje dečačke iskrenosti. Nisi od mene ništa krio. Pričao si mi kako si za bugarskom emigrantskom sirotinjom, što ti je hladnjače punila ovčetinom i lojem, zatvarao vrata i naređivao da se udaraju plombe. I pokojnom Barabašu poklonio si troje, dve žene i jednog dečačića, stoji tako u jednom njegovom pismu. No, Vlado još nije imao svog leda, te su se bugarska trupla otapala i raspadala u bremerhavenskoj kanalizaciji.«

Tataroglu: »Jadni, jadni moji Bugari! Za koru turskog hleba, za krov nad glavom, teglili su kod mene dan-noć. Robovi su mi bili, gori robovi no što su njihovi preci bili sužnji mojih pradedova! Kupovao sam ih i prodavao, trampio za stoku, za drugu robu, činio s njima šta sam i koliko hteo. Uživali su u svojoj mizeriji i patnji. 'Noge ćemo ti ljubiti, lizati i prati, tatko!' plakali su: 'Samo nas ne isporuči majci-domovini!' Izmir ih je bio pun. Narod ih je, bose i dronjave, pljuvao. Ko je god hteo mogao je po Bugarina baciti u more. Cenu nikakvu, zaista, nisu imali!«

Lazarić: »Zato je imaju noćas, Mula Juso!«

Tataroglu: »Pomozi, prijatelju! Budi drugar, kao onda kad smo ni od čega počinjali i kad nam je svaki kamen bio prepreka!«

Lazarić: »I kad smo se jedan drugom zaklinjali na odanost.«

Tataroglu: »Prijatelju, počnimo sve iznova! I ne dozvolimo da bilo ko između nas stane! Ubijajmo, kao što smo ubijali tad!«

Lazarić: »Ko što si u-b-i-j-a-o, Arkadaš!«

Tataroglu: »Sačuvajmo Turke od Evrope i nemačkog sapuna! Zaboravimo laži, neverstva, Bugare! Ti naoružavaj Balkan, Malu Aziju i Bliski istok, sve do Pakistana i Indije! Ja ću ovčetinom, lojem i kožama usmrdeti svu Bundesrepubliku, Skandinaviju, Holandiju, i drogama otrovati i unakaziti sve što u njima još ima ljudski oblik!«

Lazarić: »Jesu li hladnjače, namenjene pokojnom Barabašu, još neistovarene?«

Tataroglu: »Tebe čekaju, kapetane!«

Lazarić: »Koliko ih je?«

Tataroglu: »Pet desetotonskih i šest dvadesetotonskih. Jedanaest ih je! U svakoj je po pedeset kila opijumove smole prvog reda. Hašiš stiže iduće sedmice.«

Lazarić: »Gde su hladnjače?«

Tataroglu: »Prvih šest u Hamburgu. Ostatak u Brakeu, Oldenburgu i Wilhelmshavenu.«

Lazarić: »Koliko je Bugara unutra?«

Tataroglu: »Nijedan, zamisli!«

Lazarić: »Kako to, Arkadaš«

Tataroglu: »Nisam lično vršio utovar. A gorile još ne znaju šta najviše volim.«

Lazarić: »Mogu li hladnjače odmah prema Bremenu?«

Tataroglu: »Kako da ne, kapetane!«

Lazarić: »Hoću da po svaku hladnjaču lično ideš. Da ih zatim pod krov Balkan Export Importa, 'rolsom', uvodiš!«

Tataroglu: »Kao da ne znaš da iz sedećeg stava stopalima ne mogu dosegnuti papučicu za gas!«

Lazarić: »Arkadaš, u jednom tvom pismu stoji da ti je ovih jedanaest pošiljki plaćeno.«

Tataroglu: »Pokojni Vlado nije voleo da duguje!«

Lazarić: »Ne vidim razlog da sad i ja . . .«

Tataroglu: »Nek i ovog puta bude kako Srbi hoće!«

Lazarić: »Šta mi odmah nisi rekao da je sve plaćeno?«

Tataroglu: »Baš sam hteo!«

Lazarić: »Opet bi varao!«

Tataroglu: »Kako da povratim poverenje?«

Lazarić: »Kupovanjem!«

Tataroglu: »Naređuj, kapetane. Slušam, pamtim, beležim!«

Lazarić: »Arkadaš, zapostavili smo revolvere. Kupićeš 1.000 Dan Wesson Coltova Cal. 357 Magnum; 2.000 Colt Detectiv Speciala Cal. 9 mm; kao i 3.000 komada Colt Officers Matcha. Svi u bubanj primaju po šest metaka. Kao puške su!«

Tataroglu: »Slabo idu.«

Lazarić: »Moja je briga da nabavim. a tvoja da platiš, da voziš.«

Tataroglu: »Što je na bubanj više niko neće!«

Lazarić: »Toliko puta si mi, Mula Juso, govorio da ti je iz Izmira ceo Levant pod nosom i da tamo možeš prodati sve što puca ili bilo kako ubija! Sećam se kako smo se smejali kad si objašnjavao da nema Kurda, Turčina i Arapina koji ne bi želeo da ima laki, bestrzajni, švajcarski topić!«

Tataroglu: »Mnogo mi je.«

Lazarić: »Mnogo je samo kad tuku.«

Tataroglu: »Tolika roba . . .«

Lazarić: »Kupi, pa se snađi!«

Tataroglu: »A ako se ne snađem?«

Lazarić: »Izruči u Bosfor.«

Tataroglu: »Dobro, izručiću u Bosfor!«

Lazarić: »Jurišne puške biće otkriće za tvoje maloazijske i pakistanske urođenike. Belgijska FN, zvana Lepotica, u šaržer prima 20 metaka, Cal. 308 NATO: 2.000 komada! Nemica, Heckler & Koch G3, ništa nije gora od Belgijanke: 2.500 komada! Rus-

kinja, Kalaschnikoff AK 47, sa šaržerom od 32 metka Cal. 7,62 mm, ima kod obojenih posebnu proću: 5.000 komada! Za Ruskinju municija se izrađuje ne samo u Belgiji i Švajcarskoj već i u Jugoslaviji, po kojoj toliko krstariš. Amerikanka iz Vijetnama, proslavljena M 16, Cal. 223: 10.000 komada! To čudo od oružja izbacuje 1.000 metaka u minutu! A kad smo već kod Amerikanaca, kupićeš koju stotinu njihovih puškomitraljeza marke Stoner: ide u njih municija od Vijetnamke M 16. Ni nemački MG 42 ne zaostaje za Amerikancem: 2.000 komada! Na svim automatima već su ugrađeni snajperski durbini, da tvoji tamnoputi strelci ne naprežu oči! Evo nas kod bazuka i bacača plamena: za početak po 100 komada. Nek sve to, Arkadaš, putuje dole, s danskim sirom, holandskim puterom, s maloletnim nemačkim belim robljem i medom!«

Tataroglu: »Zašto odjednom toliko?«

Lazarić: »Imam, eto zašto!« U glasu Lazarićevom nema ničeg ucenjivačkog: »Zateklo mi se, Mula Juso!«

Tataroglu: »Nikad se ovoliko nisam bojao.«

Lazarić: »Što više budeš kupovao, to će sve manje biti opasnosti. Koliko puta sam ti rekao da stradaju samo početnici, izdajnici, zatim neposlušni.«

Tataroglu: »Nikad ovoliko nisam drhtao . . .«

Lazarić: »Stajaću iza tebe!«

Tataroglu: »Čudno da ništa više ne nudiš.«

Lazarić: »Prodajem ti, za 'rols', primopredajnu radio-stanicu sa šifrantom-dešifrantom, tako da ćeš, budeš li imao pameti, uvek znati kad su ti policajci, konkurenti ili kakvi gangsteri za petama. Ne mogu dozvoliti da auto jednog tako mi važnog prijatelja bude bez telefona, bez televizije! Moji će ti elektroničari sve to ugraditi koliko sutra. Zatim ćeš kupiti radar, za onu tvoju prekrasnu izmirsku jahtu, i to radar koji traga za tuđim radarima i onemogućava ih. Šta je za tebe, koji si ostao živ, i koji si opet na svojim nogicama, pa još i slobodan, kad je u pitanju jahta, stotinak hiljada DM?!«

Tataroglu: »Šta ću s tolikim napravama kad jedva znam i da telefoniram . . .«

Lazarić: »I-m-a-jjj!«

Tataroglu? »Kad već toliko moram da kupim i da rasturim kako znam i umem, neću zaboravi ni par tona najrazornijih eksploziva, posebno ekrazita i dinamita! To neće biti izručeno ni u Bosfor, ni u Crno more. TNT namenjujem tvojoj domovini, Jugoslaviji!«

Lazarić: »Jugoslavija je moja koliko i tvoja, Mula Juso. Tvoja više: preko nje ideš i prljaš je!«

Tataroglu: »Dići ću ti u vazduh Beograd, Vojvodinu, Šumadiju, svu tvoju s-v-e-t-u Srbiju!«

Lazarić: »Arkadaš, što se mene tiče, davi dole i kolji koga god stigneš i uhvatiš! Jer meni je odavno jasno: da su Srbi bez kralja što i Rusi bez cara, obezglavljena stoka, koja i ne zaslužuje ništa bolje od trinitrotoluola jednog takvog Turčina! Samo pazi: ako za tobom nagnu, nećeš im umaći ni sto 'rolsova' da imaš!«

Tataroglu: »Šta će biti s mojim papirima?«

Lazarić: »Davaću ti list po list.«

Tataroglu: »Sto godina?«

Lazarić: »Sto godina!«

Tataroglu: »Kud žuriš?«

Lazarić: »Gore me čekaju važni gosti. Hrišćani! Vremena za tebe više nemam. A nemaš ga ni ti, Mula Juso.«

Tataroglu: »Ja ga imam!«

Lazarić: »Kako ga imaš kad pre zore moraš biti na Autobahnu?! Stižu ti dve dvadesetotonske hladnjače. Ako ih ne skreneš prema Bremenu, Arkadaš, Bogo Donoša ili ko drugi iz Barabaševe bande povešće ih dalje na Sever!«

Tataroglu: »I to znaš!«

Lazarić: »Što mi ih sam nisi prijavio? Opet bi da prevariš!«

Tataroglu: »Skrenuću ih. U prvoj je pedeset, u drugoj sedamdeset kilograma makovih suza.«

Lazarić: »Za lake i bestrzajne švajcarske topiće!«

Tataroglu: »Šta ćemo s Bugarima?«

Lazarić: »Ne znam, Arkadaš. Odjednom su na ceni.«

Tataroglu: »Kako ne znaš... šta ćeš s njima?!«

Lazarić: »Dobro, spustićemo ih na još dublje smrzavanje, s ovčetinom za Alžirce!«

Tataroglu: »Kapetane, gospodine kapetane, zar da pored tolikih nacija sanjam još i proklete Bugare?«

12.

Tad Marković vide kako Lazarić pruži desnicu. Zaboravivši da crnim naočarima skrije suze, Tataroglu je prihvati. Mula Jusuf bi je pustio, onako kako je i primio, da je Lazarić ne prinese njegovim debelim i od straha osušenim usnama.

Preko Lazarićevog prstenja Tataroglu pogleda gore. Tamo je gorelo kandilo. Mrštili su se vojskovođe, kraljevi, sveci. Tataroglu je čekao. Kapetanove oči su naređivale.

Mahinalno pogledavši gleda li ga pored svetaca još ko, Tataroglu poljubi ruku. Bar mu se nije trebalo saginjati, pomisli Marković i vide kako se odjednom pojavi gorila s Turčinovim kaputom od tigrovine.

Tataroglu na svoju veliku glavu natuče šubaru »dr Živago« i pođe za gorilom.

13.

»Braćo, više se ne dvoumim: za onu crkvu sam!« hrupi Lazarić, uletevši s Markovićem ispred sebe u dvoranicu za večanja.

Argentinski padobran Mata Lubarde bio je raširen po stolu, stolicama i podu. Po njemu su bili klonuli, pored Mata bez kape, još tri brata. Hrkali su.

Druga četvorica bila su zauzeta pokerom. Najzadubljeniji u igru bio je Father Jerry, s Tommy Gunom kraj svoje gomile dolara. Iako je bio siguran da ga neće čuti, Lazarić nastavi:

»Braćo, Frankfurt je za srpsku pravoslavnu crkvu!«

Pljuštale su karte.

»Braćo, Hram svetog Save podići će nam, verovali ili ne, jedan T-u-r-č-i-nnn!«

X

SVAK IMA SVOJU ODESU.
KUĆI KOJE NEMAŠ BEŽI,
JADNI MOJ PO!
ŠTA ĆE BITI SA SINAJITSKIM KRSTOM?

»Lazariću, jasno ti je da ću te noćas ubiti?«

»Mark, vidim. Znam da ne navlačiš rukavice tek onako. Miran si, sleđen, kako sam te i učio.«

»Čudno da se, dok sam te za taj tronožac vezivao, nisi ni pomakao. Ni reč nisi izustio. Kako to?«

»Čim si me oborio i stao pritezati konopcem, sebi sam rekao: 'Ovaj razočarani kopilan se ne šali!' Što se nisam opirao? Hteo sam, i ovog puta, da ti pomognem.«

»Kako, Lazariću?«

»Tim što ću mirovati. Nećeš, kao toliko puta pre, morati da potežeš nož ili malj. 'Nek balkanskoj hijeni bar jedno ubistvo u Deutschu ostane u prijatnoj uspomeni!' govorio sam u sebi dok si isključivao telefone, proveravao brave, zavirivao u ostave.«

»Lazariću, da sam na tvom mestu, zapomagao bih.«

»Mark, došao si u pravi čas! Ako ne računamo Staša, koji umire, u kući smo sami. Moje gorile imaju slobodnu noć, loču i kurvaju se po luci. Sad smo i bez veze sa spoljnim svetom. Čemu urlanje? Koliko puta sam ti govorio da ne želim da umrem razjapljenih vilica, znojav, ružan!«

»Lazariću, govoriš kao da znaš kako i čime ću te umoriti.«

»Kučkin sine, verujem u tvoj ukus. U tvoje iskustvo. I najzad, siguran sam da nećeš da se ponoviš!«

»Lazariću, šta ćeš od toga imati?«

»Huljo, imaćeš ti! Ti koji si bez ičega! Zar to nije već nešto?«

»Striče, da li si se naživeo?«

»I previše! Ozbiljno govorim. Mislim da je trebalo da krepam aprila 1941, s Kraljevinom Jugoslavijom, koju sam služio i bio joj od srca veran. Sve

drugo je, posle, bila smejurija. Crn, najčešće jeftin humor. Život bez prave ideje!«

»Lazariću, govoriš kao neko ko se nije bavio emigrantskom Crnom legijom, vampirizmom, prizivanjem duhova. Bio si poletniji kad si mi, prošli put, pričao kako si najdalje otišao u istraživanju paralelnih Richardovih života, njegovih zala. Hvalio si mi se da su ti u rukama podatak i opis po kojima je crna svinja s belim cvetom na čelu prvi put viđena negde u petom veku naše ere. Striče, one noći bio si borbeniji!«

»Huljo, dolaziš u pravi čas! Da mi prekratiš umor, zasićenost životom, koji nije ništa drugo nego svinjarija. O tome bih opširnije kad bih znao da bi me, tupavko kakav si, razumeo, i kad bih bio siguran da ti time neću pokvariti uživanje.«

»Stari, jasnije!«

»Zar je vic ubiti nekog kom je, i inače, svega dosta?«

»Striče, svejedno mi je živi li ti se ili ne.«

»Šta onda čekaš?«

»Objasniti se moramo. Ne mogu ti uzeti život tek onako.«

»Tvog mi stila! I tvog mi rečnika! I tvoje mi poze!«

»Lazariću, pretpostavljam da imaš poslednju želju.«

»Kurvin sine, ko si ti da me nešto tako pitaš?!«

»Lazariću, toliko si mi puta ponovio da si oduvek bio u ratu sa životom i u paktu sa smrću . . .«

»Zaveži! Sve želje su mi ispunjene. Čak i najstarija: da poginem od ruke nekog kom sam pomagao, kog sam voleo!«

»Nije li to bila samilost?«

»Bilo kako bilo, umlatiće me skot kog sam, bukvalno, podigao iz blata i koliko-toliko načinio čovekom. Šta ćeš više?«

»Lazariću, ipak . . .«

»Mrzim Ipak, Ako, Kad bi!«

»Lazariću, pričao bih ti kako sam se rastao s mojim Sinajitima. S Viktorom, s ocem Slavišom.«

»Klošarska posla!«

»Lazariću, onda ću pričati sebi, pred tobom. Tako si i ti činio, na moje oči, pripremajući za rešetanje Tumbasa. Da ti vratim!«

»Žao ti je Tumbasa?«

»Da!«

»Siroti Krunoslav! Taj je sve kasno shvatio. Da mi ga je sad sresti: u čelo bih ga poljubio!«

»Tumbasu si razlagao da priča dobija značaj jedino kad se saopštava sebi. Sebi, a pred drugim! Kad se saopštava sebi, izlagao si Krunoslavu, koji se tresao, priča se širi, postaje lepa.«

»Nikogoviću, počinješ da me šarmiraš!«

»Lazariću, Viktora sam lovio oko Hamburga tri dana i tri noći. Po St. Pauliju sniman je film o njemu i njegovom životu, to jest o jugoslovenskim gorilama koje na Zapadu sve češće ubijaju. 'Ako si još muško, Viki, dođi tu i tu, u toliko i toliko sati!' napisao sam mu. Napunio sam pištolj, naoštrio i poljubio nož, stao ga čekati. Stigao je, crvenokosi, otvorio širom vrata svog srebrnog »aston martina«, grunuo kao ti, časak pre: 'Pucaj ... evo me!' ...«

»Viki, kako si obučen?!« začudio sam se, Lazariću, i seo pored njega: »S kim sam ovo?«

»Mišek, došao si da me ubiješ, a ne da se diviš mojim krpama!«

»Viki, ne ovde!« prekidao sam ga i upirao mu cev u rebra: »Moramo naći kakvo smetlište, kako dolikuje!« nastavljao sam, misleći na münchenski Gross-Lappen.

»Ne gubi vreme!« govorio mi je: »Pucaj, tu, pa produži!«

»V-o-z-i!« Kriknuti tako, te noći, mogao sam samo ja: »Viki, znam gde ću i kako ću te!«

»Mark, kurvin sine, crvenokosog je trebalo po kratkom postupku!« reče Lazarić: »Kao što je, on, druge. Kakav Gross-Lappen, kakve budalaštine! Trebalo ga je na licu mesta!«

»Lazariću, s mukom smo se probili do Autobahna. Onda smo skrenuli ovamo, prema Bremenu. Vozio je netačno, tromo, tako da sam motrio na volan, brzi-

nomer, kočnice. Oči je imao mračne, obrve lepo razvedene, pramenje riđe i duge kose počešljano. Šminka je isticala svež ožiljak, trag od noža, koji je od desne usne vodio prema grlu. Činio mi se mlađi nego one noći kad mi je na jugoslovensko-austrijskoj granici pobegao grčkim vozom.«

»Ova te žrtva s naporom sluša!« reče Lazarić.

»Viktor je na nogama imao čizme od pustinjske zmije. Pantalone od presovanog filca drap boje. Preko ramena i pleća ogrnutu pelerinu od dugodlake i u plavo obojene kozje kože, s širokom kragnom od vučetine. Na desnoj ruci bez palca brazletu s talismanima, što su visili i zveckali, i nekoliko prstenova od patiniranog bakra. Na levoj ruci, preko manžetne od sirove kineske svile, budilnik, velik koliko železničarski džepni sat, s fosfornim brojkama i astrološkim znacima. Na grudima mu je, pored naše pravoslavne ikone u čađavom okviru, što je zaklanjala svu dugmad na ljubičastom prsluku, mirovao težak krst od starog srebra.«

»Kakav Sinajit!« reče Lazarić podrugljivo: »Kakvo strašilo!«

»Viktore, ako ti je bar još koji tren do života, pazi kako voziš!« govorio sam mu, bojeći se da ćemo u kakav zid.

»Kad je meni, Mišek, do života bilo stalo?« Zatim je sam sebi odgovarao: »Možda, ipak, na samom početku, kad sam, devetnaestogodišnjak kao i ti, ležao u beogradskom Ce-Zeu, u ćeliji do tvoje. Imali smo signale, kuckali bez prekida: 'Živeti, Pobeći po svaku cenu, Opet živeti!' Po izlasku se sve zaboravi. Nisi više ris. S godinama počinješ dobijati oblik i dušu žabe. U tebi se nešto prelomi, reč Osveta tera te na smeh. Neumereno ždranje i lokanje otupe mozak. Predugo spavaš i sanjaš da si mlad, siromašan i trezan, i da govoriš: 'Tako mi slobode!' Onda dođe vreme mirnog, gorkog beznađa, kad te ne zanimaju ni život, niti uspesi u njemu, i kad si u stanju sebi da kažeš, kao sad ja: 'Požuri svom kraju, zabludeli, zajebani čoveče!'«

»Viktore, otkad si takav?« pitao sam.

»Mišek, pucaj!« zaurlao je i s volana podigao ruke: »Kad me ubiješ, sve će ti biti jasnije!«

»Viktore, ako ti ne znaš, ja znam!« počeo sam, ne trudeći se da zaustavim bujicu osećanja: »Omekšali te, kao i mene, padovi! Porazio te, prvi put, Kolar, naš Mađar, kad te za 300 DM kupio od jednog banatskog Rumuna. Opipavali su ti mišice, kolena, mošnje, kako bi videli vrediš li koji pfenig više. Pred tobom, koji si drukčije zamišljao osvajanje Zapada, brojene su bedne pare, dobijene za tvoju mladost. Sitniš! Mađar te koristio nešto kraće nego mene. Nasrtali ste na provincijske poštice, samoposluge, trgovine. Kidnapovali ste Nemcima decu, krali im pse, mačke, papagaje. Mađar je kasirao! Bežao si mu, ako se ne varam, dvaput. Naprosto, nije ti dao da živiš i radiš sam. Pronalazio te! Prvi put u Zirndorfu, bolesnog i sveg u ranama, pod ruskim imenom. Samo da bi ga se rešio, prodao si se jednom drugom, koji je po sabirnim centrima kao što su Zirndorf i S. Saba kupovao mladiće, a onda ih prodavao nekim velikim liferantima. Mađar ti nije dao da te odvuku do bojišta Angole, Mozambika, Vijetnama. Dopao si mu se bio! Krstarili ste po Deutschu, Austriji i Švedskoj, pljačkali, palili čak. Mađar je voleo krv i plamen, upoređivao ih! Bio si čas u ovoj, čas u onoj njegovoj eskadrili, jednom i u trojki profesionalnih ubica. S najokorelijim iz te grupe, s jednim Slovakom, bežao si na Istok, dovukao se do Leobena, Austrija. Stigao vas je! Slovaku je, pred tobom, za tebe, dao 250 DM i jednog galicijskog Ciganina pride. Nastavili ste s prevarama, podvalama, krađama i pljačkama finih lokala i kuća, na koje nije smeo sa svojim nakazama i sifilističarima. Jedno vreme si bio nezadrživ! Uletao si u pošte, vezivao službenike, praznio kase. Pucao si! Onda si, čim bi video ljudska creva, odsečena muda, krv, počinjao da se treseš. Da se više ne bi bavio kidnapovanjima, da bi na vreme umro, pred Kolarom si skočio u Isar. Mađar te izvukao i iste noći, za nekih 500 DM, prodao našem stricu Budaku!«

»Kazimir!« uzviknuo je, razneživši se.

»Viktore, mora da si izgubio svaku veru u ljude

i ljudskost kad ti je Richard svinjskog srca, tupom austrijskom sekirom, na panju, unakazio tu šaku!« nastavio sam: »A najgore ti je bilo kad je bavarski Paganini, sav u zelenim krastama i pod kacigom iz nekog starog rata, muzicirao nad tvojim grešnim, i slovenskim, govorio je, mesom! Sedeći na repovima, na šunkama, i pušeći se, svinje su ga, kao najpažljivija koncertna publika, slušale. Katkad bi se začulo Rok Rok Rok! Aplauzi Berkshirovih, njihovo Bis! Fantom ti je, u predasima, ranu kvasio psećim urinom, kokošjim izmetom...«

»Mišek, prestani!« zavapio je, Lazariću, i tad mi ga je bilo žao, kao što mi je žao tebe, sad.

»Viki, sa mnom su isto!« počeo sam i svoju desnicu bez palca stavio na volan, pored njegove: »Pa su još urlali i penili da umre Jugoslavija, naša majčica, koju smo bez pravog razloga izdali i napustili!« Nastavljao sam: »Viki, gledaj kako žalosno izgledaju šake nekad ponosnih i neustrašivih beogradskih momaka!«

»Mišek, ako ne budeš pucao, ili ako mi kao stricu Budaku ne prebiješ vrat, uskoro ćemo u Bremen«, jadao se, pa je kroz suze: »Noćas mi se ne ide k Lazariću!«

»Šta ima on da ide ili da ne ide... k meni?!«

»Trgovina!«

»S tom belosvetskom varalicom nisam imao ništa posebno!«

»Lazariću, triput si ga otkupljivao i prodavao. Bežao ti je, te si ga pred drugim gorilama golog šibao. Prema njemu nisi nimalo bio bolji od Kolara, od Budaka. Slao si ga na ljude, kao Poljaka i mene. Kazao mi je imena svih na koje je morao s nožem, s konopcima, s vrećama. Sve tvoji ratni, logoraški drugari! Jedan jedini si put, Lazariću, bio čovek prema njemu!«

»Kad to, huljo?«

»Lazariću, već ogrezao u krv, Viktor ti je pao pred kolena i zavapio da ne može više. Likvidiranje tvojih konkurenata, ljudi za koje ti se činilo da ti kad-tad mogu pokazati zube, tih sirotana kojima

život, u posleratnom životu ovom, nije bio ništa bolji od onog u žicama Osnabrücka, poverio si drugim goriľama. Vikija Aritona si prebacio na droge! Po Deutschu i Austriji, Italiji i Holandiji, po Skandinaviji i Beneluxu, raznosio je hašiš, posebno heroin, koji si sa svojim apotekarima, isto robovima, vadio iz Turčinove smole. Tako je Viki, idući ivicom ponora, upoznao London, Los Angelos, Ottawu! Trčao je, bojao te se. U Parizu se najduže zadržao. Tamo mu je krenulo! Bio je kod Alain Delona, na probi. Braneći ga od Korzikanaca, Viki se, sav u krvi, sručio na pločnik. Delon mu je, l-i-č-n-o, iz leđa iščupao nož i uzeo ga za I gorilu i dublera. Pojavljivao se, Ariton, u filmovima, ginuo najčešće. Neko drugi bi, na tvom mestu, digao ruke od sirotana kom se bila nasmešila sreća. Lazariću, ti si ga tek tad stao proganjati i ucenjivati. Odredio si mu danak, ništa manji od onog što je morao, preko strica Budaka, da daje Richardu svinjskog srca!«

»Mark, govori: kako si u-b-i-o crvenokosog vešca?«

»Mišek, brate, davi!« vikao je, Lazariću, te još čujem njegov glas: »Guši ili kolji . . . kad nećeš da . . . pucaš!«

»Neću!« odgovorio sam mu.

»Do đavola, šta onda od mene hoćeš?« zavapio je.

»Da se setiš, Viki, kako smo one hladne noći napuštali Beograd i domovinu!«

»Pa da li se bilo čega setio?«

»Jeste, Lazariću. Ni sad ne znam otkud mu onolika toplina: 'Domovino, ne treba mi više tvoje ime!' počeo je, kao one noći: 'Domovino, hajde da svedemo račune, ti i ja: uzmi sve što si mi dala na prvom mestu to ime, koje ti vraćam, pa me oslobodi svoje sudbine i svog mraka! Jer, domovino, protiv tebe sam stoga što si, ti, ogromna i bez srca, a ja beznačajan i porocima načet, štetan u tebi, koja si velika, rumena jabuka! Domovino, prokletstvo moje, jabuko, pusti crva da izađe iz tebe, a ti rasti i krupnjaj, budi najveća i najlepša među jabukama . . .' Tako je govorio Aritonović!«

»Komunistički kič!« reče Lazarić: »Kako si ga u-b-i-o?«

»Lazariću, tako se svega setio da nisam, i pored najbolje volje, mogao povući obarač. Sve je bilo onako kako je pričao. Majke i očevi ispraćali su sinove na put bez povratka. Sestre su mahale braći. Braća su se stidela svoje balkanske sirotinje, pa su urlala da vozovi što pre krenu prema obećanom Zapadu. Mnogi, pod izgovorom da im je do zarade, polazili su ovamo da pronađu očeve, vas izdajnike, koji se nikad niste vratili svojim ognjištima. Viktor se setio prozeble dece sa staničnog betona što su, primajući milostinju, blagosiljala Deutsch i Švedsku. Kad je stigao do jedne devojčice, koja je preklinjala svoju majku da se što pre vrati iz prošnje po Holandiji, zacvileo je. Lazariću, takvih stvari ne može se setiti bilo ko!«

»Riđa hijena te pošteno namagarčila!« reče Lazarić.

»Viki, živi!« viknuo sam, ali on kao da me nije razumeo. Prislonjen uz jedno deblo, pokraj Autobahna, koji je vodio nazad u Hamburg, držao je ruke iznad glave i pitao me što ga ne kažnjavam. »Viki, živi i budi siguran da moja ruka neće na tebe makar mi i oči iskopao!« nastavio sam, ciljajući mu u grudi. Lazariću, ni to nije shvatao, i plakao je kao što plaču drogirani. »Viki, kako da pucam kad ti se od prvog dana divim!« mucao sam, podižući ga s tla: »Viki, želim da kao moj veliki brat krstariš ovim hladnim i bezdušnim svetom! Da se proslavljaš, bogatiš, slikaš za novine! Da kao naša, sinajitska, zvezda svetliš nad ovim zapadnjačkim kalom!«

»Prevario te!« reče Lazarić.

»Lazariću, da se opet ne bi sručio na kolena, uhvatio sam ga oko pasa. Pošli smo. Nije znao da je Sinajit! Govorio je: 'Mišek, po modernoj Kabali moje ime, Viktor, predstavljaju brojevi 4, 9, 2, 2, 6 i 9, što čini zbir 32. A toliko mi je i godina! Kad se dvojka stavi na trojku, dobija se 5: kakav užas! Inače, po hebrejskoj Kabali vibracije broja 32 su Merkurove. Po meni je 32 broj neverstva, izdaje zasluženе kazne!' Lazariću, kad mi je postalo jasno ko ga je prvi otro-

vao drogama, brojevima i ostalim vašim astrološkim sranjima!«

»Mark, da niste onako brzo izašli na Autobahn, lisac Viki bi ti izložio šta sve zna o petici. Da nisi izišao iz automobila, objasnio bi ti da je za njih, reinkarniste, broj 5 simbol ponovnog rođenja!«

»Lazariću, svitalo je. Vetar je mrsio njegovo riđe pramenje. 'Viki, volim te!' viknuo sam i snažno zalupio vrata automobila. 'I ja tebe!' proslovio je, nešto brojeći, i ja sam se setio zakletvi koje smo jedan drugom, po zatvorima, zadavali. 'Brate, ranjeni i zaluđeni moj brate', šaputao sam, gledajući kako polazi: 'Brate, čuvaj se . . .' Otišao je. Bilo mi je jasno da ga nikad više neće sresti moje oči. Osetio sam da sam ponovo u sladunjavom, lepljivom mraku ovog vašeg podzemlja.«

»Dosta mi je tih vaših, ciganskih priča!« reče Lazarić.

»Lazariću, sad ću ti opisati kako sam se sastao i rastao s tvojim ađutantom, tvojim posilnim, trubačom Slavišom. Tek kad sam ga našao, bilo mi je jasno da ga nije trebalo ni tražiti, niti patiti onoliko za njim.«

»Da nije i on, kao Budak, umesto Da i Ne počeo da izbacuje Rok Rok Rok?«

»Lazariću, još smešniji nego na tvojim fotografijama, sed, povijen i krmeljiv, u odelu ložača i potrčkala Doma staraca St. Jakob, Slaviša kaplar dugo nije mogao da shvati s kim govori, ni ko ga grli. 'Oče, moj dobri oče!' zaplakao sam: 'Gde si ovo, sudbino i tugo naša?!' Iz zagrljaja nisam mogao da ga pustim.«

»Mladi i uvaženi gospodine, pazite da mi ne zgnječite trubu«, odgovorio mi je dok smo išli prema izlazu.

»Oče!«

»Herr, ono je Osnabrück, naš Osnabrück«, nastavljao je glasom u kom je bilo neke meni nejasne topline i pokazivao rukom izmaglicu i dim što su ležali nad krovovima i fabričkim dimnjacima: »Znate,

kad je vedro i sunčano, odavde se vide poljane s kojih se prema nebu dizao naš čuveni Konclager!«

»Oče, kakva znamenitost!«

»Tamo idem kad god imam slobodan dan.«

»Zašto?«

»Duvam«, rekao je, milujući trubu koja mu je, kao na svim tvojim fotografijama, visila o vratu: »Tamo još ima tragova, zarđale žice, cigli.« Oči su mu se nalivale svetlošću, koje sam se plašio. »Najčešće kleknem i duvam dok ne izgubim svest, dok iz mozga ne nestanu one slike. Ponešto i od nemačkih turista padne, za cigarete, novine, vosak.«

»Slaviša će duvati i na onom svetu!« reče Lazarić.

»Lazariću, bilo je vreme ručka. Tvoj ordonans i senka jeo je stojeći. Držeći zdelu s makaronima na trubi, značajno je primetio: 'Verujte mi, s Nemcima nisam seo za trpezu.' Onda, gledajući kako kosturi pohlepno kusaju: 'Nek i dalje misle, Herr, da ih, dok ovako dežuram, više cenim i volim.' Lazariću, molio sam ga da se toliko ne muči i ne ponižava. Ali je on, budući da je ručak već bio gotov, pevušio i svirao nešto nežno i balkansko, naše, za njihovo bolje varenje. Hteo je da mu se pridružim. Nisam znao kako. Reči mađarske, češke i ruske mešao je s nemačkim. Kosturima se to dopadalo. Prolazili su pored njega, i pored mene, tapšali nas po ramenima. Oni što su se još držali na nogama, kao i oni iz kolica, spuštali su mu na dlan ili mu tutkali u džep sitniš. Dobio sam, tako, i ja pedesetak pfeniga. Gledao sam kako im se tvoj kaplar klanja, kako im, opet na čudnoj jezičkoj mešavini, želi uspešno popodnevno varenje. Uspavljivao ih je, zatim, čas duvajući a čas pevušeći Schlaf schlaf mein Kindchen schlaf[1]. Išao sam za njim dugim hodnicima, pridržavao ga, bojeći se da će negde pogrešiti ili pasti. Išao je od vrata do vrata, šaputao uspavanku, duvao u ključaonice.«

»Slaviša je bio u stanju da uspava ceo Šesti puk!« reče Lazarić: »U Osnabrücku su, slušajući ga, lakše umirali!«

---

[1]) Spavaj, spavaj, moje detence, spavaj! (nemački).

»Paljivo je seo na klupicu u dvorištu. 'Herr, Bogu se treba zahvaliti što nas je podario danom bez vetra, nade, uopšte uzev bez bilo kakve promene', rekao je i ja sam ga, na njegovo zaprepašćenje i otimanje, poljubio u ono njegovo nisko, naborano, kaplarsko čelo!«

»Slaviša je oduvek bio protiv poljubaca«, reče Lazarić, oblizujući suve usne: »Kako ste se rastali?«

»Izvolite me, ako ostajete u ovom delu Deutscha, posetiti opet«, rekao je i hteo da duva za mnom: »Pa da, jedan je Osnabrück!« živnuo je kad sam mu nagovestio da ću se zaposliti nedaleko od poljana na kojima se, kako je sam rekao, k nebu dizao i dimom iz krematorijuma vetrovima prkosio Konclager Osnabrück.

»Oče, nije li za tebe Osnabrück grad gradova, kruna sveta?« pitao sam, pa sam nastavljao: »Kao što je za Frumkina Odesa!«

»Svak ima svoju Odesu.«

»Svoju dušegupku!«

»Jedan je Osnabrück!«

»Oče, govoriš kao da si rođen i kršten u onim prokletim zidinama i žicama. Kao da nisi mučen i ponižavan i drugde!«

»Herr, za Osnabrück sam bio predodređen.«

»Oče, a pogrbljena leđa?«

»Gde bi mi ih savili kao što su to u Osnabrücku? Nigde! Gde bi mi rebra toliko puta prebrojavali i mekšali kao što su činili u Osnabrücku? Nigde! Gde bi mi tabane pekli, onda ih posipali solju, kao u Osnabrücku? N-i-g-d-e!«

»Oče, govoriš o Osnabrücku kao da iz njega nisi nikad ni koraka!«

»Pa i nisam«, rekao je, Lazariću, pružajući mu ruku: »Onaj prvi, privremeni život, ne računa se.«

»Oče, zar nisi s trubom prokrstario Australiju i Novi Zeland, Argentinu i Kanadu, Švedsku i Ameriku, sve krajeve gde žive, to jest krepavaju, naši?«

»Herr, ko vam je nešto tako mogao reći?«

»Lazarić!«

»Ah, neponovljivi moj kapetan!« živnuo je: »Herr kapetan najbolje zna da noga njegovog poslušnog i vernog ađutanta još nije kročila van Deutscha.«

»Koncerata izgubljenim emigrantima, posrnulim Gastarbeiterima, dakle, nije bilo? Ni skupljanja priloga u novcu i staroj obući, u iznošenim odelima, u crkvenim knjigama i emigrantskim novinama?«

»Herr, duvam samo Nemcima.«

»Mark, trebalo je da ga mlatneš!« reče Lazarić: »Kakvu je publiku izabrao taj tvoj nazovi otac!«

»Posetio sam ga sedam dana docnije, u čas koji je odredio. Tek što je bio završio Schlaf mein Kindchen schlaf. Obučen je bio u iznošenu uniformu Kraljevske jugoslovenske vojske. Prostrani šinjel bio je izrešetan mecima. Kaplarski čin na naramenicama izbledeo. To ga je, odmah sam opazio, žalostilo. Nikom nije smetalo što je, izlazeći, teglio pored sebe dva teška, stara kofera. Popravljao sam mu na leđima torbak, i kapu, šajkaču, koja mu je, kad god bi se pod teretom savio, padala preko ušiju. Nisam ga ni ja pitao šta će s tolikom ratnom spremom, već sam kao gorila išao pored njega i slušao ga kako kašljuca i grdi verolomne Engleze. Bio je mirniji no prošli put, kad mi je s fanatizmom u očima i glasu pričao kako je, posle mukotrpnog tumaranja po severnoj Nemačkoj, našao sadašnje utočište. Zaustavili smo se kod poslednje klupe u parku. Ramenima sam pokušavao da mu zaklonim horizont i put što je vodio u Osnabrück. No, on je stalno gledao cnamo. Nisam se mogao uzdržati: 'Oče, propali smo, dole. Pomozi nam!' Gledao je u svoje kofere, u odložen torbak, razlagao da smo zglajzali što smo prestali vetrovati u Boga. 'Oče, vero naša, tebi smo se u molitvama obraćali!' Mrštio se, primećivao suzdržano da te molitve nisu bile prave. Tad sam, zaista, hteo da ga mlatnem!«

»Herr, ko je posrnuo prvi?« pitao me, Lazariću.

»Ti, prodana dušo!« rekao sam mu, pa sam nastavio: »Svi očevi Sarajevske ulice bili su se vratili s bojišta ili iz raznih konclagera. Stizali su mrtvački sanduci, kosti u vrećama, krvava odela i stvari, me-

dalje. Tebe nije bilo. Da si se bar mrtav pojavio! Sarajevskom se proneo glas da si proglašen za ratnog dobitnika i zločinca, da će ti suditi narod!«

»Zbog trube!« lanu Lazarić: »Govnari!«

»Oče, Sarajevskom su prolazile demonstracije: bili su protiv izdajnika. Majka je govorila: 'Znam Slavišu u dušu, vratiće se, sve nas oko sebe okupiti i zgrejati!' Zamišljali smo te. Skakali smo oko majke kako ne bismo drhtali. Mira i ja smo govorili: 'Našao je drugu ženu, drugu decu!' Majka je oblačila tvoja odela, stavljala cirkusku kapu, stezala ispod miške škatulu bez trube. Govorila je izmenjenim glasom: 'Sad ćete čuti kako je bilo u logoru!' Sarajevska je bila zagušena demonstrantima, koji su urlali, te smo od majčine priče čuli samo vaše jauke. Demonstranti su protiv petokolonaša. Grlili smo je i molili: 'Prestani da se nadaš, našeg trubača neće biti!' Onda je i ona progledala. Više nam nije govorila da te poznaje u dušu. Obigravala je oficirske menze, donosila nam otpatke. Zatim je stala dovoditi goste. Prvo su dolazili invalidi, oni bez očiju, često s pola glave. Ostavljali su hranu nasred sobe, da se vidi, govorili su, okretali se prema slepčovođama: 'Kako je slatka žena izdajnika, koji negde u Londonu čuva kraljevo blago i krunu Karađorđevića!' Slepce je tresla pohota. Mira i ja gledali smo u vašu svadbenu fotografiju što je, u jeftinom okviru, visila iznad uzglavlja. Slepci su odlazili, kako bi bili na čelu demonstrantskih povorki. Kao i slepci, i ostali su bili protiv Čerčila, Amerike, celog Zapada. Bezruki i beznogi, oni što su u našem brlogu zamenili slepce, bili su drukčiji. Harmonikaše su ostavljali ispred naših vrata, da pesmom i svirkom Sarajevskoj pokazuju šta se radi unutra. Nisu poznavali škrtost. Pružali su nam cepanice, vadili iz vreća i svojih džepova komade uglja, uveravali nas u bolje dane. To je bilo one zime kad je Mira prokašljala krv. Govorili su: 'Tuberkuloza, šta je to za nas koji smo oterali Nemce i Talijane!' Oče, od majke su tražili da na golo telo navlači tvoj kaplarski šinjel, da viče: 'Dole Kralj Petar II Karađorđević, emigrant i blud-

nik!' S majkom drukčije nisu hteli. Njoj je bilo teže zbog šinjela nego zbog kralja. Oče, ne znam da li možeš zamisliti kako stravično izgledaju trupovi bez rebara, ramena, kože, ta nakazna torza, obuzeta požudom, nasladom, osvetom!«

»Na mom šinjelu!«

»Oče, pobednika je bilo sve manje u našem suterenu. Umirali su, govorilo se po Sarajevskoj, koliko od rana, toliko i od zagađenog gradskog vazduha i nekretanja. Sve troje smo plakali za njima i njihovom romantikom! Mesto njih počeli su nam se dovlačiti stanični mešetari, crnoberzijanci i varalice. Pokazivali su jeftinu tršćansku robu, američke konzerve, lekove. Majka je i dalje oblačila šinjel ili ga stavljala poda se. Oni nisu pevali kao invalidi, te nam ih je bilo mučno podnositi. Pesnicama su joj raščepljivali vilice, terali je da iz tog položaja šišti i krklja kako se komunizam sam od sebe propasti ili bar izbledeti. Tek tad su je bacali na tvoj šinjel! Mira i ja plakali smo za slepcima i bezrukašima i slušali demonstrante, pod kojima se savijala Sarajevska. Demonstranti su bili protiv Staljina, čije su pristalice lovili i nekud odvodili.«

»Zar su smeli na Staljina?«

»Oče, najživlje se sećam krivovratog vodoinstalatera sa Slavije, Matanića. Negde je krao brašno, donosio nam. Jedini je on poštovao tvoj kaplarski šinjel. Krstio se pred njim! Šinjel smo morali držati obešen, kraj ikone. Jednom je poljubio skutove, kroz suze promucao da su kraljevstvo i kralj večni, i da nikad više neće biti ni takve robe, ni takvog kroja. Bilo je to one noći kad je na leđima doneo vreću kukuruznog brašna i kad su demonstranti izvikivali 'Trst je naš a ne talijanski!' Tad nas je, umesto tebe koji si negde duvao, oko sebe okupio i rekao: 'O Slaviši znam sve!' Pokazivao je fotografije, na kojima se videlo kako vas Saveznici oslobađaju i kao ptiće hrane. Terali smo ga da se obuče, da priča. 'Hoću ako mi date Miru!' rekao je. Mira je tek bila napunila dvanaestu. Kad je video da se majka i ja ustežemo, uprtio je svoje brašno i pošao prema vra-

tima. Mira mu je pristupila. Smotao je poda se, izavreće. Oče, majka i ja bili smo srećni što smo znali da si još živ. Od te noći Mira se nije pošteno ispravila, niti je prestala da se drži za trbuh. Matanić je plakao, milovao Miru, govorio nam da je isto učinjeno s njegovim kćerima dok je bio u Osnabrücku. Pomagali smo mu da se obuje, jer se sav tresao: 'Slaviša bi s nama, ovamo, da nije bilo nekog kapetana Lazarića, koji ga je odvukao prema Atlantiku!' šaputao je, crtajući po brašnu Nemačku, s Osnabrückom kao zvezdom nad zvezdama. Oče, tad nam je svima puklo pred očima šta si i kog si izabrao!«

»Herr, kakvi ste bili đaci?« pitao me, Lazariću.

»Pre nego što je napunila četrnaestu, Mira je izišla na trotoar, da zarađuje. Posle se sa železničke stanice prebacila u otmenije kafane. Sad je najskuplja devizna drolja Majestic bara. Samo što ne može da se ispravi. Tvoj podmukli pogled ima!«

»A kako vi?«

»Oče, ja varam, kradem, otimam. Kockam, podvodim, kidnapujem. Kao gorila nemam premca. Lakše mi je potegnuti nož nego reći Dobar dan! Budaka sam zaklao u samoodbrani, ali i sa zadovoljstvom. Bežao, zatim, nisam što mi je život bio mio, već da bih tebe našao!«

»Bolje bi bilo da ste produžili za Dansku.«

»Pravi otac bi, sad, zaplakao!«

»Herr, nema pravog oca bez pravog sina. Budaka, emigranta, žalije mi je nego svih vas, dole.«

»Oče, kako to?!« Unosio sam mu se u lice, Lazariću, tresao se kao malaričar: »Poklekli smo, sasvim poklekli!« Smeškao se, s tugom izgovarao Budakovo ime, te mi ni sad nije jasno da li me je razumeo: »Slaviša, tvoje porodice više n-e-m-a!«

»Nek je i nema kad nije dobra.«

»Emigrantska sotono, pljuješ po nama!«

»Herr, kako nisu propale druge porodice? Kako to da se survala samo vaša? Nešto tako odavno nisam čuo.«

»Očevi su ili dolazili ili su pisali da će doći. Živelo se od nade!«

»Kakva nada! Molim vas, ne zasmejavajte me. Pišu, pa slažu da će doći. Gde je tu ljudskost? Zar nije poštenije bez traga iščeznuti?«

»Oče, pravdo naša, oprosti nam!« zagrlio sam ga, Lazariću, i položio glavu tamo gde mu je visila truba.

»O čemu to govorite?« upitao je, zastavši.

»Pravdom te nazivala sirota tvoja žena. Pa je hiljadu puta ponovila: 'Ako nam oprosti Slaviša, logorski svetac, biće kao da nam je oprostio ceo svet!' Oče, zato te i molim da nas shvatiš. Oprosti ti nama, pa ćemo i mi tebi!«

»Herr, šta da mi oprostite? Što nisam, kao vi dole, poklekmuo pred demonstrantima, bezrukašima, slepcima i vodoinstalaterima? Morala, ljubavi i pravde ste se, dole, setili kasno. Voz je, u međuvremenu, odjurio za Hamburg!«

»Mark, Slaviša ti je skresao bolje od mene!« reče Lazarić.

»Oče, šta ti je ovo?« Otvorio sam kofere, razvezao torbak, ugledao cigle: »Rekli su mi da ih često tegliš. Više puta si, vukući ih, gubio svest. U potkrovlju si jecao, grebao obraze, uveren da te ne slušaju i ne gledaju. Da ti se ne smeju!«

»Cigle su u vezi s vama, dole.«

»Kako to?!«

»Herr, više puta me, moram priznati, obuzimala čežnja za vama, tamo. I kad god bi me spopali ti jadi, zaželeo sam da poletim. Nekoliko puta sam se, ruku okrenutih prema jugoistoku, odvajao od zemlje. Vetar mi je nadimao rukave i skutove šinjela, nalivalo mi se srce krvlju. 'Letiš, Slaviša!' prekorevao sam sebe, zamišljajući kako žitelji St. Jakoba sline za mnom i za mojom trubom: 'Letiš, jugoslovenski kaplare!' nastavljao sam, dok su mi pauci i ptice uletali u usta: 'O kakav pad, o kakva sramota za šesti puk!' Bio sam visoko nad drvećem. Mislim da mi se lice bilo počelo izduživati u kljun. 'Bože, ne dozvoli da odletim k ljudima koji nisu izdržali!' vapio sam: 'Ako me s tog grešnog puta vratiš, Svevišnji, do svog bliskog kraja duvaću Schlaf

mein Kindchen!' I Tvorac me odozgo spuštao, šapućući mi da se, čim osetim pomamu za slovenskim jugom, natovarim nemačkim ciglama, kamenjem, naprosto njihovom zemljom. Poslušao sam Učitelja. Zahvaljujući Njemu, nisam odleteo dole, gde mi je šinjel onako osramoćen!«

»Oče, što si se natovario baš danas?«

»Herr, vas sam čekao.«

»Ruke obojici podrhtavaju!«

»Nije lako čekati nekog ko stiže iz tolike daljine. Nekog ko će da produži.«

»Ovoliki teret!«

»Tek kad sam obukao ovo moje svečano, paradno odelo, u kom jedino duvam neke borbene i crkvene stvari, shvatio sam da me može spopasti, znate već šta i kako. Pa da opet ne bih prizivao svog nemačkog Sudiju, pošteno sam se natovario i opteretio. Strah me više da letim, sve je više ptica! Ne znam ni da li bi mi ovaj jedini preostali šinjel izdržao. A zatim, iznad St. Jakoba ne bih s nekim kom su ruke krvave i tako unakažene.«

»Oče, ne moramo nebom. Vozom bismo!«

»Zakletvu sam, dosad, polagao triput. Prvi put: kad su mi kraljevski, kaplarski čin prišili na ovaj šinjel, dole. Drugi put: Njegovom Veličanstvu, Kralju Petru II Karađorđeviću, u 'Srbiji', kafanici, Osnabrück, kad je dolazio da se pokloni našim kostima. I treći put: kad sam zakoračio u topli Dom St. Jakoba. Za pripadnika i trubača Šestog puka četvrte zakletve niti ima, niti može biti!«

»Znači li to da ću odavde bez tebe?«

»Herr, brže ćete sami.«

»Oče, uzmi četiri cigle, poređaj ih. 'To sam ja!' reci: 'Ovo je moja žena i majka dece, kojoj još ima spasa!' nastavi: 'A ovo su Mira i Miloš!' Majka smatra da je to dovoljno. Porodicu ćeš tako uspraviti.«

»Mislite?«

»Podiži cigle, ne prenemaži se!«

»Herr, ne mogu.«

»Kako ne možeš, sto ti emigrantskih Bogova?!

Nemaš mesto kičme kolâc! Učini, bar to, ženi svojoj za ljubav!«

»Za kakvu ljubav?«

»Cigle p-o-r-e-đ-a-j!«

»Herr, ostavimo cigle na miru. Valjale su mi.«

»Oče, kad ih toliko voliš, ja ću ti ih vratiti do potkrovlja. Da se ne mučiš. Samo izgovori onih nekoliko reči. Da obradujem majku!«

»Te cigle mi više neće biti potrebne. Nek ostanu tamo gde su. Mene više neće spopadati oni jadi. Odsad ću se Osnabrücka držati i bez njih. Uzeću samo torbak.«

»Oče, pomogao bih ti.«

»Herr, vaše mi pomoći!« rekao je podrugljivo, Lazariću, pomenuo Budaka, nad čijom se emigrantskom sudbinom umalo nije rasplakao, te sam zaželeo da ga umlatim taman onim njegovim ciglama. »Nemojte više dolaziti«, nastavio je: »A najpametnije će biti da me, s-v-i, zaboravite.«

»Majka ti je poručila da dole možeš kad god hoćeš!« razvlačio sam reč po reč: »Rekli su joj da si izbrisan sa spiska ratnih dobitnika, da ćeš moći da duvaš po staničnim kafanicama i svratištima, sve kao nekad!« Lazariću, starcima je počinjao Marš na Drinu i sve me manje shvatao: »Oče, prodavao bi lozove, kremenje za upaljače, klupske zastavice!« Kosture i nakaze hvatao je njegov zanos, mlatili su dlanovima, marširali. »Mrcino stara, otidi jednom da te vidi, pa se onda vrati ovim senilnim majmunima!«

»Herren, prijatelji, oterajte ga!« zaurlao je preko trube: »Ništa mi nije, l-a-ž-eee! Poslali ga odozdo da nas špijunira, podriva, prebrojava...«

»Oče, koga da pozdravim?«

»Ceo Šesti puk!« dobacio je i nastavio da duva i da se i sam uklapa u ritam svog najdražeg marša: »Pešadiju!« mahnuo je u trenutku kad su se redari pojavili s vučjacima.

»Srešćemo se opet, barabo moja matora!« zaplakao sam i stao natraške bežati: gledan kroz suze činio mi se još povijeniji.

»Mark, moram li biti kriv i za to što te rođeni otac najurio?« upita Lazarić.

»Lazariću, što me pre k njemu nisi poslao?«

»Znao sam da te čeka potpuno razočarenje, pa sam odlagao. Hteo sam da ti produžim koliko-toliko normalan život.«

»Kakav život?«

»Hteo sam da se, pre nego što opet padneš, malo nauživaš, krvi nagledaš. Stoga sam te slao da pomažeš Poljaku. Dopao si mi se bio, nema šta! Želja za ocem činila te tragičnim ljudskim bićem. Sad si ponovo na nultoj tački!«

»Lazariću, svanuće!«

»Hoće, ali drugima, vucibatino!«

»Lazariću, počeću sve iznova!«

»To bi svi kriminalci hteli!«

»Reći ću majci i sestri gde je Slaviša. Povešču ih do St. Jakoba. One će mu sve priznati, moliti da ih pomiluje po kosi. Slaviša će toliko razuma imati. Dozvoliće i da se slikamo s njim. To je već nešto! Možda će mu, kad vidi svoju ženu, trubačko srce zaigrati. Lazariću, zar to nije razlog da još koji dan poživim bez mistike i gledanja u vaše proklete političke horoskope?«

»Voz je, u međuvremenu, odjurio!«

»Njih troje ću sastaviti!«

»Nećeš stići. Poternice idu za tobom!«

»Lazariću, jedna je tvoja?«

»Jasno, barabo! Policija ti je za petama! Što je još gore, na tragu su ti Budakovi, s Richardove visoravni. Rekao sam im da navraćaš, da ću te zadržati. Hteli bi da te bace pred crnu svinju, da gledaju kako te ona kupusa! Nešto čujem. Moje gorile, najverovatnije. Ako ne požuriš, bićeš njihov. Iseći će te na komade! A ako ne požuriš . . .«

»Lazariću, ne brini: utući ću te na miru!«

»Znaš li, bar, što to činiš?«

»Ne zato što mi se, kako misliš, dalje ubija. Slabić sam i kukavica, jadnik kom opet drhte ruke, ne nekakav heroj. Ne ubijam te, dakle, što si mi skrivio više nego ostali. Drugi neko ne bi me, na

primer, ni podizao s onog smetlišta. Ili bi me podigao, pljunuo, bacio natrag, da se živ raspadam i zaudaram naokolo. Da me je ko drugi našao, odavno bih završio pred Josefinom. Ti si me uspravio na noge, okuražio: 'Obijaj i pljačkaj, kradi, samo pazi na trag!' rekao si mi toplo, kao da sam ti bio sin. Od mene nisi tražio nikakav procenat. Čak me ni koristio nisi koliko si mogao!«

»Ubijaš me, dakle, bez jasnog povoda?«

»Lazariću, tebe treba ubiti!«

»Mark, to ti je originalnije i duhovitije od onog što nameravaš da po St. Jakobu sastavljaš ostatke porodice!«

»Lazariću, saznao sam da sam ti se bio smučio. Što mi to nisi rekao? Otišao bih, tim pre što mi se nije ostajalo u Bremenu. Mogao si me oterati s praga, kao mnoge druge, posebno kao one kojima si se u Konclageru zaklinjao na vernost, bratstvo i uzajamno potpomaganje!«

»Nisam mogao zbog Slaviše.«

»A na njega si napujdao pse kad je hteo da ti, s dušom u nosu, duva za rođendan! On ti prašta, ja ne!«

»Mark, ostavimo već jednom sumašedše!«

»Lazariću, ne razumem što si morao da me prodaješ! Duhovitije bi bilo da si me Jermolaju, baćuški, poklonio nego što si za mene tražio 100 DM. Rus te isplatio u dve rate!«

»Prošlo je vreme romantike kad su se ljudi poklanjali. Danas čovek košta. Uostalom, bolje Jermolaju nego Richardu!«

»Lazariću, ujeo si me za srce kad si Jermolaju napisao da sam sin posrnule majke, brat izgubljene sestre, sin sumanutog jugoslovenskog kaplara, koji za Nemcima kupi otpatke!«

»To ponavljam!«

»Kao da izlaza za moje i za mene nema.«

»Nema!« reče Lazarić: »Požuri! Pisaći sto i ormar su otvoreni. Uzmi nakit, prstenje, sve dragocenosti. Pa prodaj!«

»Došao sam da se obračunamo, ne da pleh i kamenčiće delimo.«

»Ima i gotovine, nekih 100.000 DM.«

»Nek sve to ostane tvojoj deci.«

»Moja deca ne znaju šta imaju!«

»Lazariću, siročad nikad nema previše!«

»Rusu sam, dakle, s pravom rekao da ubijaš iz nagona. Da si krvoločna južnjačka životinja, koja samo oseća i zaudara. Da za tebe, kad ubijaš, uobičajeni i ljudski razlozi ne postoje. Da si čudovište!«

»Lazariću, dogovorili smo se da razloge ne pominjemo«, reče Marković i baci pogled po stvarima oko sebe.

Marković je preturao po stolu. Lazarić ga je molio da mu ne cepa i pod noge baca trofejnu i zlatom optočenu zastavu šestog puka. Marković nije hteo nijedan od noževa, ni pištolja. Lazarić je opominjao da neko sve bešnje udara u glavna vrata. Marković za pojas zatače Uzi s prigušivačem, dok šaržere sakri pod mantil.

»Mlađe kameno doba!«

»Lazariću, jeste, iz praistorije sam! Ali ću mojoj maloj porodici vratiti ime i čast. Makar do kraja ubijao!«

»Kamenjem?«

»I kamenjem, zatreba li. Imaš li kakav?«

»Mark, ko ubije kamenom, od kamena će i poginuti.«

»Lazariću, noćas možemo bez Biblije!«

Marković pogleda prema kandilu što je tinjalo među ikonama, svecima, kraljevima. Tamo se, prislonjen uza zid, nalazio hrastov krst ljudske veličine. Mula Jusuf Tataroglu iščupao ga je iz travuljine nekog zapuštenog srbijanskog groblja na bugarskoj granici i darovao Lazariću za pedeset i deveti rođendan, lane. Na krstači, ispranoj kišom, suncem i vetrovima, nije bilo ni imena, ni prezimena, ali su se još videli brojevi koji su se poklapali s godinama Lazarićevog rođenja. Turčin ga je stoga ukrao i do Bremena prošvercovao. »Da te podseća, Arkadaš, na tvoju daleku i za sva vremena izgub-

ljenu Srbiju!« rekao je. Lazarić je od svih darova koje je primio otkad je u tuđini izdvajao ovaj. »Imam krst kakav niko nema!« hvalisao se pred poslovnim prijateljima i gostima.

»Mark, ne znaš ubiti!« reče Lazarić.

»Važno je ne ponoviti se.«

»Priznaj da te na mene poslao Tataroglu!«

Marković ščepa krstaču i s mukom je podiže iznad glave. Oko vrata su se dozivali. Lazarićevim obrazima potekoše suze.

»To za životom? Za bogatstvom?«

»Za tim krstom, ološu!«

»Lazariću, krstu ništa neće biti!«

»Nosio ga je i prljao, prvo, turski kepec. Sad ga držiš ti, koji si odvratniji od izmirskog bogalja!«

»Lazariću, stali smo kod poslednje želje.«

»Kad to ne bi bilo smešno, molio bih Boga da me na onom svetu nikako ne sastavlja s emigrantima.«

»A meni šta želiš?«

»Da se nikad ne opereš od Budakove i moje krvi. Da do kraja ostaneš to što si. Da ti sude ti što opkoljavaju kuću!«

»S njima ću lako!«

»Želim ti da nikad ne sastaviš svoju kuplersku porodicu...«

Marković zamahnu i svom snagom raspali glavu po temenu. Tronožac se, s Lazarićem, prevrnu. Starac je bio miran, pod svojim krstom, s ustima i pramenjem kose u lokvi krvi. Čitav trenutak Marković je stajao nasred sobe i slušao kako grane udaraju u okna. Lazarićeva soba činila mu se prostranija, svetlija.

Marković priđe kandilu, kleknu. Prekrstio bi se da na šapama nije imao rukavice. Odande je pobožno gledao uokvirene fotografije. Pored Slaviše s trubom videli su se, u prugastim krpama, Osnabrück, pop Sekulić, Barabaš, Donoša, kao i dobar deo onih što su tokom posleratnih godina pokušavali da skinu izdajničku Lazarićevu glavu.

»Osvetio sam vas, ubogi moji Sinajiti«, prošaputa Marković i uplaši se bujice osećanja, topline, koja mu udari u vratne žile i slepoočnice: »Ono što niste mogli vi, očajnici bez domovine i prijatelja, učinio sam ja, vaš sin bez palca!« Gledajući kako se Lazarić odmara i cedi, nastavi u sebi: »Kao što vidiš, striče, razlog se našao sam. Pravi razlog, u pravom trenutku!«

Lazariću se obraćao i dok je proveravao Uzi, konopac, nož:

»Kapetane, na onom svetu pazi na reč, datu kaplarima, trubačima, drugarima. Prema onima što su prošli kroz pakao, ili su još u njemu, budi pravedniji. Inače, i tamo ćemo te krstom našim istočnim, sinajitskim!«

Pijani, muževni glasovi zvali su Lazarića po imenu. Marković se seti kako su, isto tako, one bavarske noći, trojica otmičara zviždukali Budaku, i obuze ga drhtavica. Nije smeo da otvori prozor i vidi koji je od gorila onako mlatio po glavnim vratima.

Marković je gorile časak-dva osmatrao s prozora u potkrovlju. Bilo ih je trojica, ako se ne računa onaj za volanom blindiranog »mercedesa.« Taj se poigravao trubom, kroz kišu davao svetlosne signale, pevao.

Prvog, Vida Kovača, Marković je znao kao likvidatora i potkazivača još iz Zindorfa, a zatim i iz brojnih svojih pohoda na Lazarićeve žrtve. Kovač je činio čak i ono što Po nije hteo. Bio je to južnjački lepotan trulih zubala i uvek zalizane kose, onaj što mu je one noći, na bremenskoj stanici, pokazao Barabaša. Govorilo se da na Kovaču nije bilo pedlja kože koji nije bio tetoviran ili u ožiljcima od rana. Markoviću se jednom poverio: »San mi je da zapalim sva katolička sela oko Zadra!« Šta onda, pitao je Marković. »Skočiti u oganj, pa zbogom, svete, koji si me pre vremena obeležio!« odgovorio je, plačući. Kovač je bio jedini Lazarićev gorila koji je u rvanju mogao da nadjača Bandurowskog. »Braćo, zovite me Tibor!« molio je kad god bi se

napio: »Kraće je od mog imena, a i mađarsko je!« Pitali su ga ko mu je taj. »Pre petnaestak godina Tibor i ja pobegli smo iz Jugoslavije. Ispod vagona, između osovina. Jedno vreme smo pevali o Zapadu i slobodi, za koje smo bili rođeni. Negde u Austriji Mađar se utišao. Mislio sam da smišlja reči za nastavak pesme. U Münchenu su ga izvukli mrtvog, usta punih kamenja i leda!« Vid je od te noći hteo da bude Tibor. Lazarić ga je kupio za 100 DM od nekog Laszla Varge, koji je, predajući mu ga, rekao: »Lazare, hrani ga nepečenim mesom!« Lazarić je poslušao svog münchenskog liferanta, tako da je jedan deo živog mesa, žila i kostiju, namenjenih psima, išao Vidu Kovaču.

Drugi, Miraš Jablan, onaj što je sad pokušavao da se dokopa prozora, s leve strane glavnih vrata, pre nego što je postao Lazarićev gorila i likvidator, pretežno je operisao po vozovima. Marković ga se sećao s bečke stanice. »Moja tačka uspešnija je od tvoje Padavice!« govorio mu je. Niko na svetu kao Jablan nije mrzeo Turke. Imao je plan o njihovom istrebljenju. Često ih je pratio od danske do jugoslovenske granice, pljačkao i izbacivao iz vozova. Među emigrantima, posrnulim Gastarbeiterima i finim lopovima, Miraš se bio proslavio nabavkom pravoslavnih ikona, svećnjaka od starog vizantijskog srebra, knjiga iz balkanskih manastira. Negde između Soluna i Atine isterali su mu oko. Otad se nije hvalio znanjem grčkog. U naknadu za oko od Lazarića je dobio desetak dana poštede, poljubac u čelo, i 200 DM. Tako unakažen, Jablan kao da je bio još brži i žešći. Mogao te zaklati za tren oka!

Trećem je bilo ime Najdan Babaja. Bio je negde iz Podunavlja. U potrazi za starim lampama, peglama i okvirima išao je čak do Karpata. Otuda je doneo astmu. U Austriji je zaradio kostobolju. Već istrošenog i bolesnog, Lazarić ga je kupio od jednog hamburškog liferanta jeftinim slovenskim mesom. Liferant, Tadeuš, uveravao je Lazarića da je Babaja svojevrsna retkost, jedan od preživelih i nepriznatih heroja Legije stranaca, koji su u Džibutiju pred

somalijske cevi podmetnuli svoje grudi i tako od sigurne smrti odbranili Charlesa De Gaulla. Kad god nije bio pijan, Babaja je Lazariću morao da opisuje i nabraja šta je na sebi imao De Gaulle dana kad nije poginuo.

Pre nego što odluči da ne ide ni na jedan od izlaza, već da se olukom spusti do tla i onda beži pored fontane, prema ogradi i parku, Marković spazi kako se iz »mercedesa« izvuče i četvrti. Bio je to Sotir Popović, potmurena, nosata spodoba s rumunske granice, kokošar, mešetar i varalica bez premca. Govorilo se da je Sotir, onako mračan i kiseo, zavirio pod svaki banatski kamen. Kad je pobegao iz Jugoslavije i obreo se na münchenskoj stanici, selima između Dunava i Tise je laknulo. Sotir je najduže bio u eskadrili jednog Makedonca, koji se bio pročuo po besomučnim pljačkama jugoslovenskih i grčkih Gastarbeitera oko Ulma i Ingoldstadta. Šandoru Kolaru je, za neke operacije oko berlinskog zida, bio potreban jedan tako spretan lakac. Mađar je ponudio debele pare, nešto ispod 1.000 DM. Makedonac je odbio, rekavši da Sotira ne bi dao ni za 2.000 DM. Makedonac je uskoro osvanuo mrtav, bez očiju, ušiju, uda. Ni na kog se nije sumnjalo. Sotir se osamostalio, čak se malo i uspravio. S Kolarom nije hteo. S Donošom se Popović posvađao zbog neke sitnice. Bogo je odbacio nož, kriknuo da će Sotira, kao neke druge, zaklati zubima. Donoša je stigao samo da u Popovićevu nosekanju zabode svoje stare, emigrantske kljove. Otad je Sotir još pognutiji i mračniji, bez banatske srčanosti po kojoj su ga, s početka, znali. Ranjenog ponosa, Popović nije mogao bez vođe i gazde. Stavši pred Lazarića, duboko se uzbudio i kroz rupice na nosu stao izbacivati paru, duvanski dim, sline. Lazarić ga je uključio u svoje gorile i obećao mu živu Donošinu glavu.

Kad se uveri da ih nije više i da su svi, pijani i oholi, zauzeti provaljivanjem vratnice, najbliže fontani, Marković se spusti niz oluk. Pljusak je vezivao nebo sa zemljom, te ga ne bi videli ni da im

je bio bliži. Znao je da će morati pored njega. Pa je mirno stajao iza ugla i čekao ih.

Kako su nasrtali, tako ih je i kosio. Gorile je, poslednji put, osvetljavao plamen Uzija. Miraša Jablana u grudi i drob, u trenutku kad je zaustio da će piti njegove, Markovićeve, krvi. Najdana Babaju, razočaranog junaka iz Džibutija, u čelo, kroz vrat, zatim u usta. Sotira Popovića, najtreznijeg, kako se za nožem ne bi bacio i ščepao ga za Uzi, prvo u ispružene šape, zatim iza ušiju u potiljak, gde su mu se, po Bogu Donoši, nalazila oba mozga. Vidu Kovaču nameni ceo šaržer. Prvo ga, s par zrna u čelo, svali preko trojice. Onda, govoreći »Evo ti, Dalmošu, za ono što si lajao da nikad neću sastaviti svoju porodicu!« ostatkom naboja izrešeta zasukani vrat: »Sad na tebi, Kovač, nema mesta koje nije tetovirano!« Marković se seti Lazarića, koji je, s kockarskim mirom i strašću, rešetao Tumbasa, i naježi se.

Zaudaralo je bremensko more, kanal. Marković je grabio prema »VW« s tablicama ukradenim još prošlog meseca u Achenu. Lazarićeva vila ostajala mu je iza leđa i podsećala ga na grob, koji obliva plah pljusak.

Marković je palio motor, polazio. Život mu se, opet, činio moguć, prihvatljiv. Nikad mu reči Ideja, Osveta, Ljubav, koje je sricao, nisu izgledale tako pune, snažne, potvrđene. Razmišljao je o dostojanstvu, svom, kao i o časti drugih, nemoćnih i zgaženih, koje je trebalo braniti. Tako je stizao do Pandurowskog, kog je, kao Adamovića onda, drmao ropac.

Da ne bi zaplakao, Marković je stezao vilice. Zamišljao je da je kraj Staša, govorio mu:

»Ostani živ, jadni moj Po! Ozdravi, pa beži! I ne daj da te više kupuju, prodaju i preprodaju! Kući koje nemaš, koliko ni ja, beži, dobri moj Po!«

Marković je bio na Autobahnu. Prvi put otkad živi, ubijajući ili gledajući kako to drugi čine, osećao je da je istinski obeležen smrću, i da to, ma koliko gnusno, nije bilo bez smisla. Smrt mu se činila kao

velika, krvava predstava, koju nikad nije pokretao prvi, i iz koje je, evo, izlazio bez okova, svečan, čist.

Vozio je mirno. Uzi je bio na sedištu do njega; on ga ni od kog više nije krio. Table na raskrsnicama nije čitao. Nagonski je bio siguran da se kretao svojoj istočnoj, sinajitskoj zemlji. Zaklinjao joj se.

»Zoro, pucaj već jednom!« šaputao je: »Da k tebi pružim ruke da ih operem od svinjske krvi!«

XI

KONGRES ISTOČNOEVROPSKE SIROTINJE ODRŽAN JE NA GROSS-LAPPENU TAČNO U PONOĆ. KRALJEVSTVO ŠABANA II. KAKO JE OTIŠAO MAĐAR. KAD ĆE »ABENDZEITUNG« OBJAVITI EMIGRANTSKI MANIFEST? RUSKA SMRT. JOSEFINE SE KAO FOKA BACILA U ISAR. ŽIVO NOVOROĐENČE U JUGOSLOVENSKOM VOZU. EPILOG

1.

Jermolaj Timofejič Kuznjecov, kod kog je Marković nepun mesec po rastanku s Lazarićem i njegovima bio I gorila, te noći je na sebi imao čizme od foke, rubašku s vezom ruskih kaluđerica s gornjeg Dona, neku vrstu pelerine-ogrtača od polarnog lisičjeg krzna, šubaru do ušiju i obrva. Kuznjecov se tako oblačio kad kod je, za kišnih dana ili preko zime, išao na kakvu svetkovinu.

Neispavani, mrzovoljni starac i Marković bili su na zadnjem sedištu »mercedesa« s belgijskim tablicama. Šofirao je mladić proređene plave kose, nežnog pogleda i čvrstih kandži na volanu. Zvao se Angel Apostolski, Total. Tvrdio je da je iz Makedonije došao pravo u Bruxelles. Usputne zatvore nikad nije pominjao. Total se dugo nalazio na čelu pljačkaške i kidnaperske trojke jednog drugog Makedonca, Avrama, zvanog Ludo Hrabri Grk. Kuznjecov je još tad hteo da ima uza se Apostolskog. Avram Grk nije hteo ni da čuje. Ludo Hrabri Grk ubrzo je nađen na jednom antwerpenskom smetlištu, isečen na komade i zavijen u kafanski stolnjak, na kome je pisalo da se ne treba opirati starijem i pametnijem. U Avramovim redovima zavladao je haos. Trojke su se razbežale. Angel je, bez ikakve dolarske naknade, koja je svojevremeno nuđena Avramu, postao Rusov II gorila. Apostolski je čuvao Jermola-

jeve belgijske stanove, starao se o »mercedesima«, prihvatao emigrante, koji su mu slati gotovo sa svih istočnoevropskih granica. U međuvremenu, Apostolski je za svoj račun krao, kidnapovao, ucenjivao. Kuznjecov je tvrdio da osoba koja je njegovog Angela prozvala Total nije bila ni bez znanja, ni bez duha.

Bili su na Gross-Lappenu. Gurave gomile smeća pušile su se na sve strane, te se oko već prispelih kola, uglavnom münchenske i frankfurtske starudije, čulo gunđanje. Uprkos vetru i kiši, zaudaralo je na nagorele kosti, plastiku, na đubre koje se nadimalo i cedilo. Neke skrivene iza kupova otpadaka, a neke samo skrajnute sa staza, koje su špartale münchensko smetlište, krntije su brektale. Farovi su bili pogašeni. Neko je čekan. Otkad je sišao s Richardove visoravni, otkad je Bremenu i Lazariću rekao Zbogom, Marković na jednom mestu nije video više istočnoevropskih nesrećnika...

2.

Marković je čitav trenutak gledao Šabana II, kralja Gross-Lappena. O Šabanu II, hrabrom jugoslovenskom Ciganinu, vlasniku najveće prirodne mišje farme Zapada, pisale su gotovo sve nemačke novine, posebno münchenski Abendzeitung. Na fotografijama je, kao noćas pokraj vatre, bio s flašom, s bolnim smeškom na usnama. Šaban II, domaćin koji se trudio da lica i ruke svih gostiju budu osvetljena i zgrejana plamenom, bio je poznat i po neustrašivosti. Pričalo se da je u svako doba dana i noći smeo na naoružanu dvojicu. Reči kao Emigrant i kabalistika, Bomba, Političko nasilje u znaku broja 11, nisu ga uznemiravale. Od prisutnih jedino se on nije bojao osvete. Uostalom, sem sopstvenog oca, Šabana I, Šaban II nikog nije ni ubio.

U dobro obaveštenim emigrantskim krugovima saznalo se da je do tog sukoba došlo koliko zbog dotadašnjeg života porodice Šabanović, toliko i zbog

pacova. Šaban I bio je Ciganin lutalica, nomad, stara balkanska škola. Iako se o pacovima na sve strane govorilo, do njih se dolazilo mukotrpno. Šaban I se iz lova često vraćao praznih šaka. Šaban II bio je nezadovoljan. Šaban II objašnjavao je Šabanu I da je njihova profitna stopa poražavajuće niska, troškovi proizvodnje previsoki, produkcija ekstenzivna, a stopa akumulacije neznatna. Preduzeće Šabana I jedva je izdržavalo sebe. Šabanovići su često prosili po münchenskoj periferiji. Umesto da leže na zlatu, objašnjavao je Šaban II svom ocu.

Šabanu I nikako nije ulazilo u staru glavu da se moraju zaustaviti i otpočeti s modernijom ekonomijom. Šaban I bio je za večni pokret. No, za trenutak su se zaustavili i razapeli šator na Gross-Lappenu. Te noći je, ako je verovati emigrantskom listiću Budućnost, Šaban II skresao u brk Šabanu I: »Odavde nećemo ni koraka!« Šaban I je zaplakao. Šabanu I bilo je više do skitnje i upoznavanja zapadnoevropskih metropola nego do bogaćenja. Plakao je Šaban II, ali od besa. Tad je Šaban I iz svojih rita iščupao nož. Potegao je nož i Šaban II. Uboden negde ispod plećke, u vrat, zatim u trbuh, Šaban I šaputao je da se Šabanovići po svaku cenu moraju probiti do Amerike. Zamišljajući da je na osunčanoj obali, pred Pacifikom, Šaban I pomenuo je povratak svojoj Bosni. Tek tad je prevrnuo očima. Porodica je telo Šabana I odvukla pedesetak koraka od šatora, do mesta na kom je Šaban II bio zamislio prirodnu mišju farmu. Tako je Šaban I postao hrana prvih pacova proizvedenih na Gross-Lappenu. Temelji farme bili su udareni. Šaban II iz sveg glasa je zapevao.

Šaban II bio je ideolog odmaranja. Gross-Lappenom je odjekivalo njegovo muževno, bosansko zapevanje. Za Šabana II radili su zakoni prirode, evolucija, što će reći ceo München, dobar deo južne Bavarske, kao i neki istureni intendantski ešaloni Sedme US armije. Pacovi Šabana II jeli su najbolju hranu koja se mogla zamisliti u tom delu sveta. Amerikanci su oko čerge Šabana II, smeštene u samom srcu Gross-Lappena, istresali konzerve i automo-

bilske gume kojima je isticao rok trajanja, stare lekove, odeću i obuću, štapske karte i karambolisana vozila. S Šabanom II prvi se fotografisao Boby Wood, US kaplar, spadalo, bubnjar i imitator s radija. Na color-fotografiji, od koje je vojska napravila razglednicu, pisalo je da Šaban II, poglavica najhrabrijeg srednjoevropskog indijanskog plemena, odobrava sve što US boys, zbog čežnje za svojim domovima, čine po Bavarskoj. Pacovi Šabana II hranili su se, čak, i sredstvima za deratizaciju. Šaban II je, kad nije pevao, ponavljao: »Moji pacovi će, zatreba li, pojesti ceo München!« Međutim, nije utvrđeno, niti bilo gde napisano, da je Šaban II poznavao Richarda svinjskog srca.

Šaban II brzo se uklopio u sveevropski program autoderatizacije. Zapadna Evropa plaćala je 1 DM za rep bilo kog svog pacova. Šaban I bio je banalni, bezdušni ubica pacova, dok je Šaban II, novator, razvio tehnologiju proizvodnje repova bez usmrćivanja. »Zašto ubiti ovcu da bi se došlo do njenog runa?« pitao je Šaban II jednog münchenskog novinara, objašnjavajući mu svoj pogled na život. U Abendzeitungu je zatim izašlo da Evropom šetaju milioni pacova bez repova, onih pacova za koje je isplaćena po 1 DM. Po kuloarima se govorilo o drskoj ali i duhovitoj prevari jugoslovenskog iseljenika. No, zapadnoevropske vlade nisu bile u stanju da prevaziđu situaciju u koju ih je bio doveo Šaban II. Šaban II dobro je znao da se bez njega ne može. Globalni interes Sveevropske deratizacione unije nalagao je punu i bezrezervnu toleranciju prema crnom bosanskom mudracu, koji je istovremeno bio i prekršilac zakona i njegov najveći korisnik. Šaban II bio je, kao i ostali koji su učestvovali u programu deratizacije, oslobođen poreskih obaveza. Za razliku od ostalih, Šaban II bio je lišen i griže savesti.

Šaban II mišje repove nije prodavao samo ličnom sekretaru münchenskog Burgermeistera, s kojim se fotografisao, već i drugima širom Deutscha. Probni kontingenti bili su poslani za Amsterdam, gde je cena jednog tuceta mišjih repova bila toliko visoka

da je pokrivala troškove transporta. Šaban II imao je čvrstu nameru da trguje s ostalim evropskim kraljevinama, ne toliko zbog profita koliko zbog prestiža. Otprve je pošlo s Belgijom, Danskom, posebno sa Švedskom, otkud je stigao i poziv. Izveštaji s bečke berze mišjih repova bili su više nego ohrabrujući. Šaban II trljao je svoje čvornovate i glodarskom krvlju umašćene šape.

Kompanija Šabana II bila je zatvorenog, strogo privatnog tipa. U njoj nije bilo akcionara, niti stranog kapitala. Svi poslovi obavljani su u okviru porodice, koju su sačinjavale tri balkanske Ciganke u šalvarama i s buljukom dece oko sebe, kao i jedna bela i izbezumljena žena s Texela, holandskog Ostrva ptica. U svojoj kompaniji Šaban II nije zapošljavao ni Gastarbeitere, ni domoroce. Šaban II sebe je u šali nazivao najuspešnijim migrantom koji je ikad pošao iz Jugoslavije. U münchenskim političkim kuhinjama smatralo se da je od 1955, godine likvidacije Šabana I, i godine prelaska na traku, Šaban II proizveo i plasirao više miliona mišjih repova.

Šaban II slobodno je mogao da kaže da mu konkurencija nije bila ni do kolena. Na njegovom mišjem ranču prvo se, s tri metra dugom napravom za ubijanje glodara, pojavio Vančo, Bugarin. Šaban II dočekao ga je kao brata, zagrlio ga i krepko poljubio u usta. Bilo je to one godine kad je Holanđanka Šabanu II rodila treće plavo Ciganče. No, Vančo je stalno kašljao. »Od onog poljupca u usta!« jadao se Bugarin, koliko sebi toliko svom bujnom prijatelju. Vančo Todorov bio je nežna, neratoborna figura, gotovo prozračnih ušiju, tesnih nozdrva, sanjalačkih očiju. »Pevaj, Boga ti bugarskog!« grmeo je na njega Šaban II, pokazujući kako se odsecaju mišji repovi: »Pevaj, inače ćeš se ugušiti!« Jednog dana Vančo se nije vratio iz lova. S bocom mešanih pića u naručju, Šaban II čekao ga je do ponoći. Od Bugarina nije bilo ni traga, ni glasa. Tad je Šaban II poljubio u usta svoju Holanđanku.

Samo Hromy, Slovak, bio je srčan i spretan lovac.

Zavoleo je šnaps i pivo s otpada. I pevao je, te je Šabanu II izgledalo da će, zagrljeni kao prvog dana, dugo krstariti Gross-Lappenom. Čim bi se nalio, Hromy je počinjao o nožu, o nekakvoj češkoj krvi, o osveti koja ne mimoilazi nikoga. Šaban II privijao ga je uza se, napijao, stiskao. Hromy se hvatao čas za glavu, čas za stražnji deo. Jadao se da mu je dosta Zapada, beznađa, emigrantske samoće. Šaban II, koji je po duhu bio apatrid, razumeo je Slovaka bolje nego iko, i ponudio mu je za ženu svoju najstariju Ciganku. Jednog jutra Šaban II našao je pred vratima svoje šatre Bugarinovu napravu od federa, konopaca i krvavih daščica. Hromog nije bilo. Šaban II je uzdahnuo.

Ludwig Holzmann, prosed DDR Nemac s naočarima visoke dioptrije, na Gross-Lappenu ostao je najduže. Šaban II ga je od prvog susreta oslovljavao sa Brate, Prijatelju, Doktore. Holzmann nije shvatao kako se može voleti konkurencija. Šaban II ga je gostio, uglavnom napijao. DDR Nemac prezirao je Bugarinovu napravu, ali nije hteo da ima svoju. Holzmann je pacove lovio jednom šapom, i slabo, dok je drugom danonoćno držao knjižurinu s ugraviranim likom Učitelja iz Leipziga na koricama. Svi su izgledi bili da je DDR Nemac bio pisac, novinar, ili u najmanju ruku knjiški pacov. Holzmann, nostalgičar i pesimista, jednom rukom se nije mogao ishraniti. Jeo je, pio i spavao kod Šabanovih, u ostavi. Šabanovi su mu mazali i previjali rane. Holzmann je otvarao knjigu, počinjao o robi, radu, višku vrednosti. No, Šabanovići nikad nisu učeni čitanju, slušanju i razmišljanju. Šabanovići su skakali, lovili, jodlovali. Holzmann se predavao onoj knjizi i maštanju o budućnosti bez smetlišta, profita, kapitala. Šabanovići su mu pokazivali kako se peva, iskašljuje, sprovodi blud. Nudili su mu se. Holzmann je prstom pokazivao bradonju s korica svoje knjige i odmahivao. To je DDR Nemca koštalo glave. Cele jedne noći se, ispred drvarnice Šabana II, gušio. Knjigu, oči i druge meke organe pacovi su mu napali pre nego što je izdahnuo. Poveruje li se jednom podzemnom, levičarskom biltenu,

poslednje Holzmannove reči bile su uperene protiv kapitalističkog smrada, eksploatacije, višepartijskog sistema. Emigrantska Budućnost je u članku na više istočnoevropskih jezika tvrdila da se iza imena krastavog Ludwiga Holzmanna krio opasan DDR agent, čija radio-stanica, skrivena negde na Gross-Lappenu, i dalje prima i razašilje šifre na više strana. Po ugledu na Šabana II, Abendzeitung je mudro ćutao.

Šaban II, kom novac nije bio potreban, nije znao kud će s DM koje su se gomilale. Šaban II s vremena na vreme okupljao je svoje i pokazivao im kako pacove hrani DM banknotama. Šabanovići nisu bili klasični potrošači. Bogat izbor hrane, medikamenata, odeće i obuće, dečjih igrački, jednom reči svega drugog, potrebnog modernom čoveku, bilo je na Gross-Lappenu u izobilju. Šaban II bio je jedini ne-kupac Bundesrepublike. Tako je sasvim prirodno što u rukama nikad nije imao Abendzeitung, list u kom je bilo najviše o bratoubilačkim klanjima istočnoevropske sirotinje...

3.

Kuznjecov je ponavljao Markoviću da ga bole noge, da ga hvata muka, te da nije siguran hoće li moći da ostane do kraja predstave. Marković ga je držao. Apostolski je sedeo za volanom i gledao kako se nekakve protuve, nalik na maskirane glumce, muvaju oko usrdnog Šabana II, iz čije flaše niko nije hteo.

Marković je znao da se Simo Mataruga, Piton, u svom crvenom italijanskom dvosedu s bonnskim tablicama vrzmao po Bavarskoj, ali nije mogao pretpostaviti da će se te noći, pognut kao sablast, pojaviti iza jedne od gomila. Piton je i noćas bio u belim rukavicama, pod šeširom, čijim je obodom krio majmunski nisko čelo, podmuklo oko, neke nove ožiljke.

Pričalo se da su se Pitonu predali i odrekli svake samostalnosti stuttgartski obijači, kidnaperi i ucenjivači, pretežno svi s jugoslovensko-grčke granice.

Prišli su mu bili, i zakleli se na doživotnu odanost, berlinski krijumčari hašiša, heroina i lakog automatskog oružja. Pred Pitona, na kolena, morali su Poljaci i Bosanci, koji su do svoje propasti držali neke kvartove Trsta, Milana i Đenove. Piton kao da je hteo da nadmaši Kolara. Pitonove hijene, tako je Mataruga nazivao svoju strahom i zlatom zaslepljenu vojsku, operisale su po Alzasu, Švajcarskoj, Austriji. Neki su stizali do Atlantika, ginuli tamo. Piton se držao Bonna i Baden-Badena. Servisirao je, kako je govorio još u doba sukoba s Kolarom, svoje starice i starce. Kockao se, tražio Fjodorovu fotelju, bio nesrećan što je dobijao. Ne zna šta će s dolarskim hiljadarkama, s guldenima i francima, rekao je jednom starom emigrantu, odnedavno klošaru i saradniku Budućnosti, ali je u München došao da za svega 1 DM nekog zakolje i tako se osveti.

Piton je slobodnim okom tražio svoju žrtvu. U jednoj ruci držao je diplomatsku tašnu s dijamantnim monogramom i nekakvim grbom, u drugoj kasapsku sekiricu i ubrus od frotira.

4.

U starom, preširokom odelu, snužden i pokisao, kraj Pitona je cvokotao Efrojim Jankelevič Frumkin. Bio je gologlav, ispijen, nesiguran na nogama. Jedva su mu se razaznavale reči. A hteo je svi da shvate: da je on, mučenik iz Odese, nemački logoraš broj taj i taj, sad skitnica i prosjak, naručio klanje koje su svi očekivali, i da je ona 1 DM, kojom je klanje unapred plaćeno Herr Matarugi, Pitonu, bila njegova.

Frumkin je u naručju držao debelu svesku, više nalik na magacionersku knjigu, i bio spreman da zapisuje. Zubi su mu se klatili dok je razlagao da mu je na Richardovoj visoravni zamenjena krv. Frumkin je tim objašnjavao sve učestalije bolove ispod rebara i po trbuhu, nesanicu koju su ispunjavali slepi miševi i leptirice posrebrenih krila, i plakanje, koje je prelazilo u roktanje. Jevrejin je imao sve prste, oba oka, ali narezane uši.

5.

Marković je mogao videti kako iz kombija Vasco Lupescu, Rumun, i Otakar Hodek, Čeh, izvlače konopcem utegnut teret ljudskog oblika.

Lupescu, kog je Schillerstrasse iz milošte zvala Podli Vlah, tvrdio je novopečenim izbeglicama da je po stažu najstariji istočnoevropski emigrant Münchena. Tražio je da mu se to pravo prizna. Schillerstrasse ga je smatrala svojim emigrantskim doajenom.

Lupescu se, 1941, prijavio jednom intendantskom nemačkom puku. Rekao je da i on hoće na Rusiju. Nemci su ga odmerili. Lupescu je bio uporan. Nemci su ga obukli, obuli, poveli. Sve do Moskve Lupescu je gulio krompir, seckao repu, zabavljao podoficire. Pred Moskvom je izgubio svest. Od zime, pravdao se docnije. Lupescu se osvestio tek u svom Bukureštu. Bilo je leto, rat još nije bio dobijen. Lupescu, čije su se kosti u Rusiji navukle straha i studeni, neprekidno je drhtao. Tog leta počeo je da nabavlja sve što je od vune i da se zamotava. No, i dalje je cvokotao. Lupescu je drugi put izgubio razum 1945, kad su Nemci potpisali predaju. Lupescu se tog dana nalazio u Münchenu. Pao je ničice. Opet je došlo leto. Lepescu je znao da je izgubio rat. A znao je i da se tresao kao malaričar.

U Schillerstrasse i danas ponavljaju njegove posleratne misli: »Kaput, najvažniji je kaput! Kaput ti mora hvatati od glave do pete! Kad te ljudi vide zamotanog kaputima, ne pada im na pamet da te pitaju što si bez gaća!« Svi kaputi do kojih dolazi njemu su predugi. Toliki je! Lupescu, otkad ga ljudi znaju, kao noćas, čas u jednom a čas u drugom uglu usta drži po ekser, te se po Schillerstrasse nagađa da do polaska na istočni front nije bio visoki dvorski oficir, već šuster...

6.

Rumun je pomagao koščatom, iskrivljenom Čehu, Hodeku. Hodek nije znao s koje bi strane prihvatio

ljudsko biće, koje se u vreći bacakalo i gušilo. Posleratni emigrant, Otakar Hodek, od samog svog dolaska u Deutsch motao se oko železničkih stanica bez ikakvog kaputa, što je kod Lupescua izazivalo užas. Za razliku od Rumuna, koji nije mogao prežaliti što i njemu, kao drugima, nije suđeno u Nürnbergu, Čeh se neprekidno molio Bogu. Molitve su ga grejale.

Hodek je prodavao kalendare, sličice svetaca, crkveni kič. Zaradu je uredno prilagao u nekakav fond iz kog su, objašnjavano mu je, plaćani borci za oslobođenje Čehoslovačke. Čeh je ponavljao da svetom vladaju komunisti, Slovaci i Mađari, kao i jedna nacija za koju ni najstariji emigranti iz Schillerstrasse nisu znali. Hodek nije od voska pravio samo sveće i raspeća, već i velike noževe i vešala. Bio je, govorio je, u izabranoj Legiji arhanđela Mihaila, koji se, tvrdio je, udarajući voštanim bombama po stolovima, jedini uspešno borio sa Sotonom i njegovim podanicima i pomagačima širom neba i zemlje.

Schillerstrasse je i njemu verovala.

7.

Pjotra Branickog, Poljaka večno zapaljenih očiju, guste i pepeljaste kose, toliko puta lomljenog nosa i mornarski širokih leđa, tu glomaznu i razglavljenu ljudeskaru što je sad nožem kidala čas konopac a čas vreću, ne pazeći hoće li po svojim prstima ili po žrtvi, Marković je znao još iz Zirndorfa. Pjotr je tad radio za Erića. Bilo je to vreme najdubljeg Erićevog razočarenja u ljude i životinje. Erić, Srbin, sukobio se s Nastasom Tapirom, Bugarinom, oko nekih četrnaest komada Slovaka, novopečenih emigranata, koje su obojica bili kaparisali od nekog Florescua, Rumuna. Gorila je Erića izdao, stavivši se na Bugarinovu stranu. Srbin je izrešetao majmuna. Mesec dana docnije iskasapio je i Bugarina. Tapira je odneo Isar. O svemu tome u Abendzeitungu nije bilo ni slova. Erić se toga najviše i bojao. Branicki ga je u stopu pratio, razvlačio harmoniku i načetim glasom pevušio mu nešto nežno, s krajnjeg poljskog severa. Erić je dostojanstveno lio

suze, ali ne za Tapirom, već za crnom životinjom, Širom, kog su komadali i raznosili münchenski crvi.

Kad nije bio s noževima i harmonikom, Branicki je bio s Erićevim formularima. Kao lasica se kretao duž istočnoevropskih granica i sačekivao. Među emigrantima najviše je bilo Slovaka, Mađara i Čeha. Da bi im ispitao izdržljivost, nosivost, Branicki ih je obavezno jahao. Tek onda ih je grupisao i vodio u sabirne izbegličke centre. Erić je vršio smotru, mašući čas muzejskom sabljom, čas batinom. Tad ih je šišao, kupao, prodavao. Ili ih je vraćao u svoje barake. Niko kao Erić nije znao sačekati pravu cenu!

Jedno vreme Branickog su smatrali nadom celokupne slovenske emigracije. O njegovim veštinama i neustrašivosti ispredane su legende. Kao da je bio predodređen da prvi umaršira u Varšavu, Prag i Moskvu. Na Bodenskom jezeru vežbao je gotovo sa svim istočnoevropskim diverzantima i teroristima. Bio je pun para, čokolade, cigareta. Teško se s njim govorilo. Njegov hiljaditi skok padobranom Ukrajinci su bogato proslavili u jednoj bavarskoj pivnici, na putu za Bad Tölz. Pozdravni govor držao je Bondarenko.

No, Branicki se ubrzo propio. Kad je trebalo položiti mine u jugoslovenski konzulat u Münchenu, u LOT i JAT, pokleknuo je i zaplakao kao pred svojima. Viknuo je: »Braćo!« i pobegao. O njegovom kukavičluku čulo se sve do Stuttgarta. Branicki je od sramote hteo sebi da prekrati život i muke. Nije imao čim, jadao se po vozovima i železničkim stanicama. Nijedna ga teroristička organizacija više nije htela. Nudio se Albancima, Kurdima, Bugarima. Bio je bez pfeniga. Piton ga je pred desetak svojih legionara odgurnuo, rekavši mu: »Polack, treba da se ubiješ!« Branicki se obreo na Richardovoj visoravni. Tamo je uigravan napad na Jugoslovenski konzulat u Stuttgartu. Jedne noći Richard je zatekao Branickog i nekog Miroslava, Slovaka, na svojoj crnoj knjeginji. Richard je Miroslava bacio pred Josefinu a ona ga je raskomadala. Richard je Branickom odsekao samo desni palac. Čim se oporavio, Branicki je zapalio nekoliko baraka u

kojima su živeli jugoslovenski Gastarbeiteri. Tako se rešio visoravni i ropstva. Otad Branicki veruje Crnoj magiji, brojevima, svakakvim čudima. U svratištima oko münchenske stanice zovu ga poljsko emigrantsko ništavilo, szuja.

8.

Sleđen i stojeći iza Kuznjecova, koji se budi, Marković gleda kako Lupescu i Branicki iz vreće izvlače golo muško telo. Hodek se krsti. Oni iz tame se naslađuju, kašlju. Šandor Kolar! Izubijan i zelen, vezanih nogu i ruku, Kolar gleda oko sebe. Markoviću se čini da Kolar nikog ne vidi, čak ni Šabana II, koji ga nudi gross-lappenskim šnapsom. Kolar preko grudi ima istetoviran Dunav. Pitonov nož bleska na plamičku što, par koraka od te dobro pripremljene scene, tinja. Marković, kom su za Šandorom navirale suze, nije primetio ko je prvi počeo s pitanjima i uvredama ...

Hodek: »Mađar, da li si konačno podigao onaj crni zid?«
Kolar: »Čečka knedličko, ne još!«
Hodek: »Kome je ono spomenik?«
Kolar: »Svima nama. Svima vama. Emigrantima!«
Hodek: »Kad će spomenik biti gotov?«
Kolar: »Nikad!«
Hodek: »Kako to?«
Kolar: »S Istoka se beži od postanka sveta. Bežanije tek predstoje!«
Hodek: »Šta će biti sa spomenikom po tvojoj smrti?«
Kolar: »Zidovi će rasti!«
Hodek: »Što su cigle crne?«
Kolar: »Naručio sam, platio. Hteo sam tako!«
Frumkin, s debelom knjigom u naručju, glasom koji se kida: »Šandore, kad si me one noći kidnapovao i prodao onima s visoravni, da li si mogao i pretpostaviti da će te stići ovakva kazna?«

Kolar: »Jevrejine, knjigovođo smrti, činio sam sve da me kazna što pre stigne!«
Frumkin: »Koliko si za mene dobio?«
Kolar: »Fomka, više nego ti za mene!«
Frumkin: »Šandore, meni je samo do osvete.«
Kolar: »I meni, Jankeleviču!«
Frumkin: »Kome se sad svetiš?«
Kolar: »Knjigovođo, obriši suze. Ušmrkni se!«
Frumkin: »Je li tačno da si nakupio milion DM?«
Kolar: »Daću svoj sedmorici po milion, po dva. Samo me pustite.«
Frumkin: »Šandore, osveta je osveta!«

Lupescu, zauzevši mesto Jevrejina s knjigom, i jasno, da svi čuju:

»Kolar, čuli smo da si napisao autobiografiju u stihovima, spev.«
Kolar: »Dramu, Prinče!«
Lupescu: »Gde ti je?«
Kolar: »Zakopana je na vrhu Vezuva!«
Lupescu: »Što baš tamo?«
Kolar: »Tamo je, za dan i noć, stvorena. Svedok mi je Alfonso, moj Bosanac. Pod pepelom je moja drama!«
Lupescu: »Kao da hoćeš da nas ta tvoja drama, kad pokulja s lavom, zatrpa. Je li tako?«
Kolar: »Već ste zatrpani...«

Kuznjecov, u čijem glasu nije bilo ničeg osvetničkog:

»Venger, prokljatij Venger, ostao si mi dužan deset komada Rumuna, pet komada Estonaca ili Lotiša, ne znam, onda sedam komada Poljaka. A da i ne računamo onih petnaest komada galicijskih Cigana, Vlaha i Kačuba!«
Kolar: »Baćuška, ni ti meni nikad nisi vratio onih dvadeset komada Bugara. Pozajmio sam ti ih bio, ne dao!«
Kuznjecov, »Venger, noćas se moramo razdužiti.«
Kolar: »Računajte! Zbog toga ste tu!«

Kuznjecov: »Gde ti je prepiska?«
Kolar: »Baćuška, umiraćeš i ti, pa ćeš videti kako će ti biti kad te za pisma budu pitali.«
Kuznjecov: »Odavde se ne ide dok se za prepisku ne sazna!«
Kolar: »U utrobi mi je, u trbuhu, negde tamo. Tražite!«
Kuznjecov: »Po jednoj tvojoj teoriji Mađar je biće bez srca, bubrega, pankreasa...«
Kolar: »Baćuška, to nije teorija. To je t-a-k-o! Mađar je nekad, davno, imao srce. Ugušili su mu ga, smetalo im! Imao je i dušu, Mađar. I nje su ga lišili: trebala im jedna takva duša! Mađaru je oduziman organ po organ, rebro po rebro. Ostavljene su nam škrge, kopita, rep!«
Kuznjecov: »Odnosi li se sve to i na tebe?«
Kolar: »Baćuška Timofijiču, prazan sam...«

Šaban II, ljut što Mađar odbija njegov šnaps:
»Onda nam, sto ti bogova, zapevaj!«
Kolar, izgovarajući slog, po slog, s toplinom:

Darumadár fön az égen
Hazafelé szálldogál.
Vándorbottal a kezében
Szegénylegény meg-megáll...

Repülj madár! ha lehet,
Vidd el ezt a levelet,
Mondd med az én galambomnak...
Hogy ne sirjon, ne sirason
Engemet...[1]

---

[1]) Ždral gore nebom
Leti prema domu svom.
Siromah momak sa štapom zastaje...

Leti, ptico! I ako možeš
Odnesi ovo pismo
i reci mojoj golubici
Da ne lije suze za mnom...

Nek me ne oplakuje,
Nek me zaboravi... (mađarski)

Kuznjecov: »Venger, zamerio si se celom našem emigrantskom nacionu. Nama živima, kao i onima čije kosti trunu u ledenoj tuđini.«

Kolar, oblizujući svoje suze:

»Pas vam mater, svima! Da ste bili kako treba, umirali biste u svojim domovima, kao ljudi, i ne biste po Zapadu nosili krstove i osnivali groblja! Sifilističari!«

Piton: »Gospodo senatori, meni nije do takvih razgovora. Vređate se. O indijskoj filozofiji, emigrantskoj jogi i Brojevima Isidora Kozminskog pojma nemam, niti ću imati. Za razliku od vas, dvorska svito, ja vremena n-e-m-a-mmm!«

Kuznjecov: »Koljite, Herr Mataruga!«

Kolar: »Baćuška, ne zaboravi da su svi dugovi Fjodora Mihailoviča Dostojevskog, učinjeni u Baden-Badenu i rajnskoj dolini, plaćeni. Stostruko!«

Kuznjecov: »Venger, to ti je najvažnije?«

Kolar: »Najvažnije! I hoću da se to javi Subotici!«

Kuznjecov: »Kome tamo?«

Kolar: »Njoj! Subotica je ženskog roda!«

Kuznjecov: »Venger, budi bez brige.«

Kolar, Simu Matarugi, Pitonu, koji zavrće rukave i nakašljava se:

»Majmune, bosanski, još zaudaraš na crevo svog Markiza! Smrdibubo...«

Sve dok Piton nije zamahnuo, Markoviću se činilo da će se ponoćna emigrantska lakrdija, kao obično, završiti psovkama, optuživanjima, na kraju deobom para ili kakvog drugog plena. Stoga Marković ne izgovori reči, koje su mu se gušile u grlu: »Ne koljite mi velikog brata!« Marković misli da jauče, a samo, kao i Jermolaj Timofejič Kuznjecov, koji mu drži šapu na ramenu, tiho plače.

Uboden ispod leve sise, tamo gde mu je Dunav bio najdublji i najnemirniji, Kolar se trže, zagrcnu, onda prući. Piton nad njim stoji kao glumac i šapuće:

»Mađar, koliko sam ti puta iz rajnske doline poručivao da delimo, pa nisi hteo. Sad su sve doline Bundesrepublike moje.«

Kolar leži mirno. Ničeg osvetničkog nema u njegovim otvorenim, kosim očima. Kiša rosi. Plamen koji slabi obasjava njegove izdužene obraze ...

9.

Marković bi nekako zaboravio nož što je nekoliko trenutaka mirovao u Mađarevim prsima da nije bilo onog posle. Otakar Hodek je, u ime arhanđela Mihaila i njegovih zemaljskih agenata i vojnika, tražio da se zaklanom bogohulniku i zločinitelju odseče i što dalje baci najgrešniji organ, fasz, kurac, kao i jajca, dodavao je u pola glasa, s mošnjama. Piton je nekim drugim nožem sekao. Hodek se, gledajući, naslađivao. Frumkin je zavodio u knjigu.

Lupescu, pored Kuznjecova jedini dovoljno utopljen, ličio je na gavrana bez kljuna. On je tražio Šandorovu ruku, kar, ali desnu i do ramena, onu što je, šaputao je, prebrojavala milione DM, bila najjača i najsvirepija. Piton je izmahivao sekiricom. Lupescu je čekao, hvatao.

Pjotr Branicki je plakao. U naručju je držao najbržu nogu Deutscha, Austrije i Švedske. Šaputao je da je drukčije zamišljao kažnjavanje najvećeg. Iza Poljaka drhtao je čovek koji nije smeo da pokaže lice. On je tražio komad Mađarevog tela, koji je još na početku komadanja bio dodeljen drugom.

Frumkin je sortirao i knjižio Mađareve organe i delove na svim jezicima Istočne Evrope, uključujući i svoj jidiš. Šaban II je pevao.

Kad je Kuznjecov zagrmeo da se otvara Kolarova utroba, od trbuha pa prema grlu, da se traže prepiska, lisabonske adrese i milioni. Piton je parao nožem, sekiricom križao i razmicao kosti i hrskavicu. Ruku je

zavlačio, Piton, baratao njom po Kolarevoj utrobi. Narogušenog Rusa preko svog ramena izveštavao je da unutra nema nikakvih papira. Kuznjecov je bubnjao da se mora tražiti do kraja.

»Baćuška, ovom prokletom Mađaru nemoguće je iščupati srce!« stenjao je Mataruga.

»Herr Piton, zar je tako malo, zakržljalo?«

»Baćuška, u njegovom grudnom košu... ničega sem srca nema! Sve srce... jedno srce... mađarsko...«

»Braćo!« obraćao se preplašenim spodobama Kuznjecov: »Sad vam je jasno čim je Kolar disao i sve drugo činio!«

»Kajem se!« hrupi Frumkin, zapisavši da najveće emigrantsko srce ostaje na Gross-Lappenu.

»Herr Piton, razbijaj mu fej, glavu!« s prigušenim besom i gađenjem naređivao je Kuznjecov: »Da vidimo šta je mogla kriti najlepša ugarska tikva!«.

»Devet godina nevažeći jugoslovenski pasoš!« prestravljenim glasom saopštavao je Mataruga, pokazujući na kom je mestu, i kako, u sad raspolućenoj lobanji ležala isprava sa zlatnim grbom na koricama: »Zaista se zvao Kolar Šandor! I bio je iz Subotice!«

»Samo još da zavedem da je predstava izvedena 31. novembra 1972, pred samu zoru«, šaputao je prestravljeni Frumkin, gledajući kako se glumci razilaze i njega ostavljaju s knjigama.

Stavivši sekiricu u diplomatsku tašnu, i ni s kim se ne pozdravivši, Piton sede za volan svog dvoseda. Šaban II i njega ponudi šnapsom. Piton nagna auto preko vatre, onda iščezne.

Odlazili su i ostali. Neki krntijama neupaljenih farova, neki pešice, uličicama koje su Šaban II i njegovi, za zabavu, bili napravili...

10.

Na vratima Jermolajevog münchenskog stana stojala je tablica s nekim nemačkim imenom i prezimenom. Stan se sastojao od salona s kaminom i nekoliko

soba, pretrpanih najmodernijim oružjem, uniformama gotovo svih evropskih armija, žandarmerija i policija. Po zidovima salona visili su trofejni, najčešće izbušeni i natruli šlemovi, ruske, grčke i srpske ikone, na kojima je Kuznjecov najviše voleo čađ, garež i, govorio je, dim.

»Mi smo nevini«, tiho je izgovarao Timofejič, dok mu je Marković sazuvao čizme i stopala mu mazao kortizonskim mastima: »Za ubistvo koje smo počinili kriv je neko drugi. Sve što smo dosad uradili, i što ćemo tek, dokaz je krivice drugih. Nemoćni smo, bez ikakve zaštite. Stoga ubijamo! Kako vam objasniti da ćemo prolivati krv sve dok ne shvatite da je naš emigrantski život kazna, i da su naše krivice optužnica protiv vas? Ko će i kako će ispaštati naše grehe?!«

Zbirka krstova svih pravoslavnih zemalja i naroda krasila je zid koji je prostrani salon delio od spavaće Jermolajeve sobe i odeljenja u kom je Marković, uglavnom nesvučen i s mašinskim pištoljem na prsima, morao da dežura. Taj zid bio je sav od niša, skrivenih prostora, koji pred Markovićem još nisu otvarani. Vrata najtajanstvenije ostave, pred kojom je neprekidno tinjalo kandilo, bila su široka dva metra. Tamo se Kuznjecov, najčešće po dobro obavljenom gešeftu ili pred odlazak na počinak bez sna, krstio i molio. Jedino se tamo nije smelo lokati i bludničiti.

»Siđite u šaht, o ljudi sa zemlje«, nastavljao je Timofejič ustakljenih, ludih očiju i grejao bocu džina: »Ako se, makar samo za trenutak spustite k nama, videćete pomešane kosti koje svetle i trunu, peku oči i optužuju. Videćete da su kod nas, u podzemlju, ostvareni ciljevi svih pobuna i revolucija, da svi imamo ista prava, iste sudbine, to jest kazne. Ukinuli smo mi, a ne vi, razlike među ljudima i njihovim verama. Isti narod, emigrantski, živi ispod Čikaga, Hong-Konga i Münchena. Likvidirali smo svaku vlast, svaku državu, te vam s ponosom možemo reći da su prvi put u istoriji ostvareni pravo bratstvo, jednakost, utopija. Nad zemljom su, gore, granice. Mi ih ne poznajemo, mi ih ne priznajemo. Po zemlji ide bezbroj puteva, a

ispod nje samo jedan, naš zajednički, bez raskrsnica ili bilo kakvih oznaka, put patnje i kazne, krvi i smrti!«

Ogromne kofere, na kojima su još stojale etikete petrogradskih, bukureštanskih i peštanskih hotela, Kuznjecov ni od kog nije krio. Ponosio se njima. Markoviću ih je otvarao.

Koferi su bili puni muzejskih odela, starinske obuće, pedeset i više godina spakovanog i već požutelog veša, federa za rastezanje, tegova svih veličina i oblika, maski, bakarnih boksera iz godine 1917, bičeva, starih ruskih hiljadarki, obveznica, tarok-karata, konopaca, noževa, ulaznica za Boljšoj.

Kuznjecov je, kako pijan tako i trezan, tražio da mu se iz Rusije donese prostran, i čist, dodavao je, grob. Niko nije mogao da mu ispuni želju, koju je on nazivao poslednjom. Oni koji su tajno odlazili u Rusiju donosili su mu tamošnje zemlje, kilo po kilo, i sipali je u vreću koja je ležala pod kandilom i ispred najtajanstvenije, vodoravne ostave.

No, zemlje je Kuznjecovu oduvek bilo malo. Stoga je i sad, dok mu je Marković mazao kraste, govorio da će, čim komunizam i svetsko bezverje propadnu, prvi krenuti sa Zapada, koji nikako nije mogao da ga shvati i primi. Želeo je da leži u svetoj ruskoj zemlji, negde pokraj Dona. Koferi su čekali da budu ubačeni u Istočni voz...

Po pogubljenju Šandora Kolara Kuznjecov i Marković danima nisu izlazili iz stana u Georgenstrasse. Kuznjecov je ponavljao da je prvi put, otkad se obračunava s ljudima, ubio boljeg od sebe. Kad god bi razmrsio trepavice, Marković ga je mogao videti kako se moli za mir nevine, šaputao je, i mađarske, dodavao je, Šandorove duše.

Apostolski, koji se spremao za Antwerpen, donosio im je hranu, žestoka pića, ilustracije. U Abendzeitungu ništa nije pisalo o osveti na Gross-Lappenu, te je Kuznjecov, koliko zadovoljan zbog toga toliko i besan, s prozora grmeo po nadzemnom svetu, nazivajući ga bezdušnim, sifilističarskim, najzad i krivim za prolivenu krv belokosog subotičkog dečaka bez roditelja i zaštitnika.

Kuznjecov je, s flašom u naručju, ležao. Zamišljenoj publici govorio je o svom očajanju, o žalosti za Kolarom. Oči su mu bile ustakljene. Pominjao je čas Dostojevskog, čas Bondarenka, čas boljševike a čas ruske emigrante, solidariste, s kojima nikako nije mogao da se složi, a ponajčešće današnje novinare i pisce, koji o pravim ljudima i temama ne znaju da napišu prave stvari. Tirade je završavao tim kako ga već godinama, a posebno od antičke tragedije na Gross-Lappenu, progoni predosećanje smrti, bednog kraja, o kom u Abendzeitungu neće biti ni slova...

11.

Prerušen u skitnicu i oprezniji nego ikad, Marković je zavio u Schillerstrasse. Od emigranata i drugih klošara, što su se motali oko stanice, želeo je da čuje šta se pričalo o događaju na Gross-Lappenu. Niko ništa nije znao.

Na ulazu u Schiller-kafe Marković je sreo Frumkina. Jankelevič je ličio na one što su se, dočekujući i ispraćajući Balkan-Express, vukli po peronima i živi raspadali. Frumkin je u naručju nosio magacionersku knjigu. Svima je pokazivao listove i rubrike s uvedenim Mađarevim organima.

Jankeleviču niko nije verovao ni da je imao Odesu, ni da je iz nje bio kidnapovan na Richardovu visoravan, s koje se vratio opljačkan, narezanih ušiju, zamenjene krvi. Tad je i Frumkin počinjao o predosećanju ružne, prisilne smrti, o Šabanu II i njegovom milionskom mišjem nakotu. Smejali su se čak i najturobniji, najpijaniji.

Marković ga je vodio dugom Goethestrasse. Sklanjali su se Turcima koji su, zaudarajući na maloazijski loj, nevetrene prostore i nemački malter, u hordama hrlili prema Bayernstrasse i stanici. Negde iza ponoći nadahnuće je ispunilo dušu starčića, koji se jedva micao trotoarom:

»Mark, prijatelju, uzmogneš li, sahrani me po našem, istočnom običaju. Jedino ću tako, na onom svetu,

biti s jevrejskom sirotinjom Odese, Izrailjevke, Hersona. Ruke mi ne skrštaj. U šake mi stavi po malu raklju. Rakljice će na onom svetu rasti i dostići veličinu štaka. Bez tih štaka sudnjeg dana ne bih mogao ni koraka. Na očne kapke položi mi komadić porculana, ili kakav drugi hladan i čist predmet. Nama, Jevrejima, najžalije je očiju. Pa nek i meni, pre očiju, bavarski crvi raznesu srce i mozak...

Marković je Jankeleviča ostavio iza kanti za smeće. Frumkin tamo nije kisnuo, a mogao se i opružiti. Vraćajući se prema stanici, Marković je na jednom uglu sreo Envera Papka.

S plastičnim šlemom na lobanji, ogrnut nečim nalik na pelerinu, Papak je hteo da ga zagrli. Nije mogao, bio je bez obe ruke do ramena. Dok ga je Marković gledao, s njegovog izmršavelog i izobličenog lica nestajalo je bora.

»Envere, brate, pričaj!«

»Za kaznu što nisam smeo da usmrtim jugoslovenskog konzula u Münchenu, ponovo su me poveli na visoravan i u svinjac«, počinjao je Papak glasom u kom nije bilo ni mržnje, niti bilo čega osvetničkog: »Odsecanje moje desne ruke trajalo je više od sata. Te noći vampir je od plakanja i prizivanja duhova bio umoran, te mi ruku nije mogao otkinuti otprve. Mrcvario je, udarao, balio. Da mu nisu prišli oni u franjevačkim haljinama, desnice me ne bi oslobodio ni iz desete! Gledao sam kako Josefine jede moje prste i kako fantom nada mnom svira. Ozdravio sam i napamet naučio nekoliko njegovih Kalendara. Na redu za odstrel bio je naš konzul u Stuttgartu. Pošli smo. Oni s vrećom insekata, s crnim prasetom, ja s bombom. S konzulom je trebalo kao s nekim Rolovićem, u Švedskoj. »Dobro«, rekao sam ja, prilazeći konzulatu. I umesto da bacim bombu na naše, bacio sam je na kombi kojim smo se bili spustili s visoravni. Zamisli, bomba izdala! Vratili smo se gore, bez praseta, vreće stenica, bombe. Levu ruku odsecao mi je Dmitro, Ukrajinac, govoreći da će uskoro potop. Vampir je muzicirao. Sa svih strana čulo se Rok Rok Rok. Josefine je mrdala brkovima. Leteli su slepi

miševi i leptirice posrebrenih krila, kao onda. Pre nego što su se rane zacelile, odozgo su me dovukli i izručili tu gde me vidiš. Odavde do stanice prosim i molim Boga da mi uzme dušu...

12.

Timofejičev lisabonski stan bio je prostraniji od münchenskog. Na zidovima nije bilo ikona, gravira, tanjira od išarane i pečene ruske zemlje. Nije bilo ni kofera, spremnih da zakorače u Istočni voz. Plamičak kandila osvetljavao je vreće s konzervama i lekovima, sanduke municije i eksploziva, čitave kupove automatskog oružja.

Kuznjecov i Marković su se cele te zime prisećali Münchena i prozeble emigrantske sirotinje. Kuznjecovu je nadolazila snaga, pio je, obraćao se Abendzeitungu. Marković je ko zna koji put morao da pripoveda kako su po Baden-Badenu plaćani dugovi Dostojevskog.

Kuznjecov je započinjao Kolarovu pesmu:

Ne szidjatok soha engem
Én a szidást nem érdemlem
Nem tudok más lenni[1]

Kuznjecov je grlio flašu i plakao.

Mažući kortizonskim pomadama Timofejičeve noge, Marković je nastavljao:

Mert akinek a szíve fáj
Hajnalban is borozni jár
Nem lessz abbol semmi...[2]

Plakao je i Marković, koliko od pijanstva toliko od sreće što se u portugalskom pasošu, dobijenom od baćuške Timofejiča, dan pre napuštanja Münchena, zvao Aleksandar Jermolajevič Kuznjecov.

---

[1]) Ne grdite više mene
Kada drugo biti ne znam
I grdnju ne zaslužujem... (mađarski).

[2]) Ko u zoru vino pije
Koga muklo srce boli
Za tog svata nade nije... (mađarski).

Kuznjecov stariji i Kuznjecov mlađi noću su odlazili na obalu reke Tejo, odmah iza gradića Vila Franca i posećivali svoje emigrantske čete. Pored Slovaka, Mađara i Rumuna, Kuznjecov je te zime imao najviše DDR Nemaca, Estonaca i Litvanaca. Kupci jeftinog istočnoevropskog ljudstva dolazili su džipovima, američkim limuzinama, katkad jahtama. Brazilski zemljoposednici, latifundisti, za svoje plantaže kafe najradije su uzimali, i plaćali u gotovom, Mađare i Ukrajince. Lovci na krokodile i zmije, brodovlasnici i hacienderosi, nisu birali. Njima je baćuška utrpavao one što su se, izobličeni, tresli još na brodovima. U toj ološi najviše je bilo Bugara, Rumuna, Rusa. Portugalski oficiri i menadžeri uzimali su za Angolu, Mozambik i Gvineju sve one koji su, isticali su, u svojim nekadašnjim domovinama voleli da pljačkaju, siluju, kolju. Za Rodeziju, Kraljevinu Lesoto i Južnoafričku Uniju odlazili su Česi, Estonci i Poljaci, kojih je tamo već bilo na hiljade. Afrički kapetani, poglavice, samozvani prinčevi i kraljevi, za svoju svitu, gorile i batinaše, izdvajali su najkrvoločnije, Jugoslovene, DDR Nemce i Mađare. Dojahavši do Timofejiča na jednom Albancu, poglavica sa slonovačom u nosu bubnjao je da uskoro neće biti. Crnca bez belca pod sobom. Baćuška je klimanjem brade povlađivao, kasirao, govorio o novoj liferaciji svojih nesrećnih Euronigera...

13.

Kuznjecov stariji i Kuznjecov mlađi u Nemačku su se vraćali preko Sicilije i Korzike. Ispred münchenskog stana, na pločniku, čekao ih je Bondarenko. Otkočili su pištolje, zauzeli zaklon. Tad su videli da se Bondarenko trese, da kašlje.

»Hohol, otkud ti?!« zaurlao je Kuznjecov.

»Baćuška Timofejiču, sa mnom je gotovo«, zacvileo je Bondarenko, klečeći.

»Ustani, Bogdane!«

»Kako da se uspravim kad sam bez snage, ponosa, časti...«

»Gde su ti brkovi?«

»Baćuška, spalili mi ih Vlasi, Česi i Kačubi. Neće mi više ni nicati. Koža nikako da se omladi, te ne smem ni da plačem kao čovek. Suze štipaju i peku rane...«

»Tvoja Legija mučenika?«

»Moje zveri, moja ološ... Unakazili me i razbežali se po Deutschu!«

»Da ti poklonim jedan vod?«

»Timofejiču, sam znaš da se ne komanduje bez brkova.«

»Hohol, od čega ćeš živeti?«

»Zemaljskom životu nikad se nisam ni radovao.«

»Otkad tu klečiš?«

»Tri dana i tri noći.«

»Koga čekaš?«

»Timofejiču, pred tvojim sam stanom zakazao dvadeseti sastanak s Bogom. S našim Bogom! Na razgovor o emigraciji, bezverju, opšteljudskom beznađu i siromaštvu duha. O tome kako mi, Sloveni, na Zapadu dišemo jednim plućnim krilom. S obzirom da je ovo poslednji sastanak koji mu zakazujem, napao bih ga i rekao mu sve što mi se za poslednjih trideset dugih godina skupilo na duši...«

»Pa ti istinski patiš, Hohol«, šaputao je Kuznjecov, milujući Bondarenka po gustoj i sedinama progrušanoj kosi: »Siroče moje!«

»Timofejiču, oprosti što sam toliko puta hteo da te ubijem! I dozvoli da od noćas verujem u tebe. Ne mogu bez nade, straha i Boga! Pred tobom ću, čim mi se zacele opekotine, liti suze za našim pogašenim ognjištima...«

»Bogdane, prvo da te podignemo i zgrejemo!«

Kuznjecov stariji i Kuznjecov mlađi po stanu su bludničili sa staničnim devojkama. Bondarenko je tražio da se gase sijalice i da se oko njega zaždije stotinak sveća. Činjeno mu je. Kuznjecov je pucao bičem. Devojke su vrištale. Bondarenko se krstio pred Jermolajevom vrećom. Četvrtog dana, negde u zoru,

Bondarenko se uspravio i s najtežim i najstarijim Rusovim krstom nestao. Kod devojaka je ostavio listić s nekoliko neveštih rečenica:

»Baćuška Timofejiču, oprosti mi brojne grehe. Počinio sam ih u neznanju. Ta Ukrajinac sam! Odsad ću služiti tvojoj čistoti. Pomozi mi da s tvojim donskim krstom od komunista otmem Kijev. Ili me ubij, brate po Hristu i po emigrantskim mukama!«

Timofejič je Bondarenka, kao i Kolara, odbolovao. Danima je pio džin i sastavljao Emigrantski manifest. Sedeći među svećama, koje su od Bondarenkovog odlaska neprekidno morale da gore, Timofejič jeređao metafore, napade, ucene. Pominjani su rafali, bombe, trinitrotoluol, Abendzeitung, koji će, ne objavi li već pedeset puta ponuđeni Manifest, morati da nestane s lica zemljinog.

Marković je pisao. Ne bi li saznao kad i kako je pao Kijev, baćuška Timofejič neprekidno je slušao Glas Amerike, Radio Liberty, Ankaru. Namršten se vraćao svećama, dimu i diktiranju uslova Abendzeitungu...

14.

Papkove zenice bile su raširene, mirno ludilo po njima razliveno. Stalno se osvrtao. Glas mu je bio začuđujuće tih. Više nije pominjao svoju sitnu i gladnu decu. Markoviću se činilo da za njih odnedavno nije ni znao.

Papak je pričao o crnoj svinji. Po jednima, Josefine je, zaluđena muzikom i jaucima kidnapovanih i osakaćivanih, pobegla iz Richardovog dvorca. Po drugima, violinista je Josefinu sam pustio i dirigovao.

Josefine je, poput crnog meteora, prokrstarila Alpe uzduž i popreko. Bila je u Braunau am Inn, u Linzu, kupala se tamo, mazala. Ujedala je tirolske svinje, grizla austrijske konje i krave. Rastrzala je decu, kao da su bila slovenska. Od njenog ugriza su traktoristi, poštari i vojnici dobijali zapaljenje mozga. Njeno roktanje Bavarce je podsećalo na lavlju riku.

Svojim krvavim izmetom zagađivala je useve Na nju nisu smeli ni najsrčaniji ovčari. Bavarci su oko štala i njiva palili vatre, od straha pevali stare ratničke pesme.

Papak je smatrao da je Josefine dobro učinila što je München, umesto s istočne strane, s koje je očekivana, napala s jugoistoka, iz pravca Starnberg--Buchendorf. U Münchenu je nasrnula na neke pivnice, muzeje, prodavnice Salamander obuće. Građani su bili zaplašeni, ali je bilo i onih koje je opšta panika terala na smeh.

Papak nije video kako je Josefine, pred vatrogascima i policijom, galopirala dugom Leopoldstrasse. S njom se najogorčenija borba vodila po Englischer Gartenu, Bogenhausenu i Denningu, tamo gde je Papak najčešće prosio. Ulećući u domove, garaže, krijući se po vrtovima i bazenima, Josefine je zavaravala trag. Provala oblaka i bežanje prema Danskoj i Švajcarskoj otežavali su poteru.

Papak je bio siguran da je Josefine, ričući, jedanaest puta nadrla na Jugoslovenski konzulat, i da je svaki put ispred glavnog ulaza ostavila po krvav čep. Revolverska zrna je nisu htela, te je ona, zakovrčenog repa i nabreklih sisa, krenula na JAT, zatim na Nemce koji su u jednom bioskopu, u Sonnenstrasse, gledali jugoslovenski ratni film u boji.

Papku nije bilo jasno kako se Josefine našla u staničnom rejonu. Tamo ju je, tvrdio je, izbliza video. Čeljusti su joj bile raščepljene, brkovi krvavi i ulepljeni, kosa na razdeljak očešljana. Kljovama je u Schillerstrasse rasparala jednog Grka, u Goethestrasse Turčina s tranzistorom. Izbila je u Bayerstrasse, gde je čekalo železničko osoblje, putnici koji nisu mogli napred, hajkači s megafonima. Josefine je zavila ulevo, pored tramvaja. Vičući rulji »Poznajem je, ljudi, jela me je na visoravni«, Papak je nagnuo za poterom.

Ako se ne računaju Grk, Turčin s tranzistorom i beba iz napuštenih kolica, Jevrejin je bio prva münchenska žrtva Josefine. Ona je Jankeleviča našla ispod Donnerbergers Brückea. Frumkin se nije borio.

Papku se činilo da se Jankelevič, pomenuvši Odesu, Ašmadaja i Drakulu, čak i predao.

Papak nije mogao videti kako je Josefine, s Frumkinom u zubima, presecala Neuhausen, Milbertshofen i Freimann, ali je bio siguran da je iz daljine čuo Fomkino zapomaganje na svim istočnoevropskim jezicima, kao i poslednje njegovo cerekanje na jidišu.

Ne ispuštajući plen, Josefine je izbila na Gross-Lappen i porušila onih nekoliko uličica i trgova Šabana II. Josefine je bila jedini gost kom se Šabanovići nisu obradovali. Šaban II potegao je teški američki mitraljez. Prepoznao je Frumkina s knjigovodstvenom sveskom, sažalio se, cev mitraljesku zabo u đubre.

Josefine se s obale, kao foka, bacila u Isar. Za njom su nagrnuli kusi pacovi Šabana II. Isar se zacrneo. Goniči sa psima, vatrogasci i železničari nisu mogli dalje. U Isar su bacili megafone, plastične šlemove, zamke od žice. Josefine je vodom nastavila na istok, prema Richardovoj visoravni.

Papak je bio siguran da Josefine nije prodrla u München toliko da kidnapuje Frumkina, Jevrejina, i tako osveti Kolara, Mađara, koliko da na sebe i na svoj pokret skrene pažnju zbunjenih novinara Bavarskog radija i Abendzeitunga.

Marković je Papka ostavio ispred Donnersbergers Brückea, baš na mestu na kom se Frumkin predao svinji svog života...

15.

Kuznjecov je nauznak ležao na podu svoje sobe i umirao. Jednom rukom pipao je grudi, predele oko srca, dok je drugom šakom mlatio po vratima niske i duge niše, s čijim tajnama nije upoznao čak ni svog posinka. Marković je nad njim drhtao.

Kuznjecov je bio obučen kao one noći kad su klali Kolara. Pogledom je hteo da obujmi carske mape, izvešane po zidu i između starih kaciga i pušaka na kremen, zastave optočene zlatom i izbušene

boljševičkim kuglama, donsku grnčariju, kandilo od starog grčkog srebra, stotinak sveća koje su od Bondarenkovog nestanka neprekidno morale biti paljene, ceo svoj prostrani i zadimljeni svet, s Markovićem koji je klečao i preklinjao ga da ne odlazi. Kad bi prestao da se guši, Kuznjecov je rukom pokazivao nišu, vreću sa zemljom, čađave pravoslavne ikone. Marković više nije znao šta bi...

Kuznjecov i Marković bili su pod velikim šatorom. Gostovao je Moskovski cirkus. Gledali su kako gipka ženska tela izvode vratolomije na trapezu, kako lete do samog svoda šatre i vraćaju se na tle, kojim su, uz samu ogradu i ispred njih dvojice, tutnjali konji. Kroz zapaljen obruč skakao je tigar. Na povik »Harašo« slon je padao na kolena. Majmuni su vozili bicikle, sudarali se, dok je najteži medved dubio na glavi i izazivao smeh. Kad su se pojavila deca u nošnjama s gornjeg Dona, Kuznjecov je prvi put zavukao šaku u nedra i rekao Markoviću da ne veruje da će pri čistoj svesti izdržati tačku do kraja.

Deca su igrala i pevala *Kaljinka maljinka maljinka moja.* Kuznjecov je još mogao da pljeska, čak je i grmeo da nastave kako *V ljesu rodilas joločka*[1]. Tad se iz grupe izdvojila devojčica, zauzela mesto na levoj strani scene. Dečak njenih godina, s harmonikom koja se jedva čula, stojao joj je nasuprot i, s izrazom odraslog, pevao:

Skoljko ljet ja stradal
I stradat bil bi rad...
Jeslji tvoj laskavij vzgljad

Milija, o usliš menja,
Pad oknom stoju...[2]

---

[1]) U šumi se rodila jela.

[2]) Koliko godina sam patio
I patio bih još...
Kad bi me tvoj ljubazni pogled.

O draga, usluži me
Pod prozorom stojim... (ruski)

Čuli su se povici, dozivanja, krici iz utrobe. Neki su, kao Kuznjecov, ridali i ustajali.

Tek što je mali Rus, okrećući prema lažnom svodu pogled, i pružajući tamo harmoniku, zapevao: *Kuda vedjoš, trapinka milaja, kuda vedjoš, kuda zavjoš*[1], i samo što je devojčica, čupkajući pletenice boje ovsa, izvila: *Kavo ja ždala, kavo ljubila ja...*[2] starac se, kao pogođen jednom od zvezda s cirkuskog neba, sručio u Markovićevo naručje.

»Prokleti boljševici!« šaputao je Kuznjecov dok su se taksijem probijali prema Georgenstrasse: »Ja njih pedeset godina dinamitom, minama, trinitrotoluolom, a oni mene dečjim glasićima!« nastavljao je, dok ga je Marković unosio u stan: »Ja njih prljavštinom, oni mene lepotom! Harmonikom, pesmom!« Kad se iz fotelje strovalio na pod i zauzeo položaj u kom je još: »Sine, svud govori da Ruse ne treba ni ognjem, ni olovom... već da ih treba decom, kao što to oni sad sa mnom čine... Otvaraj moju nišu!«

Markovića, koji posluša i odvali dasku, zapahnuše smradovi i buđ. Zatim je mogao da vidi kako na tamnoplavom somotu leži ljudski kostur. Svako rebro, svaki pršljen i zglob, bili su na svom mestu. Od lobanje do karličnih kostiju pružala se raspletena ženska vitica boje ispranog lana. Jedna ruka bila je ispružena. Njoj nadomak bile su prosute karte. Na koricama jedne knjige pisalo je RUSIJA U PLAMENU. Druga knjižurina zvala se VASKRSAVANJE MRTVIH. Njihov autor bio je Nikolaj Fjodorov.

Markoviću se učini da Kuznjecov udahnu buđ iz svoje niše. Vlat paučine se podiže. Strukovi pelina iskraj lobanje se pokrenuše. Kosa se odvoji od kosti. Kuznjecov jeknu, zatim potiljkom tresnu o pod.

»Baćuška Timofejiču, evo ti ruskog groba!« zaplaka Marković i po ispruženom telu izruči vreću pedeset godina skupljene zemlje: »Oče, šta ću sad bez tebe?«

---

[1]) Kuda vodiš, stazice mila,
kuda vodiš, kuda zoveš...

[2]) Koga sam čekala, koga sam volela ja... (ruski)

Marković je stojao na pragu. Plamen brojnih sveća obasjavao je ikone, čađave kacige, zastave. Gledana kroz suze, baćuškina humka bila je veća. Marković se iskreno krstio i molio za smiraj Rusove duše. Čitav trenutak je gledao kako iz one zemlje šiklja i povija se raž...

Markovića oledi jeka münchenskih zvona. On brzo zatače za pojas Walther s prigušivačem. Šaržere i veliki patentni nož sakri pod mantil za kišu. Zaključavši za sobom sva vrata, on zakorači stepenicama.

Da brzo ne zavi udesno, prema Leopoldstrasse, Marković bi se sudario s Apostolskim. Vangel Total vodio je desetak emigranata, po izgledu i naglasku sudeći Čeha. Apostolski ih je psovao na nemačkom. Emigranti su drhtali.

Marković požuri prema taksiju, koji se zaustavljao.

16.

Bili smo u auli münchenske železničke stanice. Nosio sam Papka preko ramena. Mora da je podsećao na živi torzo kad su ga onoliko gledali. Papak je plakao i molio da ga bacim u kakvu kantu za smeće. Nisam stizao da mu kažem da bežimo kući.

Küffner, vitak i plav obijač s kojim sam, još pre poznanstva s Kolarom, operisao po noćnim vozovima i muzejima, vodio je Janušu. Zamotana šalovima i nekakvim ogrtačima, s obešenim trbuhom koji je vukao čas na jednu a čas na drugu stranu, moja Čehos jedva se micala, te ju je Küffner gotovo vukao. Zavežljaj s pelenama, lekovima i drugom spremom za porod stalno joj je padao. Nisam znao na kom je peronu jugoslovenski voz.

»Mark, opet me spopada...«

»Dobra moja Čehos, ne na prljav beton!« govorio sam joj, probijajući se između putnika.

»Bojim se rodiću mrtvu nakazu...«

»Jezik pregrizla, Čehos!«

»Sedam godina je prošlo otkad si mi naredio da

se ne smem poroditi«, plakala je, obuhvatajući u hodu svoj obešeni tovar.

»Izdrži samo još koji tren!« žurio sam, znojeći se pod Papkom: »Do naše slobodne teritorije. Tamo je slama!«

Januša me nije razumela.

Išli smo od perona do perona, gurali se. Neke ispijene prilike šunjale su se za nama. Da bismo zavarali trag, išli smo preko šina, sekli kroz vagone s putnicima, simulirali da odlazimo na sever. Ispijeni tipusi su nas pratili. Emigranti sa svojim novinama, Jehovini svedoci s biltenima, kupci i preprodavci jeftine radne snage što je stizala s Istoka, ceo jedan mutni, manijački, paralelni svet bio je nagrnuo za nama.

»Küffner, u Münchenu se, ipak, govori nemački.«

»Mark, to je privremeno.«

»Šta je privremeno, Küff?«

»Nemački je privremeni jezik«, smeškao se, držeći moju Čehos za ramena.

»Küffner, nikad mi se ovaj tvoj jezik nije učinio lepši nego sad pred bekstvo!«

»Meni je bliži bosanski!« šalio se Küffner, namigujući prestravljenom Papku: »Valjda stoga što ostajem!«

»Küffner, tolike godine sam proveo u tvojoj zemlji, ali se njenog jezika nisam naslušao!« govorio sam mu: »Seti se samo kako smo se sa zatvorskim čuvarima sporazumevali na mađarskom, češkom, poljskom! Žao mi je što kakvu pesmu odavde ne nosim . . .«

»U Nemačkoj se više ne peva!« pravdao me Küffner.

»Priča se da su nemački domovi čisti i širom otvoreni svakom kom je do ljudske topline, rada i hleba.«

»U njih ulazim jedino kad su zatvoreni!«

»Priča se da su nemačke livade čak i zimi zelene.«

»Mark, gledam ih samo iz vozova, noću!«

»Priča se da su nemački vrtovi najlepši, da su puni cveća i pčela.«

»Vrtove ne proveravam!«

Bili smo pred dugom kompozicijom Balkan-Expressa. Küffner je pridržavao moju Čehos. Papak se oslanjao na vagon, čiju sam bravu otključavao kalauzom.

»Küffner, mi iz Nemačke ne bežimo od Nemaca«, objašnjavao sam: »Drugi su nam za petama. Video si . . .«

»Krio bih vas, prijatelji.«

»Küff, tolike ljubavi nismo vredni.«

»Imam kućicu na samoj danskoj granici.«

»Za mene je robija, ne kuća!«

»Mark, ti kao da se predaješ?«

»Prijatelju, ja se samo vraćam tamo odakle sam bez dovoljno razloga pobegao. Reći ću 'Evo me!' Imam šta priznati. Pa nek sa mnom čine šta god hoće!«

»Ležaćeš.«

»I s pravom, Küff. Jedina bi mi uteha bila kad bi ćelija mogla da bude u vagonu. Metar, metar i po iznad zemlje. Pa da se krećem! Da ne trunem na jednom mestu! Da šakom s četiri prsta doživotno pozdravljam svet na slobodi! Da tako budem primer . . .«

»A Čehos?«

»Ona će u kakvu fabriku!«

»Šta će biti s Papkom?«

»Papkove će fotografije jedno vreme biti u svim novinama. Imaće crnu traku preko očiju. Prinosiće mu mikrofon. Ma šta ga pitali, Papak će o crnoj svinji s belim cvetom. Biće modeliran, pominjan, upoređivan. Ako ga pamet ne ostavi, Papak će po cirkusima pokazivati kako ljudska usta mogu sve što su pre činile ruke. Od njegove dece kriće se da je živ . . .«

Januša i Papak bili su u vagonu. Januša je šakama podupirala svoj trbuh. Papak je čelom udarao o okno, tako davao nekakav znak. Odnekud je dopirala pesma.

»Mark, kako ću bez tebe na noćne vozove, na pošte?«

»Küff, samo čuvaj desnu šaku, prste!«

»Brate, ti oči, noge!«

»Küff, ispod vešala ću ti mahnuti!«

»Mark, i ja tebi!«

Zagrlili smo se. Jedan drugog smo, po lopovski, poljubili u čelo. Balkan-Express je polazio. Küffner čitav trenutak nije mogao s onog mesta. Zatim se kao skakavac okačio za vagon hamburškog voza. Küffner je mahao...

Moja Čehos i moj Papak nisu znali da su se nalazili u mrtvačkom vagonu jugoslovenske kompozicije. O tome nisam imao nameru da im govorim pre zore. Krstovi i sanduci od najjeftinije švedske, holandske i nemačke daske bili su poređani iza nas. Ja sam raspoznavao brojna imena, datume rođenja i pogibije, kao i mesta isporuke.

Januša je stojala ispred mene. Držao sam je za ramena. Ne znam u koje se doba noći naš voz još jednom stresao. Sanduci i krstovi pokrenuli su se prema nama. Naš voz je strahovitom snagom povukao, te se Januša od tog potresa ščepala za trbuh. Čim je stala da se napinje i da vuče k zemlji, Papak je pao na kolena. Ja sam je čvrsto držao za ramena. Očekivao sam čudo, nakazu.

»Envere, brate, šta ćemo sad?«

»Ne brini... znam kako se dočekuju... papkari!«

»Envere, znaš li šta si izgovorio?!«

»Papkari...«

Tad je krik jadne moje Čehos ispunio mrtvačnicu.

»Envere, šta je pod njom?«

»Dete!« zamumlao je Papak iz slame: »Zubima sam mu pregrizao pupčanu vrpcu!«

»Envere, žensko ili muško?«

»De-teee! Živo de-teee! Bez škrga! Bez đavoljih ušiju! Bez pseće dlake! Bez zakovrčenog i crnog svinjskog repa...«

Bili smo negde u Alpima. Naš voz je grmeo. Činilo mi se da smo se probijali kroz večni led. Ambis je odjekivao. Dan se odvajao od noći, kao što se zdrava misao luči od bolesne.

Moj pogled se s kamenih gromada spuštao na visoravan. Dobro sam video Richarda svinjskog srca. Jahao je. Na glavi je imao prepotopsku kacigu s iskrivljenim krstom. Preko ramena bila mu je prebačena duga karpatska tkanina, s izvezenim crnim petlićima.

Richard je bio proboden. Na zašiljenom delu glogovog koca, koji je prolazio kroz njega, držao je drvenu skelu desnice. Ruka kojom je ispod pelerine komandovao bila je dopola u magli, a otpola u krvi.

Richard je bio pošao ili u lov, ili natrag u Englesku, preko Švedske i Danske. Trojica, koji su činili njegovu najužu svitu, bili su s kopljima, u oklopima boje rđe, na konjićima plesnivih griva i repova. Pevali su »Halali«. Na ramenima su imali po mrtvog sokola.

Namesto lovačkih pasa Richard je vodio krdo crnih svinja. Njihova leđa su se presijavala. Prepoznavao sam ih. One su razumevale komande na novostvorenim jezicima. Videlo se da su bile izvežbane za sve vrste skokova. Neke su u zubima imale zečje meso, neke samo svoju penu. Bile su to Josefine.

Richardove gorile bile su razvrstane u više formacija. Oni koji su išli s leve i desne Richardove strane visoko su dizali rakljasta znamenja, nalik na procepe kojima se davi ranjena divljač. Oni što su gazili ispred i iza Richardovog konja bili su naoružani strelama, lukovima, sekirama. Njihove zastave bile su ljubičaste. Glavni gorila, kolos što je kroz maglu krčio put, imao je spreda, na pancir košulji, broj 11, i pozadi, među plećima, mesopotamsku zmiju otrovnicu od bakra.

Richardovi hajkači bili su raspoređeni ivicom proplanka, tamo gde je krvave magle bilo najmanje. Kad god je polazio na dalek put, ili u lov, Richard je naređivao da pratnja bude što živopisnije kostimirana.

Hajkači koji su išli samim rubom provalije mahali su starim ruskim, ukrajinskim i rumunskim zastavama. Na hajkačima koji su pored šume pravili živ kordon bile su kabanice od poljskog sukna. Vetar je vijorio plišane, zelene i žute ogrtače najbrojnijih hajkača. Bili su to Mađari ili Česi. Slovaci i Lužički Srbi duvali su u rogove i na jeziku jednog nedavno izumrlog baltičkog plemena javljali da je divljač pokrenuta, te da glavna potera može da počne.

Hajkači koji su ispred Richarda trčali natraške bili su Južni Sloveni, Vlasi i Kačubi. Od svih emigranata Balkanci su na svojim zastavama i šubarama, ovčjim i medvedim kožusima imali najviše kabalističkih znakova. Njihove usne bile su sasvim plave. Posrtali su. I sa strahom u očima čekali šta će na to Richard.

No, stari Grof bio je zaokupljen komorom, koja je gubila kazane, svinjska korita, velike austrijske sekire, i tako zaostajala. Pogled njegov bludeo je po poligonu, prekrivenom raznobojnim figurama.

Čuli su se povici, udaraljke, zvečanje pleha. Crne svinje skakale su kao hrtovi. Lov je počinjao . . .

Stojao sam kod prozora i slušao kako naš voz grmi klancem. Dole su se belele voda, žile, pena. S obe strane pruge, sasvim strmo, podizale su se litice. Naš voz se probijao tesnim i označenim prostorom, između neba, koje je bilo od kamena i četinara, zemlje, koja mi nikad nije izgledala nestvarnija. Naš voz je grabio padinom prema kojoj je, kao kakav stari goblen, bila okrenuta visoravan. Gledao sam vampira na konju i drhtao.

Richardovi obrazi bili su opustošeni, isprani kišom, isušeni vetrom. Preko stare kože prevlačila se skrama sasvim nežne paučine. To je njegovo lice činilo još bolnijim. Stare oči izražavale su gorčinu. Zbog onog koca nije disao kao nekad. Zevao je, u kratkim razmacima uvlačeći maglu.

»Sve ti praštam, jadni čoveče, jer ti je suđeno da kroz vreme budeš crna misao, nesreća, zloduh!« ša-

»Roman o ličnostima izgubljenih iluzija, pogrešnih opredeljenja, tudih, neautentičnih ideja . . . složene, bogate, kontroverzne i zanimljive sadržine.« (Politika)

»Stravični zanat ubijanja i klanja, sa svojom balkanskom psihologijom i mitologijom, dobio je u ovom romanu bespoštednu, moralističku i humanističku kritiku.« (Politika ekspres)

»Ova knjiga . . . jednu bukvalnu realnost uopštava u potrebnoj umetničkoj meri i dovodi ovo precizno uočeno i literarno predstavljeno zlo do jednog u svetskim srazmerama shvatljivog simbola.« (Omladinske novine)

»Zlo na tisuću načina . . . Banditski šef Al Capone i njegovi bešćutni revolveraši pravi su mačji kašalj prema tipovima o kojima piše M. Bulatović.« (Vus)

»Izuzetno romansijersko delo . . . slika emigrantske kaljuge u totalnom i simultanom preseku, kao na Brojgelovim i Grosovim platnima.« (Iz obrazloženja žirija prilikom dodeljivanja Ninove nagrade za roman godine)

»U najpunijem smislu reči savremena i aktuelna tema.« (Književna reč)

»Pali anđeo u paklu . . .« (Večernje novosti)

»Kao istoričar moram da se poklonim ovoj knjizi i da priznam da, evo, još jednom književnost može najdublje da osvetli totalitet istorijskog procesa . . . Na sudu koji bi sudio evropskom neofašizmu Bulatovićeva knjiga mogla bi da posluži kao glavna optužnica.« (Vladimir Dedijer u izjavi za Nin)

*

»Bulatović je Rable podzemlja, literarni Hijeronimus Boš. Njegov roman nije bez razloga ocenjen kao c r n a h r o n i k a E v r o p e.« (Neue Züricher Zeitung)

»Magijskom snagom svoje reči autor uvodi čitaoca neposredno u đavolovu kuhinju . . . Svojevrsna interpretacija svetske istorije.« (Hannoverische Allgemeine Zeitung)

»Ustaški svinjac . . . Kontrasti iz pakla, užas i lirika . . . epski nadrealizam.« (Bücherkommentare)

»Pred ovom nihilističkom poezijom ništa nije pošteđeno.« (Die Zeit)

»Ono što kriminalistička statistika prikazuje suvim i apstraktnim brojevima, to je materija iz koje autor izbija iskre za svoju tamnu poeziju . . . Beskompromisna Bulatovićeva priča obuhvata sve to kao grč stisnute pesnice.« (Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt)

»Gangsterska saga!« (Welt am Sonntag)

» . . . sličnost sa Beketom i Malaparteom . . .« (Die Tat)

CENA: 100 DINARA